

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้
รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์
ของ
ศตวรรษ มະละแซม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน
ธันวาคม 2563
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้
รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์
ของ
ศตวรรษ มะละแหม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน
ธันวาคม 2563
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

DEVELOPMENT OF ENRICHMENT CURRICULUM TO ENHANCE PUBLIC
MIND BASED ON SERVICE LEARNING AND COMMUNITY-BASED
LEARNING FOR UNDERGRADUATE STUDENTS

BY
SATAWAT MALASAM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
The Doctor of Philosophy Degree in Research of Curriculum and Instruction
at Sakon Nakhon Rajabhat University

December 2020

All Rights Reserved by Sakon Nakhon Rajabhat University

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคมและการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ ศตวรรษ มะละแซม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบ กรรมการสอบและ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์) และผู้ทรงคุณวุฒิ (รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย) ประธานที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

..... กรรมการสอบ กรรมการสอบและ
(ดร.พจมาน ชำนาญกิจ) แต่งตั้งเพิ่มเติม (ดร.อุษา ปราบหงษ์) กรรมการที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

..... กรรมการสอบ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ไพใหญ่) แต่งตั้งเพิ่มเติม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรรับรองแล้ว

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย)
ประธานหลักสูตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เมื่อวันที่ 25 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2563
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.อุษา ปราบหงษ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนคณาจารย์ในสาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน ที่ได้ให้องค์ความรู้และประสบการณ์อันมีค่าในการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต และให้ความกรุณา ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องในการวิจัยตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ และเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ถาดทอง ปานศุภวัชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลนิกา ฉลากบาง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ไพไธล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ นันทะศรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พชตจักร สิทธิ ดร.พจมาน ชำนาญกิจ ดร.พรเทพ เสถียรนพเก้า ดร.ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง ดร.ปณิติตา อินทร์รักษา และ ดร.เพ็ญผกา ปัญจนะ

ขอขอบพระคุณผู้บริหารที่เกี่ยวกับกิจการนักศึกษาและนายกสโมสรนักศึกษา คณะครุศาสตร์ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อสังคม และการมีจิตสาธารณะของนักศึกษา ในปัจจุบัน ดังนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีราธาร ศรีมหา นางวาสนา จักรศรี ดร.พรเทพ เสถียรนพเก้า อาจารย์วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์ และนายเชษฐวิทย์ ชันวัง

ขอขอบพระคุณคณบดีคณะครุศาสตร์ ประธานสาขาวิชาพลศึกษา สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ นวัตกรรมและคอมพิวเตอร์ศึกษา และภาษาไทย ที่อำนวยความสะดวก ในการทดลองใช้หลักสูตร และขอขอบใจนักศึกษาทั้ง 5 สาขาวิชาข้างต้นที่เข้าร่วมหลักสูตร และให้ความร่วมมือในกิจกรรมของหลักสูตรเป็นอย่างดี จนทำให้การวิจัยสำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอมอบความดีที่พึงมีจากงานวิจัยนี้แด่ นายสมหมาย มะละแหม่ม นางคำมูล ก้อใจ (บิดา, มารดา) คณาจารย์ที่เคยสั่งสอนและผู้มีพระคุณทุกท่าน

ศตวรรษ มะละแหม่ม

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้ รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
ผู้วิจัย	ศตวรรษ มะละแหม
กรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย ดร.อุษา ปราบหงษ์
ปริญญา	ปร.ด. (วิจัยหลักสูตรและการสอน)
สถาบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ปีที่พิมพ์	2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี 2) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร โดยการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาระหว่าง ก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตร และเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาและ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ชั้นปีที่ 1-4 ชั้นปีละ 6 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 3 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และนักศึกษาทั้งหมด มีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตร เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัด จิตสาธารณะ แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ แบบสอบถาม ความพึงพอใจต่อหลักสูตร ฉบับของนักศึกษาและฉบับของผู้เกี่ยวข้องในชุมชน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มสัมพันธ์กัน และชนิดกลุ่มเดียวเทียบกับเกณฑ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรที่สร้างขึ้นมี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งให้นักศึกษารู้ และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาชุมชน สามารถปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ และมีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น 5) ผลการเรียนรู้ 6) โครงสร้างองค์ประกอบ จิตสาธารณะ 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ (1) เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน (2) เตรียมการจัดโครงการ (3) ปฏิบัติโครงการ (4) วิเคราะห์ผลโครงการ (5) สรุปและการอภิปรายผลโครงการ 9) สื่อการเรียนการสอน และ 10) การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.37)

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักศึกษามีจิตสาธารณะ หลังเรียนตามหลักสูตร สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสามารถในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 และ 4.47 ตามลำดับ

คำสำคัญ: หลักสูตรเสริม จิตสาธารณะ การเรียนรู้รับใช้สังคม การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

TITLE	Development of Enrichment Curriculum to Enhance Public Mind Based on Service Learning and Community-Based Learning for Undergraduate Students
AUTHOR	Satawat Malasam
ADVISORS	Assoc. Prof. Dr. Sumran Gumjudpai Dr. Usa Prabhong
DEGREE	Ph.D. (Research of Curriculum and Instruction)
INSTITUTION	Sakhon Nakhon Rajabhat University
YEAR	2020

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to develop an enrichment curriculum to enhance public mind based on service learning and community-based learning for undergraduate students, 2) to examine the effects after the curriculum implementation by comparing students' public mind before and after the intervention, and students' abilities in conducting the assigned public mind projects, and 3) to explore the satisfaction of students and community stakeholders toward the developed enrichment curriculum. The sample consisted of undergraduate students from a four-year degree program of the Faculty of Education in Sakon Nakhon Rajabhat University. Six students-three males and three females, 24 in total, were selected by stratified random sampling from each year of study, and agreed to participate in the intervention. Tools for data collection included an assessment of public mind, an evaluation of students' abilities in conducting the public mind projects, a form of satisfaction toward the developed enrichment curriculum for students and community stakeholders. Statistics for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test for Dependent Samples, and One-sample t-test.

The findings were as follows:

1. The developed enrichment curriculum consisted of ten components: 1) background and significance, 2) basic concepts, 3) principles based on service learning concepts and community-based learning, 4) objectives focusing on students' knowledge and understanding of community problems and needs, learning to take action to solve community problems, abilities to conduct the assigned public mind projects, and improvement of public mind, 5) learning outcomes, 6) a component structure of public mind, 7) curriculum, 8) learning activity

management approaches consisting of five steps, including (1) public mind preparation and community survey, (2) project preparation, (3) project implementation, (4) project result analysis, (5) project conclusion and discussion, (9) teaching and learning materials, and (10) learning measurement and evaluation. The enrichment curriculum validation was conducted by experts, and resulted in the highest level of appropriateness overall ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.37).

2. The effects after the intervention revealed that the students gained public mind at a statistical significance of .01 level. In addition, the students' abilities to conduct the assigned public mind projects were higher than the set criteria of 70 percent at a statistical significance of .01 level.

3. The mean scores of students and community stakeholders' satisfaction toward the developed enrichment curriculum were at a high level with the mean score of 4.49 and 4.47, respectively.

Keywords: Enrichment Curriculum, Public Mind, Service Learning, Community-Based Learning

สารบัญ

บทที่	สารบัญ	หน้า
1	บทนำ ภูมิหลัง คำถามของการวิจัย ความมุ่งหมายของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ความสำคัญของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย กรอบแนวคิดของการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ	1 1 5 6 6 6 7 10 15
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม ความหมายของหลักสูตรเสริม หลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม การออกแบบหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ความหมายของจิตสาธารณะ ความสำคัญของจิตสาธารณะ คุณลักษณะของจิตสาธารณะ ประเภทของจิตสาธารณะ แนวคิดการพัฒนาจิตสาธารณะ แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freudian Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory)	19 20 20 21 22 23 24 25 27 28 30 32 33 34 37 39 40

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจท์ (Piaget' Stages of Cognitive Development)	42
พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทางของโคลเบอร์ก	43
ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม	49
องค์ประกอบจิตสาธารณะ	51
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้รับใช้สังคม (Service Learning)	68
ความหมายของการเรียนรู้รับใช้สังคม	68
หลักการของการเรียนรู้รับใช้สังคม	70
แนวคิดและขั้นตอนการเรียนรู้รับใช้สังคม	72
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning)	77
ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	77
ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน	79
แนวคิดและขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	81
กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ	89
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ	90
ความหมายของความพึงพอใจ	90
ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับความพึงพอใจ	92
ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในด้านการปฏิบัติงาน	95
ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในด้านการให้บริการ	99
ข้อข่ายความพึงพอใจ	101
การสร้างความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้	103
เครื่องมือและเกณฑ์การประเมินความพึงพอใจ	106
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	107
งานวิจัยในประเทศ	107
งานวิจัยต่างประเทศ	119

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	127
วิธีดำเนินการวิจัย	127
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดพื้นฐาน และข้อมูลพื้นฐาน ที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ ..	127
ขั้นตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด	
การเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษา	
ปริญญาตรี	128
ขั้นตอนที่ 3 ทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ	130
4	143
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	143
ตอนที่ 1 ผลของการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม	
เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้	
โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี	143
ตอนที่ 2 ผลของการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ	
ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี	163
ตอนที่ 3 ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริม	
เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้	
โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	168
ตอนที่ 4 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ...	173
5	201
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	201
สรุปผล	203
อภิปรายผล	204
ข้อเสนอแนะ	216
บรรณานุกรม	219
ภาคผนวก	235
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	237
ภาคผนวก ข หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้	
รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษา	
ปริญญาตรี	241

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ค แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี	261
ภาคผนวก ง ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี	269
ภาคผนวก จ แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคมและการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี	287
ภาคผนวก ฉ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	295
ภาคผนวก ช ผลการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	323
ภาคผนวก ซ รูปภาพการดำเนินการหลักสูตร	343
ประวัติย่อของผู้วิจัย	357

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 องค์ประกอบจิตสาธารณะ	62
2 องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	63
3 องค์ประกอบด้านความรู้สึกนึกคิด ที่มีต่อส่วนรวม	64
4 องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	65
5 องค์ประกอบด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ	66
6 องค์ประกอบด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	67
7 สรุปลองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ	68
8 โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ	152
9 โครงสร้างหลักสูตร	153
10 แสดงกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะในแต่แผนการจัดการเรียนรู้	155
11 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยผู้เชี่ยวชาญ	160
12 ผลการศึกษาการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรี ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน ตามหลักสูตรเสริมฯ	163
13 ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรี ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ	165
14 ผลการศึกษาความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ	166
15 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามระดับการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ	167
16 ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ กับเกณฑ์ที่ตั้งไว้	168
17 ผลความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	168
18 ผลความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน	170
19 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความเหมาะสม ของหลักสูตรเสริม	325
20 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้	326
21 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดจิตสาธารณะ	328
22 แสดงค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดจิตสาธารณะ	329

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
23 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติ โครงการฯ	330
24 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 1	331
25 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 2	333
26 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 3	335
27 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 4	339
28 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับนักศึกษา	341
29 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจ สำหรับผู้เกี่ยวข้องในชุมชน	342

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	15
2 แผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม (B) ความรู้สึก (F) และความคิด (C)	36
3 ความสัมพันธ์ในลักษณะ Interaction	37
4 ต้นไม้จริยธรรม	51
5 กิจกรรมสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการวิเคราะห์ คั่นคว่า ความสำคัญของจิตสาธารณะ	173
6 กิจกรรมเลือกพื้นที่ชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ	174
7 แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเทคนิคการสำรวจชุมชน	176
8 ตัวแทนผู้นำชุมชนกล่าวต้อนรับและให้ข้อมูลชุมชนเบื้องต้น	176
9 นักศึกษาสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านนางออย	177
10 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (คนซ้ายมือ)	177
11 สัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	178
12 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (คนขวามือ)	178
13 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนผู้สูงอายุ	179
14 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มสตรีแม่บ้าน	179
15 นักศึกษาสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนนางออยโพนปลาไหล	180
16 นักศึกษาสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดบ้านนางออย ตำบลเต่างอย	180
17 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว	181
18 การเสนอปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ	182
19 นักศึกษาทั้งสองกลุ่มเขียนโครงการเพื่อบริการสังคม	183
20 นักศึกษากลุ่มทำความดีด้วยหัวใจ ร่วมกันระดมความคิดเขียนโครงการฯ	184
21 นักศึกษากลุ่มทวาทศกมล ร่วมกันระดมความคิดเขียนโครงการฯ	185
22 เตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนลงชุมชน	186
23 นักวิจัยและนักศึกษา ชี้แจงถึงเหตุผลในการทำโครงการให้กับชุมชน ที่มาร่วมกิจกรรม	187
24 จุดเริ่มต้นการพัฒนาคอลงส่งน้ำข้างโรงเรียนนางออยโพนปลาไหล	188
25 นักศึกษาและชาวบ้านผู้ร่วมโครงการร่วมกันกำจัดวัชพืชและขยะในคลองส่งน้ำ	188
26 นักศึกษาและชาวบ้านผู้ร่วมโครงการร่วมกันกำจัดวัชพืชและขยะในสระเลี้ยงปลา ...	190

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
27 ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนและสรุปกิจกรรมจิตสาธารณะที่จัดขึ้น	191
28 การระดมความคิดสรุปผลการปฏิบัติโครงการของกลุ่มทำความดีด้วยหัวใจ	193
29 การระดมความคิดสรุปผลการปฏิบัติโครงการของกลุ่มทวาทศกมล	194
30 ตัวแทนนักศึกษาแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการสรุปการปฏิบัติโครงการ	194
31 ผู้วิจัยและนักศึกษา ร่วมกันสะท้อนผล หรือแสดงความรู้สึกที่ได้ร่วมปฏิบัติ โครงการ	195
32 รูปภาพ วีดีโอ ของบุคคลต้นแบบจิตสาธารณะต่าง ๆ มาเปิดแสดงให้นักศึกษา อภิปรายร่วมกัน	197
33 ผู้วิจัยและนักศึกษาร่วมพูดคุย และรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน กลับจากเสร็จสิ้นชั่วโมงสุดท้ายของหลักสูตรฯ	199

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมปัจจุบัน ซึ่งกระแสการเร่งพัฒนา และเศรษฐกิจที่ปีบรัด ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยให้เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูง เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่า แสวงหาประโยชน์ส่วนรวม ทำให้สังคมมีค่านิยม ในการให้ความสำคัญและแสวงหาเงินทองอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลง ปัญหามากมายจึงเกิดขึ้นในสังคมเยาวชนไทยส่วนใหญ่ซึ่งอาศัยในสังคมที่มีสถานการณ์แบบนี้ จึงตกอยู่ในสภาวะบริโภคนิยมให้คุณค่าต่อทรัพย์สิน หรือวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ในส่วนบทบาทของครอบครัวที่ไม่มีเวลาเลี้ยงดูบุตรหลานอย่างใกล้ชิด ไม่ได้ให้การอบรมสั่งสอนเหมือนครอบครัวในอดีต และเป็นครอบครัวที่เร่งรีบ ให้ความสนใจในเรื่องการทำงาน ให้ความสำคัญเรื่องเงินทองและวัตถุ เพื่อสนองตอบความต้องการอย่างไม่มีวันสิ้นสุด (สนธิ สัตโยภาส, 2554, หน้า 1) ด้วยเหตุแห่งการให้ความสำคัญ และแสวงหาเงินทองอำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ จึงทำให้เยาวชนในประเทศไทย ส่วนใหญ่ขาดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุล ทั้งทางจิตใจและวัตถุ ความสำนึกต่อส่วนรวมจึงลดน้อยลงทุกวันก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคม อย่างมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาคอร์รัปชัน (Corruption) ปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษสิ่งแวดล้อม ปัญหาความขัดแย้งทางสังคม

ในสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว การปลูกฝังจิตใจให้เยาวชนมีความรับผิดชอบ ต่อสังคม หรือเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือที่เรียกว่า “การมีจิตสาธารณะ” จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเยาวชนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต จะได้มีส่วนช่วยพัฒนาหรือสร้างประโยชน์ให้กับ ชุมชน ประเทศชาติ ตลอดจนโลกที่เราอาศัยอยู่ แต่หากเยาวชนในสังคมขาดจิตสาธารณะ จะมีผลกระทบต่อบุคคล ต่อครอบครัว ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติ ตลอดจนต่อโลกอีกด้วย ดังที่ พระนรินทร์ คำเรือง (2555, หน้า 39-41) ได้กล่าวถึงผลกระทบที่สมาชิกในสังคมได้ขาด จิตสาธารณะไว้ว่า 1) ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น สร้างความเดือดร้อน ให้กับตนเอง และผู้อื่น กล่าวคือเมื่อตนเองขาดความใส่ใจในสังคม ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตน ตามศักดิ์ และสิทธิที่ตนมียอมจะเป็นการสร้างความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เช่น มีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ สันติราษฎร์ แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย ย่อมเกิดปัญหาตามมา ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น 2) ผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา เช่น ครอบครัว มีความสามัคคีลดน้อยลงครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง เป็นต้น 3) ผลกระทบต่อชุมชน ทำให้เกิดปัญหา ถ้าคนในชุมชนขาดจิตสาธารณะ ต่างคนต่างอยู่ไม่มีใครสนใจใคร ชุมชนเริ่มอ่อนแอ ยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง เพราะชุมชนขาดการพัฒนาขาดศูนย์รวมทางจิตใจ ขาดผู้นำที่ดี

และเข้มแข็ง สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม เนื่องจากการเห็นแก่ตัวไม่ยอมเสียสละ กลัวเสียทรัพย์สิน รวมทั้งต้องเสียเวลา ที่ต้องมาช่วยเหลือชุมชน เมื่อชุมชนขาดการพัฒนา อาชญากรรมในชุมชน ย่อมเกิดขึ้น อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดการล่มสลายในอนาคต 4) ผลกระทบต่อระดับชาติ ย่อมรับผลจากครอบครัว จากชุมชน ถ้าครอบครัวและชุมชน ขาดจิตสาธารณะ ขาดความความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็ย่อมเกิดวิกฤตการณ์ภายในทุกด้านผู้นำประเทศแก้ปัญหาไม่ได้เพราะบุคลากร ในประเทศขาดการเสียสละ มีการเบียดเบียนทำลายทรัพย์สินและสมบัติที่เป็นส่วนรวม อย่างต่อเนื่อง ประเทศชาติตกอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง ไม่สามารถต่อสู้กับชาติอื่นที่อยู่ข้างเคียงได้ เพราะขาดพลังและความร่วมมือของคนในสังคม แม้ว่าผู้นำประเทศจะนำมาตราการใด ๆ ออกมาใช้ประชาชนก็จะขัดขวางไม่ให้ความร่วมมือ เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก แย่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและกลุ่มของตน การทุจริตคอร์รัปชันจึงเกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือ การล่มสลายของชาติ 5) ผลกระทบระดับโลก ซึ่งเป็นระดับที่ได้รับผลกระทบในวงกว้าง ถ้าบุคคล ในระดับประเทศขาดจิตสาธารณะ ต่างประเทศก็ไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน ไม่มีความผูกพันฉันมิตร ก็จะมีการหวงเอารัดเอาเปรียบกับประเทศอื่น โดยไม่มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือ

การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูก จิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม การขาดจิตสาธารณะในระดับเยาวชน ในปัจจุบันที่เป็นนักศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้ให้ความสำคัญและตระหนักเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว โดยทางรัฐบาลได้มีนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษา ทุกแห่ง เน้นให้นักศึกษามีจิตสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำการแก้ไขเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน เพราะเมื่อบัณฑิตเป็นการลงทุนของสังคม หรือชุมชน ประเทศชาติ ที่สำคัญคือความกตัญญูกตเวที ตา รู้ถึงสิ่บุญคุณและตั้งใจตอบแทนแก่สังคม อุดมศึกษาจึงไม่ใช่การสร้างความสำเร็จส่วนบุคคลเท่านั้น แต่เป็นการสร้างความเจริญและความสุขของสังคมและประชาชนด้วย (พลวัฒน์ วุฒิประจักษ์, 2553, หน้า 22)

อีกทั้งจิตสาธารณะ ที่เน้นการเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม ยังเป็นโครงการตามแนว พระราชดำริของ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโครงการจิตอาสาพระราชทานขึ้น เพื่อเป็นการรวม ความสมัครสมานสามัคคีของคนไทยทุกคน ในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์เพื่อพัฒนาพื้นที่ ในชุมชนต่าง ๆ ให้มีความเจริญ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างถาวร โดยมีศูนย์อำนวยการใหญ่ โครงการจิตอาสาพระราชทานเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแล และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในแต่ละจังหวัด เป็นผู้ให้การสนับสนุน และรวมการปฏิบัติของทุกภาคส่วนในกิจกรรมจิตอาสาพระราชทาน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามพระราชโบายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ทั้งนี้ หน่วยทหาร ในพื้นที่นั้น ๆ จะเป็นผู้รับผิดชอบในการระดมสรรพกำลังประชาชนจิตอาสาสามารถร่วมกันปฏิบัติกับ กำลังพลจิตอาสาของหน่วยราชการทหาร และหน่วยราชการต่าง ๆ

การดำเนินกิจกรรมจิตอาสาพระราชทาน ทุกหน่วยงาน สามารถริเริ่มกิจกรรมได้เอง แต่ต้องแจ้งการดำเนินการกิจกรรมให้ผู้รับผิดชอบทราบ เพื่อเตรียมการให้การสนับสนุนตาม ความจำเป็นและตามความเหมาะสมกิจกรรมจิตอาสาพระราชทานแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ จิตอาสาพัฒนา จิตอาสาภัยพิบัติ และจิตอาสาเฉพาะกิจ มีรายละเอียดในการกิจกรรม ดังนี้

- 1) จิตอาสาพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทาน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ของแต่ละชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพรวมทั้งการสาธารณสุข ฯลฯ
- 2) จิตอาสาภัยพิบัติ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทาน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเฝ้าตรวจ เตือน และเตรียมการรองรับภัยพิบัติ ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและที่เกิดจากสาเหตุอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่โดยรวม และการเข้าช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน จากภัยพิบัติดังกล่าว เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น
- 3) จิตอาสาเฉพาะกิจ ได้แก่ กิจกรรม จิตอาสาพระราชทาน ที่มีวัตถุประสงค์ในงานพระราชพิธี หรือการรับเสด็จในโอกาสต่าง ๆ เป็นการใช้งำลังพลจิตอาสา ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ในการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาร่วมงาน รวมทั้งการเตรียมการ การเตรียมสถานที่ภายหลังการ ในราชพิธี และการเสด็จฯ นั้น ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย (มูลนิธิมั่นพัฒนา, 2561, ออนไลน์)

ในสถาบันอุดมศึกษาที่เยาวชนส่วนใหญ่ได้เข้าศึกษาเล่าเรียนอยู่ ซึ่งมีสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เป็นองค์กรหนึ่งในห้าองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ มีคณะกรรมการการอุดมศึกษา (กกอ.) ทำหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่าคุณภาพของบัณฑิต ทุกระดับคุณวุฒิและสาขาวิชาต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการ อุดมศึกษากำหนดและต้องครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการจัด และส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2546, หน้า 2)

สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ในกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) มีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนานักศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นภาระของสถาบันในการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ ที่พึงประสงค์ออกสู่สังคมทั้งในด้านการจัดองค์กรโดยการสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เกิดแก่ผู้เรียน ผ่านการอบรมสั่งสอน การให้คำปรึกษา การจัดโครงการ กำหนดหลักสูตร หรือการจัดกิจกรรม ที่ครอบคลุมหัวข้อที่เป็นเรื่องของการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบ ที่จะเกิดกับคนหมู่มาก อาทิ เรื่องสิ่งแวดล้อม การรู้จักเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกัน กล่อมเกลียดด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตระหนักในคุณค่าของจิตสำนึก เพื่อส่วนรวมด้วยการยกระดับความรู้สำนึกตระหนักในคุณค่าให้เป็นภาระหน้าที่เพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพราะสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญ และส่งผลต่อจิตสาธารณะ

ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยจึงควรจัดกิจกรรมให้เกิดจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของตนเอง เกิดแรงบันดาลใจ มุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมจิตสาธารณะต่อไป (ปีนกกน ก วงศ์ปิ่นเพชร, 2553, หน้า 10)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) โดยมีภารกิจหลัก 4 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีหน้าที่จัดหลักสูตรที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อสังคมและตอบสนองการตลาด นับเป็นสิ่งสมควรอย่างยิ่ง ตลอดจนการบริการวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ มหาวิทยาลัยได้กำหนดอัตลักษณ์และจุดเด่นตามนโยบายสภามหาวิทยาลัย (กองพัฒนานักศึกษา, 2559, หน้า 1) ดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) บัณฑิตเป็นคนดี มีจิตสาธารณะ และมีทักษะวิชาชีพ 2) นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่งาน 3) นักศึกษามีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และทำงานด้วยความทุ่มเท 4) นักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความภาคภูมิใจในองค์กร มีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม และพร้อมก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งอัตลักษณ์ที่อยู่ในแผนพัฒนานักศึกษาก็ได้กล่าวถึงการมีจิตสาธารณะอย่างชัดเจน

เนื่องด้วยเหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งใหญ่ของจังหวัดสกลนคร ปีพุทธศักราช 2560 ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครก็ถือว่าอยู่ในเขตภัยพิบัติครั้งนี้ด้วย ซึ่งจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นพบว่า ผู้คนจำนวนมากต่างตื่นตระหนกกับภัยธรรมชาติที่ไม่อาจจะทันตั้งหลักที่จะรับมือ มวลน้ำมหาศาลที่มาอย่างรวดเร็ว อันเนื่องจากปัจจัยฝนตกหนัก และเขื่อนกั้นน้ำ จึงทำให้เกิดน้ำท่วมหนักครอบคลุมทุกพื้นที่ขยายวงกว้างในพื้นที่สกลนคร ข้าวของเสียหาย เกิดปัญหาที่ตามมามากมายทั้งโรคภัยไข้เจ็บที่มากับน้ำ ทำลายขวัญและกำลังใจของผู้คนนับไม่ถ้วน ทว่าอีกด้านหนึ่งได้พบกับความรัก ความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจของคนไทยที่ไม่ทิ้งกัน แจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อช่วยเหลือในเบื้องต้น ในส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้ดำเนินการช่วยเหลือเยียวยาและฟื้นฟูในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ประสบภัยร่วมกับหน่วยราชการ และวัดวาอารามต่าง ๆ ทั้งนี้ ได้มีนักศึกษาและประชาชนได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะอย่างแข็งขัน ไม่เพียงแต่เหตุการณ์น้ำท่วมเท่านั้น เหตุการณ์ต่าง ๆ หลาย ๆ เหตุการณ์ที่ยังต้องการจิตสาธารณะจากบรรดานักศึกษาและประชาชน เช่น การบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ในสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาต่าง ๆ ในสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้มองเห็นภาพความสำคัญของจิตสาธารณะอย่างชัดเจน การเตรียมและฝึกนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้เกิดจิตสาธารณะจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง จะต้องมีการวางแผนแนวทาง หรือหารูปแบบการพัฒนา การส่งเสริมอย่างมีทิศทาง และต่อเนื่อง จึงจะบังเกิดผลเป็นรูปธรรมได้ในอนาคต

ดังเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม (Service Learning) และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning) สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยเหตุผลที่ใช้แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม (Service Learning) นั้นก็เพราะการเรียนรู้นี้ เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ทางการบริการที่มีความหมาย ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนซึ่งก่อให้เกิดความรู้ทางวิชาการ จากการสะท้อน

ความคิด จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการรับใช้ชุมชน ซึ่งจะมองเห็นความร่วมมือในความพยายามของนักศึกษาที่จะประยุกต์ใช้ความรู้ในการเรียนมาใช้เพื่อเรียนรู้ตนเองและชุมชน ในขณะเดียวกันก็จะเรียนรู้และทำความเข้าใจชุมชน ถึงความต้องการ ความสนใจ ประวัติความเป็นมา และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจะทำให้ทั้งนักศึกษาและชุมชนเกิดการเรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเป็นแนวคิดทางการศึกษาที่น่าสนใจ สามารถสนับสนุนให้เกิดการส่งเสริมจิตสาธารณะ ได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning) ที่ผู้วิจัยเลือกมาเพราะการเรียนรู้มีจุดเน้นสำคัญ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคล ครอบคลุม ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ในการเข้ามาพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพื่อการแก้ปัญหาสังคม โดยมีกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มกิจกรรมจนสิ้นสุดกิจกรรม ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นแนวคิดที่สามารถสนับสนุนให้เกิดจิตสาธารณะ แก่นักศึกษาได้เป็นอย่างดีด้วยเช่นกัน ซึ่งหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมาก ในการนำใช้หรือประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี และสถาบันอุดมศึกษาอื่นต่อไป อย่างต่อเนื่อง

คำถามของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามของการวิจัย ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไร
2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี เป็นอย่างไรในคำถามย่อยต่อไปนี้
 - 2.1 จิตสาธารณะของนักศึกษา หลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่
 - 2.2 ความสามารถของนักศึกษา ในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 หรือไม่อย่างไร
3. ความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี อยู่ในระดับใด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ดังต่อไปนี้
 - 2.1 เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
 - 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของนักศึกษา กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานด้านผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ดังนี้

1. จิตสาธารณะของนักศึกษา หลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สูงกว่าก่อนเรียน
2. ความสามารถของนักศึกษา ในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความสำคัญของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ได้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ต่อไป
2. เป็นแนวทางให้กับผู้บริหารหรือบุคคลทั่วไป ที่มีความสนใจพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะในบริบทพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดพื้นฐาน และข้อมูลพื้นฐาน ที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ
- ระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
- ระยะที่ 3 ทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรด้านนักศึกษา

2.1.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 1,458 คน โดยจำแนกตามชั้นปีและเพศของนักศึกษา ดังนี้ 1) ชั้นปีที่ 1 จำนวน 251 คน เป็นชาย 83 คน และหญิง 168 คน 2) ชั้นปีที่ 2 จำนวน 300 คน เป็นชาย 122 คน และหญิง 178 คน 3) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 383 คน เป็นชาย 142 คน และหญิง 241 คน และ 4) ชั้นปีที่ 4 จำนวน 524 คน เป็นชาย 141 คน และหญิง 383 คน

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 24 คน โดยกำหนดเป็นชั้นปีละ 6 คน เป็นชาย 3 คน และหญิง 3 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ชั้นปีและเพศของนักศึกษาเป็นชั้น (Stratum) ของการแบ่ง และทุกคนมีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตร

2.2 ประชากรด้านผู้เกี่ยวข้องในชุมชน

2.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ที่เข้าร่วมในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ จำนวนทั้งสิ้น 83 คน ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่บ้าน นางอวยและโพนปลาไหล จำนวน 2 คน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนางอวยและโพนปลาไหล จำนวน 4 คน 3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่างอวย จำนวน 4 คน 4) ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน บ้านนางอวยและโพนปลาไหล จำนวน 2 คน 5) ประธานกลุ่มหนุ่มสาวบ้านนางอวยและโพนปลาไหล จำนวน 2 คน 6) ผู้อำนวยการโรงเรียนนางอวยโพนปลาไหล จำนวน 1 คน 7) ประธานชมรมผู้สูงอายุ ตำบลต่างอวย จำนวน 1 คน และ 8) ชาวบ้านนางอวยและชาวบ้านโพนปลาไหล จำนวน 65 คน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ที่เข้าร่วมในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ จำนวนทั้งสิ้น 24 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่บ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 4 คน 3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่างอวย จำนวน 4 คน 4) ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านบ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 5) ประธานกลุ่มหนุ่มสาวบ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 6) ผู้อำนวยการโรงเรียนนางอวยโพนปลาโหล จำนวน 1 คน 7) ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลต่างอวย จำนวน 1 คน และ 8) ตัวแทนชาวบ้านนางอวยและชาวบ้านโพนปลาโหล จำนวน 6 คน กำหนดเป็นชาย 3 คน หญิง 3 คน

3. เนื้อหาของหลักสูตร

เนื้อหาของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ได้จากการศึกษากระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ในด้านต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และการสำรวจชุมชน

เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ และการลงชุมชนเพื่อสำรวจความต้องการของชุมชน ในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้ว จะได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในขั้นตอนต่อไป

3.2 การเตรียมการจัดโครงการ

เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ พร้อมกับร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมกันเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มี

3.3 การปฏิบัติโครงการ

เป็นการร่วมกันเตรียมความพร้อมระหว่างนักศึกษา กับชุมชน โดยจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกัน มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ระบุในหลักสูตร มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยมีอยู่ 2 วิธีการ คือ

3.3.1 การลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม

เป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แนะแนวทางทำความเข้าใจกับชุมชน

3.3.2 การจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

นักศึกษาลงชุมชนเพื่อจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมที่ได้วางแผนไว้

3.4 การวิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นการนำผลการปฏิบัติโครงการมาร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ที่ตรงตรง และใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายผลในขั้นตอนต่อไป

3.5 การสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมดังกล่าว ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้าง เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ และอภิปรายผลโครงการร่วมกัน ตลอดถึงแสดงความขอบคุณหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้

4. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

4.1 ตัวแปรอิสระ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

4.2 ตัวแปรตาม คือ

4.2.1 จิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรี

4.2.2 ความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

4.2.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริม

เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองหลักสูตร

การทดลองใช้หลักสูตรเสริมจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ใช้เวลา 1 ภาคเรียน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2562 – เดือนเมษายน 2563 รวมเวลาทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ อยู่ 2 แนวคิด คือ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคมกับแนวการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปสาระสำคัญ ตามประเด็นต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

1. เนื้อหาด้านองค์ประกอบจิตสาธารณะ

เนื้อหาด้านองค์ประกอบจิตสาธารณะ โดยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากแนวคิดนักการศึกษา 20 ท่าน อาทิเช่น ชาย โพธิสิดา (2540, หน้า 14-15); สมพงษ์ สิงหะพล (2542, หน้า 15-16); สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2544, หน้า 26-31); นันทวัฒน์ ชุนซี (2546, หน้า 4); ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง (2547, หน้า 8); ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2549, หน้า 2-3); ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 20); ศิริลักษณ์ เลื่อนยศ (2553, หน้า 16) และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556, หน้า 78) เป็นต้น สรุปได้เนื้อหา 5 องค์ประกอบ 15 พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

1.1 องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์

ต่อสาธารณะ

- 1.1.1 การลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- 1.1.2 การไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
- 1.1.3 การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์

ตามความสามารถของตน

1.2 องค์ประกอบด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ที่มีต่อส่วนรวม

- 1.2.1 การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม
- 1.2.2 การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 1.2.3 อธิบายถึงปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาสังคม

1.3 องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม

- 1.3.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม
- 1.3.2 การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม
- 1.3.3 การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น

1.4 องค์ประกอบด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบ

- 1.4.1 การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม
- 1.4.2 การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ ของตนเองและผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สิน

ส่วนรวม

- 1.4.3 การถือว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นหรือการช่วยเหลือส่วนรวม

เป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ

1.5 องค์ประกอบด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี

1.5.1 การร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี

1.5.2 การเกิดความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

1.5.3 การเกิดความรัก ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

การวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปลักษณะสำคัญ ตามประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังแสดงในภาพประกอบ 1

2. แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งทั้งสองแนวคิดมีสาระสำคัญพอสรุป ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม

แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากแนวคิดนักการศึกษาหลายท่าน อาทิเช่น ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และคณะ (2544, หน้า 170); ทิศนา ขมมณี (2545, หน้า 132); พิชรินทร์ เสตะจันทร์ (2550, หน้า 16-17); ประสาท เนืองเฉลิม (2558, หน้า 32-33); Howard, J. (1993, อ้างถึงใน เวสาลี ชาติสุทธิพันธ์, 2550, หน้า 29); Sigmon R. (1994, p. 18); Wade (1997, p. 197) และ Converdell (2010, pp. 81-82) สรุปลักษณะสำคัญของการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมได้ว่า 1) การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม เป็นกิจกรรมรับใช้สังคมที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม กิจกรรมนั้นมีคุณค่าต่อผู้เรียนและชุมชน กิจกรรมจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของชุมชน จึงไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้ 2) การรับใช้สังคมเป็นความต้องการที่จำเป็นของชุมชนที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้เขียนไปสร้างความต้องการขึ้นมาเอง 3) การรับใช้สังคม เป็นความต้องการจากสมาชิกของชุมชน ชุมชนเป็นผู้แสดงความต้องการให้เกิดกิจกรรมรับใช้สังคมในรูปแบบที่ชุมชนต้องการ โดยคำนึงถึงความสามารถ ทักษะ เจตคติ และการเตรียมการของผู้เรียน

2.2 การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากแนวคิดนักการศึกษาหลายท่าน อาทิเช่น วันชัย วัฒนศัพท์ (2543, หน้า 5-7); ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, หน้า 138-139); ณรงค์ ฤ เชียงใหม่ (2545, หน้า 2-3); นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, หน้า 10); สุเทพ อ่วมเจริญ (2549, อ้างถึงใน เรวดี จันทเปรมจิตต์, 2557, หน้า 39); สุมณฑา พรหมบุตร และอรพรรณ พรสีมา (2549, หน้า 57); ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557, หน้า 69) สรุปลักษณะสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ตลอดถึงการจัดการโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างสัมพันธภาพอันดีในชุมชน ลดความขัดแย้งในชุมชน เกิดความสมัครสมานสามัคคี รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น ทำให้การพัฒนาเกิดชุมชนและท้องถิ่นมีความยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งทั้งสอง

แนวคิดสรุปรวมกันเป็นกระบวนการการเรียนรู้รับใช้ชุมชน (Community Service) ได้กระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน เป็นขั้นที่นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ และลงชุมชน เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้ว จะได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ เป็นขั้นที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมกันเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มี

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาร่วมกันเตรียมความพร้อมชุมชน และจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกันใน ขั้นที่ 2 มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน และสถานการณ์ที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า นักศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยมีอยู่ 2 วิธีการ คือ

ขั้นที่ 3.1 ขั้นการลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม เป็นขั้นเตรียมความพร้อมในการรับการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แจงแนวทางทำความเข้าใจกับชุมชน

ขั้นที่ 3.2 ขั้นการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เป็นขั้นที่นักศึกษาลงชุมชนเพื่อจัดโครงการจิตสาธารณะที่ได้วางแผนไว้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ผลโครงการ เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมาร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม และนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ไตร่ตรอง และใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายผลในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการ

เป็นขั้นตอนการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมดังกล่าวว่านักศึกษาได้เรียนรู้อะไรมาจากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ และร่วมแสดงความขอบคุณหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมต่อไป

3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปสาระสำคัญ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริม

หลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปสาระสำคัญจากแนวคิดนักการศึกษา ดังนี้ Piirto (1994, pp. 376–400 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 82); Texas Agricultural Extension Service (Online อ้างถึงใน สมพร หลิมเจริญ, 2552, หน้า 91) สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ หลักสูตรเสริมมุ่งเน้นไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนด้วยวิธีการและเนื้อหาที่หลากหลาย เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะเด่นอยู่ที่ความหลากหลายของเนื้อหาวิชาและวิธีการสอนที่สามารถพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนได้ เป็นการพัฒนาทักษะชีวิต คุณลักษณะทางจริยธรรม จึงทำให้ในหลาย ๆ ประเทศมีการจัดทำหลักสูตรเสริมเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ โดยมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา

3.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปสาระสำคัญจากแนวคิดนักการศึกษา ดังนี้ กรมวิชาการ (2546, หน้า 34) Mckown (1992, อ้างถึงใน ปริญญาฯ สดาวรรณณี, 2548, หน้า 56-57) สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ หลักสูตรเสริมมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้มีคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมถึงมีสุขภาพและบุคลิกภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ดี อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาขวัญกำลังใจ เกิดการสนับสนุนกฎระเบียบ ตลอดจนก่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านความร่วมมือทางสังคม อันจะเป็นการเตรียมผู้เรียนสู่ชีวิตจริงในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์

3.3 การประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปสาระสำคัญจากแนวคิดนักการศึกษา ดังนี้ ทิศนา แคมมณี (2537, หน้า 134); วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 116) สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาหรือจัดทำขึ้นนั้นได้ให้ผลตามที่ปรารถนาหรือไม่อย่างไร และจะปรับปรุงหลักสูตรนั้น ๆ ให้มี

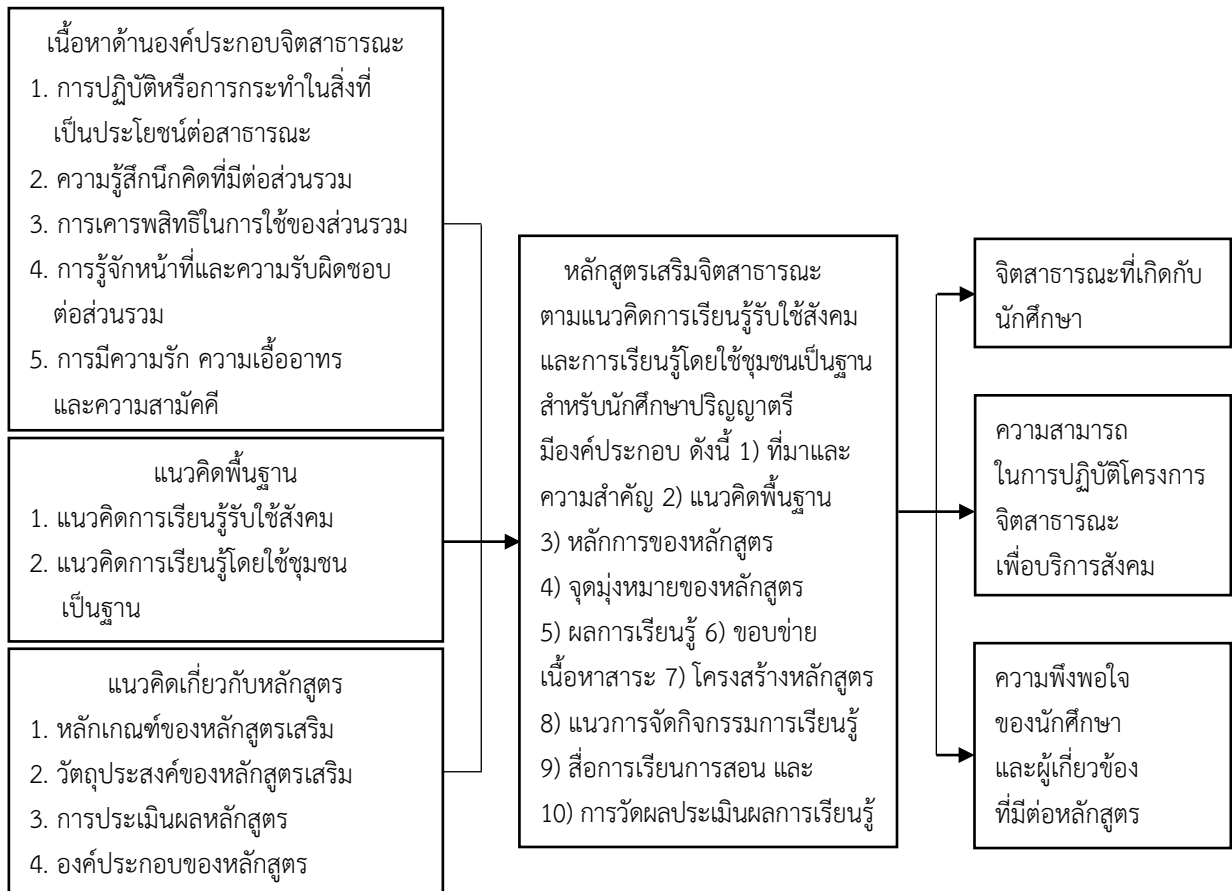
ประสิทธิภาพต่อไปอย่างไร และการประเมินหลักสูตรนั้นจะต้องมีการประเมินเป็นระยะ จึงจะทำให้หลักสูตรนั้นเป็นที่น่าเชื่อถือ

3.4 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปสาระสำคัญ จากแนวคิดนักการศึกษา ดังนี้ สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 236-241); อ่าง บัวศรี (2542, หน้า 8-9); นิคม ชมภูหลง (2545, หน้า 54); Tayler (1974, p. 3803-A, อ้างถึงใน นิคม ชมภูหลง, 2545, หน้า 43); Taba (1962, pp. 424-425 อ้างถึงใน กาญจนา คุณารักษ์, 2540, หน้า 1) และบุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 10) มาสรุปเป็นแนวทางในการสร้างองค์ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยได้เพิ่มเติมองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และบริบทของนักศึกษาปริญญาตรี ซึ่งมีทั้งหมด 10 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร
- 2) แนวคิดพื้นฐาน
- 3) หลักการของหลักสูตร ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งให้นักศึกษารู้และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อการเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาชุมชน สามารถปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ และมีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น
- 5) ผลการเรียนรู้
- 6) โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ
- 7) โครงสร้างหลักสูตร
- 8) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ
 - 1) เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และสำรวจชุมชน
 - 2) เตรียมการจัดโครงการ
 - 3) การปฏิบัติโครงการ
 - 4) วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม
 - 5) ขึ้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม
- 9) สื่อการเรียนการสอน
- 10) การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

การวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปสาระสำคัญ ตามประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรเสริม หมายถึง แผนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยมืองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1.1 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร
- 1.2 แนวคิดพื้นฐาน
- 1.3 หลักการของหลักสูตร
- 1.4 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 1.5 ผลการเรียนรู้
- 1.6 โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ
- 1.7 โครงสร้างหลักสูตร
- 1.8 แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

1.9 สื่อการเรียนการสอน

1.10 การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

2. จิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมของนักศึกษาที่แสดงออกตามองค์ประกอบ 5 ด้าน และ 15 พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ ดังนี้

2.1 องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

2.1.1 การลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2.1.2 การไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

2.1.3 การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์

ตามความสามารถของตน

2.2 องค์ประกอบด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม

2.2.1 การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม

2.2.2 การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

2.2.3 อธิบายถึงปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาสังคม

2.3 องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม

2.3.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม

2.3.2 การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

2.3.3 การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น

2.4 องค์ประกอบด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบ

2.4.1 การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม

2.4.2 การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม

2.4.3 การถือว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือการช่วยเหลือส่วนรวม

เป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ

2.5 องค์ประกอบด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี

2.5.1 การร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี

2.5.2 การเกิดความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

2.5.3 การเกิดความรัก ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

โดยที่จิตสาธารณะของนักศึกษาวัดได้จากแบบวัดจิตสาธารณะ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale)

3. แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนใช้กิจกรรมเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้สังคม ซึ่งมีการเตรียมการอย่างเป็นระบบ นำความรู้จากเรื่องที่เรียนในหลักสูตร มาวางแผนและลงมือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในท้องถิ่นนั้น ๆ

4. แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน

5. การปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมในโครงการจิตสาธารณะ ตามขั้นตอน 5 ขั้น ดังนี้ 1) เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และการสำรวจชุมชน 2) การเตรียมการจัดโครงการ 3) การปฏิบัติโครงการ 4) การวิเคราะห์ผลโครงการ 5) การสรุปและการอภิปรายผลโครงการ

6. ความพึงพอใจต่อหลักสูตร หมายถึง ความรู้สึกทางบวกของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มี ดังนี้

6.1 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฯ มี 5 ด้าน ได้แก่

1) ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม 2) ด้านเนื้อหาของหลักสูตรเสริม 3) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม 4) ด้านสื่อการเรียนรู้ และวัสดุอุปกรณ์ 5) ด้านการวัดและประเมินผล

6.2 ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องมี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเจตคติที่มีต่อการปฏิบัติโครงการของนักศึกษา 2) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมของนักศึกษา 3) ด้านความรับผิดชอบของนักศึกษา 4) ด้านความสามัคคี 5) ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

โดยที่ความพึงพอใจวัดได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจทั้งฉบับของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด การเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ผู้วิจัย ได้ศึกษา และรวบรวมเอกสารรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานสำหรับงานวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตรเสริม
 - 1.2 หลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริม
 - 1.3 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม
 - 1.4 การออกแบบหลักสูตร
 - 1.5 การประเมินผลหลักสูตร
 - 1.6 องค์ประกอบของหลักสูตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
 - 2.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
 - 2.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ
 - 2.3 คุณลักษณะของจิตสาธารณะ
 - 2.4 ประเภทของจิตสาธารณะ
 - 2.5 แนวคิดการพัฒนาจิตสาธารณะ
 - 2.6 แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ
 - 2.7 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freudian Psychoanalytic Theory)
 - 2.8 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory)
 - 2.9 พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจท์ (Piaget' Stages of Cognitive Development)
 - 2.10 พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทางของโคลเบอร์ก
 - 2.11 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม
 - 2.12 องค์ประกอบจิตสาธารณะ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้สังคม (Service Learning)
 - 3.1 ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้สังคม
 - 3.2 หลักการของการเรียนรู้โดยใช้สังคม
 - 3.3 แนวคิดและขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้สังคม

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning)

- 4.1 ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- 4.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 4.3 แนวคิดและขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
5. กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ
6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 6.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 6.2 ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 6.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในด้านการปฏิบัติงาน
 - 6.4 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในด้านการให้บริการ
 - 6.5 ขอบข่ายความพึงพอใจ
 - 6.6 การสร้างความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้
 - 6.7 เครื่องมือและเกณฑ์การประเมินความพึงพอใจ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม

1. ความหมายของหลักสูตรเสริม

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้นิยามความหมายของหลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้
 จันทิมา แสงเลิศอุทัย (2550, หน้า 8) อธิบายความหมายของหลักสูตรเสริมไว้ว่า เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ โดยหลักสูตรเสริมจะมีลักษณะที่ขยายออกทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ โดยมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ในส่วนของเนื้อหาที่นอกเหนือจากหลักสูตรปกติหรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติ แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่าหลักสูตรปกติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติและมีการประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย

วัลลยา ธรรมอภิบาล (2555, หน้า 51) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อาจมีสาระเป็นเนื้อหาในรายวิชา โครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติม หรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่า รวมถึงมีการขยายกลยุทธ์หรือวิธีการสอน ให้แตกต่างไปจากเดิมมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการคิดในระดับที่สูงขึ้น

Davis, Garry, A. & Rimm, Sylvia B. (1994, pp. 104-106) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ หลักสูตรเสริมจะมีลักษณะที่ขยายออกทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ และเนื้อหาอาจมีนอกเหนือจากหลักสูตรปกติหรือมีเนื้อหาคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติ แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่าหลักสูตรปกติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ และมีการประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย หลักสูตรเสริม เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ที่จะต้องจัดทำขึ้นเป็นแนวทางให้สถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ใช้วางแผนจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนได้ตรงตามเจตนารมณ์ หรือให้เหมาะสมกับบริบทความพร้อมของชุมชนตามสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียน หลักสูตรเสริมจึงเป็นหลักสูตรที่ขยายทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติเป็นหลักสูตรที่เพิ่มทั้งความรู้ ทักษะ และหลักสูตรเสริมอาจมีเนื้อหา นอกเหนือจากหลักสูตรปกติ หรือมีเนื้อหาคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติก็ได้หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่พัฒนาทักษะการคิด นอกจากนี้ หลักสูตรเสริมยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจและเจตคติทางบวกต่อการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถขึ้นนำตนเองได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมสรุปได้ว่าเป็นหลักสูตรที่ขยายทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ เป็นหลักสูตรที่เพิ่มทั้งความรู้ ทักษะ นอกจากนี้หลักสูตรเสริมอาจมีเนื้อหา นอกเหนือจากหลักสูตรปกติ หรือมีเนื้อหาคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติ และมุ่งเน้นการสอน แสดงถึงจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า คุณลักษณะหรือสมรรถภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ และยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจให้มีเจตคติทางบวกต่อการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถขึ้นนำตนเองได้

2. หลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริม

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้

Piirto (1994, pp. 376-400 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 82) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริมไว้ 5 ประการสำคัญ ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมควรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ นั่นคือความสามารถของผู้เรียนจะพิจารณาจากความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ ดังนั้นหลักสูตรจึงเป็นหลักสูตรที่มีลักษณะหลักสูตรขยายออกหรือเพิ่มเนื้อหาตามลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยพิจารณาทั้งความกว้างและความลึกของเนื้อหา
2. หลักสูตรเสริมควรมีความน่าเชื่อถือในเชิงวิชาการ ไม่ใช่หลักสูตรที่มีเนื้อหาง่าย ๆ และไม่ควรละเลยองค์ความรู้อื่น ๆ
3. หลักสูตรเสริมควรเป็นสหวิทยาการ ที่ประกอบด้วยหลากหลายวิชา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์
4. หลักสูตรเสริมควรมุ่งเน้นความสำคัญ 6 ประการ ดังนี้
 - 4.1 มุ่งเน้นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
 - 4.2 มุ่งเน้นวิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยี

- 4.3 มุ่งเน้นหลักการและเหตุผลทางวิชาการ
- 4.4 มุ่งเน้นการปรับตัวและการสร้างสังคมใหม่
- 4.5 มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการทางปัญญา
- 4.6 มุ่งเน้นวิธีการเข้าใจอย่างแท้จริง

5. หลักสูตรเสริมควรมีความสมดุล มีความบูรณาการและมีความหมาย หลักการสำคัญของหลักสูตรเสริม คือ วิธีสอนที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายทั้งทางด้านกระบวนการ และเนื้อหา โดยเป้าหมายทางกระบวนการจะหมายถึงการที่ผู้เรียนสามารถพัฒนากระบวนการ หรือทักษะต่าง ๆ ได้ ในด้านเป้าหมายทางเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาในรายวิชา โครงการหรือ กิจกรรมต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนากระบวนการหรือทักษะได้

Texas Agricultural Extension Service (Online อ้างถึงใน สมพร หลิมเจริญ, 2552, หน้า 91) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริมที่สำคัญ คือ

1. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลาย
2. เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม
3. เป็นการพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมและมุมมองในด้านบวก วัฒนธรรมที่หลากหลายและการมีปฏิสัมพันธ์
4. เป็นหลักสูตรที่ออกแบบขึ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ

จากนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ หลักสูตรเสริมมุ่งเน้นไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนด้วยวิธีการ และเนื้อหาที่หลากหลาย เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะเด่นอยู่ที่ความหลากหลายของเนื้อหาวิชา และวิธีการสอนที่สามารถพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนได้ เป็นการพัฒนาทักษะชีวิต คุณลักษณะทางจริยธรรม จึงทำให้ในหลาย ๆ ประเทศมีการจัดทำหลักสูตรเสริมเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ โดยมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับอุดมศึกษา

3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม ได้มีนักวิชาการต่าง ๆ กล่าวไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2546, หน้า 34) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ทั้งวิชาการ และอาชีพตามทักษะ
2. เพื่อให้มีคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
3. เพื่อให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ดี
4. เพื่อให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองชุมชนสังคมและประเทศชาติ
5. เพื่อให้มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระบอบประชาธิปไตย

Mckown (1992, อ้างถึงใน ปรียานุช สถาวรมณี, 2548, หน้า 56-57)

ได้กล่าวถึงจุดประสงค์สำคัญของการจัดทำหลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดการลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญ โดยการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสมากมาย
2. เพื่อให้เกิดการเตรียมผู้เรียนสู่ชีวิตจริงในระบอบประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
3. เพื่อให้เกิดการเพิ่มปริมาณการเป็นตัวของตัวเอง โดยการเป็นนายตนเอง จากการไม่สามารถควบคุมตนเองในสังคมได้
4. เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านความร่วมมือทางสังคม โดยการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าการแสดงออกโดยตนเอง
5. เพื่อให้เกิดการเพิ่มความสนใจของผู้เรียน โดยการเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับอันเป็นการเพิ่มจำนวนผู้เรียนในการได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษา
6. เพื่อให้เกิดการพัฒนาขวัญกำลังใจ โดยการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจในสถานศึกษาและความผูกพันต่อสถานศึกษาด้วย
7. เพื่อให้เกิดการสนับสนุนกฎระเบียบ โดยการให้ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งกฎระเบียบมาตรฐานของตน ซึ่งหลักสูตรจะประกอบด้วยกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ ในโรงเรียนในระดับที่สูงขึ้น
8. เพื่อให้เกิดการค้นพบและการพัฒนาคุณภาพและความสามารถพิเศษ โดยการให้โอกาสผู้เรียนค้นพบและพัฒนา ร่วมกับกลุ่มเพื่อน อันเป็นแนวพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบและเป็นพลเมืองดี

จากนักวิชาการที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตรเสริมมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้มีคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมถึงมีสุขภาพและบุคลิกภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ดี อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาขวัญกำลังใจ เกิดการสนับสนุนกฎระเบียบ ตลอดถึงก่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านความร่วมมือทางสังคม อันจะเป็นการเตรียมผู้เรียนสู่ชีวิตจริงในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์

4. การออกแบบหลักสูตร

จากการศึกษาการออกแบบหลักสูตรจะเห็นได้ว่า Ornstein and Hunkins (1993, pp. 236-241 อ้างถึงใน สุรินทร์ เมทนี, 2559, หน้า 43-44) ได้กล่าวถึงการออกแบบหลักสูตร ว่าการออกแบบหลักสูตรที่ดีต้องมีหลักในการพิจารณา 6 ประการ ดังนี้

- 4.1 การกำหนดขอบข่ายหลักสูตร หมายถึง การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ หัวข้อ ประเด็นสำคัญต่าง ๆ แนวคิด ค่านิยม หรือคุณธรรมที่สำคัญ สำหรับผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรแต่ละระดับชั้น
- 4.2 การจัดลำดับการเรียนรู้ หมายถึง การจัดลำดับก่อนหลังของเนื้อหา สาระการเรียนรู้ หัวข้อ ประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปตาม วย วุฒิภาวะ และพัฒนาการทางสติปัญญา

4.3 ความต่อเนื่อง หมายถึง การจัดเนื้อหา ประสบการณ์ การเรียนรู้ ทักษะต่าง ๆ ให้มีความต่อเนื่องตลอดหลักสูตร หลักสูตรที่ตินอกจากมีการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ที่ดีแล้ว ยังต้องมีความต่อเนื่องของเนื้อหาที่เหมาะสมอีกด้วย

4.4 ความสอดคล้องเชื่อมโยง การจัดหลักสูตรที่ดีควรคำนึงถึงความสอดคล้องเชื่อมโยงให้มีความต่อเนื่องกันของเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ และทักษะที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน เช่น การจัดหลักสูตรสังคมศึกษา ชั้น ม.1 ให้เนื้อหาภูมิศาสตร์ประเทศไทย มีความสัมพันธ์สอดคล้องเชื่อมโยงกับเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทย เป็นต้น

4.5 การบูรณาการ เป็นการจัดขอบข่ายเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตรให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง จากหัวข้อหนึ่งไปยังอีกหัวข้อหนึ่งของรายวิชานั้น หรือจากรายวิชาหนึ่งไปยังอีกรายวิชาหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน

4.6 ความสมดุล หลักสูตรที่ตินนอกจากจะต้องคำนึงถึงการจัดขอบข่ายเนื้อหา และมีลำดับการเรียนรู้ที่ดีแล้ว ยังควรต้องพิจารณาถึงความสมดุลของเนื้อหา ประสบการณ์ การเรียนรู้ และทักษะของรายวิชาต่าง ๆ ความสมดุลระหว่างเนื้อหาสาระกับบุคลิกภาพของผู้เรียน ความสมดุลของหลักสูตร จึงเป็นสิ่งที่นักพัฒนาหลักสูตรต้องให้ความสนใจ

5. การประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร ในการจัดทำหลักสูตรต่าง ๆ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องศึกษาข้อมูลต่าง ๆ อย่างกว้างขวางเพื่อที่จะสามารถกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดเนื้อหา สาระตลอดจนประสบการณ์การเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตามผู้จัดทำหลักสูตรก็ต้องไม่ลืมในเรื่องของการประเมินผลหลักสูตรเช่นกัน ซึ่งการประเมินผลหลักสูตรก็คือ กระบวนการของการกำหนด รวบรวมและประมวลผลข้อมูลที่มีประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ ดังนั้น การประเมินผลหลักสูตร จึงหมายถึงกระบวนการในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตร ทั้งในด้านประสิทธิภาพของหลักสูตร การบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ประกอบการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีกว่า

5.1 จุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตร

ทิตนา แคมมณี (2537, หน้า 134) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตรไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อหาคคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่
- 2) เพื่อตัดสินว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบระบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงานและการสอนตามหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่
- 3) เพื่อดูผลว่า ผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

5.2 ประเภทของการประเมินหลักสูตร

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 116) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลหลักสูตร โดยคำนึงถึงช่วงเวลาสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) การประเมินผลหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติเป็นการประเมินหลักสูตรหลังจากได้วางแผนพัฒนาหลักสูตรแล้ว เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฉบับร่างและองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหา ด้านกระบวนการเรียนการสอนและการวัดผลเป็นผู้ประเมิน

2) การประเมินผลหลักสูตรระหว่างการนำหลักสูตรไปปฏิบัติเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพหรือคุณค่าของหลักสูตร โดยพิจารณาวิเคราะห์ดูว่าตัวหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้นเป็นอย่างไร มีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนของการปฏิบัติอย่างไร เพื่อนักพัฒนาหลักสูตรจะได้นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีคุณภาพ

3) การประเมินผลหลักสูตรหลังจากนำหลักสูตรไปปฏิบัติเป็นการประเมินหลักสูตรในช่วงเวลาที่หลักสูตรได้ถูกนำไปใช้แล้ว โดยการหาประสิทธิภาพในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

สรุปได้ว่าการประเมินหลักสูตรจะต้องตอบคำถาม 2 ประการด้วยกัน คือ หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาหรือจัดทำขึ้นนั้นได้ให้ผลตามที่ปรารถนาหรือไม่อย่างไร และจะปรับปรุงหลักสูตรนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไปอย่างไร และการประเมินหลักสูตรนั้นจะต้องมีการประเมินเป็นระยะ จึงจะทำให้หลักสูตรนั้นเป็นที่น่าเชื่อถือ

6. องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรมีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะองค์ประกอบเป็นส่วนที่ทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 236-241) ได้สรุปองค์ประกอบไว้ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายจะเป็นเครื่องชี้ถึงเป้าหมายและเจตนารมณ์ของหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด ซึ่งจุดมุ่งหมายทั่วไปจะกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ และค่อนข้างเป็นปรัชญา เน้นค่านิยมมากกว่าด้านจิตวิทยาหรือด้านการเรียนการสอนส่วนจุดมุ่งหมายเฉพาะจะเน้นที่การประยุกต์ใช้มากกว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้ในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาการหรือรายวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรนั่นเอง

2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ จะเป็นสื่อกลาง (Means) ที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ เนื้อหาสาระที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอาจแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ข้อเท็จจริงและความรู้ ความคิดรวบยอดและหลักการ การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ เจตคติและค่านิยม และทักษะทางกาย

จรัส บัวศรี (2542, หน้า 8-9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายทางการศึกษา (Education Goals and Policies) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) เป็นผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) ซึ่งเป็นลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชา กลุ่มวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives)
5. เนื้อหา (Content)
6. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Instructional Objectives)
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies)
8. การประเมินผล (Evaluation)
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media)

นิคม ชมภูหลง (2545, หน้า 54) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตร รวมทั้งโครงสร้างของกลุ่มวิชาและรายวิชาต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักการ จุดหมายโครงสร้าง แนวดำเนินการ หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร รวมทั้งโครงสร้างของกลุ่มวิชา และรายวิชาต่าง ๆ
 2. ระเบียบการวัดและการประเมินผล และคู่มือการประเมินผลฯ แต่ละระดับ
 3. สื่อการเรียนการสอนที่ออกมาในรูปแบบหนังสือเรียนและสื่อในลักษณะต่าง ๆ
- บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 10) ได้ให้ข้อสรุปในด้านองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

1. จุดประสงค์ของหลักสูตร
2. สารความรู้ประสบการณ์
3. กระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตร
4. การประเมินผลหลักสูตร

Taba (1962, pp. 424-425 อ้างถึงใน กาญจนา คุณารักษ์, 2540, หน้า 1) สรุปถึงหลักสูตรว่า ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. ขบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

Taylor (1974, p. 3803-A, อ้างถึงใน นิคม ชมภูหลง, 2545, หน้า 43)
ได้ให้ข้อสรุปในด้านองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
2. กิจกรรมการเรียนการสอน
3. การวัดและประเมินผล

จากการศึกษานักวิชาการหลายท่านข้างต้นสามารถสรุปเป็นแนวทางในการสร้างองค์ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยได้เพิ่มเติมองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และบริบทของนักศึกษาปริญญาตรี ซึ่งมีทั้งหมด 10 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร
2. แนวคิดพื้นฐาน
3. หลักการของหลักสูตร ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งให้นักศึกษารู้และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อการเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาชุมชน สามารถปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ และมีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น
5. ผลการเรียนรู้
6. โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ
7. โครงสร้างหลักสูตร
8. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ 1) เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และสำรวจชุมชน 2) เตรียมการจัดโครงการ 3) การปฏิบัติโครงการ 4) วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม 5) ขึ้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม
9. สื่อการเรียนการสอน
10. การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ พบว่า มีการกำหนดลักษณะของคำว่า จิตสาธารณะ ไว้อย่างหลากหลายทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย เช่น จิตสำนึกสาธารณะจิตอาสา เป็นต้น และคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษ เช่น Public Consciousness หรือ Public Mind ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) ซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

1. ความหมายของจิตสาธารณะ

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความหมายของจิตสาธารณะไว้ ดังนี้
 ชัยสิทธิ์ เณลิมมีประเสริฐ และคณะ (2540, อ้างถึงใน สุขุมาล เกษมสุข, 2551, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะทางด้านจิตใจ ของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถ สังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมกระทำที่แสดงออกมา การมีจิตสาธารณะนั้น จะมีหลายระดับ และมีการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมตอบสนองที่หลากหลายตามโอกาสและ สถานการณ์ของแต่ละคน

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2541, หน้า 57) กล่าวว่า การมีจิตสำนึกสาธารณะ คือ มีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้ หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ ลำธาร เป็นต้น

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543, หน้า 13) สรุปว่า จิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ดังนี้ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคม เป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกล่า และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางปัจจัยภายใน เป็นสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติ ปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจาก การรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึก แบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

พระไพศาล วิสาโล (2544, หน้า 15) ให้ความหมาย จิตสาธารณะไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความใส่ใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพ และห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ทั้งนี้โดยตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งตนเองและส่วนรวม ในจิตสาธารณะดังกล่าว มิใช่ครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้าง หรือชุมชนละแวกบ้านตนเองเท่านั้น หากคลุมไปถึงคนอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งห่างไกลออกไป แม้จะไม่รู้จักและไม่เคยเห็นแต่ก็รู้อยู่ว่า เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547, หน้า 2-3) ให้ความหมาย ของจิตสาธารณะว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่อง ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรม ที่แสดงออกถึงลักษณะ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสียหาย ต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม และการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

2. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น

แหวง โตจิราการ (2550, หน้า 34) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ อย่างกว้างว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การจุดประกายเพื่อจิตสาธารณะ ดังนี้

1. อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด จิตสำนึกที่เป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์ เกื้อกูล ส่งเสริมสนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนคนหมู่มาก

2. ให้กำลังใจ ให้ความอบอุ่น ให้แรงบันดาลใจ แก่ผู้คนในการต่อสู้ เพื่อเอาชนะอุปสรรคในชีวิตของตน เพื่อจะได้ดำรงตนอย่างปกติสุขในสังคมชุมชน

3. ในขณะที่เดียวกันอาจจะหมายรวมถึง บทบาทในการลดทอนอำนาจของกิเลสตัณหาต่าง ๆ ที่เพิ่มความยึดมั่นถือมั่น ในเรื่อง ตัวกูของกู โลภะ โทสะ โมหะ ของปัจเจกชนให้มากมายยิ่งขึ้นไปด้วยก็ได้ เพราะหากเพลงหรือคีตศิลป์เป็นไปในทำนองเชิดชู ส่งเสริมเรื่องกิเลสตัณหาต่าง ๆ มนุษย์ก็จะถูกมอบเมาให้หลงหัวปักหัวปำในกองกิเลสต่าง ๆ แล้ว ก่อให้เกิดการเบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น ซึ่งก็คือสาธารณชนให้เกิดความเดือดร้อนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

อมรรัตน์ เจริญชัย (2550, หน้า 36) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การประพฤติตนทั่ว ๆ ไปทำให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมมีความสุข รวมทั้งการแสดงความห่วงใยต่อสังคม ถ้าพูดถึงผลกระทบของการปฏิบัติตนของบุคคล ที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เราต้องมีจิตสาธารณะ ถ้าทำสิ่งใดแล้วเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวม ไม่ควรทำ การทิ้งขยะลงแม่น้ำ ลำคลองทำให้น้ำเน่าเหม็น ทำให้ปลาตาย คนอยู่ใกล้น้ำต้องลำบาก บ้านเมืองหมดความสวยงาม ถ้าทิ้งเศษอาหารไว้ตามพื้น จะเน่าเหม็นเป็นอาหารของแมลงเป็นที่เพาะแมลงให้มากขึ้น ทำความรำคาญไปทั่วและทำให้เกิดเชื้อโรค ไม่ควรทำ คนไทยขาดความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างนิสัยและต้องเริ่มต้นจากในบ้าน เมื่อเห็นสิ่งไม่ถูกต้อง ผู้ใหญ่จะต้องบอกเด็กทันที โดยต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ต้องไม่อายุที่จะทำความดี และช่วยกันชมเชยคนทำความดีมาช่วยสร้างจิตสาธารณะกันให้มาก ๆ

มนัสสา ชินูปการพงศ์ (2551, หน้า 38) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การจุดประกายเพื่อให้คนทำประโยชน์เพื่อสังคม ตลอดจนการให้ความเอื้ออาทรลดความขัดแย้ง และการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อสังคมเป็นสุขจากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชนและสังคม ด้วยความเต็มใจกระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552, อ้างถึงใน อริยา คูหา, 2553, หน้า 9) กล่าวไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีความรักความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม การมีคุณธรรมจริยธรรม และการไม่กระทำที่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์เป็นกุศล และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดี ไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรมประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม

การกระทำและคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี การลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกัน เพื่อให้สังคมโดยรวมมีความสุข

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การปฏิบัติตน ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้ตนเอง ครอบครัว และสังคม มีความสุข โดยการเต็มใจและ สม่่าใจที่จะร่วมในกิจการงานส่วนรวมหรือสถานการณ์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วย ความกระตือรือร้น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ มีจิตสำนึกในหน้าที่ที่จะดูแลรักษาของส่วนรวม อันเป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูลส่งเสริมสนับสนุน ในสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟฟ้าที่ให้ความสว่าง ตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปาหรือไฟฟ้า ที่เป็นของส่วนรวมโดยใช้ให้เกิดประโยชน์ อย่างคุ้มค่าตลอดจนช่วยกันดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากหรือผู้ที่ร้องขอ ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้

2. ความสำคัญของจิตสาธารณะ

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543, หน้า 22-29) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของจิตสาธารณะไว้ว่า การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ ในรูปแบบพึ่งพากัน จะต้องมีการอันเสียสละเพื่อแก้ปัญหาสังคม คนในสังคมซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ แตกต่างกันไป จิตสาธารณะจึงมีความสำคัญ การขาดจิตสาธารณะซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อ บุคคล ครอบครัว องค์กร และยังมีผลกระทบต่อชุมชน ทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

1. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชน มีสภาพเช่นไรก็ยังคงเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง
2. อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง
3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชน มองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่นในระดับชาติถ้าบุคคลในชาติ ขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้เกิด วิกฤตการณ์ ดังต่อไปนี้

3.1 วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ สังคมขาดเสถียรภาพทางการเมือง เกิดการชุมนุมขับไล่รัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

3.2 ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคน ในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตราการใดออกมาใช้ ก็จะไม่ได้อผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือ จากประชาชน

3.3 ประเทศชาติไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรี ทำให้ประชาชนในประเทศอื่น มองด้วยสายตาเหยียดหยามดูหมิ่นดูแคลนว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา ในระดับโลกจะทำให้เกิด การเอาใจเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในระดับต่าง ๆ ดังนี้

3.1.1 เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจภาพในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงครามในการตัดสินปัญหา

3.1.2 เกิดการก่อกวนแก่งแย่ง แข่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสการพัฒนาประเทศของตน

3.1.3 เกิดการรังเกียจเหยียดหยามต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ของตนเองดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่นจิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง สังคมใดที่ชาติจิตสาธารณะแล้วจะทำให้ชาติพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมที่ให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม จะส่งผลให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมในสังคมดีขึ้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2545, ออนไลน์) ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23, 24 และ 26 เกี่ยวกับความสำคัญของจิตสาธารณะกับการจัดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาปัจจุบันต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม คำว่าคุณธรรมที่สำคัญในที่นี้ หมายถึง การเสียสละประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว นั่นคือ การมีจิตสาธารณะเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ตระหนักถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควรมีในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

วัลลยา ธรรมอภิบาล (2555, หน้า 79) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตสาธารณะไว้ว่า จิตสาธารณะ เป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยต้องตระหนักและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความรู้สึกร่วมกับชุมชนและมีความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่มุมต่าง ๆ การมีจิตสาธารณะมีความสำคัญต่อนิสิตนักศึกษาในด้านความเป็นพลเมือง และด้านการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตจึงต้องศึกษารายละเอียด และองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อไป

จากความสำคัญของจิตสาธารณะดังกล่าวสรุปได้ว่า จิตสาธารณะ ถือเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้กับนักศึกษา ถือเป็นปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม จิตสาธารณะมีความสำคัญหลายอย่าง เช่น ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ลดอาชญากรรม ลดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม สังคมใดที่ชาติจิตสาธารณะแล้วจะทำให้ชาติพลังในการสร้างสรรค์ จิตสาธารณะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ส่งผลให้การเมือง เศรษฐกิจ

ศีลธรรม ในสังคมนั้นดีขึ้น จิตสาธารณะเมื่อปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาแล้ว จะทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม เช่น อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า และทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้กับผู้อื่น เป็นต้น

3. คุณลักษณะของจิตสาธารณะ

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของจิตสาธารณะไว้ ดังนี้
 ยุทธนา วรณปิติกุล (2542, หน้า 181-183) กล่าวถึงบุคคลที่มีจิตสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย เช่น ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความสนใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่าง ๆ
2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกัน ไม่สนใจการเมือง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้มีจิตสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกันกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติ ร่วมกันตัดสินใจและฉันทกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจกรรมเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะ และให้ความรู้รับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงานสโมสร สมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจ เรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544, หน้า 18) ได้ทำการศึกษาจิตสาธารณะในบริบทประชาสังคมไทยเป็นการวิจัยพัฒนาและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชุมชนเมือง และชุมชนในชนบท พบว่า คุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะ ประกอบด้วย

1. ความรัก ความเอื้ออาทร
2. ความเชื่อใจ
3. การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
4. การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถในการประสานงานเครือข่าย

และการมีส่วนร่วม

สรุปว่าการมีจิตสาธารณะต้องมีคุณลักษณะดังนี้ การทุ่มเท อุทิศตน ช่วยเหลือบริการผู้อื่น เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ลงมือกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีความรัก ความเอื้ออาทร ความไว้วางใจ เชื่อใจ และรู้จักมีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลเป็นอย่างดี ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกันกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออก ร่วมกัน

4. ประเภทของจิตสาธารณะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของจิตสาธารณะจะเห็นได้ว่า ณรงค์ อ้วนอง (2546, หน้า 15) ได้จำแนกประเภทของจิตสาธารณะไว้ 3 ประเภท คือ

1. จิตสาธารณะแบบประเพณีนำ หมายถึง จิตสาธารณะที่ยึดถือเอาขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นเครือญาติ ความอาวุโส เป็นเครื่องชี้นำวิถีปฏิบัติจิตสาธารณะแบบนี้มีอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะในสังคมชนบทของไทย
2. จิตสาธารณะแบบหลักการนำ เป็นจิตสาธารณะที่ยึดถือหลักปฏิบัติงานให้บรรลุจุดหมายปลายทางโดยละทิ้งความอาวุโสและชนบประเพณีที่เห็นว่าเป็นเครื่องกีดขวางการบรรลุเป้าหมายของชีวิต
3. จิตสาธารณะแบบผู้นำ เป็นจิตสำนึกแบบพึ่งพิง โดยบุคคลจะต้องประพฤติปฏิบัติตามกลุ่มหรือตามผู้นำของกลุ่ม ด้วยมุ่งหวังจะให้ตนเองได้รับการยอมรับจากกลุ่ม จิตสาธารณะของบุคคลมีพื้นฐานมาจากอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ซึ่งหมายถึง การมองเห็นคุณค่าในตนเองประกอบกับความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Values) เจตคติ (Attitude) ซึ่งมีความหมายรวมกันว่า คือ ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เกิดเป็นปรากฏการณ์ที่บุคคลแสดงออกในลักษณะของอารมณ์ ความรู้สึก (Affective) สติปัญญา (Cognitive) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งมีทั้งผลดี และผลเสียต่อตนเองและสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่

จากประเภทของจิตสาธารณะที่กล่าวโดย ณรงค์ อ้วนอง สามารถสรุปได้ว่า จิตสาธารณะมีลักษณะหลากหลายประเภท ซึ่งจิตสาธารณะจะเป็นการแสดงออกของบุคคล อันประกอบด้วย ความรัก ความเอื้ออาทร ความเชื่อใจ การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถ เครือข่าย และการมีส่วนร่วมของบุคคลในระดับต่าง ๆ

5. แนวคิดการพัฒนาจิตสาธารณะ

มีนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านได้พยายามหาแนวคิดวิธีการที่หลากหลาย เพื่อใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กและเยาวชน ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

5.1 สถาบันที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตสาธารณะ

บุญทัน ภูบาล (2549, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึงแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝังอบรม การฝึกปฏิบัติการได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มน้ำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกัน ดังนี้

1) สถาบันการศึกษา

การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใด จำต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาจนมีการศึกษามากพอแก่สถานแห่งตน ที่จะสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้อง โดยธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีผู้มีอำนาจในการบริหารการศึกษาพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนะที่กว้างไกล โดยมีจุดหมายรวบยอดว่า ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มที การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนา เพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรม เพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาด แล้วก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิด มีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมา วณเวียนแต่ในวังวนวัตถุที่อาจก่อให้เกิดการประหัตประหารกันในทุวงการ

การให้การศึกษาแก่เยาวชน ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่นิยมในวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้หนักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษาจนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้มีจิตใจที่ตั้งงาม ถูกต้องตามหลักศีลธรรม เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยธรรม โดยเฉพาะการเน้นฝึกอบรมให้รู้จักหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างดีที่สุด เพราะในทุกหน้าที่มีความสำคัญต่อสังคม ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยความสำนึกกว่าทุกหน้าที่มีคุณค่าและความสำคัญเท่าเทียมกัน

2) สถาบันศาสนา

สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคม เป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็นหรือเพราะความอยากมี ประพฤติตนให้มีความสันโดษ พอใจที่จะมีกิน มีอยู่ มีใช้ เท่าที่จำเป็น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ตนเอง รู้จักหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง สถาบันทางศาสนา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจของประชาชน เพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้เป็นที่พึ่งทางใจ

มาอย่างเนิ่นนาน ฉะนั้น สถาบันทางศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่ในความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และวิธีการพัฒนาจิตสำนึกให้เกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด ก็คือการสอนด้วยตัวเอง อันหมายถึง การที่ผู้อยู่ในสถาบัน องค์การทางศาสนา พึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่คนในสังคมในด้านการช่วยเหลือส่วนรวม

3) สถาบันครอบครัว

ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้เด็กเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็พลอยคลอนแคลนไปด้วย และเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่คลอนแคลนจะมีจิตสำนึกที่คลาดเคลื่อน การสอนและการอบรมของสถาบันครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอน การอบรมของสถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา เพื่อปูพื้นฐาน หรือฝังรากให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

4) สื่อมวลชน

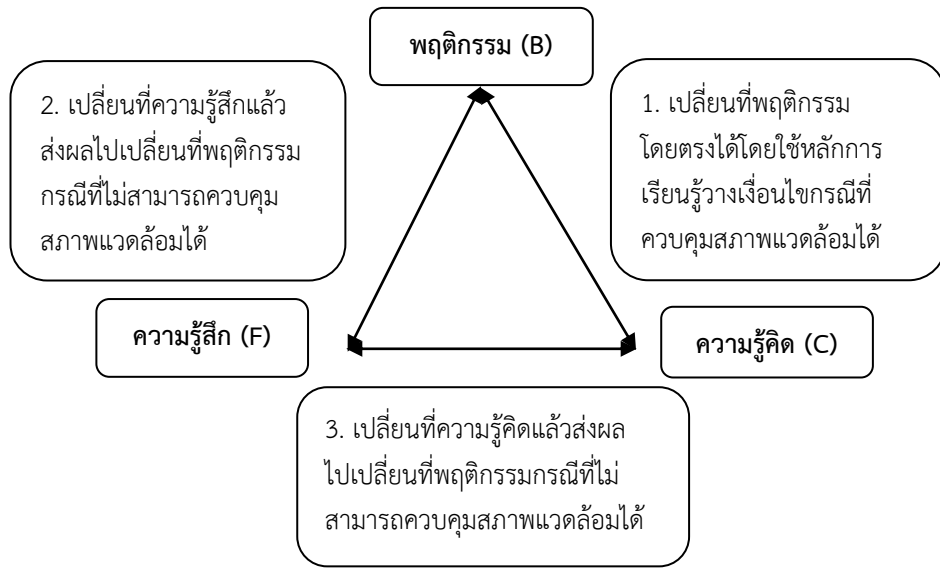
สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการนำเสนอความคิดความรู้สู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจช่วยสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการรับรู้ที่จะสั่งสมกลายเป็นจิตสำนึกของคนในสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะช่วยให้คนในสังคมมีจิตสำนึกที่จะนำไปสู่การก่อตัวของประชาสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้มีได้หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน สำหรับประชากรวัยเรียน หรือการจัดการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่น ๆ แต่ยังคงหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบัน และกระบวนการทางสังคมที่หลากหลาย และต่อเนื่องทั้งในส่วนของสถาบันที่สำคัญต่าง ๆ ของชาติ

5.2 การพัฒนาพฤติกรรม

การพัฒนาพฤติกรรมสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธีตามความเชื่อพื้นฐานของแต่ละแนวคิด การนำหลักการแห่งพฤติกรรม (Behavior Principles) มาอธิบายพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง ของพฤติกรรมบุคคลนั้น Kalish (1981, อ้างถึงใน ประทีป จินฉิ่ง, 2540, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของหลักการแห่งพฤติกรรมไว้ว่าเป็นหลักการที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขและแนวคิดทางจิตวิทยาต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์เข้ามาประยุกต์ใช้ได้ในการนำแนวคิดการใช้หลักการแห่งพฤติกรรมมาเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นสามารถพิจารณาได้ 2 กรณี ดังนี้

กรณีนี้ที่ 1 กรณีที่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ผู้ทำหน้าที่พัฒนาสามารถพัฒนาพฤติกรรมตรงที่พฤติกรรมของบุคคลนั้นได้โดยตรง โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไขจัดการกับพฤติกรรมโดยตรงโดยการควบคุมสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้ได้

กรณีนี้ที่ 2 กรณีที่ไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้จึงไม่สามารถที่จะเปลี่ยนหรือพัฒนาที่พฤติกรรมโดยตรงได้จึงต้องกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้สึก (Feeling) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนได้หรือจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้คิด (Cognitive) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เป็นเพราะตามหลักการแห่งพฤติกรรมเชื่อว่าการรู้คิด ความรู้สึก และพฤติกรรมมีผลซึ่งกันและกัน ดังภาพประกอบ 2

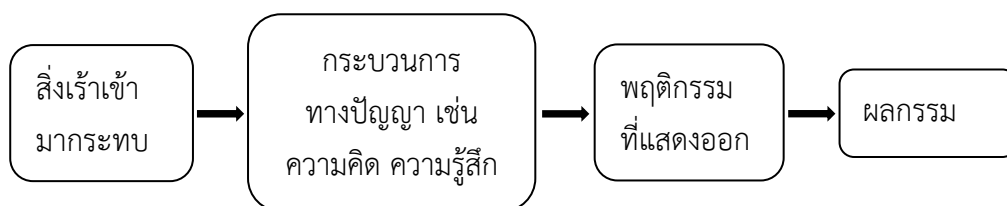
ภาพประกอบ 2 แผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม (B) ความรู้สึก (F) และความคิด (C) ที่มา : ประทีป จินฉัตร (2540, หน้า 10)

ในการพัฒนาพฤติกรรมมีแนวทางที่หลากหลายแต่ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กส่วนใหญ่เน้นมักจะใช้การพัฒนาที่มีกระบวนการทางปัญญา เพื่อให้ส่งผลต่อพฤติกรรม โดยการพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญานั้นมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า กระบวนการทางปัญญามีผลต่อพฤติกรรม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถกระทำได้ โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาซึ่ง Kazdin (1978, อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2550, หน้า 308) ได้เสนอหลักการพื้นฐานของแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญาไว้ว่าเป็น กระบวนการเปลี่ยนความคิด การตีความ การตั้งข้อสันนิษฐานให้ส่งผลสู่การเปลี่ยนพฤติกรรม ภายนอกโดยปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่มีความเชื่อ ดังนี้

1. กระบวนการทางปัญญานั้นมีผลต่อพฤติกรรม
2. กระบวนการทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้
3. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอาจจะเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง

ทางปัญญา

ดังนั้นจุดมุ่งหมายของนักปรับพฤติกรรมทางปัญญาจึงมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงทางปัญญาเพื่อส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะกระบวนการทางปัญญาและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กันโดย Kalish (1981, อ้างถึงใน ประทีป จินฉิ่ง, 2540, หน้า 133) ได้เสนอความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า กระบวนการทางปัญญา พฤติกรรม และผลกรรม ว่ามีลักษณะแบบปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) กล่าวคือ บุคคลแสดงพฤติกรรมภายนอกด้วยการชี้แนะ (Prompting) จากกระบวนการทางปัญญาในขณะเดียวกันพฤติกรรมภายนอกก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางปัญญา ดังแสดงให้เห็นดังภาพสรุปความสัมพันธ์ของสิ่งเร้ากระบวนการทางปัญญาพฤติกรรมและผลกรรมดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ความสัมพันธ์ในลักษณะ Interaction

ที่มา : ประทีป จินฉิ่ง (2540, หน้า 133)

จากภาพแสดงให้เห็นว่าตัวแปรภายในบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก การปรับพฤติกรรมดังกล่าวจึงเรียกได้ว่าการปรับพฤติกรรมทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification หรือ CBM) ซึ่งแนวคิดนี้บูรณาการมาจากแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยมและแนวคิดของนักจิตวิทยาปัญญานิยมที่มีความเชื่อว่าพฤติกรรมภายนอกของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญาภายใน โดยที่กระบวนการทางปัญญาเป็นตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมภายนอกของบุคคล ดังนั้นถ้าสามารถเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาได้ พฤติกรรมภายนอกของบุคคลย่อมเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมจะพัฒนาไปได้มากน้อยเพียงใดนั้น ยังขึ้นอยู่กับผลกรรมที่บุคคลนั้นได้รับการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ อีกด้วย

6. แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

ในการพัฒนาจิตสาธารณะให้กับเด็กและเยาวชนนั้นมีนักการศึกษาได้ใช้วิธีการแตกต่างกันหลากหลายแต่ส่วนใหญ่แล้วจะยึดหลักการเปลี่ยนปรับพฤติกรรมทางปัญญาเป็นหลัก ซึ่งสามารถสรุปวิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะได้ ดังต่อไปนี้

6.1 การใช้บทบาทสมมติกับตัวแบบ

ธรรมนันท์ก้า แจ็งสว่าง (2547, หน้า 16) ได้กล่าวถึงการใช้บทบาทสมมติกับตัวแบบว่า เป็นการทดลองให้เด็กได้สวมบทบาทผู้อื่นเพื่อให้รับรู้ถึงความรู้สึกและอารมณ์ในบทบาทของผู้อื่นและเปลี่ยนแปลงความคิดของตนเองได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นเทคนิคทางอารมณ์ภายใต้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเน้นที่กระบวนการทางปัญญาของบุคคลมาประยุกต์ใช้ในการเปลี่ยนแปลงการตอบสนองทางอารมณ์และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเทคนิคดังกล่าวมีแนวคิดพื้นฐานที่เน้นว่าความเชื่อหรือความคิดที่ไม่มีเหตุผลของบุคคลเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาทางอารมณ์

และพฤติกรรม แต่เมื่อบุคคลเปลี่ยนความเชื่อหรือความคิดอย่างมีเหตุผลจะเป็นผลให้บุคคลมีอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

6.2 การใช้สถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง
 อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550, หน้า 43) ได้กล่าวถึงการใช้สถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการเข้าร่วมสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้นซึ่งมีสภาพใกล้เคียงความเป็นจริงในชีวิต โดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนและผู้เรียนให้เด็กมีส่วนร่วมแสดงบทบาทเสนอข้อคิดเห็นและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้พร้อมกับการใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายควบคู่กับการจัดสถานการณ์จำลองเพื่อประเมินพฤติกรรมของเด็ก

6.3 การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
 นันทวัฒน์ ชุนชี (2546, หน้า 36) ได้กล่าวถึงการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมว่า เป็นการใช้นิยายสั้นเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 3 ด้าน คือ ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่ทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม ด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งของสาธารณะโดยถือเป็นหน้าที่ของตน และด้านการรักษา สิทธิในการรักษาของส่วนรวมกับผู้เรียนโดยทำการแจกหนังสือให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มทดลองจะได้อ่านหนังสือที่มีตัวแบบสัญลักษณ์ของการมีจิตสาธารณะ ส่วนกลุ่มควบคุมจะได้อ่านหนังสือที่ไม่มีตัวแบบสัญลักษณ์ซึ่งผลการใช้พบว่าผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้อ่านหนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่มีตัวแบบสัญลักษณ์ของการมีจิตสาธารณะจะมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม

6.4 การเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูน
 สุคนธรส หุตะวัฒน์ (2550, หน้า 50) ได้กล่าวถึงการเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนว่า เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถใช้ปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) โดยให้นักเรียนสังเกตตัวแบบที่กระทำพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะผ่านภาพการ์ตูนโดยกำหนดให้มีสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพทำให้ตัวแปรที่เป็นการ์ตูนแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะเมื่อตัวแบบในภาพแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะแล้วจะได้รับผลกระทบบางอย่างตามหลักพฤติกรรมและผลต่างคือสิ่งที่เกิดตามหลังพฤติกรรมนั้นจะต้องเป็นตัวเสริมแรง คือสิ่งที่ตัวแบบพึงพอใจ เช่น คำชมจากครูคือรางวัลจากผู้ที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน เป็นต้น

6.5 การใช้วีดิทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบ
 บุญทัน ภูบาล (2549, หน้า 25) ได้กล่าวถึงการใช้วีดิทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบโดยใช้ตัวละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบในการให้ความรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะเจตคติข้อควรปฏิบัติและแสดงพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะให้เห็นและลงมือปฏิบัติด้วยตัวละครหุ่นเชิดและผลที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมจะเป็นการจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกลอยตามตัวแบบแล้วพูดตามเกิดการเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะจากตัวแบบนี้

จากแนวความคิดการพัฒนาจิตสาธารณะ สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาจิตสาธารณะ มักจะใช้การพัฒนาที่มีกระบวนการทางปัญญาเพื่อให้ส่งผลต่อพฤติกรรมโดยการพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญานั้น มีความเชื่อพื้นฐานที่ว่ากระบวนการปัญญามีผลต่อพฤติกรรมและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่เพียงประสงค์ ให้พึงประสงค์ได้ เมื่อเปลี่ยนแปลงปัญญาได้แล้วก็จะส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกเปลี่ยนแปลง เพราะกระบวนการทางปัญญาและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กัน โดยที่กระบวนการทางปัญญาเป็นตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมภายนอกของบุคคล การเปลี่ยนแปลงทางปัญญามีนักการศึกษาได้กล่าวไว้หลายรูปแบบ เช่น บทบาทสมมติกับตัวแบบ การใช้สถานการณ์จำลอง ผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง อันจะทำให้ผู้รับการพัฒนากเกิดการเรียนรู้จากการเข้าร่วมสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้นซึ่งมีสภาพใกล้เคียงความเป็นจริงในชีวิตได้

7. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freudian Psychoanalytic Theory)

นีออน พินประดิษฐ์ (2542, หน้า 35) ได้กล่าวถึงทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ไว้ว่าเป็นทฤษฎีที่ศึกษาบทบาท และอิทธิพลของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล และเชื่อว่าสังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่าง ๆ กันตามแต่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่กลุ่มสังคมใด การอธิบายตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาจะอธิบายที่มาหรือพัฒนาการทางจริยธรรมของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่มองเห็นว่าสังคมมีอิทธิพลสำคัญ ในการพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2546, อ้างถึงใน วิทย์พัฒนท สีหา, 2551, หน้า 7-19) ได้กล่าวถึงทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud ซึ่งสรุปได้ว่าทฤษฎีจิตวิเคราะห์ได้กล่าวถึงโครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคลมี 3 องค์ประกอบ คือ อิด (Id) อีโก (Ego) และซูเปอร์อีโก (Superego)

1. อิด ตามความคิดของฟรอยด์ มนุษย์เกิดมาพร้อมด้วยสัญชาตญาณ
- 2 ชนิด ได้แก่ สัญชาตญาณชีวิต (Life Instinct) เป็นสัญชาตญาณที่ผลักดันให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ทำให้เกิดความสุขสำราญใจ โดยเฉพาะความสุขทางกาย เรียกว่า กามารมณ์ (Sex) และสัญชาตญาณความตาย (Dead Instinct) รวมทั้งการทำลายชีวิตของตนเองหรือความก้าวร้าว ฟรอยด์เชื่อว่าตั้งแต่แรกเกิดทารกจะมีอิด คือ ต้องการแสวงหาความพึงพอใจในช่วงเวลานั้น ๆ ถ้าความพอใจไม่ได้รับการตอบสนองเด็กจะเกิดความเครียด วิธีการที่อิดใช้ในการลดความเครียด มี 2 วิธี คือ

- 1.1 ปฏิกริยาสะท้อน คือ การตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมด้วยปฏิกริยาสะท้อน เช่น การดูดของเด็กทารก

- 1.2 กระบวนการปฐมภูมิ คือ การคิดเพื่อฝืนเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่จะช่วยลดความเครียดลงได้ เช่น ทารกคิดถึงการดูแลจากแม่ การคิดฝืนนี้จะช่วยลดความเครียดได้เพียงบางส่วนไม่สามารถลดได้ทั้งหมด

2. อีโก้ เป็นโครงสร้างสมองที่พัฒนาขึ้นจากการคิดเพื่อฝันเป็นการคิดหาเหตุผลและการวางแผนเพื่อให้ได้มายังสิ่งที่ต้องการ ลักษณะสำคัญของอีโก้ คือ พัฒนาขึ้นมาเพื่อช่วยให้คิดได้รับการตอบสนองที่เป็นจริงไม่เพียงแต่คิดเพื่อฝันไปเท่านั้น อีโก้จะใช้กระบวนการคิดทุกขบวนการ คือ การคิดที่มีความจริงมากกว่าการเพื่อฝันถึงแม้ว่าอีโก้จะอ้างความเป็นจริงมากกว่าอิต แต่พลังของอีโก้ก็จะทำไปเพื่อการตอบสนองความต้องการของอิต

3. ซูเปอร์อีโก้ เป็นลักษณะโครงสร้างที่สำคัญลำดับที่ 3 ของบุคลิกภาพ จะพัฒนาขึ้นเรียกว่า ซูเปอร์อีโก้ หมายถึง หลักเกณฑ์ทางสังคมและค่านิยมต่าง ๆ ที่เด็กได้รับการสั่งสอนและถ่ายทอดปลูกฝังจากพ่อแม่และสังคม ซูเปอร์อีโก้ แบ่งได้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรก คือ มโนสำนึกหรือมโนธรรม (The Conscience) ประกอบด้วยข้อห้ามทางสังคมต่าง ๆ การประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะในเรื่องการแสดงออกของความต้องการทางเพศและความก้าวร้าว ส่วนที่ 2 คือ ตนในอุดมคติ (The Ego Ideal) ซึ่งเป็นภาพพจน์ของบุคคลที่ควรเป็นและควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร จะเห็นได้ว่าในส่วนแรกของซูเปอร์อีโก้เป็นข้อห้ามไม่ให้ประพฤติปฏิบัติ แต่ในส่วนที่สองเป็นข้อกำหนดให้ประพฤติปฏิบัติ อาจเปรียบได้ว่า มโนสำนึก คือ เบญจศีล และตนในอุดมคติ คือ เบญจธรรม ตามหลักของพระพุทธศาสนา

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) โดยมีความเชื่อว่าจริยธรรมของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่ได้รับการขัดเกลา และพัฒนาขึ้นจากแรงขับพื้นฐานของบุคคลในส่วนตัวสำนึกหรือส่วนที่เรียกว่าซูเปอร์อีโก้ (Superego-self with Ethic) และจะคอยควบคุมพฤติกรรมภายนอกของบุคคลให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม ในวัยเด็กจะพัฒนามุขลักษณะค่านิยมมาตรฐานจริยธรรมของสังคมจากบิดามารดาและคนใกล้ชิดโดยกระบวนการเลียนแบบและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติในวัยผู้ใหญ่เมื่อจริยธรรมเกิดขึ้นในจิตใจแล้วย่อมเปรียบเสมือนมีเครื่องมือคอยควบคุมความประพฤติของบุคคลให้อยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคมเมื่อใดที่มีความต้องการที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานจริยธรรมที่ตนเองยึดถืออยู่จิตใจสำนึกก็จะกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจแม้การกระทำนั้นจะไม่มีใครรู้เห็นก็จะเกิดความละอายใจไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง ทำให้บุคคลนั้นระงับหรือละเว้นการกระทำไม่ถูกไม่ตี ไม่ควร โดยจำเป็นต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งหมายถึงบุคคลนั้นได้เกิดคุณธรรมหรือจริยธรรมขึ้นภายในใจตน รู้ว่าพฤติกรรมใดควรทำ และพฤติกรรมใดไม่ควรทำ นับได้ว่าบุคคลนั้นมีพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้น การทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 โดยลักษณะบุคลิกภาพของคนเกิดจากการทำงานร่วมกันทั้งสามอย่างนี้ ถ้าพลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่นย่อมเป็นตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของคนนั้น

8. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory)

Bandura (1969–1971, อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว้ตระกูล, 2550, หน้า 235-236) เชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ จึงเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ “การเลียนแบบ” และเนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งบุคคลและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน แบบดูรา

จึงให้ความสำคัญของการรู้คิด (Cognitive) ในการเรียนรู้จากการสังเกตและการเลียนแบบด้วย และได้เปลี่ยนทฤษฎีของเขาว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการรู้คิดทางสังคม (Social Cognitive Learning Theory)

Bloom, Benjamin S., et al. (1971, p. 474) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นทฤษฎีที่อธิบายวิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับ ลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นลักษณะของตนโดยนำเอาหลักการเสริมแรง และหลักการ เชื่อมโยงมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม มีความเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นพัฒนาการ ของจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นผลจากความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ ทางศีลธรรมของสังคมโดยมีแรงขับพื้นฐานมาจากความต้องการทางชีวภาพ การสนองตอบต่อ รางวัลและการหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม โดยมีความเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรม ของมนุษย์และประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ มีผลต่อการตัดสินใจเลือก แสดงพฤติกรรมใดในครั้งต่อ ๆ ไปด้วย

จากข้อความข้างต้นจึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นเกิดจากการเรียนรู้จากผลที่สนองตอบต่อการกระทำของบุคคลนั้น โดยตรง และการเรียนรู้จากตัวแบบ คือ การสังเกตพฤติกรรมและผลที่จะเกิดขึ้นภายหลังการกระทำ ของบุคคลอื่น

กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต Bandura (1977, อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2550, หน้า 236-242) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้ โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้ โดยตัวแบบมีทั้งหมด 4 อย่าง ดังนี้

1. กระบวนการความใส่ใจ (Attention) การที่ผู้สังเกตจะต้องรับรู้ ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมของผู้ที่เป็นตัวแบบองค์ประกอบที่สำคัญของตัวแบบ ที่มีอิทธิพลต่อความสนใจของบุคคลมีหลายอย่าง เช่น เป็นผู้มีเกียรติสูง มีความสามารถสูง หน้าตาดี รวมทั้งการแต่งตัวการมีอำนาจที่จะให้รางวัลหรือลงโทษ
2. กระบวนการจดจำ (Retention) การที่ผู้สังเกตจะสามารถเลียนแบบ ให้เหมือนตัวแบบได้ เป็นเพราะผู้สังเกตได้บันทึกสิ่งที่ตนสังเกตเห็นในความจำระยะยาว และถ้า ผู้สังเกตอธิบายการกระทำของตัวแบบด้วยคำพูดได้หรือสร้างภาพพจน์ไว้ในใจ ผู้สังเกตจะสามารถ เลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้แม้ว่าเวลาผ่านไปนาน
3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ (Reproduction) ปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้ คือ ความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการ เลียนแบบ ถ้าหากผู้สังเกตไม่มีความพร้อมก็จะไม่สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้ การเลียนแบบนี้ไม่ใช่การลอกเลียนแบบอย่างตรงไปตรงมาแต่เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย กระบวนการคิด การรู้คิด และความพร้อมด้านร่างกายของผู้สังเกต ดังนั้น พฤติกรรมของแต่ละ บุคคลแม้ว่าจะเป็น การเลียนแบบ จากตัวแบบเดียวกันก็มีความแตกต่างกันไป บางคนอาจทำได้ ดีกว่าตัวแบบก็ได้ บางคนก็ทำได้เพียงคล้ายคลึงกับตัวแบบ

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation) การที่ผู้สังเกตมีแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนแบบพฤติกรรมของตัวเอง เพราะผู้สังเกตมีความคาดหวังว่า การเปลี่ยนแบบจะนำประโยชน์มาให้ เช่น การได้รับแรงเสริมหรือรางวัลหรืออาจจะนำประโยชน์บางสิ่งบางอย่างมาให้ หรือทำให้สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาได้

9. พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget' Stages of Cognitive Development)

Piaget (1965, อ้างถึงใน นีออน พิณประดิษฐ์, 2542, หน้า 17) การมีวุฒิภาวะทางจริยธรรม (Moral Maturity) แสดงถึงการเชื่อถือปฏิบัติตามกฎและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) กล่าวคือทุกคนจะได้รับความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันภายใต้กฎระเบียบของสังคม

1. ชั้นจริยธรรมตามแนวคิดของเพียเจต์

1.1 ชั้นก่อนจริยธรรม (The Premoral Period)

1.2 ชั้นจริยธรรมเชิงปรนัย หรือจริยธรรมจากภายนอก (Moral Realism or Heteronomous Morality)

1.3 ชั้นจริยธรรมเชิงอัตนัยหรือจริยธรรมภายใน (Moral Relativism or Autonomous Morality)

Piaget เชื่อว่าการติดต่อเกี่ยวข้องระหว่างกันในกลุ่มที่มีสถานะเท่ากัน เป็นเพื่อนกันช่วยพัฒนาให้เด็กมีความยืดหยุ่นในเรื่องจริยธรรม เพราะว่า 1) อำนาจของผู้ใหญ่ลดลง 2) เด็กเพิ่มการนับถือตนเองและเคารพสิทธิของเพื่อนมากขึ้น 3) เด็กเข้าใจหรือมองเห็นภาพว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นเพียงข้อตกลงที่สมมติขึ้นจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยผู้กำหนดกฎเกณฑ์นั้น

2. ลักษณะชั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget

จากการศึกษาแนวคิดของเพียเจต์เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม พอสรุปได้ทัศนะเกี่ยวกับชั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ดังต่อไปนี้

2.1 พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญาหรือความรู้คิด

2.2 พัฒนาของความสามารถในการรู้คิดจะเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ในขั้นแรกความสามารถในการคิดจะเรียบง่ายและซับซ้อนขึ้นในขั้นหลัง ๆ

2.3 พัฒนาการในขั้นหลัง ๆ จะสร้างจากขั้นต้น ๆ ไม่ได้เกิดจากการปะติดปะต่อแต่เกิดจากลำดับของความก้าวหน้าเชิงคุณภาพไปตามขั้นต่าง ๆ และจะทำให้เกิดวิธีการใหม่ ๆ ขึ้น

2.4 พัฒนาการทางการรู้คิดในระดับสูงนั้น อาจจะพัฒนาไปถึงได้น้อยคน เพราะมีหลายคนที่การพัฒนาหยุดอยู่ที่ขั้นใดขั้นหนึ่ง เพราะตัวแปรด้านตัวบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องในการพัฒนา

2.5 พัฒนาการทางการรู้คิด และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

จะไม่ย้อนกลับไปยังขั้นที่ต่ำกว่า แต่ถ้ามีการฝึกฝนหรือการปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมจะสามารถพัฒนาสู่ระดับที่สูงขึ้นได้

10. พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทางของโคลเบอร์ก

กรมวิชาการ (2541, อ้างถึงใน วิทยพัฒน์ สีสหา, 2551, หน้า 32-33)

ได้กล่าวถึงทฤษฎีของโคลเบอร์ก หรือทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบอร์ก เชื่อว่าการบรรลุนิภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกในทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเด่นชัดที่สุด เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ เหตุผลเชิงจริยธรรมมิใช่การประมาณค่าการกระทำไปในทำนองว่า “ดี” หรือ “เลว” แต่จะเป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขั้นเป็นลำดับไป เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุดคือขั้นที่หก และพัฒนาการด้านใช้เหตุผลทางจริยธรรม 6 ขั้น ของโคลเบอร์ก ต้องกล่าวถึงลักษณะธรรมชาติของพัฒนาการด้านการรู้การคิด และสติปัญญา ของโคลเบอร์กและเพียเจท์ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก ความแตกต่างของพัฒนาการขั้นต่าง ๆ สังเกตได้จาก ความแตกต่างด้านคุณภาพโดยดูที่การแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งของผู้มีพัฒนาการ เช่น เด็กอายุ 12 ปี มีวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างจากเด็กอายุ 6 ปี เป็นต้น พัฒนาการที่เกิดขึ้นตามอายุมิใช่จะเพิ่มเพียงความรู้ต่าง ๆ เท่านั้นแต่จะเป็นคุณภาพการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาด้วย

ประการที่สอง พัฒนาการของแต่ละคนจะเป็นไปตามลำดับขั้น วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อมในแต่ละสังคมอาจทำให้พัฒนาการแตกต่างกันหรือหยุดชะงัก แต่จะไม่มี การเปลี่ยนลำดับขั้นของพัฒนาการ

ประการที่สาม แต่ละขั้นของพัฒนาการมีลักษณะเป็นองค์รวมทางด้าน โครงสร้างมิใช่ลักษณะเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง นั่นคือ คำตอบของเด็กสะท้อนให้เห็นวิธีการที่รวบรวมความคิดในขั้นนั้น ๆ และนี่คือโครงสร้างของความคิดเด็ก

ประการที่สี่ ขั้นตอนของพัฒนาการจะผสมผสานกันขึ้นโดยลำดับ ขั้นที่สูงขึ้นยิ่งจะมีข้อแตกต่างและผสมผสานกันมากขึ้นกว่าขั้นต้น ๆ ความแตกต่างจะเห็นได้จากการที่เด็กจะมีระบบพัฒนาการมากและสลับซับซ้อนขึ้น และจะมีความสามารถเฉพาะทางมากขึ้น หากเราเปรียบเทียบระบบการทำงานของสัตว์ชั้นต่ำ เช่น อะมีบากับสัตว์ชั้นสูงเช่นมนุษย์ อะมีบามีระบบประสาทที่ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน มีระบบประสาทเพียงเล็กน้อยและทำหน้าที่ไม่กี่ประการ แต่มนุษย์มีระบบประสาทที่สลับซับซ้อนและแตกต่างมากมาย รวมทั้งแต่ละส่วนก็มีหน้าที่เฉพาะ ของตัวเอง แต่ส่วนต่างๆ สามารถปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น เพราะมีศูนย์ควบคุมที่สมอง แม้ส่วนต่าง ๆ จะมีหน้าที่ของตนเองแต่ก็สามารถทำงานประสานกันได้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ก็เช่นกัน จะต้องอาศัยความสามารถทางสติปัญญา ทั้งในแง่ของความหลากหลาย และผสมผสาน พัฒนาสิ่งใหม่ขึ้นมาโดยอาศัยแนวความคิดเดิมเป็นพื้นฐานการพัฒนาลำดับหลัง ๆ จึงมักจะ หลากหลายและผสมกลมกลืนกันยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

ลำดับขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะชี้ให้เห็นขั้นตอนต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับใครก็ตาม และขั้นตอนนี้มิใช่เป็นเพียงวิธีการคิดของบุคคลเท่านั้น แต่มนุษย์มีกลไกที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และไม่อยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม (หากมีก็เพียงเล็กน้อย) ระบบการคิดของคนอาจจะสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากวัฒนธรรมของตนเอง ความแตกต่างในวิธีการคิดอาจเป็นเพียงความแตกต่างด้านเนื้อหาที่คิด และไม่สัมพันธ์กับโครงสร้างของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ลำดับขั้นของพัฒนาการด้านความคิดก็จะบอกอะไรได้ไม่มากนัก ในทางกลับกันหากเราสามารถบอกได้ว่าพัฒนาการทางสติปัญญา (พุทธิศึกษา) ของเด็กนั้นต้องอาศัยขบวนการคิดหลายขั้นตอน เราก็สามารถสรุปได้ว่าการเรียนรู้นั้นไม่ใช่ผลจากการสอนของผู้ใหญ่แต่เพียงอย่างเดียว ดังคำกล่าวของโคลเบอร์กต่อไปนี้

“ถ้าหากเด็กแสดงให้เห็นว่า รูปแบบหรือโครงสร้างของการพัฒนาที่ต่างจากรูปแบบ ของผู้ใหญ่ไม่ใช่โครงสร้างที่มีความสมบูรณ์น้อยกว่าผู้ใหญ่ และเด็กทุกคนมีโครงสร้างที่คล้าย ๆ กันแล้วการที่จะมองว่าโครงสร้างทางความคิดของเด็กเป็นผลโดยตรงจากการเรียนรู้จากภายนอกจึงไม่ถูกต้องนัก”

ระดับและขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg (1984, อ้างถึงใน วิทย์พัฒนท สีหา, 2551, หน้า 35) สามารถแบ่งระดับพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์ (Pre-conventional Level) เป็นระดับที่บุคคลยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจกระทำในเรื่องใดก็ตามที่ตนจะได้รับเป็นใหญ่โดยมิได้คำนึงถึงว่าการกระทำนั้นจะส่งผลต่อผู้อื่นอย่างไร ลักษณะของการพัฒนาในระดับนี้ คือ พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎที่เป็นรูปธรรมซึ่งกำหนดอำนาจและโทษได้ด้วย หากไม่มีข้อกำหนดแล้ว พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นก็คือพฤติกรรมที่สนองความสนใจของตนเองหรือของคนอื่น พฤติกรรมที่ได้รับการพิจารณาว่าถูกต้องนั้น จะต้องเป็นพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยงการถูกลงโทษการคล้อยตามอำนาจ การสนองความสนใจของตนเองหรือเพื่อเปลี่ยนแปลงความนิยมชมชอบบางอย่างจะเห็นได้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว มุมมองทางสังคมในด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น มักยึดมิติที่เกี่ยวข้องกับตนเองและหรือด้านกายภาพ และผลที่เกิดจากกฎเกณฑ์และการประพฤติปฏิบัติเป็นหลัก

ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์ (Conventional Level) พัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นนี้ เป็นระดับที่บุคคลเรียนรู้ที่จะกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตนตามความหวังของบิดา มารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก หรือของชาติ กระทำตามกฎหมายบ้านเมืองหรือกฎเกณฑ์ของศาสนารัฐก็จะเอาใจเขามาใส่ใจเรา ถือว่าทุกคนมีหน้าที่ที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสมเมื่ออยู่ในสังคมโดยสรุปในระดับนี้พฤติกรรมที่ถือว่าถูกต้องนั้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังที่สังคมส่วนใหญ่ว่าดี (หรือสังคมส่วนน้อยบ้างก็เป็นได้) กล่าวคือ ต้องสนับสนุนและปฏิบัติตามกฎ ความคาดหวังและบทบาทของสังคมจะต้องไม่ให้ถูกทำโทษหรือยึดความสนใจตัวเองเป็นหลัก อย่างเช่นระดับที่ 1 เพราะมีแรงจูงใจภายในที่จะปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง จึงมักได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเสมอ

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์หรือระดับหลักการ (Post-Conventional Level หรือ Principled Level) พัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นนี้ ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการ และมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตามการตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจาก วิจารณญาณของตนเองปราศจากอิทธิพลของผู้ที่มีอำนาจหรือกลุ่มคนที่ตนเป็นสมาชิก โดยสรุป ในระดับนี้พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นเป็นพฤติกรรมที่ยึดหลักทั่วไปและหลักสากลทางด้านมนุษยชน เป็นค่านิยมที่หรือกฎเกณฑ์ซึ่งสังคมและปัจเจกชนยอมรับผู้ให้เหตุผลทางจริยธรรมเชื่อว่าสมาชิกที่ดีของสังคม มีภาระที่จะต้องสนับสนุนสิทธิของสมาชิกทั้งหมด และจะต้องประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับค่านิยมทางศีลธรรม ขณะเดียวกันสังคมก็มีกฎเกณฑ์และกฎหมายตามความจำเป็นของสังคมซึ่งสมาชิกของสังคมยอมรับ สมาชิกจะต้องเข้าใจและทราบจุดมุ่งหมายด้วย มิใช่เพียงแต่ยอมรับในกฎเกณฑ์ (อย่างในระดับที่ 2) เท่านั้นและต้องพร้อมที่จะคุ้มครองสิทธิและค่านิยมนั้น ๆ นอกจากนี้ แนวปฏิบัติของสังคมก็ควรจะยึดอยู่บนพื้นฐานทางจริยธรรม มิใช่ให้จริยธรรมทางสังคมมาจากแนวปฏิบัติของสังคม

ซึ่งในแต่ละระดับ Kohlberg (1984, อ้างถึงใน วิทยพัฒน์ สีหา, 2551, หน้า 35-38) ได้จำแนกมาเป็นขั้นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 หลักการเชื่อฟังและหลบหนีการลงโทษ (Punishment and Obedience Orientation) ขั้นนี้เรียกย่อ ๆ ว่าขั้นหลักแห่งการลงโทษและความเชื่อฟัง ในขั้นนี้เด็กจะเข้าใจว่าสิ่งที่ถูกหรือผิดอยู่ที่ผลที่จะตามมาในกายภาพ แทนที่จะเป็นผลทางจิตวิทยา หากทำอะไรแล้วถูกทำโทษหรือเป็นอันตรายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินสมบัติก็ไม่ควรจะทำ ตรงกันข้าม การเคารพเชื่อฟังเป็นสิ่งที่มีคุณค่า การให้เหตุผลในขั้นนี้เด็กจะยึดตนเป็นหลัก ไม่ยอมรับความคิดที่แตกต่างไปจากความคิดของตน

ขั้นที่ 2 ยึดตนเอง ยึดผลประโยชน์และการแลกเปลี่ยน (Instrumental Relativist Orientation) ขั้นนี้บางทีอาจเรียกว่า ขั้นผลประโยชน์แบบสุขนิยม (อะไรที่ดีหมายถึงสิ่งที่นำมา ซึ่งสิ่งของบริการอำนาจที่ต้องการ และสิ่งนั้นจะต้องเป็นประโยชน์และเป็นที่น่าสนใจด้วย) สิ่งที่เห็นว่าถูกต้องคือสิ่งที่สามารถสนองความต้องการของตนและคนอื่น เป็น “จริยธรรมแบบตลาด” (marketplace morality) ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้ให้ความสำคัญแก่การแลกเปลี่ยนที่เทียมเท่ากัน กล่าวคือ แต่ละคนจะทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของตนและคนอื่นก็ควรทำเช่นกันขั้นที่ 2 ก้าวหน้ากว่าขั้นที่ 1 ในแง่ที่ว่าเด็กสามารถพิจารณาการกระทำซึ่งสนองความต้องการของผู้อื่นและสามารถจำแนกสิ่งนี้กับผลทางกายภาพหรือผลการกระทำอีกต่างหาก

ขั้นที่ 3 ความคาดหวัง ความสัมพันธ์ และการปรองดองซึ่งกันและกัน ระหว่างบุคคล (Interpersonal Concordance of “good boy nice girl” Orientation) ขั้นนี้อาจเรียกว่าขั้น “การปรองดองกันระหว่างกัน” (Interpersonal Concordance) หรือขั้น “เด็กดี” การประพฤติดีในขั้นนี้หมายถึงการกระทำที่สอดคล้องกับความคาดหวัง

และการยอมรับของคนอื่น ดังนั้น นอกจากจะทำตามความต้องการของตนเองแล้ว ยังจะต้องเป็นที่เชื่อถือของหมู่คณะด้วยจึงถือว่าถูกต้องและถือว่าประโยชน์ของสังคมมีความสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ขั้นที่ 4 ระบบสังคมและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี (Law and Order Orientation) ขั้นที่ 4 นี้อาจเรียกว่าขั้น “รักษากฎระเบียบ” หรือ “การรู้จักกฎระเบียบ” ในขั้นนี้พฤติกรรมที่ถูกต้อง คือ การกระทำหน้าที่ของตนในสังคม และสนับสนุนระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในสังคม เป็นการกระทำทั้งเพื่อให้ระเบียบคงอยู่และเพื่อศักดิ์ศรีของตนเอง ผู้อ่านจะต้องไม่สับสนระหว่างทัศนคติที่ตนเองยึดถือไว้กับสิ่งที่ดู “ดี” ในขั้นก่อน ๆ เช่น ในขั้นนี้การที่ไม่ขโมยยานั้น เป็นเพราะเราต้องเคารพสิทธิในทรัพย์สินของคนขโมยมิใช่เพราะถ้าขโมยแล้วจะถูกประณามว่า “ชั่ว” (ขั้นที่ 1) หรือทำให้เสียประโยชน์ของคนขโมย (ขั้นที่ 2) หรือ “คนดี” จะต้องไม่ขโมย (ขั้นที่ 3) ในขั้นนี้จะเห็นว่าสิทธิในทรัพย์สินเป็นเรื่องที่สังคมกำหนดไว้ เราต้องให้การสนับสนุน หากเรามีทรัพย์สินอย่างถูกต้องตามกฎหมายและเป็นที่ยอมรับในสังคม คนอื่น ๆ ก็ต้องเคารพในสิทธิของเรา อย่างไม่มีเงื่อนไข (ตราบเท่าที่ทรัพย์สินนั้นมีได้เพื่อจุดประสงค์ที่ผิดกฎหมาย)

ผู้ใช้เหตุผลขั้นที่ 4 ที่ให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติตามกฎหมาย จะแสดงอาการดูถูกเมื่อเห็นการละเมิดสิทธิหรือทรัพย์สิน ในขณะที่ผู้ใช้เหตุผลขั้นที่ 3 เห็นว่า จะต้องไม่ขโมยเพราะคนจะดูถูก หรือคิดว่าเราถูกเลี้ยงมาไม่ดี ผู้ใช้เหตุผลขั้นที่ 4 จะแสดงเหตุผลที่เหมาะสมว่าคนขโมยได้ทำงานหนักในการค้นคว้าตัวยาคแต่แล้วก็มีผู้ใช้ละเมิดสิทธินี้ สิทธิตามความเห็นของผู้ใช้เหตุผล ขั้นที่ 4 คือ การเรียกร้องในสิ่งที่เราหามา กฎระเบียบเป็นตัวกำหนด กฎทางจริยธรรมซึ่งปกป้องสิทธิของแต่ละคนผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะเห็นความจำเป็นที่ต้องมีกติกาเพื่อที่จะได้ใช้กติกานี้รักษาและป้องกันสิทธิของสมาชิกในสังคม เพื่อสังคมจะได้ไม่วุ่นวายหรือพบกับความวิบัติ เขาสามารถเข้าใจว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่จะต้องปฏิบัติตามกติกาของสังคมความเข้าใจนี้แตกต่างไปจากความเข้าใจในขั้นที่แล้ว ที่ว่าในขั้นที่ 3 ใช้กติกาในการควบคุมการกระทำให้เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ

ผู้ใช้เหตุผลขั้นที่ 4 จะยอมรับทัศนคติทางกฎหมาย เพราะเห็นว่ากฎหมายสร้างโดยตัวแทนของสังคม แต่เมื่อเริ่มพัฒนาต่อไป เขาจะเริ่มเข้าใจว่ากฎหมายเป็นผลการกระทำของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น โคลเบอร์ก เรียกทัศนคตินี้ว่าอยู่ในขั้น 4B ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะมีคำถามเกี่ยวกับกฎระเบียบว่า สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ โดยมีข้อใดข้อหนึ่งในหลัก 3 ประการ คือ 1) ควรให้สิ่งที่ดีแก่คนทั่วไป 2) ควรมาจากกฎของคนส่วนใหญ่ 3) ควรมาจากกฎทางจริยธรรมผู้มีพัฒนาการในขั้น 4A และ 4B จะแตกต่างกันตรงทุกกลุ่มแรกมุ่งที่การใช้กฎหมาย แต่กลุ่มหลังสนใจหลักการเบื้องหลังกฎระเบียบต่าง ๆ มากกว่า การที่เข้าใจถึงความไม่เป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นจากการใช้กฎหมาย จะจูงใจให้บุคคลค้นหาหลักในการประกันสิทธิและเสรีภาพบุคคล การที่ตระหนักว่ากฎหมายเป็นอำนาจเด็ดขาดและจะใช้ได้ดีก็ต่อเมื่อเป็นข้อตกลงร่วมกัน และควรสะท้อนถึงหลักแห่งความยุติธรรม ความคิดดังกล่าวจะนำไปสู่พัฒนาการขั้นที่ 5

ขั้นที่ 5 สัญญาประชาชน หรือสิทธิและผลประโยชน์ของบุคคล (Social Contract Orientation)

ในขั้นที่ 5 นี้ สิ่งที่ต้องนึกถึงก่อนนั้นจะต้องสนับสนุนสิทธิ ค่านิยม ขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นสัญญาประชาคม ซึ่งอาจจะขัดกฎระเบียบและกฎหมาย บางข้อของกลุ่มสังคมผู้มีพัฒนาการขั้นนี้ยอมรับว่าในสังคมมีทั้งกฎระเบียบแบบสัมพัทธ์ (Relative Rules) กฎหมายและสิทธิตลอดจนค่านิยมที่ไม่ใช่แบบสัมพัทธ์นิยม กฎหมายของสังคม ควรได้รับการคำนึงไว้ เพราะเป็นพื้นฐานของสัญญาประชาคม ขณะเดียวกันสิทธิและค่านิยม แบบสัมบูรณ์ (Absolute) เช่น สิทธิต่อชีวิตและเสรีภาพจะต้องได้รับการคำนึงไว้ ไม่ว่า ความคิดเห็นของสาธารณชนหรือเสียงส่วนใหญ่จะเห็นด้วยหรือไม่ ผู้ใช้เหตุผลในขั้นที่ 5 จะให้ความสำคัญต่อความเชื่อถือและการเคารพซึ่งกันและกันอย่างสูง เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิ ทั้งของตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ขั้นนี้ยังยึดหลักการใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผลหรือความเชื่อ ที่ว่ากฎหมายและหน้าที่ที่บัญญัติไว้นั้นควรรับใช้คนส่วนใหญ่ ดังนั้นเราอาจคาดหวังว่าผู้ใช้เหตุผล ในขั้นที่ 5 จะมองว่ากฎระเบียบบ้านจรรยาธรรมและด้านกฎหมายมักจะขัดแย้งกัน และยากแก่ การประนีประนอมกัน

ผู้มีพัฒนาการในขั้นที่ 5 จะเข้าใจความจำเป็นของกฎหมาย แต่ก็สามารถ เข้าใจถึงหลักแห่งความยุติธรรม ที่เหนือกฎหมายด้วย หลักสำหรับพัฒนาการในขั้นนี้คือ “ทำสิ่งที่ ดีที่สุดเพื่อส่วนรวมมากที่สุด” ในบางกรณีหากกฎหมายขัดแย้งกับหลักการนี้จะถือว่ากฎหมาย มิได้ทำหน้าที่ที่ธำรงความยุติธรรมอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นควรเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย เหตุผลขั้นนี้ เป็นพื้นฐานของรัฐธรรมนุญ ซึ่งเชื่อมั่นในระบบประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นหลักการพัฒนา เข้าสู่ขั้นที่ 5 เป็นการพัฒนาจากขั้นระเบียบแบบแผนสู่ขั้นหลักการสิ่งที่ถูกต้องในทัศนะของผู้มี พัฒนาการในขั้นที่ 5 นี้ มิใช่เพราะว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมเนียมหรือระเบียบแบบแผนเท่านั้นแต่เป็น สิ่งที่มีอยู่แล้ว (ไม่ต้องหามา) เป็นสิทธิพิเศษของมนุษย์ทั่วไปที่เกิดมาและไม่ขึ้นต่อบทบาทและ สถานะของบุคคลในสังคมด้วย

ขั้นที่ 6 หลักจรรยาธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation)

ขั้นที่ 6 ถือว่าเป็นขั้นเกิดจากการใช้วิจารณ์ญาณขั้นสูง ในทางทฤษฎี ขั้นนี้ยังไม่เป็นที่ชัดเจนนักในปัจจุบันว่าขั้นที่ 6 นั้นเป็นขั้นที่สูงกว่าขั้นที่ 5 อย่างชัดเจน หรือเป็น เพียงทางเลือกหนึ่งของขั้นที่ 5 จึงจำเป็นต้องมีการค้นคว้าอีกมาก (พึงสังเกตว่าโคลเบอร์ก็ไม่ได้ กล่าวถึงขั้นที่ 6 ให้เป็นที่เข้าใจว่าเป็นขั้นก้าวหน้าของขั้นที่ 5) สิ่งที่ต้องนึกถึงในทัศนะของผู้มีพัฒนาการ ในขั้นที่ 5 คือ การกระทำตามหลักการที่ตัวเองได้เลือก ซึ่งอาจจะเหมาะกับมนุษย์ทั้งมวลไม่ว่า เวลาใด การที่ยอมรับหลักการใดมิใช่เพียง เพราะหลักเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่เป็นเพราะว่าเป็นสิ่งที่มาก่อนสังคมและได้มาจากแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งเป็น เรื่องของความเท่าเทียมกันเกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์ และการสงวนไว้ซึ่งการให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรี ของบุคคล ดังนั้นผู้ใช้เหตุผลขั้นที่ 6 จะไม่ยอมให้ใช้ความเป็นมนุษย์เป็นสื่อไปสู่ความยุติธรรม มนุษย์จะต้องได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีอยู่ในตัวอยู่แล้ว

ผู้มีพัฒนาการในขั้นที่ 6 จะเห็นว่าไม่มีระเบียบใดที่ตายตัว นั่นคือ การกระทำของคนเป็นไปโดยมีโนธรรมของเขาซึ่งเกิดจากการพัฒนาแล้ว แตกต่างไปจากขั้นที่แล้ว ๆ มาตรงที่ว่าเป็นการกระทำโดยสมัครใจตามที่เลือกแล้วมิใช่เพราะเหตุผลอย่างอื่นการจัดขั้นของพัฒนาการเท่าที่กล่าวมา อาจทำให้บางคนเข้าใจว่าถ้าสามารถเข้าใจว่าพัฒนาการขั้นนั้นเป็นอย่างไรแล้ว จะสามารถใช้เหตุผลขั้นนั้นได้ ในเรื่องนี้โคลเบอร์ก อธิบายว่าการที่เราเข้าใจเหตุผลขั้นนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร ก็เพราะธรรมชาติของความสามารถในการสรุป แต่มิใช่การพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลในขั้นนั้น การมีพัฒนาการใช้เหตุผล คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยใช้เหตุผลขั้นนั้น

ทฤษฎีของโคลเบอร์ก วางพื้นฐานอยู่บนข้อตกลง (Assumptions) 3 ประการ (นีออน พินประดิษฐ์, 2542, หน้า 31) ดังนี้

1. พัฒนาการทางจริยธรรม มีองค์ประกอบของโครงสร้างของความคิด เป็นรากฐาน กล่าวคือ พัฒนาการการรู้คิดในขั้นหนึ่ง ๆ เป็นสิ่งที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอสำหรับพัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นที่สอดคล้องกัน
2. แรงจูงใจพื้นฐานสำหรับจริยธรรม คือ แรงจูงใจทั่วไปสำหรับการยอมรับการมีความสามารถ การนับถือตนเอง หรือการได้รู้จักตนเองมากกว่าการตอบสนองความต้องการทางชีวภาพ และการลดความวิตกกังวลหรือความกลัว
3. แกมมหลักของการพัฒนาทางจริยธรรมเป็นสากลในทางวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมมีแหล่งคล้ายกันในด้านของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมการสวมบทบาทต่าง ๆ และความขัดแย้งทางสังคม

ปทัสถานทางจริยธรรม และหลักการทางจริยธรรมที่เป็นพื้นฐาน เป็นโครงสร้างซึ่งเกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าเกิดขึ้นจากซึมซับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในลักษณะของโครงสร้างภายนอก การกำหนดขึ้นทางจริยธรรมไม่ได้ทำโดยอาศัยกฎเกณฑ์ที่บุคคลซึมซับเข้าไว้ แต่อาศัยโครงสร้างต่าง ๆ ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและผู้อื่น

สรุปว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นมิได้เพราะการให้เหตุผลนั้นที่สูงขึ้นไปจะเกิดขึ้นได้ด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงต่อไปมีมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าก็จะถูกใช้น้อยลงและถูกทิ้งไปในที่สุด นอกจากนี้มนุษย์ทุกคนไม่จำเป็นจะต้องมีพัฒนาการทางจริยธรรมไปถึงขั้นสุดท้ายคือขั้นที่หก แต่อาจหยุดชะงักอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งที่ต่ำกว่าก็ได้ ทั้งนี้โคลเบอร์กอธิบายว่า การพัฒนาทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับ การพัฒนาการทางสติปัญญาจากลำดับต้น ๆ ไปสู่พัฒนาการที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งบุคคลแต่ละคน จะมีหรือไม่มีพัฒนาการหรือมีพัฒนาการช้าเร็วต่างกัน โดยระดับจริยธรรมของบุคคลสามารถวัดได้จากเหตุผลเชิงจริยธรรม และสามารถส่งเสริมบุคคลให้มีการพัฒนาระดับจริยธรรมสูงขึ้นได้

โดยเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมร่วมกับผู้อื่นการได้แสดงความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกับผู้อื่นจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้นและเมื่อผ่านไปแล้วก็อยากที่จะกลับขั้นเดิมอีก

11. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุนาวิน (2539, หน้า 3) ได้ทำการศึกษา และวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมบุคคลแล้วสามารถหาปัจจัยที่ส่งผลของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง พฤติกรรมการทำดี ละเว้นความชั่ว การทำงานเพื่อส่วนรวม พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างเข้มแข็ง เกิดจากสาเหตุทางจิตใจ ของบุคคลต้องประกอบด้วยสติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคมและสุขภาพจิต และจิตลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม มุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์เจตคติ คุณธรรมและค่านิยม ซึ่งจะได้อธิบายเกี่ยวกับต้นไม้จริยธรรม ดังนี้

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกหรือผลของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วนราก ในส่วนแรกคือ ดอกและผลบนต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงาน อาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนามีสาเหตุมาจาก ส่วนที่ 2 ของต้นไม้จริยธรรมที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ อันประกอบด้วย จิตลักษณะ 5 ด้าน ดังนี้

1. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลให้เหตุผลประกอบ ข้อกล่าวอ้างใด ข้อกล่าวอ้างหนึ่ง เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือลงข้อสรุป รวมไปถึงการตัดสินใจ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนรวม และสังคม ซึ่งการให้เหตุผลนั้นจะผ่าน กระบวนการคิดไตร่ตรอง โดยคำนึงถึงหลักของจริยธรรม
2. ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง หมายถึง การตระหนัก ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่มีต่อตนเอง องค์กร สังคม ประเทศชาติและสากล ในขณะเดียวกัน รู้จักบังคับตนเอง ให้ทำพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายที่ดี ซึ่งบุคคลสามารถคาดการณ์ไกลกว่าสิ่งที่กระทำ ลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้
3. ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ได้รับอยู่เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชค เคราะห์ ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ ควบคุมได้ของบุคคล
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำ สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ
5. ทศนคติ คุณธรรม ค่านิยม หมายถึง การเห็นประโยชน์ หรือโทษ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณ ส่วนใหญ่เห็นว่าดีงามส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความพอใจ หรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ลักษณะ

ของจิตลักษณะเหล่านี้ ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และพัฒนา พฤติกรรมใด จะต้องใช้ จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุด

ส่วนที่สามของต้นไม้อจริยธรรม คือ รากของต้นไม้อ ซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มสอง มี 3 ด้าน ดังนี้

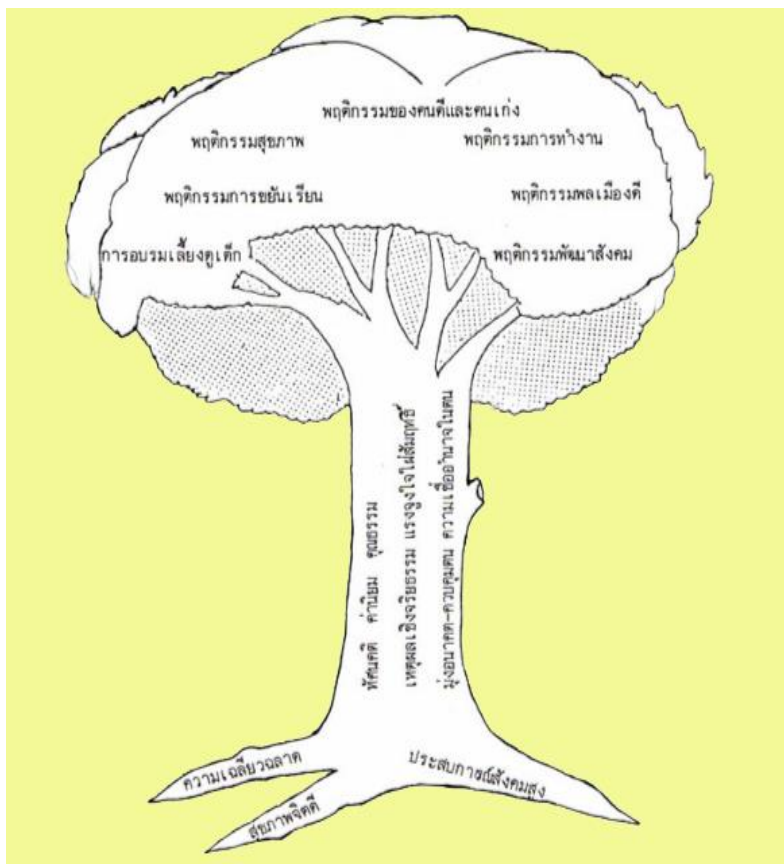
1. ด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในตัวบุคคล ที่จะทราบได้จาก พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก ระดับของสติปัญญาสังเกตได้จากการแสดงออกที่มีความคล่องแคล่ว รวดเร็ว ความถูกต้อง ความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาและการปรับตัว การใช้แบบทดสอบ วัดสติปัญญาจะทำให้ทราบระดับสติปัญญาชัดเจนขึ้น

2. ด้านประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การยอมรับลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะเฉพาะของบุคคลในสังคมตามที่เขาเป็น ให้เกียรติและเคารพในคุณค่าของบุคคล มีความเป็นมิตร และความอบอุ่นใจแก่ผู้อื่น

3. ด้านสุขภาพจิต หมายถึง ภาวะจิตใจที่เป็นสุข สามารถปรับตัว แก้ปัญหา สร้างสรรค์ทำงานได้ดี มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงทางจิตใจ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ อยู่ในสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้

ดังนั้น บุคคลจึงควรมีการตรวจสอบจริยธรรมของตัวเองอยู่ตลอดเวลา การบันทึกกิจกรรมที่ได้กระทำแต่ละวันทำให้ได้ข้อมูล เพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ที่ไม่เหมาะสมให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติหรือกิจกรรมที่ได้กระทำเหมือน การปฏิบัติธรรมโดยวิธีนั้งสมาธิ เพราะในขณะที่จิตกำลังทบทวนสิ่งที่ได้กระทำ เสมือนเป็นการ พิจารณาตัวเอง พิจารณาการกระทำดีและไม่ดี ในขณะที่จิตพิจารณาก็จะเกิดสมาธิ และเมื่อได้ พิจารณาตนเองแล้วก็สามารถเข้าใจตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ซึ่งเป็นเสมือน เกิดปัญญาในการนำพาชีวิตผ่านพ้นทุกข์ได้

สรุปว่า บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านประสบการณ์ทางสังคม และด้านสุขภาพจิตในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็น ผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้อ โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลที่มีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าวและอยู่ใน สภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อม ที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะ พื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี และของคนเก่งได้

ภาพประกอบ 4 ต้นไม้จริยธรรม

ที่มา : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
(ม.ป.ป., ออนไลน์)

12. องค์ประกอบจิตสาธารณะ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ พบว่ามีการกล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

ชาย โพรสิตีตา (2540, หน้า 14-15) และมูทิตา หวังคิด (2547, หน้า 24) แบ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ

1. การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เช่น เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษา เพื่อให้สมบัติของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี

2. ลักษณะของการใช้ เช่น การใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด มีการใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม ให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้ยาวนาน

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา
ของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ วัตถุประสงค์ 2 ตัวชี้วัด คือ

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ในการดูแลสมบัติส่วนรวม
เช่น เมื่อทำความสะอาดห้องเรียนเมื่อเป็นเวรประจำวัน
2. การรับอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม เช่น อาสา
ช่วยเพื่อนนำขยะไปทิ้ง อาสาขัดห้องน้ำช่วยเพื่อน

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์
ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคล
อื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้นวัตถุประสงค์

1. ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตน
2. เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรุษ วิจารณ์ วิสารทสกุล (2540, อ้างถึงใน วิทยพัฒน์
สีหา, 2551, หน้า 12) ได้กล่าวถึง การมีจิตสำนึกสาธารณะซึ่งเรียกอีกคำหนึ่งว่า จิตสำนึก
เพื่อส่วนรวม ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้
และมีความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์แนวโน้ม
ความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ
2. สำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไข เปลี่ยนแปลงสังคมได้
คือ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลัง
ทางสังคมไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน
ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม
3. ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกันของบุคคลในสังคม
มีความหลากหลาย จึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร
และความสามัคคีความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและ
ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้น เจือใจแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็น
ส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง
4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน สำนึกสาธารณะนั้นเป็นนามธรรม
ที่ไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้น ต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้
ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง
5. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสารการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสาร
และเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางทำให้เกิดจิตสาธารณะ

สมพงษ์ สิงหะพล (2542, หน้า 15-16) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบ จิตสาธารณะ ว่ามีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. จิตสาธารณะเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึก เพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคม พยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสาธารณะเกี่ยวกับผู้อื่น (Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างได้ไม่ยากนัก

3. จิตสาธารณะเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมีและขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึก ด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2544, หน้า 26-31) ได้กล่าวถึง จิตสาธารณะ ของเด็กในลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคมและบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่า ช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโตของงานสำหรับชีวิตแนวความคิดเหล่านี้ เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเด็กในทัศนะของการที่เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ แตกต่างจากเด็กวัยอื่น ๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น หลักการปลูกฝัง เด็กวัยนี้ให้เรียนรู้เกิดความรักสิ่งแวดล้อม โดยจิตสาธารณะของเด็กควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยอาศัยสภาพการณ์ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนรู้จะทำให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

2. กระบวนการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัย 5 ด้าน คือ การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างกรอบแนวคิด การเสริมสร้างทักษะและการเสริมสร้างเจตคติ จากกระบวนการดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยในลักษณะของรูปธรรมแล้วสร้างความเข้าใจ และความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ต่อตนเองและมนุษย์ แล้วสร้างกรอบแนวคิดให้เด็กรับรู้สิ่งแวดล้อมเป็นบริบท และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเสริมสร้างทักษะในการรักษาสิ่งแวดล้อมต้องเกิดจากการจัดประสบการณ์ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติจริง และควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่าประโยชน์สิ่งแวดล้อมต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัว เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ทำเป็นตัวอย่างที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หฤทัย อาจปรุ (2544, อ้างถึงใน ศักดิ์มิ่งคล เชื้อทอง และคณะ, 2551, หน้า 35) ได้ศึกษาองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลชั้นปี 1-4 ในสถาบันการศึกษพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาองค์ประกอบการมีจิตสาธารณะ ใน 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน
2. ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
3. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
4. ด้านการรับรู้ และความสามารถในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหา

ที่เกิดขึ้นในสังคม

5. ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคม
6. ด้านการมีเครือข่ายในการนำกิจกรรมทางสังคม

นันทวัฒน์ ชุนซี (2546, หน้า 4) และธรรมนันท์กิกา แจ็งสว่าง (2547, หน้า 8) ได้สรุปองค์ประกอบของพฤติกรรมจิตอาสาไว้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวมใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวมรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

และทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นที่ที่ที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของคุณ กลุ่มกำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2549, หน้า 2-3) ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะการศึกษาระยะยาวและใช้องค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดจากตัวชี้วัด ดังนี้

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

และทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดจากตัวชี้วัด ดังนี้

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดจากตัวชี้วัด ดังนี้

1. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

ธนิดา ทองมีเหลือ (2550, อ้างถึงใน วิทย์พัฒนท สีหา, 2551, หน้า 55) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะว่า ประกอบด้วย เอกลักษณะแห่งตน ลักษณะมุ่งอนาคต และสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน

พิริยา นิลมาตร (2550, หน้า 23) ได้จำแนกองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม บุคคลเกิดการรับรู้ถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อยู่ในภาวะปกติ ซึ่งมีผลกระทบต่อครอบครัว และประเทศชาติ เป็นภาวะที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาให้อยู่ในภาวะปกติ
2. ด้านการวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงการคิดจำแนกสาเหตุ และกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทำให้อยู่ในภาวะไม่ปกติรวมถึงผลกระทบของปัญหาต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ถึงสภาพปัญหา แนวทางป้องกันและแก้ไข
3. ด้านความรักความเอื้ออาทร ความสามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลาย จึงจำเป็นต้องสร้างฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองมั่นใจว่าตนเองความสามารถที่จะช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง มีความกระตือรือร้นในการหาวิธี แนวทางและทรัพยากรในการแก้ปัญหา
5. ด้านการลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยการริเริ่มของตนเอง หรือเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม
6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม ต้องมีการประสานงานเพื่อดำเนินการ ตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคม โดยการจัดตั้งกลุ่ม ชมรมช่วยเหลือสังคม และร่วมมือกับองค์กรของรัฐและเอกชน ในการกระทำเพื่อช่วยเหลือสังคม

ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550, หน้า 19) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ว่าประกอบด้วย องค์ประกอบด้านความรู้ เป็นเรื่องของการรู้ของบุคคลเกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ บุคคลหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร องค์ประกอบด้านความรู้สึกเป็นลักษณะของอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับรู้ และองค์ประกอบด้านแนวโน้มเชิงพฤติกรรม โดยมีแนวโน้มที่จะลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหา โดยการริเริ่มแก้ไขของตนเองหรือเข้าร่วมในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม

เจษฎา หงูรูน (2551, หน้า 4) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของจิตสาธารณะ จะต้องพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การใช้ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สินการดูแลรักษาความสะอาดการไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้เกิดความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออก ดังนี้

1.1 ดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี

1.2 ลักษณะของการใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

2. การถือเป็นที่หมาย ถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติ เพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในวิสัยที่ตนสามารถทำได้โดยแสดงออก ดังนี้

2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด

2.2 รับผิดชอบต่อจะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่อง

ดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม

3. การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมเป็นของตนเองตลอดจน ไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลที่จะใช้ของส่วนรมนั้น โดยแสดงออก ดังนี้

3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

3.2 แบ่งปันและให้โอกาสผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

ศิริ แคนสา (2551, หน้า 137) กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะ มี 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ความเข้าใจเชิงจิตสาธารณะเป็นความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ ของตนเองและผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม รู้ผลที่เกิดจากการกระทำ และความเป็นไป และการเรียนรู้ที่เท่าทันของสิ่งแวดล้อมและโลก

2. ด้านความคิดเชิงจิตสำนึกสาธารณะ เป็นกระบวนการหรือลักษณะความคิดที่บุคคลใช้เป็นหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับจริยธรรม

3. ด้านการปฏิบัติตนของบุคคลเชิงจิตสำนึกสาธารณะ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่ทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552, หน้า 25) ได้แบ่งองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะ ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. การหล่อหลอม โดยผ่านกลไกการเลี้ยงดูหรือการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง
2. การเรียนรู้ซึ่งเป็นกระบวนการสั่งสมจากการเรียนรู้ประจำวัน
3. การจัดการจากสภาพแวดล้อม โดยประเภทของจิตสำนึกสาธารณะยังจัดแบ่งเป็น

3.1 ด้านการใช้สิ่งของส่วนรวม แบ่งออกได้ดังนี้

3.1.1 สถานที่ส่วนรวม ได้แก่ สถานที่สาธารณะต่าง ๆ ที่ใช้ร่วมกัน เช่น การจอดรถในที่สาธารณะ การทิ้งขยะในที่สาธารณะรวมถึงการแยกประเภทขยะ การแสดงออกในที่สาธารณะในลักษณะมารยาท เป็นต้น

3.1.2 อุปกรณ์ส่วนรวม ได้แก่ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น การใช้โทรศัพท์สาธารณะการใช้หรืออ่านหนังสือพิมพ์ การจัดวางและเก็บคืนสิ่งของสูญหาย เป็นต้น

3.2 ด้านกิจกรรมส่วนรวม

กิจกรรมส่วนรวมเป็นกิจกรรมร่วมกับคนหมู่มาก ได้แก่ การแต่งกายที่เหมาะสมกับสถานที่และลักษณะงาน การใช้สื่อเสียง การเสียสละแรงกายเพื่อกิจกรรมส่วนรวม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ การดูแลรักษาความสะอาด ลำน้ำสาธารณะ อากาศการเผาควัน การลดการใช้พลังงานที่เกินความจำเป็น การทำประชาพิจารณ์ และการแสดงความเห็นสะท้อนสื่อมวลชน ไม่ว่าจะผ่านทางสื่อโทรทัศน์หรือสื่อวิทยุต่าง ๆ

3.3 ด้านการตอบแทนเชิงคุณค่าความหมาย

การตอบแทนในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การตอบแทนผู้ที่เคยให้การช่วยเหลือ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน ครอบครัว และสังคม เช่น การได้รับทุนการศึกษาจากระดับชุมชนหรือระดับสถาบันการศึกษา การได้รับโอกาสดี ๆ ในการทำงาน และตอบแทนสังคมกลับคืนมาในรูปแบบเครือข่ายจิตอาสาลักษณะต่าง ๆ เช่น เครือข่ายโครงการลงเวลาเพื่อสังคม ของศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ที่มีเว็บไซต์สมาชิกอาสาในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่าง ๆ

ดวงมณี วรรณสุทธิ (2552, หน้า 13-14) ได้จัดองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม บุคคลเกิดการรับรู้ว่ามีสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ว่าอยู่ในภาวะไม่ปกติ ซึ่งมีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว ประเทศชาติเป็นภาวะที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาให้อยู่ในภาวะที่ปกติสุข

2. ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย สภาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงการคิดจำแนกสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทำให้ อยู่ในภาวะไม่ปกติ รวมถึงผลกระทบของปัญหาในด้านต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และ ร่วมกับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นถึงสภาพปัญหาแนวทางป้องกันและแก้ไข

3. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี การรวมกลุ่ม ของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี

4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง มั่นใจในความสามารถของตนในการที่จะช่วยเหลือกัน แก้ไขปัญหา เศรษฐกิจสังคม การเมือง กระจ่หรือรันท้องการหาวิธี แนวทาง และทรัพยากรในการแก้ปัญหา

5. ด้านการลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยการริเริ่มของตนเอง หรือเข้าร่วมในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสังคมหรือการกระทำ อื่น ๆ ที่กระทำแล้วมีผลทำให้เกิดการผลักดันและการเคลื่อนไหวในทางพัฒนาสังคมตามความรู้ ความสามารถของตน

6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ต้องมีการประสานเพื่อดำเนินการตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคม โดยการจัดตั้งกลุ่มชมรม ช่วยเหลือสังคมและร่วมมือกับองค์กรของรัฐบาลและเอกชนในการกระทำเพื่อช่วยเหลือสังคม รัตนา ตั้งอมร (2552, อ้างถึงใน ออมใจ วงษ์มณฑา, 2552, หน้า 15) กล่าวถึงองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความคิดเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิด ที่เป็นส่วนของการรู้หรือเกิดความรับรู้ของความเป็นหลัก เช่น การรับรู้ ความทรงจำ ความมีเหตุผลและการใช้ปัญญา เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งจะเป็่สิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของความเป็น ที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ

3. องค์ประกอบทางด้านปฏิบัติหรือการกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดแนวโน้มทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน เจนตจุฬา คำดี (2553, หน้า 17) ได้สรุปไว้ว่า จิตสาธารณะแบ่งองค์ประกอบ ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการรู้จัก หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของส่วนรวมให้มีความคงทน ถาวรใช้ได้นาน ๆ ไม่นำสิ่งของหรือทรัพย์สินของส่วนรวมมาใช้เพียงผู้เดียว รู้จักแบ่งหรือเปิดโอกาส ให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์จากสมบัติของส่วนรวม ได้แก่ ไม่นำอุปกรณ์กีฬากลับไปเล่นที่บ้าน ไม่นำสี ของห้องเรียนกลับไประบายที่บ้าน ไม่ทำลายป้ายคำขวัญต่าง ๆ ที่ติดไว้ของโรงเรียน เป็นต้น

2. ด้านการรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเอง หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเอง ได้แก่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหมั่นหาความรู้ มีความประหยัด ตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์และเสียสละ เป็นต้น ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน และรู้จักรับอาสาช่วยเหลืองานชุมชนตามกำลังความสามารถที่ตนทำได้ พร้อมทั้งคอยดูแลสอดส่องทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมไม่ให้เกิดการเสียหาย

3. ด้านการใช้และการดูแลรักษาสมบัติของสังคมส่วนรวม หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการใช้ และการดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม ได้แก่ หลังเข้าห้องน้ำห้องส้วมต้องราดน้ำทำความสะอาดทุกครั้ง ทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องเรียน บริเวณรับผิดชอบ ฯลฯ แล้วเก็บอุปกรณ์เข้าที่เดิมอย่างเรียบร้อย ออกจากห้องเรียนทุกครั้ง ปิดไฟ ปิดพัดลมให้เรียบร้อย และรู้จักใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างประหยัด ทะนุถนอม ระมัดระวัง ให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 20) ได้สรุปองค์ประกอบและตัวชี้วัดของผู้ที่มีจิตสาธารณะ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การใช้

ตัวชี้วัดที่ 1 การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้ว

เก็บของเข้าที่

ตัวชี้วัดที่ 2 การรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นที่

ตัวชี้วัดที่ 1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม

ตัวชี้วัดที่ 2 การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิ

ตัวชี้วัดที่ 1 การไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง

ตัวชี้วัดที่ 2 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

กรรยา พรรณา (2553, หน้า 8-9) ได้แบ่งองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้

จิตสาธารณะ ดังนี้

1. ด้านการใช้ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียนในการใช้

ของส่วนร่วมการรักษาทรัพย์สินและการดูแลรักษาความสะอาดการไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะสมบัติในโรงเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิดความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออก ดังนี้

1.1 ดูแลรักษาสิ่งของเมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี

1.2 ลักษณะของการใช้จ่ายของส่วนร่วมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

2. ด้านการถือเป็นที่ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติ

เพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในวิสัยที่ตนสามารถทำได้โดยแสดงออก ดังนี้

- 2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด
- 2.2 รับอาสาที่จะทำบางอย่าง เพื่อส่วนรวมโดยสอดคล้องดูแล

สาธารณะสมบัติของส่วนรวม

3. ด้านการเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้นโดยแสดงออก ดังนี้

- 3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
- 3.2 แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

4. ด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมด้วยความจริงใจและเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนการเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกายกำลังปัญญากำลังทรัพย์ตามความสามารถของตนเอง ซึ่งผลของการกระทำจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังผลตอบแทนโดยแสดงออกอย่างนี้

- 4.1 การกระทำบางสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
- 4.2 การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกายกำลังปัญญาและกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน

ศิริลักษณ์ เลื่อนยศ (2553, หน้า 16) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีการแบ่งจิตสาธารณะออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการช่วยเหลือพ่อแม่ผู้ปกครองครูทำงานด้วยความเต็มใจ
 2. ด้านการอาสาสอนทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกายกำลังใจและกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน
 3. ด้านการแบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่น ๆ
 4. ด้านการช่วยเหลือแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น
 5. ด้านการดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ
 6. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนชุมชนและสังคม
- เช่น ด้านการร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา หรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการกระตือรือร้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556, หน้า 78) ได้วิเคราะห์ว่าการมีจิตสาธารณะที่แท้จริงต้องพิจารณาจากองค์ประกอบหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การมีจิตสำนึกเห็นคุณค่าส่วนรวม จากการมีความรู้สึกนึกคิดถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ เช่น รู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจเมื่อเห็นสาธารณสมบัติถูกทำลาย

2. การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ฐานคิดของจิตสาธารณะ ที่ลึกซึ้งอีกระดับหนึ่งคือการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่นในสังคมเดือดร้อนเสียหาย ยินดีช่วยเหลือสังคมระดับความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อครอบครัว เคารพนับถือพ่อแม่ช่วยเหลืองานบ้านไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ ความรับผิดชอบต่อโรงเรียนครู อาจารย์ ตั้งใจเล่าเรียนเชื่อฟังคำสั่งสอนที่ดีของอาจารย์ ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ช่วยรักษา ทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ความรับผิดชอบต่อองค์กรที่ทำงาน ตั้งใจทำงานไม่เบียดเบียนเวลา ทรัพย์สินขององค์กร ซื่อสัตย์สุจริตรับผิดชอบต่อชุมชน ให้ความร่วมมือการพัฒนาดูแลรักษา ทรัพย์สินชุมชน และสุดท้าย ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติด้วยการทำหน้าที่พลเมืองที่ดีรักษา กฎหมายมีระเบียบวินัยใช้สิทธิ และหน้าที่ดูแลบำรุงรักษาสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม

3. การมีจิตสำนึกอาสาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น และส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัวและอุทิศตัวอุทิศเวลา อุทิศทรัพยากร เพื่อสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม แสดงออกด้วยการอาสาตัวไม่มีใครบังคับสมัครใจเสียสละร่วมมือร่วมใจในการทำประโยชน์ต่อ ส่วนรวม

จากการศึกษาองค์ประกอบจิตสาธารณะที่นักวิชาการ จำนวน 20 ท่าน กล่าวไว้ ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ ดังแสดงตาราง 1

ตาราง 1 องค์ประกอบจิตสาธารณะ

องค์ประกอบจิตสาธารณะ	ชาย โพลีธิดา (2540) และหญิงโพลีธิดา (2547)	อำนวยการบริหาร และบริหาร วิทยาลัย (2540)	สมพงษ์ สุธะพล (2542)	สุริยา ภูมิบุตร (2544)	สุริยา ภูมิบุตร (2550)	ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550)	เจษฎา หุ่น (2551)	สุริยา ภูมิบุตร (2551)	กิตติพงษ์ แสงเสริมศิริ (2552)	ดวงมณี วรรณศิริ (2552)	รัตนา ตุงมร (อ้างอิงใน ธรรมนูญฯ, 2552)	เจนจิรา คำดี (2553)	ศิวิชัย สุทธิธรรม (2553)	กรรยา พรรณา (2553)	ศิริลักษณ์ คุ้มภัย (2553)	เกียรติศักดิ์ จรุงกิจศักดิ์ (2556)	จำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรีของคณะ
1. ด้านการริเริ่มและพัฒนาตนเอง เพื่อประโยชน์ส่วนรวม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	5
2. ด้านความสามัคคี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
3. ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
4. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8
5. ด้านการรับรู้ความสามารถของตน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	4
6. ด้านการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่ประนีประนอมต่อสาธารณะ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	13
7. ด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9
8. ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่วนรวม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	4
9. ด้านการมีปฏิสัมพันธ์และการสร้างแรงจูงใจในสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7

จากตาราง 2 สรุปได้ว่า องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ สามารถสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะได้ 3 พฤติกรรมบ่งชี้ โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิจัยทั้ง 3 พฤติกรรมบ่งชี้ โดยจัดคะแนนจาก 1-3 ตามลำดับได้พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ ดังนี้

1) การลงมือปฏิบัติหรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น 2) การเมตตาของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง และ 3) การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกายกำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน

ตาราง 3 องค์ประกอบด้านความรู้สึกริक्त ที่มีต่อส่วนรวม

พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ	พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ														จำนวนนักศึกษาศึกษาที่กล่าวถึงพฤติกรรมบ่งชี้						
	ชาย ไพลิตา (2540) และหญิงตา หงส์ (2547)	อนุชาติ พวงสุล และวีรบุรณ วิสารทภัก (2540)	สมพงษ์ สังหะพล (2542)	สุริมา วิบูลย์อนุตตพงษ์ (2544)	หญิง อารุ (2544)	นันทวัฒน์ หนูดี และธรรมนันท์กา แข็งสว่าง (2547)	สุติวิไลย์ เกษมบุตร (2549)	อนุตา ทอเมเหลือ (2550)	พริษา นิลบุตร (2550)	ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550)	เจษฎา หนูเงิน (2551)	สุริ แคนสา (2551)	กิตติพงษ์ แสงศรีสุริ (2552)	ดวงณี วรรณสุทธิ (2552)		ธิดา ตุงอุมร (อาจสูงใน ออมใจ วงษมณฑา, 2552)	เจนสุภา ศาลี (2553)	ชัชวณัน สิทธิรัตน์ (2553)	กรรยา พรรณา (2553)	ศิริกษณ เลื่อนยศ (2553)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556)
1. อธิบายถึงปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9
2. การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม	✓		✓	✓	✓	✓															14
3. การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม	✓		✓			✓															11

จากตาราง 3 สรุปได้ว่า องค์ประกอบด้านความรู้สึกริक्त ที่มีต่อส่วนรวม สามารถสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะได้ 3 พฤติกรรมบ่งชี้ โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิจัยทั้ง 3 พฤติกรรมบ่งชี้ โดยจัดคะแนนจาก 1-3 ตามลำดับได้พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ ดังนี้ 1) การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม 2) การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม 3) อธิบายถึงปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาสังคม

ตาราง 4 องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม

พฤติกรรมเชิงอุตสาหกรรม	ชาย โยธิตา (2540) และมัทธา หวังดี (2547)	อนุชาติ วงศ์สาลี และวีรบุรุษ วิสารทสกุล (2540)	สมพงษ์ สุธะพล (2542)	สุริยา กัญญาอินันตพงษ์ (2544)	ทศัย อางปู้ (2544)	นันทวัฒน์ ขุนสี และธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง (2547)	สุดาวัลย์ เกษมเนตร (2549)	ฉันทา พงษ์เหลือ (2550)	พริยา นิลมาตร (2550)	ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550)	เจษฎา หนุ่น (2551)	สุวิ แคนสา (2551)	กิตติพงษ์ แสงเสริมสิริ (2552)	ดวงมณี วรรณสุทธิ (2552)	รัตนา ตุงกร (อ้างอิงใน ออมใจ วงษ์มณฑา, 2552)	เจนจิรา คำดี (2553)	ชัชวาลย์ สุทธิรัตน์ (2553)	กรรยา พรรณา (2553)	ศิริลักษณ์ เถื่อนยศ (2553)	เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556)	จำนวนในการศึกษาที่กล่าวถึงพฤติกรรมเชิงอุตสาหกรรม
1. การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม	✓	✓		✓		✓	✓				✓	✓	✓			✓	✓		✓	✓	11
2. การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น	✓			✓		✓	✓				✓	✓	✓			✓	✓			✓	11
3. การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม	✓									✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	12

จากตาราง 4 สรุปได้ว่า องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม สามารถสังเคราะห์พฤติกรรมแบ่งจัดอุตสาหกรรมได้ 3 พฤติกรรมที่โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิจัยทั้ง 3 พฤติกรรมที่ โดยจัดคะแนนจาก 1-3 ตามลำดับได้พฤติกรรมแบ่งจัดอุตสาหกรรม ดังนี้ 1) การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม 2) การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม และ 3) การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น

ตาราง 5 องค์ประกอบด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์สาธารณะ	ชาย โยธิตตา (2540) และพิศิตา พงศ์จิต (2547)	อนันต์ พวงสาส์ และวิระบุรินทร์ วิชาพรสถกุล (2540)	สมพงษ์ สุธะพล (2542)	สุริยา ภิญโญอินนตพงษ์ (2544)	ทฤษฎี อางปุ (2544)	นันทวัฒน์ ชุนธิ และธรรมนันท์กา แจ่มสว่าง (2547)	สุจิตาวัลย์ เกษมนนตร (2549)	ฉันทา ทองมีเหลือ (2550)	พริยา นุสมাত্র (2550)	ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550)	เจษฎา หนุ่น (2551)	สิริ แคณสา (2551)	กิตพงษ์ แสงเสริมสิริ (2552)	ดวงมณี วรรณสุทธิ (2552)	รัตน ตังอมา (อภิญญา ออมใจ วรรณพทา, 2552)	เจนต์จุฬา คำดี (2553)	ชัชฌิม สุทธิรัตน์ (2553)	กรรยา พรรณา (2553)	ศิริกษม เลื่อนยศ (2553)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556)	จำนวนนักการศึกษาที่กล่าวถึงพฤติกรรมแบ่งขั้ว
1. การถือว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือการช่วยเหลือส่วนรวมเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ			✓	✓		✓		✓			✓	✓			✓		✓	✓	✓	✓	10
2. การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม	✓	✓				✓	✓	✓			✓			✓		✓	✓	✓	✓	✓	13
3. การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม	✓					✓	✓	✓			✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11

จากตาราง 5 สรุปได้ว่า องค์ประกอบด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ สามารถสังเคราะห์พฤติกรรมแบ่งขั้วจิตสาธารณะได้ 3 พฤติกรรมแบ่งขั้ว โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิจัยทั้ง 3 พฤติกรรมแบ่งขั้ว โดยจัดคะแนนจาก 1-3 ตามลำดับได้พฤติกรรมแบ่งขั้วจิตสาธารณะ ดังนี้ 1) การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม 2) การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม และ 3) การถือว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือการช่วยเหลือส่วนรวมเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ

ตาราง 6 องค์ประกอบด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี

พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะ	พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะ													จำนวนการศึกษาคำขวัญพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะ						
	ชาย โพลีตา (2540) และหญิงตา พงศ์ (2547)	อู่ชาติ พงษ์สวัสดิ์ และสุวิมล วิสารทสกุล (2540)	สมพงษ์ สุนทร (2542)	สุริยา ฤทธิไธยอนันตพงษ์ (2544)	หทัย อจาปุ (2544)	นันทวัฒน์ ชุนี และธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง (2547)	สุดาวัลย์ เกษมเนตร (2549)	จินดา ทองเหล็ก (2550)	พริยา นุสมาต (2550)	ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550)	ใจภา หนูรัน (2551)	สุรี แคนสา (2551)	กิตพงษ์ แสงเสริมสิริ (2552)		ดวงมณี วรรณสุทธิ (2552)	รัตนา ต้อมภ (อาจสิงใน ออใจ วงษมณ๗๗, 2552)	เจนต์จุฬา คำดี (2553)	ชัชมนันท์ พิธิรัตน์ (2553)	กรรยา พรรณ (2553)	ศิริลักษณ์ เสืออนันต (2553)
1. การเกิดความรัก ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. การร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. การเกิดความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
8																				
11																				
7																				

จากตาราง 6 สรุปได้ว่า องค์ประกอบด้านความรัก ความเอื้ออาทรและความสามัคคี สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะได้ 3 พฤติกรรมบ่งชี้ โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิจัยทั้ง 3 พฤติกรรมบ่งชี้ โดยจัดคะแนนจาก 1-3 ตามลำดับได้พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะ ดังนี้ 1) การร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี 2) การเกิดความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และ 3) การเกิดความรักในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

จากการสังเคราะห์ในตาราง 1-6 ได้องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ
สรุปได้ดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 7 สรุปองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ
1. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ หรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ต่อสาธารณะ	1.1 การลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น 1.2 การไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง 1.3 การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกรู้สึกคิด ที่มีต่อส่วนรวม	2.1 การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม 2.2 การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม 2.3 อธิบายถึงปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาสังคม
3. องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิ ในการใช้ของส่วนรวม	3.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม 3.2 การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม 3.3 การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น
4. องค์ประกอบด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบ	4.1 การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม 4.2 การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ ของตนเองและผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สิน ส่วนรวม 4.3 การถือว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือการช่วยเหลือ ส่วนรวมเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ
5. องค์ประกอบด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	5.1 การร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ด้วยความสามัคคี 5.2 การเกิดความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 5.3 การเกิดความรัก ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้รับใช้สังคม (Service Learning)

1. ความหมายของการเรียนรู้รับใช้สังคม

แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ทิตินา แคมมณี (2545, หน้า 132) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยการรับ
ใช้สังคม (Service Learning) หมายถึง การดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการให้
ผู้เรียนเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้สังคม ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องมีการสำรวจความต้องการ
ของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน และวางแผนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
ลงมือปฏิบัติการรับใช้สังคมตามแผนและนำประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับมาคิดพิจารณา ไตร่ตรอง
จนกระทั่งเกิดความคิดรวบยอด หลักการหรือสมมุติฐานต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปทดลอง
หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้

Delve, Mintz and Stewart (1990, p. 67) ให้ความหมายว่าการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม หมายถึง กระบวนการของการบูรณาการการสอนวิชาการกับการรับใช้ชุมชนเข้าด้วยกัน เป็นความร่วมมือในความพยายามของผู้เรียนที่จะประยุกต์ใช้ความรู้ในห้องเรียนมาใช้เพื่อเรียนรู้ตนเองและชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็จะเรียนรู้และทำความเข้าใจชุมชน ถึงความต้องการ ความสนใจ ประวัติและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจะทำให้ทั้งนักเรียนและชุมชนเกิดการเรียนรู้จากกันและกัน รวมถึงการพัฒนาการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและการเสริมพลังอำนาจ

Sigmon R. (1994, p. 18) ได้กล่าวสรุปว่า Service Learning หรือการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม เป็นรูปแบบของการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกิจกรรมโดยอาศัยการสื่อสารกับบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วย โอกาส เจตนา ความมุ่งหมาย และออกแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของผู้เรียน ผลตอบแทนการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสิ่งที่สะท้อนกลับ เป็นข้อคิดที่สำคัญของการเรียนรู้ โดยการรับใช้สังคม โดยการนำเสนอรูปแบบต่าง ๆ ให้ชุมชนเป็นห้องปฏิบัติการ รูปแบบของการบริการนั้นช่วยให้นักศึกษาเกิดความกระตือรือร้นในสิ่งที่ตนสนใจ แต่นักศึกษาจะต้องจัดการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง เรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณค่าและทักษะจากบุคคลในชุมชนที่คอยให้ความช่วยเหลือ

Wade (1997, p. 197) กล่าวสรุปได้ว่า การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม การบูรณาการเรียนรู้ การบริการที่มีความหมายระหว่างสถานศึกษากับชุมชนจนเกิดเป็นความรู้ทางวิชาการจากการสะท้อนความคิด จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการรับใช้ชุมชน และจะทำให้พลเมืองมีความกระตือรือร้นเป็นผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม มีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทุกระดับอายุ จะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในตนเองให้กับผู้เรียน ซึ่งทางสถานศึกษาจะต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและทำให้เกิดประสิทธิภาพ โดยการตอบสนองสังคมผู้เรียนจะใช้ความสามารถในตนเองช่วยแก้ปัญหาในสังคม ประสบการณ์จากการเรียนรู้โดยการรับใช้ชุมชน เกิดจากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์และสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ การรับใช้สังคมจากชุมชน โครงการการรับใช้สังคมต้องจัดการให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ชีวิตจริงได้ กิจกรรมของชุมชนจะทำให้ผู้เรียนได้ติดต่อกับประชาชนที่หลากหลายและได้ทำงานจนเกิดการพัฒนาสังคมและพัฒนาตนเอง

Root (1997, p. 69) กล่าวถึง National and Community Service Act of 1990 ของสหรัฐอเมริกา โดยให้คำนิยามไว้ว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เป็นประสบการณ์ด้านการศึกษา นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยอาศัยกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น โดยต้องมีการจัดเตรียมการไว้อย่างดี เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและมีความเชื่อมโยงความร่วมมือทั้งของโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการบูรณาการเข้าในหลักสูตรวิชาการของผู้เรียน และมีการจัดเวลาที่แน่นอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิด พูด และเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำและเห็นระหว่างที่ลงมือทำกิจกรรม นอกจากนี้ยังให้โอกาสผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้เรียนรู้ ในสถานการณ์จริงในชุมชนของเขา

และส่งเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียนโดยให้ผู้เรียน เรียนรู้นอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียน และช่วยให้มีพัฒนาการของความสำนึกในการสนใจผู้อื่นด้วย

American Association of Higher Education (1998, อ้างถึงใน ปกเทศ ชนะโยธา, 2554, หน้า 69) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมว่า เป็นวิธีการที่นักเรียน เรียนรู้และพัฒนาอาศัยการกระทำการรับใช้สังคมที่มีการวางแผนอย่างดี เป็นการจัดการ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษาชั้นสูงและ กับชุมชน การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบในการเป็นพลเมืองดี เป็นการบูรณาการและส่งเสริมหลักสูตรทางวิชาการที่นักเรียนเรียนและเวลาที่เตรียมไว้สำหรับ การพิจารณาไตร่ตรองเกี่ยวกับประสบการณ์การรับใช้สังคม

Seidel and Zlotkowski (1998, อ้างถึงใน สุริน คล้ายรามัญ, 2543, หน้า 72) สรุปว่า การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมหรือการเรียนรู้เพื่อการรับใช้สังคม เป็นการเรียนรู้ทางสังคม โดยใช้สังคมเป็นพื้นฐาน ก็คือการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม การเรียนรู้บนพื้นฐานของสังคม ก็เพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยใช้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมในการสร้างความรู้ผ่านการ ให้บริการสังคมซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทุกฝ่ายได้เตรียมการร่วมกัน

สรุปความหมายของการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมของนักการศึกษาต่าง ๆ พอสรุปได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม หมายถึง กิจกรรมรับใช้สังคมที่สอดคล้องกับ ความต้องการของสังคม กิจกรรมนั้นมีคุณค่าต่อผู้เรียนและชุมชน กิจกรรมจะขึ้นอยู่กับสภาพ แวดล้อมของชุมชนจึงไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้
2. การรับใช้สังคม หมายถึง ความต้องการที่จำเป็นของชุมชนที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้เขียนไปสร้างความต้องการขึ้นมาเอง
3. การรับใช้สังคม หมายถึง ความต้องการจากสมาชิกของชุมชน ชุมชน เป็นผู้แสดงความต้องการให้เกิดกิจกรรมรับใช้สังคม ในรูปแบบที่ชุมชนต้องการโดยคำนึงถึง ความสามารถ ทักษะ เจตคติและการเตรียมการของผู้เรียน

2. หลักการของการเรียนรู้รับใช้สังคม

ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงหลักการของการเรียนรู้รับใช้สังคมไว้ ดังนี้

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี และคณะ (2544, หน้า 170) กล่าวถึงหลักการของการจัดการ เรียนรู้รับใช้สังคมมี 3 ประเด็น ดังนี้

1. ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความสามารถ และมีประสบการณ์ตรงกับ สภาพที่แท้จริงของสังคม ตั้งแต่สังคมใกล้ตัวผู้เรียนไปจนถึงสังคมในระดับประเทศ
2. ทำให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม คือ การมีความรู้ความเข้าใจ สภาพของสังคม การมีจิตสำนึกที่จะทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม โดยถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่ง ของสังคมนั้นและมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่สังคม
3. ทำให้ยกระดับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ และทักษะในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะการประยุกต์ใช้ความรู้ ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาการมากขึ้น

The Center of Community Service (2001, อ้างถึงใน เวสาลี ชาติสุทธิพันธ์, 2550, หน้า 27) กล่าวว่า หลักของการเรียนรู้ที่ใช้สังคมเพื่อให้ได้คุณภาพมีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่

1. การเรียนรู้เชิงบริการแสดงถึงความรู้ทักษะ มีการบูรณาการการเรียนรู้ (Integrated Learning) และมีเป้าหมายที่มีคุณค่าอย่างชัดเจน โดยเกิดขึ้นจากเป้าหมายของสถาบัน ซึ่งการบริการทำให้เกิดองค์ความรู้และสาระทางวิชาการในทางกลับกันความรู้ทางวิชาการ ก็ส่งเสริมการบริการ เช่นกัน

2. การบริการที่มีคุณภาพ (High Quality Service) การบริการสนองตอบตรงความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง มีการบริหารจัดการที่ดี นักศึกษาให้บริการที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและลักษณะของการบริการเหมาะสมกับอายุของนักศึกษาที่ให้บริการ

3. การร่วมมือ (Collaborative) โครงการเรียนรู้เชิงบริการเป็นการร่วมมือหลายฝ่ายทั้งนักศึกษา ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่/พนักงานขององค์กรและชุมชน รวมถึงผู้บริหารสถาบัน ผู้สอนและผู้รับบริการทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนและทุกฝ่ายได้รับประโยชน์จากโครงการ

4. การแสดงความเห็นของนักศึกษา (Student Voice) นักศึกษาเข้าร่วมโครงการอย่างกระตือรือร้นการเลือกและวางแผนการให้บริการ อีกทั้งมีการให้ผลสะท้อนกลับ การประเมินและการเผยแพร่ผลงานโดยกำหนดบทบาทและลักษณะงานที่เหมาะสมกับอายุของนักศึกษา

5. ความรับผิดชอบสาธารณะ (Civic Responsibility) การเรียนรู้เชิงบริการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อของนักศึกษาในการเอาใจใส่ คำนึงถึงผู้อื่นและช่วยเหลือชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมในโครงการทำให้นักศึกษาเข้าใจว่าโครงการเรียนรู้เชิงบริการมีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร

6. การสะท้อนกลับ (Reflection) ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาและหลักสูตรทางวิชาการซึ่งกระทำก่อนและหลังโครงการเรียนรู้เชิงบริการ

7. การประเมิน (Evaluation) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะนักศึกษา ต้องมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการซึ่งการประเมินนั้นเป็นไปเพื่อวัดความก้าวหน้าของการเรียนรู้ และเป้าหมายการบูรณาการของโครงการ

Howard, J. (1993, อ้างถึงใน เวสาลี ชาติสุทธิพันธ์, 2550, หน้า 29) กล่าวว่า หลักการปฏิบัติที่ดีของการเรียนรู้เชิงบริการในชุมชน ได้แก่

1. หน่วยกิตที่นักศึกษาได้รับขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับบริการ
2. ต้องคงความเข้มข้นของเนื้อหาวิชาการ
3. กำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ให้แก่นักศึกษา
4. กำหนดมาตรฐานในการเลือกชุมชนที่จะบริการ
5. เตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สนับสนุนการเรียนรู้ในชุมชน
6. ลดความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้จากชุมชนและการเรียนรู้ในห้องเรียน

ให้น้อยที่สุด

7. คิดทบทวนเกี่ยวกับบทบาทการสอนของผู้สอน
 8. เตรียมพร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์การเรียนรู้
 ที่อาจเกิดขึ้นได้

9. ทำให้ความรับผิดชอบต่อชุมชนให้มากที่สุด

สรุปว่า หลักการของการเรียนรู้รับใช้สังคม คือนักศึกษาได้ดำเนินกิจกรรม
 รับใช้สังคมให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม กิจกรรมนั้นจะสร้างประโยชน์ต่อชุมชน
 และท้องถิ่น โดยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของชุมชน นักศึกษาจะถูกขัดเกลาให้เป็นพลเมืองที่ดี
 ของสังคม คือ การมีความรู้ ความเข้าใจสภาวะของสังคม การมีจิตสำนึกที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม
 ยกระดับความรู้ ทศนคติและทักษะในการเรียนรู้รับใช้สังคม นักศึกษาจะสามารถพัฒนา
 หรือแก้ปัญหาชุมชนและสังคมให้ดียิ่งขึ้น

3. แนวคิดและขั้นตอนการเรียนรู้รับใช้สังคม

ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงแนวคิดและขั้นตอนการเรียนรู้รับใช้สังคมไว้ ดังนี้
 พัชรินทร์ เศรษฐจันทร์ (2550, หน้า 16-17) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการทำกิจกรรม
 การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม โดยได้กล่าวว่การจัดการเรียนรู้รับใช้สังคม (Service-Learning)
 มีหลากหลายวิธี โดยวิธีที่รู้จักกันดีและได้รับความนิยมแพร่หลาย คือ Park Service-Learning
 Model ที่แบ่งกระบวนการดำเนินงานออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

ผู้วิจัยหาความต้องการของชุมชนที่นักศึกษาพอจะช่วยเหลือได้
 จากนั้นนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข แล้ววางแผนกิจกรรม
 จากนั้นจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเร้าโรมความสนใจจากนักศึกษา เช่น การจัดนิทรรศการ
 การประชาสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการสนทนาซักถามข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการ
 ทำประโยชน์ให้กับสังคมแก่นักศึกษา

2. ขั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยจัดการประชุมเพื่อให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อการทำกิจกรรม
 ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำกิจกรรม เพื่อนำแผนการทำงานไว้ไปปฏิบัติให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม
 นักศึกษาสามารถขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานองค์กร ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน
 ให้มาร่วมมือด้วย ซึ่งทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน การแบ่งงานกัน ทำการสร้างสัมพันธ์ภาพ
 โดยนำสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนมาประยุกต์ใช้ เรียนรู้สิ่งใหม่ และรู้จักการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
 ซึ่งในขั้นนี้จัดได้ว่าเป็นการช่วยเหลือทางอ้อม คือ การที่นักศึกษาขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงาน
 องค์กรต่าง ๆ ได้ ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนใหม่มาร่วมมือด้วยกับผู้ที่สนใจร่วมมือ
 ปฏิบัติโดยมีนักศึกษาเป็นผู้ติดต่อประสานงาน หลังจากนั้นนักศึกษาลงสำรวจพื้นที่ที่จะทำกิจกรรม
 และเตรียมกิจกรรมตรวจอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะต้องนำไปใช้ในการทำกิจกรรมจนถึงกระบวนการ
 ที่นักศึกษาออกไปทำกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางแผนไว้ในขั้นนี้จัดได้ว่าเป็นการ
 ช่วยเหลือทางตรง คือ นักศึกษาเป็นผู้กระทำกิจกรรมนั่นเองตามที่นักศึกษาได้วางแผนร่วมกันไว้

3. การวิเคราะห์และอภิปรายผล

นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ผ่านการอภิปรายเปิดโอกาสให้นักศึกษาไตร่ตรองและใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้ทำกิจกรรม เพื่อที่นักศึกษาได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง สรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรมดังกล่าวว่าได้เรียนรู้มาบ้างจากกิจกรรมที่ผ่านมา กิจกรรมนั้นช่วยสร้างเสริมกำลังใจ ความมั่นใจสำนึกในการรับผิดชอบต่อชุมชน สังคมการช่วยเหลือผู้อื่นมาน้อยเพียงใดและประสบการณ์ที่ได้จากกิจกรรมนี้มีผลต่อมุมมอง ความคิดและอนาคตของนักศึกษาหรือไม่อย่างไร ขยายประสบการณ์ให้กว้างใหญ่ขึ้น ว่าได้อะไรเกี่ยวกับการทำกิจกรรมนี้บ้าง

ระหว่างที่ทำกิจกรรมได้เผชิญกับความรู้สึกระบายบ้าง แล้วจัดการกับช่วงเวลานั้นอย่างไร มีผลอย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องทำเพิ่มเติม ประสบการณ์ที่ได้ทำนี้ช่วยเสริมหรือขัดแย้งกับสิ่งที่นักศึกษาได้เรียนในห้องหรือไม่ ช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้มากกว่า น้อยกว่าหรือเท่า ๆ กันกับการเรียนในห้องเรียนอย่างไร ประสบการณ์นี้มีผลต่อชีวิตและอนาคตหรือไม่สามารถระบุปัญหาที่พบได้หรือไม่ แล้วจะแก้ไขสถานการณ์นี้อย่างไร ประสบการณ์นี้มีผลเปลี่ยนแปลงอุปนิสัย ทักษะ และอาชีพในอนาคตหรือไม่อย่างไรและสิ่งที่จะทำต่อไปนั้น มีผลกระทบต่อชุมชนและสังคมในมุมกว้างอย่างไร

4. ขั้นสรุป

เป็นการระลึกถึงสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และร่วมขอบคุณ หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อระลึกการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นในครั้งนี้ ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมช่วยเหลือกันรับผิดชอบต่อสังคมต่อไป

ประสาธ เนิองเฉลิม (2558, หน้า 32-33) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการให้การบริการสังคม โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการ (P-Preparation) ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน ผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ร่วมกัน อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการบริการวิชาการแก่สังคม ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (A-Action) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนร่วมกันจัดโครงการบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกันในขั้นที่ 1 ซึ่งการปฏิบัติจะต้องนำทฤษฎีและทักษะที่ผู้เรียนได้ศึกษามาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ชุมชนต้องเข้าใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีระหว่างที่ผู้เรียนจัดโครงการบริการสังคม ผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ผู้เรียนจะต้องดำเนินการตามที่วางแผนร่วมกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 สะท้อนคิด (R-Reflection) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนนำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมาร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน และผู้เรียนจะต้องสะท้อนผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล

Delve, Mintz and Stewart (1990, p. 82) ได้เสนอแนวคิดรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเพื่อพัฒนาจริยธรรม มีขั้นตอน 5 ขั้น ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การสำรวจประสบการณ์ (Exploration) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีโอกาสครั้งแรกที่ประสบกับเหตุการณ์หรือโอกาสต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกรู้สึกตื่นตื้นเกี่ยวกับปัญหาที่ผู้อื่นประสบพบเจออยู่และผู้เรียนพยายามมองหาโอกาสที่จะให้ความช่วยเหลือหรือเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งจะมีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือปัญหาของชุมชน

2. การแจกแจง (Clarification) หมายถึง การที่ผู้เรียนเริ่มศึกษากิจกรรมต่าง ๆ และตัดสินใจว่าสามารถทำอะไรได้บ้างในกิจกรรมที่ทำการรับใช้ชุมชนหลังจากที่เขาได้ประสบการณ์ พร้อมกับเพื่อน ๆ ผู้เรียนจะสามารถแจกแจงและแยกแยะสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับตนเองได้

3. การตระหนัก (Realization) หมายถึง ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะเริ่มตระหนักว่าประสบการณ์การรับใช้สังคมมีความหมายอย่างไรสำหรับตนเองและสามารถมุ่งความสนใจไปยังบุคคลหรือปัญหาที่ประสบอยู่อย่างชัดเจนและมีความมั่นใจมากขึ้นในความเชื่อของตน

4. การกระตุ้น (Activation) หมายถึง การที่ผู้เรียนจะพัฒนาจากการมีความรู้ความเข้าใจเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอภิปราย ในปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นในสังคม เพราะมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับประชาชนที่เขาไปร่วมงานด้วย และเรียนรู้จากกิจกรรมการรับใช้สังคมมากขึ้น

5. การซึมซับหรือการทำให้เป็นของตนเอง (Internalization) หมายถึง ผู้เรียนที่สามารถบูรณาการประสบการณ์การรับใช้สังคมของตนเข้าไปในชีวิตและทำให้วิถีชีวิตและการตัดสินใจในชีวิตมุ่งไปที่คุณค่าที่ได้รับมาจากประสบการณ์นั้น ๆ

Constitutional Rights Foundation Chicago: CRFC (1997, อ้างถึงใน ปกเทศ ชนะโยธา, 2557, หน้า 80) ในเมืองลอสแอนเจลิส พัฒนาโครงการสอนสังคมศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Active Citizenship Today: ACT) โดยมีขั้นตอนนำเสนอ ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการ

1.1 การระดมชุมชนของผู้เรียนการมีประสบการณ์ตรง การสังเกตอย่างไตร่ตรอง การทดลองอย่างกระตือรือร้น การประมวลความคิดรวบยอด

1.2 การสำรวจชุมชน สภาพปัญหา

2. การเลือกปัญหาที่สนใจและสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา

2.1 การสำรวจปัญหาที่เลือกในรายละเอียด

2.2 การเตรียมทักษะที่จำเป็นที่ต้องใช้ในการดำเนินการ

3. การศึกษานโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สนใจ

3.1 ศึกษาต้นนโยบายหรือกฎหมาย

3.2 ผลกระทบจากนโยบาย หรือกฎหมายนั้น

3.3 นำเสนอนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4. การปฏิบัติกิจกรรม
 - 4.1 วางแผนปฏิบัติการ
 - 4.2 ลงมือกระทำกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้
5. การไตร่ตรอง ประเมินและกิจกรรมแสดงผลงาน
 - 5.1 กำหนดกิจกรรมและเวลาในการไตร่ตรอง
 - 5.2 ทำการพิจารณาไตร่ตรองในแต่ละขั้นตอน ด้วยการเขียนบันทึก รายงานปากเปล่า สนทนา อภิปราย การเขียนรายงานสรุป
 - 5.3 ประเมินผลในแต่ละขั้นตอน
 - 5.4 สรุปและนำเสนอกิจกรรมการรับใช้สังคมและบทเรียนที่เรียนรู้ และประชาสัมพันธ์นำผลงานออกแสดง

Converdell (2010, pp. 81-82) ได้กล่าวถึงแนวคิดรูปแบบการเรียนรู้ ด้วยการรับใช้สังคมในสวนสาธารณะ (Park Service Learning Model) มีกระบวนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) เป็นขั้นตอนการวางแผนกิจกรรม รับใช้สังคม และการให้ความรู้แก่นักเรียนในการมีส่วนร่วมและเรียนรู้จากการทำกิจกรรมรับใช้สังคม ในขั้นแรกนักเรียนควรจะมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการสำรวจ การศึกษาความต้องการรวมถึงสามารถระบุสิ่งที่ชุมชนต้องการ
2. การคัดเลือกและวางแผนแนวทางดำเนินกิจกรรมรับใช้สังคมได้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้
3. การกำหนดชื่อองค์กรอาจเป็นการระบุชื่อและดำเนินการขอความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือชุมชนจากองค์กรในชุมชน
4. การกำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อลงปฏิบัติกิจกรรมและการฝึกทำกิจกรรมรับใช้สังคม

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ (Action) เป็นการปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้ซึ่งสามารถทำได้ ดังนี้

1. การปฏิบัตินั้นดำเนินการไปอย่างมีความหมาย
2. การปฏิบัตินั้นมีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย
3. การปฏิบัตินั้นมีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์
4. การปฏิบัตินั้นนักเรียนได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
5. มีการดูแลกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติอย่างทั่วถึง

ขั้นที่ 3 ผลสะท้อนกลับ (Reflection) จากสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชุมชนแล้วควรเปิดโอกาสให้นักเรียน วิเคราะห์เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองได้รับใช้สังคม แนวทางการนำไปประยุกต์ใช้รวมถึงเชื่อมโยงการทำงานวิชาการ กับการรับใช้สังคมจากบริบทของชุมชนและสังคม กิจกรรมที่สามารถแสดงถึงการสะท้อนผลที่เกิดขึ้น เช่น

1. การอภิปราย
2. การเขียนบรรยาย
3. การอ่าน
4. การแสดงความคิดเห็นออกมาในเชิงศิลป์
5. โครงงานนักเรียน
6. การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 เฉลิมฉลอง (Celebration) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักและระลึกถึงสิ่งที่ตนเองได้ทำกิจกรรมช่วยเหลือรับใช้ชุมชน ถือได้ว่าเป็นการปิดกิจกรรมการเฉลิมฉลอง อาจประกอบด้วย

1. กิจกรรมการประชุมโรงเรียน
2. การใช้สื่อพิเศษเพื่อเฉลิมฉลอง
3. การร่วมฉลองกับผู้ที่มีส่วนร่วมในการรับใช้สังคม
4. การมอบใบประกาศนียบัตรให้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมกิจกรรม
5. การจัดงานเลี้ยงเพื่อเฉลิมฉลอง
6. การฉลองในสถานที่ที่จัดการรับใช้สังคม (เช่น จัดงานเลี้ยง

ในสวนสาธารณะที่นักเรียนไปช่วยทำความสะอาด)

สรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รับใช้สังคมจากนักการศึกษาหลาย ๆ

ท่าน มีกระบวนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสำรวจ

เป็นขั้นที่นักศึกษาลงพื้นที่เพื่อสำรวจความต้องการในการบริการสังคม

ในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการในการบริการสังคมแล้ว จะได้จัดโครงการหรือกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดกิจกรรม

เป็นขั้นที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ร่วมกันนำปัญหาที่เลือกได้มา

วิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไขแล้ววางแผนกิจกรรม อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการบริการวิชาการแก่สังคม ตามพื้นฐานความรู้ความสามารถและศักยภาพที่มี

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติกิจกรรม

เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาร่วมกันจัดโครงการบริการสังคมตามแผนการที่

ได้วางไว้ร่วมกันในขั้นที่ 2 มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชนและสถานการณ์ที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า นักศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองและปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลกิจกรรม

เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมารวมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียนและนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ให้ตรงและใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้ทำกิจกรรม เพื่อที่นักศึกษาได้แบ่งปันประสบการณ์กันเองและนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขึ้นสรุปผลและการอภิปรายผลกิจกรรม

เป็นขั้นตอนการสรุปผลและการอภิปรายผลในสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมดังกล่าวว่าได้เรียนรู้อะไรมา จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้และร่วมแสดงความขอบคุณ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ร่วมกันทำกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการกระทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning)

1. ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ ดังนี้ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, หน้า 138-139) ได้สรุปความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

2. การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการมีส่วนร่วมทางนัยทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออก ซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลาง มาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืน

อำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเองทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เท่าเทียมกันของชายหญิงในการดำเนินการพัฒนาด้วย

ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557, หน้า 69) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (มาตราที่ 8-9) ได้สรุปความหมายการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
 2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง
- สำหรับเรื่องการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา
4. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น
 5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
 6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

การบริหารจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา มีจุดเน้นสำคัญให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษา ในขณะเดียวกันก็ให้สถานศึกษาผู้บริหาร ครูและบุคลากรการศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมดำเนินงานของทั้งฝ่ายโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่นดังกล่าวจะส่งผลต่อการสร้างความผูกพันความสัมพันธ์และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและกระตุ้นให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมจัดการศึกษา รวมทั้งให้โรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้การศึกษาและพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้บรรลุผลผู้บริหารโรงเรียนควรมีการศึกษาและมีความสามารถในการวิเคราะห์สภาพชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งกำหนดแนวทางแสวงหาความร่วมมือจากท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดและบริหารการศึกษากับทางโรงเรียน นอกจากนี้ก็เพื่อให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น อันเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้น ต้องศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ มากมายโดยเฉพาะในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น

สรุปการว่าเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีจุดเน้นสำคัญ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ ในการเข้ามาพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การแก้ปัญหาสังคม โดยมีกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่

การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล

2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้มากมาย ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543, หน้า 5-7) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า หัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำร่วมรับผิดชอบ และร่วมควบคุมตรวจสอบท้องถิ่นของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกุญแจสำคัญของระบบการเมืองปัจจุบัน โดยประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ มากกว่าการไปเลือกตั้งเท่านั้น

โดยส่วนใหญ่ประชาชนไม่ได้มีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับท้องถิ่น การตัดสินใจจะดำเนินการโดยระบบราชการ หรือโดยนักการเมืองทั้งหลาย ซึ่งประชาชนมักจะเชื่อว่าการตัดสินใจควรทำโดยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ ครั้ง ผู้แทนที่ได้รับเลือกมักพยายามจะเข้าควบคุมระบบราชการ ซึ่งเหมือนอยู่นอกเหนือความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนสูญเสียความรู้สึกที่ว่า รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ประชาชนอาจรู้สึกสูญเสียการควบคุม รู้สึกสูญเสียอำนาจ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันความรู้สึกสูญเสียอำนาจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นช่องทางที่จะนำประชาชนมาร่วมกันเพื่อที่จะแก้ปัญหาของส่วนรวม สร้างความรู้สึกร่วมกันว่านี่เป็นปัญหาของเรากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนคือช่องทางที่จะสร้างให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อที่เขาจะได้ทำความเข้าใจถึงความต้องการของแต่ละกลุ่มและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และยังเป็นการแสดงให้เห็นสถานภาพของชุมชนและประชาชนเองว่าเป็นอย่างไร บ่งบอกถึงการเป็นชุมชนที่สร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนที่เปิดเผยจากการตัดสินใจว่าเป็นไปอย่างไรโปร่งใส ความเป็นชุมชนที่ประชาชนมีความไว้วางใจเชื่อใจและเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นวิธีการลดความขัดแย้งระหว่างความคิดเห็นและทัศนคติที่แตกต่างกันด้วย

ณรงค์ ฌ เขียงใหม่ (2545, หน้า 2-3) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีความสำคัญ คือ

1. ประชาชนยอมรับในโครงการนั้น และเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น
3. ลดความขัดแย้ง การดำเนินการโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้นและระดมทรัพยากรในการพัฒนา
5. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, หน้า 10) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1. ประชาชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ จะรับทราบและเผชิญปัญหานั้น ๆ เอง ทำให้เกิดความเข้าใจในปัญหามากกว่าคนภายนอก

2. เมื่อประชาชนร่วมวิเคราะห์ปัญหาแล้วต่อไปประชาชนจะสามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง

3. ทรัพยากรปัจจุบันมีอยู่อย่างจำกัดทุกคนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมสามารถช่วยประหยัดทรัพยากรได้

4. เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความสุจริตและยุติธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเปรียบเหมือนเป็นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน นอกจากนี้การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาหรือร่วมวางแผนนั้นทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

5. ทำให้ได้ข้อสรุปที่ได้จากมติความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนซึ่งมักจะได้ทางเลือกที่ดีที่สุด

6. จำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อร่วมดูแลผลประโยชน์ของตนเพราะหากขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ผลประโยชน์จากการพัฒนามักจะตกถึงเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น

7. เพื่อให้ชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้น ๆ คือในบางกรณีหน่วยงานของรัฐ ไม่อยู่ในสถานะที่จะบังคับใช้การตัดสินใจนั้น ๆ ได้ ต้องได้รับความสมัครใจ สนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ของชุมชนจึงสามารถดำเนินการได้และต้องให้ชุมชนสนับสนุนโครงการจึงจะมีความยั่งยืน

8. เมื่อมีการตัดสินใจแล้วอาจเกิดผลประทบไต่ต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับรู้ปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขให้รอบด้านเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แต่ละฝ่าย

9. ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุแห่งความล้มเหลวของโครงการได้ถ้าไม่ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม เพราะประชาชนต้องปฏิบัติเอง หากประชาชนไม่มีส่วนร่วมโครงการก็ไม่อาจประสบความสำเร็จได้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างสัมพันธภาพอันดีในชุมชน ลดความขัดแย้งในชุมชน เกิดความสมัครสมานสามัคคี รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น ทำให้การพัฒนาเกิดชุมชนและท้องถิ่นมีความยั่งยืนมากขึ้น

3. แนวคิดและขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องที่สามารถพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน โดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงแนวคิดที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

3.1 การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ

ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557, หน้า 47-48) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบหรือความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนจะเป็นผู้สร้างสถานการณ์ในลักษณะที่ผู้เรียนจะเผชิญกับปัญหา ซึ่งในการแก้ปัญหา นั้น ผู้เรียนจะใช้กระบวนการที่ตรงกับธรรมชาติของวิชาหรือปัญหานั้น เช่น ผู้เรียนจะศึกษาปัญหาทางชีววิทยาก็จะใช้วิธีเดียวกันกับนักชีววิทยาศึกษาหรือผู้เรียนจะศึกษาปัญหาประวัติศาสตร์ก็จะใช้วิธีการเช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์ศึกษา ดังนั้น จึงเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการในการแก้ปัญหา นั้นผู้เรียนจะต้อง นำข้อมูลทางการวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุป เพื่อให้ได้ข้อค้นพบใหม่หรือเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้น

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบค้นพบเน้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบหรือความรู้ด้วยตนเองซึ่งผู้เรียนจะใช้วิธีการหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีประสิทธิภาพและตรงกับธรรมชาติของวิชาหรือปัญหา ดังนั้นจึงมีผู้นำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ไว้หลากหลาย เช่น การแนะนำให้ผู้เรียนพบหลักการทางคณิตศาสตร์ด้วยตนเองโดยวิธีอุปนัยการที่ผู้เรียนใช้กระบวนการแก้ปัญหาแล้วนำไปสู่การค้นพบมีการกำหนดปัญหาตั้งสมมุติฐาน และรวบรวมข้อมูลทดสอบสมมุติฐาน และสรุปข้อค้นพบซึ่งอาจใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการทดลองด้วยการที่ผู้สอนจัดโปรแกรมไว้ให้ผู้เรียนใช้การคิดแบบอุปนัยและนิรนัยในเรื่องต่าง ๆ ก็สามารถได้ข้อค้นพบด้วยตนเอง ผู้สอนจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้วิธีหรือกระบวนการที่เหมาะสม จากเหตุผลดังกล่าวขั้นตอนการเรียนรู้จึงปรับเปลี่ยนไปตามวิธีหรือกรอบกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้แต่ในที่นี้จะเสนอผลการค้นพบความรู้ข้อสรุปใหม่ ด้วยการคิดแบบอุปนัยและนิรนัยการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบมีขั้นตอนสำคัญดังต่อไปนี้

3.1.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นเกริ่นนำหรือทบทวนความรู้เดิม

3.1.2 ขั้นเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนกระตุ้นและเร้าความสนใจ

ของผู้เรียนให้สนใจที่จะศึกษาบทเรียน ขั้นเรียนรู้ประกอบด้วย

3.1.2.1 ผู้สอนใช้วิธีการเรียนรู้แบบอุปนัยในตอนแรก

เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบข้อสรุป

3.1.2.2 ผู้สอนใช้วิธีจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยเพื่อให้ผู้เรียนหาข้อสรุปที่ได้ ไปใช้เพื่อเรียนรู้หรือค้นพบข้อสรุปใหม่ โดยอาศัยเทคนิคการซักถามโต้ตอบหรืออภิปรายเพื่อเป็นแนวทางในการค้นพบ

3.1.2.3 ผู้เรียนสรุปข้อค้นพบหรือความคิดรวบยอดใหม่

3.1.3 **ชั้นนำไปใช้** เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนนำเสนอแนวทางการนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาอาจใช้วิธีการให้ทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อประเมินผลว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริงหรือไม่

3.2 การจัดการเรียนรู้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้

ศรীরรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557, หน้า 48-49) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังต่อไปนี้

3.2.1 **ขั้นสร้างความสนใจ** เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนโดยนำเรื่องที่สนใจอาจมาจากเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในเวลานั้นหรือเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่เรียนมาแล้วเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนสร้างคำถามเป็นแนวทางที่ใช้ในการสำรวจตรวจสอบอย่างหลากหลาย

3.2.2 **ขั้นสำรวจและค้นหา** เมื่อทำความเข้าใจในประเด็นหรือคำถามที่สนใจมีการกำหนดแนวทางการสำรวจตรวจสอบตั้งสมมติฐานกำหนดทางเลือกที่เป็นไปได้ลงมีปฏิบัติการเพื่อรวบรวมข้อมูลข้อสังเกตหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ วิธีการตรวจสอบอาจทำได้หลายวิธี เช่น ทำการทดลองทำกิจกรรมภาคสนามการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ

3.2.3 **ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป** เมื่อได้ข้อมูลเพียงพอจึงนำข้อมูลที่ได้อธิบายวิเคราะห์แปลผลสรุปผลนำเสนอผลที่ได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บรรยายสรุปสร้างแบบจำลองหรือรูปวาด

3.2.4 **ขั้นขยายความรู้** เป็นการนำความรู้ที่สร้างขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมแนวคิดที่ได้จะเชื่อมโยงกับเรื่องต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้กว้างขึ้น

3.2.5 **ขั้นประเมิน** เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ ว่านักเรียนมีความรู้อะไรบ้างอย่างไรและมากน้อยเพียงใดจากนั้นจะนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องอื่น ๆ

3.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งกิจกรรมของชุมชน

ศรীরรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557, หน้า 49-50) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งกิจกรรมของชุมชนไว้ว่า เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับของจริงสถานการณ์จริงจากชุมชนหรือท้องถิ่นใกล้ ๆ บริเวณโรงเรียนโดยผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้ร่วมกันวางแผนระหว่างครูและนักเรียน เช่น ให้ได้สัมผัสกับบุคคลสถานที่วัสดุอุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องที่จะเรียนโดยใช้กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือการศึกษาโดยการเชิญวิทยากรในชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้ การสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแหล่งความรู้ และการนำวัสดุอุปกรณ์ในชุมชนหรือท้องถิ่นมาประกอบการสอนรวมไปถึงสถานการณ์ของชุมชนทุกรูปแบบ ซึ่งนักเรียนสามารถนำมาศึกษาเป็นการฝึกสติปัญญาความคิดหรือทักษะทางสังคมด้านต่าง ๆ ตลอดจนประสบการณ์ทุกอย่างที่จะช่วยให้เขาสามารถแสดงความรู้สึนึกคิดของตนออกมาได้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งกิจกรรมของชุมชน มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.3.1 **ชั้นนำ** เริ่มด้วยการสนทนาซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3.2 ขึ้นกำหนดจุดประสงค์ ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดกิจกรรม และวัตถุประสงค์ในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

3.3.3 ขึ้นวางแผน ครูและนักเรียนร่วมกันวางแผนการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.3.1 แบ่งกลุ่มศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสนใจของนักเรียน

3.3.3.2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะทำการศึกษา

3.3.3.3 เตรียมคำถามอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาข้อมูล

3.3.3.4 นำข้อมูลมาเสนอในชั้นเรียน

3.3.3.5 ร่วมกันวิเคราะห์ถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณธรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน

3.3.3.6 สรุปผลจัดทำรายงาน

3.3.4 ขึ้นดำเนินงานการปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางไว้

3.3.5 ขึ้นประเมินผล เป็นการดำเนินงานของนักเรียนด้วยแบบประเมิน และแบบสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งกิจกรรมชุมชนเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการเรียนการปฏิบัติจริง ด้วยกระบวนการกลุ่มส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนในด้านต่าง ๆ เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้วิธีนี้ จึงเป็นรูปแบบกิจกรรมที่สามารถนำไปสอนในรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการปลูกฝัง ความเป็นไทยและความเป็นเลิศด้านอาชีพท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

3.4 การเรียนรู้จากการปฏิบัติ

3.4.1 ความหมายของการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

อาชัญญา รัตนอุบล (2547, หน้า 37) กล่าวว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานจากการที่บุคคลได้เผชิญกับปัญหาจริงที่เกิดขึ้นและพยายามแก้ปัญหา เหล่านั้นช่วยสร้างกระบวนการคิดและกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เป็นรูปธรรมในลักษณะ ของการคิดร่วมกัน สรุปผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปสู่การลงมือปฏิบัติเป็นการคิดเพื่อประเมิน แนวทางในการแก้ไขปัญหาและเพื่อนำประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริง

อรพรรณ บุตรกัตถัญญ (2549, หน้า 63) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ จากการปฏิบัติว่าการเรียนรู้และการสะท้อนความคิดจากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ของบุคคลผ่านกลุ่มการเรียนรู้ที่มีประเด็นสนใจศึกษาร่วมกันด้านการสร้างสรรค์ทางปัญญา พร้อมทั้งการลงมือปฏิบัติจริงภายใต้สถานการณ์และบริบทของการทำงานในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

เนาวนิตย์ สงคราม (2550, หน้า 56) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ จากการปฏิบัติ หมายถึง วิธีการเรียนรู้ระหว่างการทำงานโดยการรวมกลุ่มคนเพื่อร่วมกันคิด แลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้และประสบการณ์แนวคิดใหม่ ๆ ทำความเข้าใจร่วมกันพัฒนาแก้ไข ปัญหาที่แท้จริงเกี่ยวกับงาน

เรวดี จันทเปรมจิตต์ (2557, หน้า 33) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้จากการปฏิบัติว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในที่นั้นมารวมกันถามและสะท้อนความคิดเห็นโดยมีความมุ่งหมายทางมุ่งมั่นเรียนรู้หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในงานการเรียนรู้จากการปฏิบัติสามารถใช้ในเวลาที่มีปัญหาแล้วต้องการแก้ปัญหา โดยจะเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน

สรุปได้ว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัติ หมายถึง วิธีการเรียนรู้ทำความเข้าใจปัญหาของชุมชนให้เป็นที่ไปในแนวเดียวกัน ซึ่งมีการให้คำถามเป็นทักษะสำคัญในการสนทนา โดยร่วมกันคิดวิเคราะห์และวางแผน เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นเป็นการระดมความคิดจนเกิดแนวทางในการแก้ไขหรือทางออกนำไปสู่ความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ แล้วจึงสรุปผลการเรียนรู้และถอดบทเรียนขยายผลการดำเนินงานต่อไป

3.4.2 ขั้นตอนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

ประจวบ แผลมหลัก (2547, หน้า 76) ได้สรุปขั้นตอนของการเรียนรู้จากการปฏิบัติเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นปฐมนิเทศ หมายถึง ขั้นตอนในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ได้แก่ การแนะนำตัว การแบ่งกลุ่ม และทำความเข้าใจถึงกระบวนการที่จะดำเนินการ
2. ขั้นการระบุปัญหาที่แท้จริงของการปฏิบัติงาน หมายถึง ขั้นตอนให้ผู้ดำเนินการตั้งคำถาม เพื่อให้กลุ่มระดมสมองระบุปัญหาที่แท้จริงในการปฏิบัติงาน
3. ขั้นค้นหาสาเหตุของปัญหา หมายถึง ขั้นที่ผู้ดำเนินการตั้งคำถาม เพื่อให้กลุ่มระดมสมองค้นหาสาเหตุของปัญหาที่ระบุในขั้นระบุปัญหาที่แท้จริงของการปฏิบัติงาน
4. ขั้นค้นหาทางเลือกและตัดสินใจทางเลือกในการแก้ปัญหา หมายถึง ขั้นที่ผู้ดำเนินการตั้งคำถาม เพื่อให้กลุ่มระดมสมองค้นหาทางเลือกและตัดสินใจทางเลือกในการแก้ปัญหา
5. ขั้นวางแผนปฏิบัติการ หมายถึง ขั้นที่ผู้ดำเนินการตั้งคำถาม เพื่อให้กลุ่มระดมสมองกำหนดแนวทางในการวางแผนการปฏิบัติงานตามทางเลือกในการแก้ปัญหาที่กลุ่มตัดสินใจเลือกแล้ว
6. ขั้นปฏิบัติการตามแผน หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ รวมถึงการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ
7. ขั้นนำเสนอผลปฏิบัติงาน หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้ดำเนินงานให้กลุ่มนำเสนอผลการปฏิบัติงาน การคิดใคร่ครวญ และการตัดสินใจดำเนินการในขั้นต่อไป

ดรรารัตน์ ลีเสริมสุขศิริ (2553, หน้า 51) ได้สรุปขั้นตอนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ดังนี้

1. กำหนดสถานการณ์ของปัญหา โดยเป็นปัญหาที่เป็นประเด็นจริงในองค์กรที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขซึ่งเกิดขึ้นในรอบของเวลาจริง ซึ่งมีความเป็นไปได้ และอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกลุ่ม

2. การถามคำถามและสะท้อนการเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และมีการสะท้อนคิดอย่างวิเคราะห์ผ่านประสบการณ์ในอดีต เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับเหตุการณ์และช่วยในการค้นหาแนวทางใหม่ของการปฏิบัติ

3. การวางแผนแนวทางแก้ปัญหาโดยสมาชิก ในแต่ละทีมจะร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไขปัญหผ่านการอภิปรายกลุ่ม และการเรียนรู้ รู้จักกันและกัน การคัดเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาที่มีความเป็นไปได้พร้อมกับวางแผน เพื่อนำแนวทางแก้ไขปัญหาไปปฏิบัติ

4. การนำวิธีการแก้ไขปัญหาไปปฏิบัติ โดยนำแนวทางแก้ไขปัญหาที่ได้ไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง

5. การประเมินผล โดยประเมินผลที่ได้รับภายหลังจากการนำแนวทางแก้ไขปัญหาไปปฏิบัติ และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ดีที่สุดต่อไป
 นวลทิพย์ อรุณศรี (2553, อ้างถึงใน เรวัต จันทเปรมจิตต์, 2557, หน้า 37)
 ได้สรุปขั้นตอนการเรียนรู้จากการปฏิบัติไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกลุ่ม กลุ่มอาจเกิดจากการรวมตัวของสมาชิกโดยสมัครใจ หรือการมอบหมายก็ได้ และอาจแก้ปัญหาขององค์กรปัญหาเดียวหรืออาจแก้ปัญหาของหลายแห่งร่วมกันก็ได้ โดยกลุ่มอาจกำหนดช่วงเวลาและการประชุมล่วงหน้าหรือกำหนดขอบเขตเวลาในการดำเนินการไว้ตั้งแต่การประชุมร่วมกันครั้งแรก

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอปัญหาหรืองานให้แก่กลุ่ม ปัญหาควรถูกนำเสนอให้แก่กลุ่มอย่างสั้นกะทัดรัด โดยผู้นำเสนออาจจะเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือไม่เป็นก็ได้

ขั้นตอนที่ 3 การมองสภาพปัญหาในรูปแบบใหม่ หลังจากได้รับคำแนะนำจากพี่เลี้ยงผ่านกระบวนการคำถามชุดหนึ่งแล้วสมาชิกมีข้อตกลงที่ต้องทำร่วมกันต่อปัญหาที่สำคัญ และสามารถกำหนดสาระสำคัญของปัญหาขึ้นมา ซึ่งอาจแตกต่างไปจากปัญหาที่นำเสนอไว้เดิม

ขั้นตอนที่ 4 ในทันทีที่ปัญหาหรือประเด็นสำคัญได้ถูกกำหนดขึ้นแล้ว กลุ่มจะต้องหาข้อตกลงเกี่ยวกับเป้าหมายและความสำเร็จในการแก้ไขปัญหานั้นที่มองในรูปแบบใหม่ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาในระยะยาวอาจทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อทั้งบุคคลและกลุ่มองค์กร

ขั้นตอนที่ 5 กลุ่มจะต้องทุ่มเทเวลาและพลังงานในการกำหนดและหากกลยุทธ์การปฏิบัติที่เป็นไปได้เพื่อทดลองปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 6 ในระหว่างการดำเนินการปฏิบัติสมาชิกกลุ่มทั้งรายบุคคลและทั้งรายกลุ่มจะต้องรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการให้การสนับสนุนของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน และการใช้กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นโดยผ่านความเห็นชอบจากกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 7 การเกิดการเรียนรู้ ในระหว่างการดำเนินงานหรือในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินงาน พี่เลี้ยงอาจตั้งคำถาม ถามสมาชิกกลุ่มเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเข้าใจปัญหาอย่างกระจ่างแจ้ง หาหนทางในการพัฒนาการพูด การปฏิบัติของกลุ่มและระบุว่าการเรียนรู้ของกลุ่มสามารถนำไปใช้พัฒนาตนเอง กลุ่ม และองค์กรได้อย่างไร

สรุปการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ของกลุ่มที่เรียนรู้ร่วมกัน
กับการพัฒนางานโดยใช้กระบวนการที่ประกอบไปด้วย 10 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นตอนการเรียนรู้หลักการ
- 2) ขั้นตอนการประสานแผนประชุม
- 3) ขั้นตอนการพบกลุ่มการเรียนรู้
- 4) ขั้นตอนการถามดูให้ชัด
- 5) ขั้นตอนการจัดการแลกเปลี่ยน
- 6) ขั้นตอนการเรียนรู้แนวทาง
- 7) ขั้นตอนการประเมิน
- 8) ขั้นตอนการต่อเติมประสานปรับ
- 9) ขั้นตอนการสรุปผลการเรียน
- 10) ขั้นตอนการชื่นชมผลงาน

3.5 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

3.5.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สุเทพ อ่วมเจริญ (2549, อ้างถึงใน เรวัตี จันทเปรมจิตต์, 2557, หน้า 39)
อธิบายหลักการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการสร้างความรู้โดยผู้เรียนเป็นเจ้าของ
การเรียนรู้เอง เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียนก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ
อย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถกำหนดหลักการที่ได้จากการปฏิบัติและสามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎี
หรือหลักการได้อย่างถูกต้อง

สมณฑา พรหมบุตร และอรพรรณ พรสีมา (2549, หน้า 57) อธิบายว่า
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริง เพราะลักษณะ
ของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองได้ลงมือ
ปฏิบัติทำกิจกรรมกลุ่ม ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหารจัดการ การเป็นผู้นำผู้ตาม
และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนมากที่สุดวิธีหนึ่ง

สรุปว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ได้ลงมือปฏิบัติ
ทำกิจกรรมกลุ่มโดยชุมชนจะมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์และการวางแผนการทำงาน

3.5.2 ขั้นตอนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

อลิศรา ชูชาติ (2549, หน้า 42) ได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
มาสู่การจัดการเรียนการสอน ซึ่งกำหนดเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้
6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เชื่อว่า
ประสบการณ์ของบุคคลเป็นหัวใจของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะได้มีโอกาส
คิดไตร่ตรองตรวจสอบพิจารณาประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตและประสบการณ์ในสถานการณ์
จำลองที่จัดให้ค่าว่าประสบการณ์นี้หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้เรียนได้รับ ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่ผู้เรียน

ได้ลงมือกระทำหรือได้เห็นหรือได้ยิน ประสบการณ์นี้อาจเป็นประสบการณ์จริงหรือประสบการณ์จำลองก็ได้ เช่น การใช้บทบาทสมมติจากภาพยนตร์หรือจัดกิจกรรมที่กำหนดให้

2. ขั้นการพิจารณาประสบการณ์ เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้พิจารณาประสบการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น บุคคลได้กระทำอะไร พูดยอะไร คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร และเหตุการณ์นี้มีความสำคัญอย่างไร มีอะไรบ้างที่ยังไม่เข้าใจในเหตุการณ์นั้น การอธิบายแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

3. ขั้นการคิดวิเคราะห์ประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนพยายามทำความเข้าใจกับประสบการณ์นั้นอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดความหยั่งรู้และเข้าใจในสถานการณ์อย่างถ่องแท้

4. ขั้นสรุปทบทวน เป็นการประมวลประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วเปรียบเทียบกับประสบการณ์อื่น และสรุปทบทวนที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

5. ขั้นวางแผน เป็นขั้นที่นำบทเรียนที่ได้จากการสรุปมาประยุกต์โดยผู้ใช้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติ

6. ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นการนำแผนที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติจริงรวมทั้งการติดตามผลของการปฏิบัติ ซึ่งเป็นประสบการณ์ใหม่ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นจุดเริ่มต้นของวงจรการเรียนรู้ในขั้นต่อไปที่จะสะท้อนถึงการไม่สิ้นสุดของกระบวนการเรียนรู้

3.6 การเรียนรู้แบบเครือข่าย

3.6.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบเครือข่าย

เรวัตี จันทเปรมจิตต์ (2557, หน้า 45) ได้กล่าวถึงความหมายไว้ว่า ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งอาจเป็นบุคคลกับบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม องค์กรกับองค์กร องค์กรกับชุมชนอื่น ๆ หรือระหว่างชุมชนกับชุมชนอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ทรัพยากร สนับสนุนส่งเสริมและร่วมกันดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนของสมาชิก ให้ประสบความสำเร็จและต่อเนื่องบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและอาหารต่อกัน

เทพสุดา จิวตระกูล (2557, หน้า 76) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบเครือข่ายว่า เป็นการรวมตัวกันของบุคคลกลุ่มหรือชุมชนที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเป้าหมาย และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องซึ่งทุกฝ่ายต้องมีความเท่าเทียมกันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบเครือข่ายหมายถึง การเรียนรู้ที่มีการรวมกลุ่มคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์กันโดยการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลและการแบ่งปันทรัพยากรเพื่อใช้ในการดำเนินงานร่วมกัน

สรุปว่าการเรียนรู้แบบเครือข่าย หมายถึง การประสานงานในเรื่องข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างผู้ลงมือปฏิบัติกับแหล่งเครือข่ายต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ประสานในเรื่องแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสารการใช้ทรัพยากร และการปฏิบัติให้สอดคล้องกัน ตลอดจนระบบ

การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการเพื่อสร้างแลกเปลี่ยนถ่ายทอดและกระจายความรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

3.6.2 ขั้นตอนของการเรียนรู้แบบเครือข่าย

ประหยัด มะโนพะเส้า (2556, หน้า 32) ได้ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรผ่านการเรียนรู้แบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการเรียนรู้แบบเครือข่าย ซึ่งมี 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การสร้างทีมวิจัยและสร้างความเข้าใจร่วมกัน
- 2) ออกแบบและสร้างกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกัน
- 3) การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มและเครือข่าย
- 4) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่าย
- 5) การประชาสัมพันธ์แผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่ายการดำเนินงาน

ตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่าย

สรุปการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ตามแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน ที่ได้กล่าวไว้ในแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยมีจุดเน้นสำคัญ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ ในการเข้ามาพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การแก้ปัญหาสังคมโดยมีกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น และการบริหารจัดการการติดตามประเมินผล

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีในชุมชน ลดความขัดแย้งในชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคี รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น ทำให้การพัฒนาเกิดชุมชนและท้องถิ่นมีความยั่งยืนมากขึ้นจากการสังเคราะห์จากนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน จะได้ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นสร้างความสนใจ

เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนโดยนำเรื่องที่สนใจซึ่งอาจจะมาจากเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในเวลานั้นหรือเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่เรียนมาแล้วเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างคำถามเป็นแนวทางที่ใช้ในการสำรวจตรวจสอบอย่างหลากหลาย

2. ขั้นสำรวจและค้นหา

เมื่อทำความเข้าใจในประเด็นหรือคำถามที่สนใจ ก็จะมีการกำหนดแนวทางการสำรวจตรวจสอบกำหนดทางเลือกที่เป็นไปได้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อรวบรวมข้อมูลวิธีการตรวจสอบซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น ทำการทดลอง ทำกิจกรรมภาคสนาม การศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ

3. **ชั้นอธิบายและลงข้อสรุป**
เมื่อได้ข้อมูลเพียงพอจึงนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์แปลผลสรุปผลนำเสนอผลที่ได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บรรยายสรุป หรือเขียนรายงานนำเสนอ
4. **ชั้นขยายความรู้**
เป็นการนำความรู้ที่สร้างขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิม แนวคิดที่ได้จะเชื่อมโยงกับเรื่องต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้กว้างขึ้น พร้อมกับการลงมือปฏิบัติจริง
5. **ชั้นประเมิน**
เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ ผู้เรียนมีความรู้อะไรบ้างอย่างไร และมากน้อยเพียงใด จากนั้นจะนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องอื่น ๆ

กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เป็นกระบวนการที่มาจากผู้วิจัยสรุปแนวความคิดการเรียนรู้รับใช้สังคมและการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานโดยสังเคราะห์และสรุปจาก 2 แนวคิดข้างต้น รวมกันเป็นการเรียนรู้ใช้ชุมชน (Community Service) ได้ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ชั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน

เป็นขั้นที่นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะและลงชุมชน เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้ว จะได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ชั้นเตรียมการจัดโครงการ

เป็นขั้นที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ พร้อมกับร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมกันเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มี

ขั้นตอนที่ 3 ชั้นการปฏิบัติโครงการ

เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาร่วมกันเตรียมความพร้อมชุมชน และมีการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกัน ในขั้นที่ 2 มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน และสถานการณ์ที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า นักศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยมีอยู่ 2 วิธีการ คือ

ขั้นที่ 3.1 ชั้นการลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม

เป็นขั้นเตรียมความพร้อมในการรับการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แนะแนวทางทำความเข้าใจกับชุมชน

ขั้นที่ 3.2 ขั้นการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นที่นักศึกษาलगชุมชนเพื่อจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม
ที่ได้วางแผนไว้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ผลโครงการ

เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมาร่วมกันสรุปสิ่งที่
ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะ
เพื่อบริการสังคม และนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล
นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ที่ตรงตรง และใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบ
ถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้จัดโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม
เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและ
อภิปรายผลในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการ

เป็นขั้นตอนการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะ
เพื่อบริการสังคมดังกล่าวว่า นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรมาจากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมา
เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับ
จากการเรียนรู้ และร่วมแสดงความขอบคุณหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่
อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการทำประโยชน์
ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมต่อไป

จากกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะที่ได้สรุปและสังเคราะห์จาก 2 แนวคิด คือ
แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผู้วิจัยได้นำมา
บูรณาการในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการ
เสริมสร้างจิตสาธารณะแก่นักศึกษาต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกในทางบวกของบุคคล
ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด บุคคลจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว การตอบสนองความต้องการ
ส่วนบุคคลด้วยการโต้ตอบกับบุคคลอื่นและสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันทำให้แต่ละคนมีประสบการณ์
การเรียนรู้ สิ่งที่จะได้รับการตอบสนองแตกต่างกันไปในสถานการณ์การบริการ

1. ความหมายของความพึงพอใจ

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ ไว้ดังนี้

شريณี เดชจินดา (2530, หน้า 45) กล่าวถึง ความพึงพอใจว่า หมายถึง
ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้สึกพอใจ
จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับ

มนตรี ฉะบับแหลม (2536, หน้า 9) กล่าวว่า ความพึงพอใจคือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกพอใจเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับสิ่งที่ตนต้องการหรือเป็นไปตามที่ตนเองต้องการและความรู้สึกดังกล่าวนี้จะลดลงหรือไม่เกิด

ชวลิต เหล่ารุ่งกาญจน์ (2538, หน้า 8) กล่าวว่า ระบบความพึงพอใจจะเกิดขึ้น เมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนองหรือจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้สึกทางบวกมีค่ามากกว่าความรู้สึกทางลบ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539, หน้า 365) กล่าวว่า ความพึงพอใจและการจูงใจจะเป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน และได้ให้แนวความคิดไว้ว่าการจูงใจ (Motivation) เป็นสิ่งเร้าและพยายามที่จะตอบสนองความต้องการหรือเป้าหมาย ส่วนความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึงความพอใจเมื่อต้องการหรือเป้าหมายได้รับการตอบสนอง ดังนั้นการจูงใจจึงเป็นสิ่งเร้าเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ คือ ความพึงพอใจ

วิรัช สงวนวงศ์วาน และพรรณพิมล ก้านกนก (2545, หน้า 18) กล่าวว่า ความพึงพอใจของลูกค้าเมื่อเปรียบประสิทธิภาพการทำงานของผลิตภัณฑ์ที่ซื้อมากับสิ่งที่คาดหวังไว้ระดับความคาดหวังของลูกค้าซึ่งอาจได้จากประสบการณ์ที่เคยใช้สินค้านั้น

โชคชัย ชยธวัช (2547, หน้า 143-144) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าเป็นผลลัพธ์จากการเปรียบเทียบระหว่างการรับรู้ในการทำงานของผลิตภัณฑ์กับความคาดหวัง

พงษ์พิศ พงษ์อินทร์ธรรม (2557, หน้า 79) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึงชอบหรือไม่ชอบของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าด้านต่าง ๆ ของคนนั้น ๆ ความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นได้รับตอบสนองในสิ่งที่ตนเองพอใจหรือเป็นไปตามเป้าหมายที่ตนเองต้องการ

มยุรี เหมโส (2547, หน้า 46) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งซึ่งเปลี่ยนสภาพความรู้สึกชอบ อิ่มเอิบใจ มีความสุขบรรลุตามความต้องการ และดำเนินกิจกรรมดังกล่าวมุ่งสู่ความสำเร็จ

กมลทิพย์ นันทจันทร์ (2549, หน้า 49) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบ ความรู้สึกสมหวัง หรือความพอใจ ซึ่งเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ

Good (1973, p. 320) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง คุณภาพหรือระดับความพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่าง ๆ ที่ทัศนคติของบุคคลต่อกิจกรรม

Oscamp (อ้างถึงใน อมรรัตน์ ชาวลิต, 2541, หน้า 57-58) มีความหมายของความพึงพอใจอยู่ 3 นัยด้วยกัน คือ

1. ความพึงพอใจ คือ สภาพการณ์ที่ผลการปฏิบัติจริงได้เป็นไปตามที่บุคคลคาดหวังไว้
2. ความพึงพอใจ คือ ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ

3. ความพึงพอใจ คือ ผลของงานเป็นไปตามที่ต้องการหรือตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคล ซึ่งจากความหมายทั้ง 3 นัยดังกล่าว ออสแคป เห็นว่าเป็นการนำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยความพึงพอใจต่องาน 3 ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ตามความหมายแรกอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy theories) ตามความหมายที่สองอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความต้องการ (Need theories) และตามความหมายที่สามจัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีคุณค่า (Value theories) นอกจากนี้ยังได้สรุปถึงปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจว่ามี 4 ปัจจัยที่สำคัญ คือ 1) ตัวลักษณะงาน 2) เงื่อนไขเกี่ยวกับงาน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ 4) ความแตกต่างของแต่ละบุคคล

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกหรือทัศนคติทางด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้รับผลความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ความต้องการ หรือแรงจูงใจ ซึ่งแรงจูงใจจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นสามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้ เมื่อบุคคลอุทิศร่างกายแรงใจและสติปัญญาเพื่อกระทำในสิ่งใด ๆ แต่ทั้งนี้ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นกับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับหากเป็นไปตามความต้องการของผู้รับบริการโดยสามารถทำให้ผู้รับบริการได้รับสิ่งที่คาดหวังก็ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและพึงพอใจ

2. ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับความพึงพอใจ มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจของ Maslow

ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจของ Maslow (พยุงค์ดี นามวรรณ, 2537, หน้า 53-54) ได้ให้แนวคิดที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง คือ ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจ ของมาสโลว์ (Maslow's general theory of human motion) เป็นทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์โดยตั้งสมมติฐานว่ามนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอไม่มีสิ้นสุดเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือความพึงพอใจอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็เกิดขึ้นตามมาอีก ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำสุดไปหาสูงสุดซึ่งแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการด้านสังคมและความรักความพอใจ (Belong Needs And Love Needs) 4) ความต้องการชื่อเสียงยกย่อง (Self-esteem Needs) 5) ความต้องการความสมหวังในชีวิต (Self-Actualization Needs) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs)

เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน และความ ต้องการทางเพศ เป็นต้น ความต้องการด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายยังไม่ได้รับการตอบสนองเลย

2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ถ้าหากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้วมนุษย์ยังมีความต้องการสูงขึ้นต่อไป คือ ความต้องการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคงด้านต่าง ๆ ความต้องการทางด้านความปลอดภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากร่างกายและความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ

3) ความต้องการทางด้านสังคมและความรักความพอใจ (Belongness And Love Needs) ภายหลังจากที่ตนได้รับการตอบสนองใน 2 ชั้น ดังกล่าวแล้วก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้น คือ ความต้องการทางด้านสังคมจะเริ่มเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมของคน ความต้องการทางด้านนี้เป็นความต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันและการได้รับการยอมรับจากคนอื่น และมีความรู้สึกที่ว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมอยู่เสมอ

4) ความต้องการชื่อเสียงยกย่อง (Self-esteem Needs) เป็นความต้องการขั้นต่อมาจะเป็นความต้องการที่ประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ คือ ความมั่นใจในตนเองในเรื่องความสามารถ ความรู้ และความสำคัญในตัวของตัวเอง รวมตลอดทั้งความต้องการที่จะมีฐานะเด่น เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นหรืออยากให้บุคคลอื่นยกย่องสรรเสริญในความรักชอบในหน้าที่การงานการดำรงตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร

5) ความต้องการความสมหวังในชีวิต (Self-Actualization Needs) ความต้องการสูงสุดของมนุษย์ คือ ความสำเร็จในชีวิต ความนึกคิด ความคาดหวัง หรือความทะเยอทะยาน ตลอดจนความใฝ่ฝันภายหลัง จากที่มนุษย์ได้รับการตอบสนอง ความต้องการทั้ง 4 อย่างครบถ้วนแล้ว ความต้องการในขั้นนี้จะเกิดขึ้นและมักจะเป็นความต้องการที่เป็นอิสระเฉพาะแต่ละคน ซึ่งต่างก็มีความนึกคิดใฝ่ฝันอยากที่จะประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ตนคาดหวังไว้อย่างสูงส่งในทัศนะของตน

2.2 ทฤษฎีของ Alderfer

นันทนา ประกอบกิจ (2538, หน้า 37-38) ได้กล่าวถึงทฤษฎี Alderfer ไว้ว่ามีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ที่แตกต่างที่ความต้องการของมนุษย์อาจกลับไปกลับมา เช่น กระบวนการความพึงพอใจความก้าวหน้า (Satisfaction-progression process) อาจจะทำให้ยึดอัดใจในความพยายาม เพราะต้องเพิ่มความรับผิดชอบ จึงกลับมาสนใจความต้องการทางสังคมหรือความต้องการความเป็นอยู่อย่างสุขสบายแทน เรียกสภาพการณ์เช่นนี้ว่า Frustration regression process อันเดอร์เฟอร์ เห็นว่าความสำคัญของความแตกต่างของบุคคลในความต้องการต่าง ๆ แตกต่างกัน ทั้งความแตกต่างของบุคคลในระดับพัฒนาและความแตกต่างของบุคคลในฐานะสมาชิกของกลุ่มเขานำทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์มาประยุกต์ใช้ในแง่ที่ว่าแม้ผู้บริหารจะพยายามตอบสนองความต้องการระดับต่าง ๆ ของพนักงานโดยการดำเนินการด้วยวิธีต่าง ๆ แต่บางครั้งการตอบสนองเหล่านั้นอาจติดขัดหรือสิ่งที่จะพึงมอบให้อาจยังไม่มีโอกาสการตอบสนองนั้น ๆ ก็จะได้ผลดีความต้องการผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการจูงใจหรือหันกลับไปให้ถูกทาง มิฉะนั้นการจูงใจอาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร

2.3 ทฤษฎีปัจจัยคู่

ทฤษฎีปัจจัยคู่ (Herzberg's Two-Theory) ของ Herzberg (1973, อ้างถึงใน ปรียงษ์ ชัยกองเกียรติ และคณะ, 2556, หน้า 7-8) ซึ่งได้กล่าวถึงปัจจัยการจูงใจ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจ ได้แก่ โอกาส ความสำเร็จ การยอมรับ ความรับผิดชอบ ความเจริญก้าวหน้า ตัวขัดขวางความพึงพอใจ ได้แก่ นโยบายขององค์การ สภาพการทำงานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สรุปได้ว่าความพึงพอใจ และไม่พึงพอใจ ในการทำงานนั้นมี 2 องค์ประกอบ ดังนี้

1) องค์ประกอบกระตุ้น (Motivation Factors) หรือปัจจัยจูงใจ มีลักษณะสัมพันธ์กับเรื่องของการงานโดยตรง เป็นสิ่งที่จูงใจบุคคลให้มีความตั้งใจในการทำงาน เกิดความพอใจในการทำงานและทำให้บุคคลในองค์การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 5 ประการ คือ

1.1) ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น ครั้นผลงานสำเร็จ จึงเกิดความรู้สึกพอใจในผลงานและความสำเร็จของงานนั้นอย่างยิ่ง

1.2) การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชา จากเพื่อน จากผู้มาขอคำปรึกษา หรือ จากบุคคลในหน่วยงาน การยอมรับนับถือนี้ อาจอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย แสดงความยินดี ในการให้กำลังใจหรือแสดงออกอื่นใดที่ทำให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ

1.3) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (The work itself) หมายถึง งานที่ชอบ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำทนายให้ต้องลงมือทำ หรือเป็นหน่วยงาน ที่มีลักษณะทำตั้งแต่ต้นจนจบได้โดยลำพังคนเดียว

1.4) ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความพึงพอใจ ที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ไม่มีการตรวจ หรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

1.5) ความก้าวหน้า (Advancement) หมายถึง การได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์กร มีโอกาสได้ศึกษาเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม หรือได้รับการฝึกอบรม

2) องค์ประกอบค้ำจุน (hygiene factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งแวดล้อมในการทำงานหรือส่วนประกอบของงาน ทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจ ในการทำงาน กล่าวคือ หากขาดปัจจัยเหล่านี้จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน แต่แม้ว่าจะมีปัจจัยเหล่านี้อยู่ก็ไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นสิ่งจูงใจของผู้ปฏิบัติงานซึ่งสามารถจำแนก รายละเอียดได้ ดังนี้

2.1) เงินเดือน (Salary) หมายถึง เงินเดือน และการเลื่อนขึ้น เงินเดือนในหน่วยงานนั้น เป็นที่พอใจของบุคคลที่ทำงาน

2.2) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth) นอกจากหมายถึง การที่บุคคลได้รับการแต่งตั้งเลื่อนตำแหน่งภายในหน่วยงานแล้วยังหมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพ

2.3) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relation Superior, Subordinate, Peers) หมายถึง การติดต่อไม่ว่าจะเป็นกิริยา หรือวาทะที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี

2.4) สถานภาพทางอาชีพ (Status) หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ ยอมรับนับถือของสังคม มีเกียรติและศักดิ์ศรี

2.5) นโยบายและการบริหาร (Policy And Administration) หมายถึง การจัดการ การบริหารขององค์กร และการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร

2.6) สภาพการทำงาน (Working Conditions) หมายถึง สภาพ ทางกายภาพของงาน เช่น แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงการสอน รวมทั้งลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์ หรือเครื่องมือต่าง ๆ

2.7) ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal Life) หมายถึง ความรู้สึก ที่ดี หรือไม่ดี อันเป็นผลที่ได้รับจากงานในหน้าที่ของเขา เช่น การที่บุคคลต้องถูกย้ายไปทำงาน ในที่แห่งใหม่ ซึ่งห่างไกลจากครอบครัว ทำให้เขาไม่มีความสุข และไม่พอใจกับการทำงาน ในที่แห่งใหม่

2.8) ความมั่นคงในงาน (Security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล ที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน และความยั่งยืนของอาชีพ หรือความมั่นคงขององค์กร

2.9) วิธีการปกครองบังคับบัญชา (technical supervision) หมายถึง ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินงาน หรือความยุติธรรมในการบริหาร

3. ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในด้านการปฏิบัติงาน

ปัจจัยในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่ผู้บริหารองค์กรจะต้องให้ความสำคัญ และกำหนดขึ้นอย่างเหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้งานสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีปัจจัยอยู่ 3 ประการ ดังนี้ (รสรินทร์ แมบจันทิก, อ้างถึงใน ปริญญา ชัยกองเกียรติ และคณะ, 2556, หน้า 8-11)

3.1 ปัจจัยด้านบุคคล (Personal Factors)

3.1.1 ประสบการณ์ในการทำงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ ในงานของบุคคลที่ปฏิบัติงานมานานจนมีความรู้ ความชำนาญในงานมากขึ้น ทำให้เกิด ความพึงพอใจกับงาน

3.1.2 เพศ แม้ว่างานวิจัยหลายชิ้นจะแสดงว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์ กับความพึงพอใจในการทำงานก็ตาม แต่ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ทำด้วยว่าเป็นงานลักษณะใด รวมทั้งเกี่ยวกับระดับของความทะเยอทะยานและความต้องการทางการเงิน เพศหญิง มีความอดทนที่จะทำงานที่ใช้ฝีมือ และงานที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าเพศชาย

3.1.3 จำนวนสมาชิกในความรับผิดชอบ กลุ่มที่ทำงานด้วยกันมีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน งานที่ต้องการความสามารถหลายอย่างประกอบกันต้องมีสมาชิกที่มีทักษะในงานหลายด้าน และความปรองดองกันของสมาชิกในการทำงานก็มีส่วนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

3.1.4 อายุ แม้จะมีผลต่อการปฏิบัติงานที่ไม่เด่นชัด แต่อายุเกี่ยวข้องกับระยะเวลาประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ผู้ที่มีอายุมากมักจะมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานนาน แต่ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะงาน และประสบการณ์ในการทำงาน

3.1.5 เวลาในการทำงาน เวลาที่จะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจ เช่นงานที่ทำในเวลาปกติจะสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากกว่างานที่ทำในเวลาที่ไม่ปกติคนอื่นได้หยุดพักผ่อนและการสังสรรค์กับผู้อื่นด้วย

3.1.6 เชวณปัญหา ปัญหาเรื่องเชวณปัญญากับความพึงพอใจในการทำงาน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะงานที่ทำ ซึ่งพบว่า ผู้มีเชวณปัญญาสูงถ้ารับผิดชอบงานที่ทำเป็นประจำจะเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย และมีเจตคติที่ไม่ดีต่องาน

3.1.7 การศึกษา การศึกษากับความพึงพอใจในการทำงานนั้น มีผลต่อการวิจัยไม่เด่นชัดนัก จากผลการวิจัยบางแห่งพบว่า การศึกษาไม่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างความพึงพอใจในการทำงาน แต่มักจะขึ้นอยู่กับงานที่ทำว่าเหมาะสมกับความรู้ความสามารถหรือไม่

3.1.8 ระดับเงินเดือน จากงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า เงินเดือนมีส่วนสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เงินเดือนที่มากส่งผลต่อการดำรงชีพตามสถานภาพทำให้บุคคลไม่ต้องดิ้นรนมากนักที่จะไปทำงานเพิ่มนอกเวลาทำงาน และเงินเดือนที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญแก่การดำรงชีพ ผู้ที่มีเงินเดือนสูงจึงมีความพึงพอใจในการทำงานสูงกว่าผู้ที่มีเงินเดือนต่ำ

3.1.9 แรงจูงใจในการทำงาน เป็นการแสดงออกถึงความต้องการของบุคคลโดยเฉพาะแรงจูงใจจากปัจจัยตัวผู้ทำงานเองที่จะสามารถสร้างความพึงพอใจในการทำงาน

3.1.10 ความสนใจในงาน บุคคลที่สนใจงาน เนื่องจากการได้งานที่ตนเองถนัด และทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานมากกว่าบุคคลที่มีความสนใจในงานน้อย

3.2 ปัจจัยด้านงาน (Factors in the Job)

3.2.1 ลักษณะงาน ได้แก่ ความน่าสนใจของงาน ความท้าทายของงาน ความแปลกของงาน โอกาสที่ได้เรียนรู้และศึกษางาน โอกาสที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ การรับหน้าที่ความรับผิดชอบการควบคุมการทำงานและวิธีการทำงาน การที่ผู้ทำงานมีความรู้สึกต่องานที่ทำอยู่ว่าเป็นงานที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน มีความต้องการที่จะปฏิบัติงานนั้น ๆ และเกิดความผูกพันต่องาน

3.2.2 ทักษะในการทำงานความชำนาญในการทำงานที่ทำมักจะมีพิจารณาควบคู่ไปกับลักษณะงาน ฐานะทางอาชีพ ความรับผิดชอบเงินเดือนที่ได้รับจะต้องพิจารณาไปด้วยกันจึงจะเกิดความพึงพอใจในงาน

3.2.3 ฐานะทางวิชาการ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ตำแหน่งหน้าที่ทางการทำงานที่มีฐานะทางวิชาชีพสูง เช่น การเป็นเจ้าของกิจการผู้จัดการจะมีความพึงพอใจในการทำงานสูงกว่าระดับฐานะทางอาชีพต่ำกว่า ความจริงแล้วต้องพิจารณาควบคู่ไปกับบอัสระในงาน ความภาคภูมิใจในงานประกอบด้วย ทั้งนี้เพราะฐานะทางวิชาชีพแตกต่างกันไป ระยะเวลาที่ผ่านไป และความคิดเห็นเกี่ยวกับฐานะทางวิชาชีพที่เปลี่ยนไป

3.2.4 ขนาดของหน่วยงานความพึงพอใจในการทำงานหน่วยงานขนาดเล็กจะดีกว่าหน่วยงานขนาดใหญ่ เนื่องจากหน่วยงานขนาดเล็กพนักงานมีโอกาสรู้จักกันทำงานคุ้นเคยกันได้ง่ายกว่าหน่วยงานขนาดใหญ่ ทำให้พนักงานมีความรู้สึกเป็นกันเองและร่วมมือช่วยเหลือกันในการทำงานดี ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

3.2.5 ความห่างไกลของบ้านและที่ทำงาน การที่บ้านอยู่ห่างไกลจากที่ทำงาน การเดินทางไม่สะดวกต้องตื่นแต่เช้ามีรถติด และเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางมีผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน คนที่อยู่จังหวัดหนึ่ง แต่ต้องเดินทางไปทำงานอีกจังหวัดหนึ่งสภาพของท้องถิ่นความเป็นอยู่ ภาษาที่ไม่คุ้นเคย ทำให้เกิดความไม่คุ้นเคยในการทำงาน เนื่องจากการปรับตัวและการสร้างความคุ้นเคยต้องใช้เวลา

3.2.6 สภาพทางภูมิศาสตร์ในแต่ละท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน คนงานในเมืองใหญ่มีความพึงพอใจในการทำงานน้อยกว่าคนที่ทำงานในเมืองเล็ก ทั้งนี้เนื่องจากความคุ้นเคยความใกล้ชิดระหว่างคนงานในเมืองเล็กที่มีมากกว่าในเมืองใหญ่ ทำให้เกิดความอบอุ่น และความสัมพันธ์กัน

3.2.7 โครงสร้างของงาน หมายถึง ความชัดเจนของงานที่สามารถอธิบายชี้แจงเป้าหมายของงานรายละเอียดของงานตลอดจนมาตรฐานในการปฏิบัติงานหากโครงสร้างของงานชัดเจนย่อมสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงาน สามารถป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดในการทำงานด้วย นอกจากนี้ยังพบว่างานใดที่มีโครงสร้างของงานดีรู้ว่าจะทำอะไรและดำเนินการอย่างไร สภาพการควบคุมจะง่ายขึ้น

3.3 ปัจจัยด้านการจัดการ (Factors Controllable Management)

3.3.1 ความมั่นคงในงานจากการศึกษาส่วนใหญ่พบว่าพนักงานมีความต้องการความมั่นคงและแน่นอน แม้ว่าในปัจจุบันบุคคลจะมีความสนใจน้อยลงก็ตาม แต่ความมั่นคงในงานยังถือเป็นสวัสดิการอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในวันที่พ้นออกจากงานและเป็นความต้องการของพนักงาน

3.3.2 รายรับฝ่ายบริหารและฝ่ายจัดการ เชื่อมั่นว่ารายรับที่ดีของพนักงานจะเยียวยาโรคไม่พอใจในงานได้ การสำรวจส่วนใหญ่พบว่ารายรับมาที่หลังความมั่นคงในการทำงานลักษณะของงานและความก้าวหน้าของงาน แต่ในสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันที่มีค่าครองชีพสูงรายรับอาจมีความสำคัญเป็นลำดับแรก

3.3.3 ผลประโยชน์เช่นเดียวกับรายรับ การได้รับผลประโยชน์เป็นสิ่งชดเชยและสร้างความพอใจในงานได้

3.3.4 โอกาสก้าวหน้า โอกาสที่จะก้าวหน้าในการทำงานมีความสำคัญสำหรับอาชีพหลายอาชีพ จากการศึกษาพบว่าคนสูงวัยให้ความสนใจกับโอกาสก้าวหน้าในงานน้อยกว่าคนที่อ่อนวัย

3.3.5 อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง อำนาจที่หน่วยงานมอบให้ตามตำแหน่ง เพื่อควบคุมสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติงานที่มอบหมายให้สำเร็จ เพราะงานบางอย่างมีอำนาจตามตำแหน่งที่เด่นชัด ทำให้ผู้ทำงานปฏิบัติงานได้ยากและอึดอัด อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่จะมีผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน

3.3.6 สภาพการทำงาน พนักงานที่ทำงานในสำนักงานให้ความสำคัญกับสภาพการทำงานและความพึงพอใจในการทำงานมาจากสาเหตุของสภาพในการทำงาน

3.3.7 เพื่อนร่วมงาน เป็นส่วนหนึ่งจัดเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานทำให้คนเรามีความสุขในการทำงาน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนร่วมงานจึงเป็นความสำคัญและเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

3.3.8 ความรับผิดชอบ พบว่าความพึงพอใจในการทำงานมีความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบกับปัจจัยอื่น เช่น อายุ ประสบการณ์ เงินเดือน และตำแหน่ง เป็นต้น

3.3.9 การนิเทศงาน จากการศึกษาพบว่าเจตคติของพนักงานขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของผู้นิเทศงาน การสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างผู้นิเทศงาน และพนักงานจะเกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

3.3.10 การสื่อสารกับผู้บังคับบัญชา จากการศึกษาหลายแห่งพบว่าพนักงานมีความต้องการที่จะรู้ว่าการทำงานของตนเองเป็นอย่างไร จะปรับปรุงการทำงานอย่างไร ข่าวดสารจากบริษัทหน่วยงานต่าง ๆ จึงมีความหมายและมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของตนเอง จะก้าวหน้าต่อไปหรือไม่ซึ่งพนักงานควรจะได้รับข่าวของหน่วยงานด้วย

3.3.11 ความศรัทธาในตัวผู้บริหาร พนักงานที่ชื่นชมความสามารถของผู้บริหารจะมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน เป็นผลให้เกิดกำลังใจในการทำงานด้วยความศรัทธาในความสามารถและความตั้งใจที่ผู้บริหารมีต่อหน่วยงาน ทำให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความพึงพอใจในการทำงานในหน่วยงานด้วย

3.3.12 ความเข้าใจกันระหว่างผู้บริหารกับพนักงาน ความเข้าใจดีต่อกันทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานจะเห็นได้ว่าความพึงพอใจในการปฏิบัติงานจะมีส่วนสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคคล ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมี 10 ประการ ดังนี้

- 1) ความมั่นคงปลอดภัย (Security) ความมั่นคงในการทำงาน คือ การได้รับความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชา
- 2) โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน (Opportunity and Advancement) ได้แก่ การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น

3) สถานที่ทำงานและการจัดการ (Company and Management) ได้แก่ ความพอใจที่มีต่อสถานที่ทำงาน ชื่อเสียงของสถาบัน และการดำเนินงานของสถาบัน

4) ค่าจ้าง (Wages) ได้แก่ จำนวนรายได้ประจำและรายได้จากค่าตอบแทนพิเศษที่หน่วยงานจ่ายให้ผู้ปฏิบัติงาน

5) ลักษณะของงานที่ทำ (Intrinsic Aspects of the Job) ซึ่งความสัมพันธ์กับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน การได้งานตามความต้องการ และความถนัดก็จะเกิดความพึงพอใจในงานนั้น

6) การนิเทศงาน (Supervision) การนิเทศงานมีความสำคัญที่จะทำให้ผู้ทำงานมีความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจต่องานได้ การนิเทศงานที่ไม่ดีอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการย้ายงานและการลาออกจากงาน

7) ลักษณะทางสังคม (Social Aspects of the Job) ถ้าผู้ปฏิบัติงานทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขก็จะเกิดความพึงพอใจในงานนั้น

8) การติดต่อสื่อสาร (Communication) ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน

9) สภาพการทำงาน (Working Conditions) ได้แก่ แสง เสียง อากาศ และชั่วโมงการทำงาน

10) สิ่งตอบแทนที่เป็นประโยชน์แก่อีกต่าง ๆ (Benefits) ได้แก่ เงินบำเหน็จตอบแทนเมื่อออกจากงาน บริการรักษาพยาบาล สวัสดิการที่อยู่อาศัยวันหยุด เป็นต้น

4. ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในด้านการให้บริการ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งช่วยทำให้งานประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นงานที่เกี่ยวกับการให้บริการ นอกจากผู้บริการจะดำเนินการให้ผู้ทำงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานแล้ว ยังจำเป็นต้องดำเนินการที่จะทำให้ผู้มาใช้บริการเกิดความพอใจด้วย ความเจริญก้าวหน้าของงานบริการมีปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่เป็นตัวบ่งชี้คือ จำนวนผู้มาใช้บริการ ดังนั้นผู้บริการที่ชาญฉลาดจึงควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งถึงปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้มาใช้บริการเพื่อที่จะได้ใช้แนวทางในการบริการองค์กรให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งในการให้บริการมีเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างความพึงพอใจในการให้บริการ

Millet (1954, pp. 397-400) ได้ให้ทัศนะว่าความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบริการของหน่วยงานของรัฐควรพิจารณาจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. การให้บริการอย่างเสมอภาค (Equitable Service) หมายถึง ความยุติธรรมในการบริหารงานภาครัฐที่มีฐานคติที่ว่าคนทุกคนเท่าเทียมกัน ดังนั้นประชาชนทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในแง่ของกฎหมาย ไม่มีการแบ่งแยกกีดกันในการให้บริการเดียวกัน

2. การให้บริการที่ตรงเวลา (Timely Service) หมายถึง การให้บริการจะต้องมองว่าการให้บริการสาธารณะจะต้องตรงเวลา ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐจะถือว่าไม่มีประสิทธิภาพเลย ถ้าไม่มีการตรงเวลาซึ่งจะสร้างความไม่พึงพอใจแก่ประชาชน

3. การบริการอย่างเพียงพอ (Ample Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะต้องมีลักษณะมีจำนวนการให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสม (Ample Service) นอกจากนี้ มิลเลท ยังเห็นว่าความเสมอภาคหรือการตรงต่อเวลาจะไม่มี ความหมายเลย ถ้ามีจำนวนการให้บริการที่ไม่เพียงพอหรือสถานที่ตั้งที่ให้บริการสร้างความไม่ยุติธรรมแก่ผู้มารับบริการ

4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอโดยยึดประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก ไม่ใช่ยึดความพอใจของหน่วยงานที่ให้บริการว่าจะให้หรือหยุดบริการเมื่อใดก็ได้

5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่มีการปรับปรุงคุณภาพและผลการปฏิบัติงาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การเพิ่มประสิทธิภาพหรือสามารถที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม

วรารกรณ์ รัชตะวรรณ (2539, หน้า 16-18) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการบริการไว้ 2 ประการ คือ

1. ความพึงพอใจของผู้ให้บริการ ผู้ให้บริการหรือผู้ปฏิบัติงานจะทำให้บรรลุปเป้าหมายขององค์การจะต้องมีปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ความมั่นคงที่หน่วยงานทำให้เกิดความรู้สึกเชื่อถือไว้นับเชื่อใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งชายและหญิงมักจะมี ความรู้สึกว่าการมั่นคงปลอดภัยนี้เป็นประกอบแรกทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานและความต้องการความมั่นคงปลอดภัยจะมีอายุขึ้นตามอายุของผู้ปฏิบัติงาน

1.2 โอกาสความก้าวหน้าในการทำงานจากผลการวิจัยหลายเรื่อง การไม่มีโอกาสก้าวหน้าในการทำงานก่อให้เกิดความไม่ชอบงาน และผู้ชายจะมีความต้องการโอกาสก้าวหน้าในการทำงานสูงกว่าผู้หญิง ความต้องการเรื่องนี้จะลดลงเมื่ออายุมากขึ้น

1.3 ค่าจ้างหรือรายได้ และโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่ การทำงานจะมีความสัมพันธ์กับเงินซึ่งผู้ปฏิบัติมักจะจัดอันดับค่าจ้างไว้ในอันดับสูง แต่อย่างน้อยกว่าโอกาสความก้าวหน้าในการทำงานและความมั่นคงปลอดภัย องค์ประกอบนี้มักมีผลให้เกิดความไม่พึงพอใจมากกว่าความพอใจ

1.4 สภาพการทำงาน การควบคุมดูแลของผู้บังคับบัญชา เป็นส่วนสำคัญทำให้เกิดความพอใจและไม่พอใจต่องาน

1.5 ลักษณะที่แท้จริงของงานที่ทำตรงกับความรู้สึกรู้สึกและความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน หากได้ทำตามที่เขาถนัด เขาก็จะเกิดความพึงพอใจ

1.6 ผลประโยชน์ตอบแทน ได้แก่ เงินบำเหน็จบำนาญ ค่ารักษาพยาบาล เงินสวัสดิการ วันหยุดวันพักผ่อนต่าง ๆ

1.7 ลักษณะทางสังคม การเป็นที่ยอมรับในสังคมในงานที่ทำการให้สังคมยอมรับ

1.8 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุระยะเวลา การทำงาน ทักษะระดับการศึกษา บุคลิกส่วนตัว ความเฉลียวฉลาด ค่าชมเชยยกย่องหรือพุดจาอย่างสุภาพ มีผลในการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการ

2. ความพึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นความนึกคิดทัศนคติของผู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการว่ามีความพึงพอใจอะไรบ้างโดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้รับบริการ ดังนี้

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ ซึ่งสภาพการทำงานมีผลต่อความคิดทัศนคติในการรับบริการอย่างมาก

2.2 ความรวดเร็วในการให้บริการมีความสัมพันธ์อย่างมาก ในการทำให้เกิดความพึงพอใจ เพราะผู้รับบริการทุกคนต้องได้รับความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อประสานงาน

2.3 การประชาสัมพันธ์ในงานที่ให้บริการเพื่อให้ทราบขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติหลักฐาน เอกสารที่ต้องการใช้คืออะไร มีการกำหนดขั้นตอนอย่างไร รู้ว่าจะได้รับผลการบริการอย่างช้าเมื่อไหร่ ชี้แจงเหตุผลการดำเนินการติดต่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงาน

2.4 ระบบการทำงานหน่วยงานมีกฎระเบียบข้อบังคับข้อปฏิบัติอย่างไร ผู้รับบริการมีความเข้าใจในการบริหารงานขององค์กรมากน้อยเพียงใด ถ้ามีความเข้าใจมากก็จะมีเหตุผลเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงานให้เกิดความพอใจได้มากกว่าผู้ที่ไม่รู้กฎระเบียบ

2.5 ความยุติธรรมในการให้บริการผู้รับบริการชอบให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้รับบริการเสมอกันหมด มิใช่เลือกปฏิบัติ มีความเท่าเทียมกันในการให้บริการ

2.6 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่ปฏิบัติงาน การพุดจาที่ดีของเจ้าหน้าที่ให้บริการการช่วยแนะนำชี้แจงในการบริการ มีความสัมพันธ์ในแง่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในแง่ก่อให้เกิดความรู้สึที่ดีของผู้รับบริการนั้น ๆ ลดความไม่พึงพอใจในการให้บริการ

5. ขอบข่ายความพึงพอใจ

ขอบข่ายความพึงพอใจ โดยทั่วไปการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจนิยามศึกษากันในสองมิติ คือ มิติความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน (Job satisfactions) และมิติความพึงพอใจในการรับบริการ (Service satisfactions) ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษามิติด้านความพึงพอใจในการรับบริการซึ่งสามารถขยายความได้ดังนี้ (Vroom, 1967, p. 90)

5.1 การศึกษาความพึงพอใจในงาน (Job satisfactions) เน้นการประเมินค่าโดยบุคลากรผู้ปฏิบัติงานต่อสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการทำงานซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลทำให้ความพึงพอใจในงานและแตกต่างกันไป เช่น ลักษณะของงานที่ทำความก้าวหน้า การบังคับบัญชาเพื่อนร่วมงาน สวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูล ดังมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ลักษณะของงาน (Type of Work) หมายถึง ลักษณะของงานที่ใช้ทักษะความสามารถ ซึ่งทำให้บุคคลเห็นค่าและมีความสนใจในงานมากกว่างานที่มีลักษณะแบ่งแยกกันไปทำคนละเล็กคนละน้อย จากการศึกษาของ Vroom ยังพบว่างานที่เปิดโอกาสให้คนได้ใช้ความสามารถและความชำนาญมีผลทำให้บุคคลเกิดความพอใจในงาน

5.1.2 ความก้าวหน้า (Promotion) ในเรื่องของความก้าวหน้า โดยการเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่งก่อให้เกิดการทำหน้าที่ทำงานในตำแหน่งและหน้าที่ใหม่ และยังมี การหาประสบการณ์ใหม่ด้วยการที่จะทำงานจนได้รับความดีความชอบสูงขึ้นไปอีก

5.1.3 การนิเทศงาน (Supervision) รูปแบบของการนิเทศงานที่ดีควรเป็นรูปแบบที่ให้ผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งรูปแบบมีส่วนทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกพอใจสูงกว่าการให้ปฏิบัติแบบเผด็จการ

5.1.4 เพื่อนร่วมงาน (Co-worker) มาตรฐานของการทำงานแต่ละคนจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานด้วย กลุ่มอิทธิพลต่อมาตรฐานการทำงาน และความพึงพอใจของบุคคล คือ

5.1.4.1 หากบุคคลทำงานมีความเชื่อมั่นในกลุ่มที่ทำงานก็จะทำให้ผลผลิตดีขึ้นได้รับความร่วมมือและให้ประโยชน์แก่กลุ่มมากที่สุด

5.1.4.2 สัมพันธภาพในกลุ่มมีความกลมเกลียวกันอย่างใกล้ชิด จะมีส่วนทำให้ทุกคนภายในกลุ่มปฏิบัติงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ถ้าหากกลุ่มมีความกลมเกลียวรักใคร่กันดีมีจุดมุ่งหมายเป็นประโยชน์จะทำให้ผลผลิตสูงยิ่งขึ้น

5.1.5 สวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูล (Benefits and Service) ในลักษณะที่หน่วยงานได้จัดประโยชน์และบริการต่าง ๆ ให้กับบุคลากรในหน่วยงานนอกเหนือจากค่าจ้างเพื่อเป็นแรงจูงใจบุคลากรให้อยู่กับหน่วยงานนั้น ๆ ทั้งนี้ต้องมีความพึงพอใจและความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 การศึกษาความพึงพอใจในบริการ (Service Satisfaction) ซึ่งเน้นการประเมินค่าโดยลูกค้าหรือผู้รับบริการต่อการจัดบริการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือชุดของบริการที่กำหนดขึ้นซึ่งเป้าหมายของการศึกษาทั้ง 2 มิติเป็นไปเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในระดับความพึงพอใจ และค้นหาเหตุปัจจัยแห่งความพึงพอใจนั้นในกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันซึ่งจะเห็นว่าแนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับทัศนคติแยกกันไม่ออกสำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคตินั้นค่อนข้างจะมีผู้ศึกษากันอย่างกว้างขวางโดยศึกษาในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.2.1 องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นลักษณะของความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคล องค์ประกอบทางความรู้สึกนี้มี 2 ลักษณะคือความรู้สึกทางบวก ได้แก่ ชอบ พอใจ และความรู้สึกทางลบ ได้แก่ ไม่ชอบ ไม่พอใจ กลัวและรังเกียจ เป็นต้น

5.2.2 องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive Component) สมองของบุคคลรับรู้และวินิจฉัยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับเกิดเป็นความรู้ความคิดเกี่ยวกับวัตถุ บุคคล หรือสภาพการขึ้น องค์ประกอบทางความคิดเกี่ยวข้องกับการพิจารณาที่มาของทัศนคติออกมาว่า ถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี

5.3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นการที่จะกระทำหรือพร้อมที่จะตอบสนองต่อที่มาของทัศนคติ
สรุปได้ว่าความพึงพอใจจึงเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของทัศนคติ ซึ่งไม่จำเป็นต้องแสดงหรืออธิบายเชิงเหตุผลเสมอไปได้ กล่าวโดยสรุปแล้วความพึงพอใจ เป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึก (Reactionary Feeling) ต่อสิ่งเร้า (Stimulant) ที่แสดงออกมา (Yield) ในลักษณะของผลลัพธ์สูงสุด (Final Outcome) ของกระบวนการประเมิน (Evaluative Process) โดยบ่งบอกถึงทิศทางของการประเมินว่าไปในลักษณะทิศทางบวก (Positive Direction) หรือทิศทางลบ (Negative Direction) หรือไม่มีปฏิกิริยา คือเฉย ๆ (Non Reaction) ต่อสิ่งเร้า หรือสิ่งกระตุ้นนั้นก็ได้

6. การสร้างความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้

ความพึงพอใจต่อการเรียนจะเกิดต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างมากระตุ้นบุคคลให้เกิดความพึงพอใจได้นั้นจะต้องมีการจูงใจให้เกิดขึ้น แรงจูงใจหรือการจูงใจ หมายถึง การชักจูงให้ผู้อื่นแสดงออกหรือปฏิบัติตามสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความพอใจ ซึ่งมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้กล่าวถึงการสร้างความพึงพอใจไว้ ดังนี้

ประสาธ อิศรปริดา (2546, หน้า 331-334) ได้กล่าวถึง หลักในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนไว้อย่างสรุป ดังนี้

1. การสร้างเสริมความเชื่อ และการคาดหวังเชิงบวกในการเรียนแก่เด็ก
 - 1.1 ให้เด็กเลือกเรียนในสิ่งที่มีความยากในระดับที่เขาสามารถทำได้แล้วจึงค่อย ๆ เลื่อนไปเรียนในสิ่งที่มีความยากมากขึ้นเป็นลำดับ
 - 1.2 กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนให้แจ่มแจ้ง และแน่ใจว่าสามารถสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายนั้นได้
 - 1.3 เน้นการเปรียบเทียบกับตนเองมากกว่าการเปรียบเทียบกับผู้อื่น
 - 1.4 สื่อให้เด็กทราบว่าความสามารถในการเรียนเป็นสิ่งที่พัฒนาปรับปรุงได้
 - 1.5 เสนอแม่แบบ (Model) หรือแบบฉบับที่ดีแก่เด็ก
2. การให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน
 - 2.1 ครูควรเตรียมกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก
 - 2.2 การกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น
 - 2.3 การทำบทเรียนให้สนุก
 - 2.4 การสอนเนื้อหาที่แปลกใหม่ และใช้วิธีการที่หลากหลาย

2.5 การเน้นให้เด็กเห็นว่า เนื้อหาที่เรียนในปัจจุบันมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตในอนาคตอย่างไร

2.6 การเตรียมรางวัลสำหรับผู้เรียน

3. การช่วยให้เด็กเกิดความมุ่งมั่นและใส่ใจในสิ่งที่เรียน

3.1 การเปิดโอกาสให้เด็กได้ตอบสนองให้มาก

3.2 เปิดโอกาสให้เด็กทำจนสำเร็จโอกาส

3.3 หลีกเลี่ยงการให้ความสำคัญของคะแนน และไม่เน้นการแข่งขัน

3.4 สำหรับงานที่ยาก ๆ ครูควรใช้เวลาในการทำงานเพิ่มขึ้นมากกว่า

ใช้วิธีลดความยากของงานให้ง่ายลง

3.5 เสนอแม่แบบ (Model) ที่ดีแก่เด็ก

3.6 สอนกลเม็ดในการเรียนแก่เด็ก

Bloom (1967, หน้า 72-74 อ้างถึงใน นิภาวัลย์ นารินทร์, 2558, หน้า 51)

มีความเห็นว่า ถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำพฤติกรรมตามที่ตนเองต้องการ ก็น่าจะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเองเลือกนั้นด้วยความกระตือรือร้นพร้อมทั้งความมั่นใจ เราสามารถเห็นความแตกต่างของความพร้อมด้านจิตใจได้ชัดเจนจากการปฏิบัติของนักเรียนต่องานที่เป็นวิชาบังคับกับวิชาเลือก หรือจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น การขับรถยนต์ ดนตรีบางชนิด เกมหรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัคร และตัดสินใจได้โดยเสรีในการเรียน มีความกระตือรือร้น มีความพึงพอใจ และมีความสนใจเมื่อเริ่มเรียนจะทำให้ นักเรียนเขียนได้เร็วและมีความสำเร็จสูง

Bernard (1968, หน้า 339 อ้างถึงใน สุพินญา คำขจร, 2550, หน้า 50)

ได้เสนอไว้ว่า บุคคลจะมีความพึงพอใจต่อการทำงานหรือกิจกรรมนานเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับการกระตุ้นของสิ่งจูงใจ 8 ประการ คือ

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงินทอง สิ่งของ เครื่องมือ และเครื่องใช้
2. สิ่งจูงใจที่เป็นโอกาสของบุคคล ได้แก่ ชื่อเสียง เกียรติยศ อำนาจพิเศษ

และตำแหน่ง

3. สิ่งจูงใจเป็นสภาพ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้

และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

4. สิ่งจูงใจที่เป็นอุดมคติ ได้แก่ ความพึงพอใจของบุคคลที่ได้แสดงฝีมือ

ความรู้สึที่ได้ทำงานอย่างเต็มที่

5. สิ่งจูงใจที่เป็นความดึงดูดใจทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ฉันท์มิตร

ในหมู่เพื่อนร่วมงาน และการยกย่องนับถือซึ่งกันและกัน

6. สิ่งจูงใจที่เป็นสภาพการทำงาน ได้แก่ การปรับปรุงวิธีการทำงาน

ให้สอดคล้องกับความสามารถ และให้สอดคล้องกับทัศนคติของแต่ละบุคคล

7. สิ่งจูงใจที่เมื่อมีโอกาสให้มีส่วนร่วมในการทำงาน ได้แก่ การมีโอกาส

แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมงานทุกชนิดที่หน่วยงานจัดขึ้น

8. สิ่งจูงใจเป็นสภาพการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความพอใจของบุคคลที่ได้อยู่ร่วมกัน การรู้จักกันอย่างกว้างขวาง ความสนิทสนมกลมเกลียว และความร่วมมือในการทำงาน Rogers (1974, pp. 485-487 อ้างถึงใน นิภาวัลย์ นารินทร์รักษ์, 2558, หน้า 54) นักจิตวิทยามนุษยศาสตร์ที่นักศึกษานำความคิดไปสู่แนวปฏิบัติทางการศึกษาที่พึงปรารถนา ตามทัศนะของเขาต้องการที่จะสามารถนำผู้เรียนไปสู่ความเป็นบุคคลที่มีความอยากรู้อยากเห็นด้วยจิตใจที่เป็นอิสระได้ เลือกลงทางเดินใหม่ตามความสนใจของตนเองได้ รูปแบบการศึกษาที่เอื้อต่อเป้าหมายดังกล่าว เรียกว่า การเรียนแบบประสบการณ์ของโรเจอร์ มีความเชื่อพื้นฐาน 5 ประการ คือ

1. มนุษย์มีศักยภาพตามธรรมชาติสำหรับการเรียนรู้ เว้นแต่ว่ามีภาวะบางอย่างมาขัดขวางความต้องการของเขา
 2. การบีบบังคับและการยึดเยียดสารพัดสิ่งให้แก่เด็ก ในที่สุดเด็กแต่ละคนจะเหลือแต่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเองเท่านั้น
 3. การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในบุคลิกลักษณะของบุคคล จะเกิดจากบรรยากาศที่สนับสนุนทางด้านอารมณ์มากกว่าการบังคับจากภายนอก
 4. การเรียนรู้กระบวนการของการเรียนเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เป็นการเปิดรับประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา
 5. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้เรียนมีส่วนรับผิดชอบในขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้นั้น นักเรียนต้องมีบทบาทสำคัญในการร่วมตัดสินใจตลอดจนกระบวนการของการศึกษา ทัศนคติของโรเจอร์เกี่ยวกับการศึกษาในการนำไปปฏิบัติตามแนวทางที่เขาให้ไว้ มีลักษณะเป็นการจัดแบบห้องเรียนเปิด หรือเป็นการศึกษาเป็นรายบุคคล อย่างไรก็ตามสิ่งที่พยายามจะสื่อกับครู คือ การให้เสรีภาพในการเรียน จะเป็นพื้นฐานทางด้านอารมณ์ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะสำรวจสิ่งที่มีความหมายและใช้ความพยายามต่อสิ่งนั้นมากกว่าปกติ
- สรุปได้ว่าความพึงพอใจของนักเรียนในการศึกษาเล่าเรียนจะเกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ คือ คุณสมบัติของครู เนื้อหา วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลของครู ซึ่งจะประสบความสำเร็จในการเรียนการสอน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่จะสร้างสรรค์ความสุขในการเรียนให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจ มีความรักและความกระตือรือร้นในการเล่าเรียน โดยการปรับปรุงองค์ประกอบต่าง ๆ ของครู มีการยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนที่กระทำความดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญก้าวหน้า การสร้างสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ที่เหมาะสม น่าอยู่ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น รวมทั้งรับฟังและให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหา ปัจจัยความพึงพอใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งผลให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน

7. เครื่องมือและเกณฑ์การประเมินความพึงพอใจ

7.1 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจ โดยส่วนใหญ่จะใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ท (ชิตชนก เริงเซาว์, 2539, หน้า 163-164) ในส่วนงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ จำนวนฉบับละ 30 ขอ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ หลังการทดลองใช้หลักสูตร โดยแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษามีอยู่ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาของหลักสูตรเสริม 2) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม 3) ด้านสื่อ นวัตกรรมและวัสดุอุปกรณ์ 4) ด้านความสามารถของวิทยากร 5) ด้านการวัดและประเมินผล และความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนมีอยู่ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเจตคติที่มีต่อการปฏิบัติโครงการของนักศึกษา 2) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมของนักศึกษา 3) ด้านความรับผิดชอบของนักศึกษา 4) ด้านความสามัคคีของนักศึกษา 5) ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะของนักศึกษา

7.2 เกณฑ์การประเมินความพึงพอใจ

เกณฑ์การประเมินความพึงพอใจ ส่วนใหญ่เมื่อใช้แบบสอบถามความพึงพอใจจะมีการกำหนดลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประมาณค่า มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้ก็ได้มีการกำหนดในลักษณะนี้เช่นกัน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, หน้า 100) ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มาก

3 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ ปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อย

1 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อยที่สุด

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม

ค่าเฉลี่ย ระดับความพึงพอใจ

4.51-5.00 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมาก

2.51-3.50 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับปานกลาง

1.51-2.50 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับน้อย

1.00-1.50 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ โดยภาพรวมได้กล่าวถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยความรู้สึกพื่อนั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับสิ่งที่ตนต้องการหรือเป็นไปตามที่ตนเองต้องการซึ่งส่วนใหญ่ก็ต้องอาศัยแรงจูงใจ โดยแรงจูงใจจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้ เมื่อบุคคลอุทิศร่างกายแรงใจและสติปัญญาเพื่อกระทำในสิ่งใด ๆ แต่ทั้งนี้ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นกับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับ หากเป็นไปตามความต้องการของผู้รับบริการโดยสามารถทำให้ผู้รับบริการได้รับสิ่งที่คาดหวังก็ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและพึงพอใจ ผู้ที่จะสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองหรือผู้อื่น จะต้องเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจ ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ขอบข่ายความพึงพอใจ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และการสร้างความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ชาย โพธิสิตา (2540, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ: ศึกษากรณีศึกษากรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จากประชากรหลัก 3 กลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มทำงานราชการ รัฐวิสาหกิจหรืองานสำนักงาน กลุ่มที่ทำงานรับจ้างงานค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนตัวและกลุ่มนักศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยม ผลการศึกษาพบว่า ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติแบ่งเป็นสองระดับ ระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พออีกระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบบุคคล ลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันแสดงว่าเรามีความรับผิดชอบที่ดีต่อสาธารณสมบัติไม่ว่าจะใช้หรือไม่ใช้มันก็ตาม เช่น การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่ชำรุดเสียหายการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติในด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าคนกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ใช้สาธารณสมบัติด้วยความรับผิดชอบน้อยหรือแทบไม่มีความรับผิดชอบเลย ผู้ตอบส่วนใหญ่ก็มีแนวโน้มแสดงให้เห็นว่าตนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ไม่ได้เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม ด้านมาตรการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการศึกษานอกระบบสถานศึกษาโดยสถาบันครอบครัวมีความสำคัญมากที่สุด ในขณะที่การศึกษาในระบบสถานศึกษามีความสำคัญน้อย การณรงค์ทางสื่อควรจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีกลุ่มเป้าหมายที่เจาะจง มาตรการทางกฎหมายต้องเข้มงวดและถ้ามีโทษจะต้องลงโทษอย่างรุนแรง ส่วนด้านนโยบายและการบริหารจัดการกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีสำคัญน้อย

เฉลิมชัย มนูเสวต (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทดลองใช้กับนักศึกษาในกลุ่มทดลองซึ่งเป็นนักศึกษาในวิทยาลัยโยนก ที่เรียนสาขาสังคมวิทยา จำนวน 20 คน พบว่า 1) รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริการชุมชนจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับชนบทศึกษา โดยภาพรวมรูปแบบการเรียนการสอนยังเป็นการเรียนในห้องเรียนมากกว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง 2) รูปแบบวิชาที่พัฒนาขึ้นเป็นการบูรณาการเรียนการสอนกับกิจกรรมนักศึกษา 30% ภาคทฤษฎีและกิจกรรม 50% ภาคกิจกรรมบริการชุมชน 20% 3) หลังการทดลองนักศึกษามีพัฒนาการดีขึ้นในด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล การเห็นคุณค่าในตนเอง ภาวะผู้นำ การแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ของตนเอง

สุริน คลายรามัญ (2543, หน้า 122) ได้ทำการศึกษา ผลของการใช้กระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์โดยการรับใช้สังคมเพื่อศึกษาเจตคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี จำนวน 40 คน ผลของการศึกษาพบว่าผู้ที่ได้รับโปรแกรมมีความรู้ทางด้านการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยการใช้การอบรมการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์และการเรียนรู้เพื่อการรับใช้สังคม รวบรวมประสบการณ์เดิมและสร้างประสบการณ์ใหม่ การสะท้อนความคิดเห็น การอภิปราย การประยุกต์ใช้ในการวางแผนการรับใช้สังคม การคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์จากการรับใช้สังคมควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์

หฤทัย อัจปฐ์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 สถาบันการศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 510 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถามภาวะผู้นำ แบบสอบถามรูปแบบการดำเนินชีวิต แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบสอบถามการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษา ถามความคิดเห็นและพฤติกรรมของนักศึกษาที่แสดงถึงความต้องการช่วยเหลือสังคม ไม่เห็นแก่ตัว และลงมือกระทำเพื่อแก้ปัญหานั้นตามความสามารถของตนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบในส่วนจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ด้านการวิเคราะห์วิพากษ์ วิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี ด้านการรับรู้ ความสามารถในการผลักดันเพื่อแก้ปัญหที่เกิดขึ้นในสังคม 2) องค์ประกอบในส่วนพฤติกรรมที่แสดงการมีจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ ด้านการปฏิบัติในการแก้ปัญหาในสังคม และด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำและรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการกลุ่มวิชาชีพกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม และกลุ่มสังคมมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร และรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มเก็บตัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของ

นักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ โดยทางสถิติอยู่ที่ระดับ .05 ตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสำคัญตามลำดับ ดังนี้ ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มกิจกรรมและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 45.60 ($R^2 = .4$)

นฤมล มณีงาม (2547, หน้า 106) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาโปรแกรมสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานตามหลักการเรียนรู้เพื่อการรับใช้สังคม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปการศึกษา 2547 โรงเรียนบ้านนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุตรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 20 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองโปรแกรม 12 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 90 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด สามารถให้เหตุผลเชื่อมโยงการปฏิบัติในการประหยัดพลังงานกับผลกระทบต่อสังคม โดยคำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม และสังคม โดยการใช้แบบทดสอบ แบบประเมินแบบบันทึกพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์และโปรแกรมการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานตามหลักการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจและการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจคือนิสิตระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปีการศึกษา 2547 จำนวน 342 คน ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนิสิต จำนวน 8 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) โดยเฉลี่ยแล้วนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมในระดับสูง 2) ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำคัญมี 9 ตัว เรียงตามลำดับ คือ 1) กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน 2) ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม 3) กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว 4) กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน 5) ความสนใจในการทำกิจกรรม 6) แบบอย่างจากบุคคลสำคัญ 7) แบบอย่างจากบิดา 8) สถานภาพของครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และ 9) ภูมิสำเนา ตัวแปรทั้ง 9 ตัว ร่วมกันอธิบายแปรปรวนของจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้ร้อยละ 51.5

อมรรัตน์ วัฒนาร (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่องการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร กรณีศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ณ บ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยภาคสนามที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการร่วมของชุมชนในโครงการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ท้องถิ่นโดยเอาบริบทของท้องถิ่นด้านการทำางานไม้แกะสลักมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยที่น่าสนใจ เช่น การร่วมมือกันของชาวบ้านถวายในโครงการวิจัยนี้ มีลักษณะของความร่วมมือกัน 2 ลักษณะ ได้แก่ การร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย และความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน ซึ่งเกิดขึ้นใน 2 ช่วง คือ ช่วงการศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐศาสตร์

การประกอบอาชีพไม้แกะสลักท้องถิ่นที่ผู้วิจัยกับชาวบ้านช่วยกันค้นหาข้อมูลด้านเศรษฐศาสตร์ และช่วงของการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ท้องถิ่นเกิดขึ้นเมื่อผู้วิจัยกับชาวบ้านช่วยกันตรวจสอบ ข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำเป็นเนื้อหาเศรษฐศาสตร์ท้องถิ่น และในช่วงการนำหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ ท้องถิ่นไปใช้ในโรงเรียน โรงเรียนจำเป็นต้องบูรณาการเนื้อหาวิชาอื่นเข้ากับมาตรฐาน เศรษฐศาสตร์เพื่อจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ขึ้น ส่วนการใช้หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นนี้ โรงเรียนสามารถนำเอาบทเรียนตามแนวทางที่จัดไว้ให้แล้วในหลักสูตรไปใช้ได้เลย

วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2549, บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์กรณีศึกษาสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สรุปผลการเรียนรู้ของนิสิตที่เรียนด้วยการบูรณาการ เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80% ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านความรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน ด้านทักษะ มีทักษะในการวางแผนการสอนการดำเนินการสอน ด้านเจตคติ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูการสอน การบริการสังคมและการสอนด้วยเทคนิคการบริการสังคม ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การบูรณาการเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม สามารถพัฒนาการเรียนรู้ผู้เรียนได้ดี เพราะผู้เรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การเรียนรู้ภาคทฤษฎีการดำเนินกิจกรรม การบริการสังคม การไตร่ตรอง และการประเมินผล

ธนิดา ทองมีเหลือ (2550, หน้า 92) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อ จิตสาธารณะ ของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2549 จำนวน 421 คน พบว่า ปัจจัยทางจิต ได้แก่ เอกลักษณ์แห่งตน ลักษณะมุ่งอนาคต และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การอบรม เลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนมีความสัมพันธ์ กับจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นอกจากนี้ ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถ ร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน และเอกลักษณ์แห่งตน

พรพรหม พรรคพวก (2550, หน้า 103-105) ได้ทำการศึกษาปัจจัยบางประการ ที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพมหานครตะวันออก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรปัจจัยทั้ง 4 ตัว คือ 1) การรับรู้ความสามารถ ของตนเอง 2) การคล้อยตามผู้อื่น 3) สัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน 4) การอบรมเลี้ยงดู แบบประชาธิปไตยกับจิตสาธารณะ โดยรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัวแปรปัจจัย ทั้ง 4 ตัว กับจิตสาธารณะรายด้านทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ 2) ด้านการถือเป็นหน้าที่ 3) ด้านการเคารพสิทธิการใช้ที่วิเคราะห์แบบตัวพหุนามมีความสัมพันธ์กัน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามระหว่างตัวแปรปัจจัยกับ จิตสาธารณะรายด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกค่าและค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปร ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะรายด้านทั้ง 3 ด้าน มากที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถของตน โดยส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พริยา นิลมาต (2550, หน้า 70-71) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 380 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้มี 2 ฉบับ ประกอบด้วย แบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ 1 ฉบับ และแบบวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสำนึกสาธารณะ 1 ฉบับ ผลการศึกษาพบว่า 1) คุณธรรมด้านความวินัย ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวทีก ความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมการสอนของครู การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) คุณธรรมด้านความวินัยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวทีก ความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมการสอนของครูการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย สามารถพยากรณ์การมีจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550, หน้า 156) ได้ทำการศึกษาผลการใช้สถานการณ์จำลอง ผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวมและด้านนี้ถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม โดยการศึกษา นักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ระยะเวลาในการทดลอง จำนวน 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน วันละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมใช้โปรแกรมการใช้สถานการณ์จำลอง ผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง แบบสังเกตพฤติกรรมจิตสาธารณะ แบบบันทึกพฤติกรรมจิตสาธารณะ แฟ้มสะสมงานและแบบทดสอบจิตสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลอง ผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยสูงขึ้น โดยรวมก่อนทดลอง หลังทดลอง และหลังทดลอง 1 สัปดาห์

ศิริ แคนสา (2551, หน้า 137) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรู้โดยใช้วีดิทัศน์ พฤติกรรมแม่แบบ หรือเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง มีจิตสำนึกสาธารณะหลังการทดลองเพิ่มขึ้น ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจเชิงจิตสำนึกสาธารณะ ด้านการใช้เหตุผลในการตัดสินใจเชิงจิตสำนึกสาธารณะ และด้านพฤติกรรมเชิงจิตสำนึกสาธารณะ อีกทั้งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้โดยใช้วีดิทัศน์ พฤติกรรมแม่แบบ หรือเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง หรือเรียนรู้โดยใช้วิธีปกติ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรู้โดยใช้วิธีปกติ ตลอดจนสามารถทบทวนความรู้หลังเรียนแล้ว 6 สัปดาห์

ศักดิ์มงคล เชื้อทอง และคณะ (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาจิตสาธารณะต่อความมีจิตสาธารณะ และความสุขของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความมีจิตสาธารณะและความสุข

ของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาจิตสาธารณะ วิธีการทดลอง เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลองเปรียบเทียบก่อนและหลังทดลอง (จำนวน 1 กลุ่ม) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง เป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่กำลังศึกษาในภาคการศึกษาที่ 3 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 110 คน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สมัครเข้าร่วมโครงการ “วพบ.สระบุรี สร้างสรรค์ สิ่งดีเพื่อสังคม” ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2551 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความมีจิตสาธารณะ และความพึงพอใจที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t-test) ผลการศึกษาพบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาจิตสาธารณะในโครงการ “วพบ. สระบุรี สร้างสรรค์ สิ่งดีเพื่อสังคม” คะแนนเฉลี่ยของความมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลและคะแนนรวมเฉลี่ยของความพึงพอใจสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความมีจิตสาธารณะและความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลหลังเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนการร่วมกิจกรรม ดังนั้น สถาบันการศึกษาควรจัดกิจกรรมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ด้านจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่องและพัฒนาให้นักศึกษาให้มีความมีจิตสาธารณะต่อสังคมและประเทศชาติ ต่อไป

เรียม นมรักษ์ (2552, หน้า 104-106) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ของนักศึกษาในองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อค้นหาลักษณะที่มีอิทธิพล ต่อจิตสาธารณะของนักศึกษาในองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็น นักศึกษาในองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 300 คน พบว่า องค์ประกอบ ของจิตสาธารณะมีทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมกัน ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น 2) ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี 3) การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมสังคม 4) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 5) ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น 6) มีมาตรฐาน ในการปฏิบัติงาน 7) มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงความร่วมมือ 8) มีปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม และ 9) มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้

กิตติธัช คงชวัน (2553, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนา หลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการรูปแบบ 2) พัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลท่าข้าม ที่เป็นจุดเด่น คือ การเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาชีวิตคน ในชุมชนจากรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่เรียกว่า “ท่าข้ามโมเดล” ซึ่งหลังจากนำไปใช้กับครู โรงเรียนวัดท่าข้าม พบว่ามีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรสาระ การเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นอย่างดี จากการทดสอบความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรและผลการประเมิน หลักสูตรทั้ง 3 หลักสูตร มีภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด นักเรียนมีความรู้เบื้องต้นตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง มีความพึงพอใจที่จะได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนและนักเรียนมีความรู้สึกรักภูมิใจที่มีผู้นำที่เก่ง ในชุมชน และมีเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่นของตนเอง

ณัฐพงศ์ ดีไพร และศักดิ์ สายันต์ ไยสามเสน (2553, หน้า 16) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะทางจิต ได้แก่ เจตคติต่อการมีจิตสาธารณะกับการมีจิตสาธารณะ พบว่า มีความสัมพันธ์กับการมีจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่เท่ากับ .580 โดยมีความสัมพันธ์กันทางบวก ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับการมีจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พบว่า ปัจจัยทางสังคมทุกตัวมีความสัมพันธ์กับการมีจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง .275 – .551 การมีจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาในแต่ละคณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 3.054, P = .049$) โดยที่คณะวิศวกรรมศาสตร์สูงที่สุด ($\bar{X} = 103.7895$) รองลงมาคือ คณะบริหารธุรกิจ ($\bar{X} = 102.5286$) และตามด้วยคณะศิลปกรรมศาสตร์ ($\bar{X} = 98.9916$) โดยที่คณะบริหารธุรกิจกับคณะศิลปกรรมศาสตร์มีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่คณะบริหารธุรกิจกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์กับคณะศิลปกรรมศาสตร์มีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน

นวลละออง แสงสุข (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ตัวอย่างที่ใช้เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร พบว่า บุคคลที่มีอิทธิพลในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด คือ ตนเอง และนักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 1-4 ที่แตกต่างกันและมีบุคคลที่มีอิทธิพลในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่างกัน มีพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมแตกต่างกัน

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาจิตสาธารณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยภาพรวมและจำแนกตามปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน ศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษา และศึกษาแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่ นักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2552 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม 3 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ตอนที่ 2 สอบถามจิตสาธารณะของนักศึกษา ตอนที่ 3 สอบถามปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ข้าพเจ้าชอบทำงานเป็นกลุ่มหรือหมู่คณะ เพราะก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกัน และข้าพเจ้าจะแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน ๆ และรุ่นน้องที่มีฐานะยากจนหรือให้ความช่วยเหลือพวกเขาด้วยความเต็มใจ 2) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งผลต่อ

จิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่เป็นตัวพยากรณ์ได้ดี คือ ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ ร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ 26.40 และสามารถร่วมเป็นตัวพยากรณ์ ร่วมกับการสนับสนุนจากครอบครัวได้ ร้อยละ 30.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) แนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้แก่ มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงหลักสูตร ด้วยการเพิ่มรายวิชาการเมืองการปกครอง โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ควรมีกิจกรรม การรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะควรจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่ส่งเสริมให้นักศึกษา ทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม ได้มีกิจกรรมร่วมกันควรเน้นการเรียนการสอนที่เป็นลักษณะ ของกิจกรรมมากขึ้น จัดให้มีการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เป็นต้น

ชนิดา นันทะวัน (2554, หน้า 119) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะ มุ่งอนาคต เหตุผลเชิงจริยธรรม อัตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ จิตสาธารณะของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.543, 0.394, 0.334 และ 0.593 ตามลำดับ ผลการค้นห ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดของปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) มีค่า 0.646 มีค่าอำนาจในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 41.7 ($R^2 = .417$) มีค่าความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์มีค่า .17893

วัลลยา ธรรมอภิบาล (2555, หน้า 217-218) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนา หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขต สงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร โดยมีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และสนทนากลุ่มนิสิต กลุ่มกิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ ว่าจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะ สำคัญ และจำเป็นต้องเสริมสร้างให้แก่ นิสิต ตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จักคิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเน้นการนำผลการศึกษา ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่าง ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐาน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์หลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบประสิทธิผล ของหลักสูตร มีการใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียว โดยมีวัดก่อนการทดลอง 1 ครั้ง หลังการทดลอง 1 ครั้ง กับนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ ปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการ รับสมัครและคัดเลือกคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า ระดับจิตสาธารณะของนิสิต กลุ่มเป้าหมาย ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 และผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะผ่านเกณฑ์ การประเมินทุกขั้นตอน

รวมทั้งนิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก ขึ้นตอนที่ 4 การประเมินแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตร จากผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตร มีความเหมาะสม อย่างไรก็ตามหลังการทดลองใช้หลักสูตรได้มีการปรับปรุงหลักสูตร โดยขยายเวลาการปฏิบัติกิจกรรม ปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เหมาะสม

อูรสา พรหมทา (2555, หน้า 85) ได้ทำการศึกษาโปรแกรมพัฒนาคุณธรรม ด้านจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาโปรแกรมพัฒนาคุณธรรม ด้านจิตสาธารณะของนักศึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การให้ความรู้ 2) การสร้างความตระหนัก 3) การลงมือปฏิบัติจริง 4) การสะท้อนผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาคุณธรรม ด้านจิตสาธารณะ ประกอบด้วย 10 หน่วยการเรียนรู้ คือ 1) ความรู้จิตสาธารณะ 2) การให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม 3) การยึดหลักธรรม 4) การสร้างความคิดเชิงบวก 5) การยอมรับนับถือตนเอง 6) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์พัฒนาสติ 7) กิจกรรมโครงการพัฒนาตน 8) กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสาธารณะสถาน 9) กิจกรรม 1 หมู่เรียน 1 หมู่โครงการเพื่อผู้อื่น และ 10) สะท้อนผลการพัฒนาผลการประเมินโปรแกรมการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญโดยรวม มีความเหมาะสมในระดับมาก และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ผลการประเมินพฤติกรรมของนักศึกษา พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณารายข้อพบว่า การตั้งใจศึกษาหาความรู้ การประพฤติตนให้เหมาะสม เว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดการเสื่อมเสียอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายข้อ พบว่า การพัฒนาความรู้ด้านจิตสาธารณะ พัฒนาพฤติกรรมของตนเองต่อส่วนรวม พัฒนาเจตคติด้านจิตสาธารณะอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการสัมภาษณ์ นักศึกษาพบว่า นักศึกษามีการพัฒนาตนเองในด้านจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อส่วนรวม

จิราภรณ์ พงษ์ศรีทัศน์ (2557, หน้า 250) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ จำนวน 370 คน เก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ความสามารถของตน การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน และการสนับสนุนทางสังคมจากอาจารย์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อค้นหาตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน รองลงมา คือ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักศึกษาได้ร้อยละ 47.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปกเกศ ชนะโยธา (2557, หน้า 261-273) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาทรัพยากร การศึกษาแบบเปิดตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะและ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรการศึกษา แบบเปิดตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

- 1) มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย นโยบาย วิสัยทัศน์ บุคลากร เครื่องมือและทรัพยากรและกิจกรรม การเรียนการสอน
- 2) ชุมชนและสังคมสาธารณะ ประกอบด้วย แหล่งการเรียนรู้ ผู้รู้ในชุมชน องค์กร และหน่วยงานภายนอก
- 3) ขั้นตอนการพัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด แบ่งออกเป็น 3 ระยะ มีทั้งหมดจำนวน 11 ขั้นตอน คือ ระยะที่ 1 การลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลในชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ชี้แจงการเรียนรู้ วิเคราะห์กำหนดประเด็นที่จะศึกษา ขั้นที่ 2 เตรียมการ และวางแผนก่อนการลงพื้นที่ ขั้นที่ 3 การลงพื้นที่สำรวจและรวบรวมข้อมูลจากชุมชน ขั้นที่ 4 การสะท้อนความคิดจากผลการปฏิบัติ ระยะที่ 2 การออกแบบสร้างสื่ออย่างสร้างสรรค์ ทดลองใช้ และประเมินผล ประกอบด้วย ขั้นที่ 5 การออกแบบและสร้างสื่อเพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ขั้นที่ 6 การนำสื่อไปทดลองใช้ ขั้นที่ 7 ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงผลงาน ระยะที่ 3 การเผยแพร่และ เห็นคุณค่าของผลงาน ประกอบด้วย ขั้นที่ 8 การออกใบอนุญาตเพื่อเผยแพร่ ขั้นที่ 9 การเผยแพร่ และนำไปใช้ ขั้นที่ 10 การประเมินผลสื่อทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด ขั้นที่ 11 ชื่นชมและ เห็นคุณค่าของผลงานตนเองผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองคะแนนจิตสาธารณะและ ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สูงขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนการทดลองการใช้ทรัพยากร การศึกษาแบบเปิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เรวดี จันทเปรมจิตต์ (2557, หน้า 301) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา รูปแบบ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ โดยการศึกษา พบว่า ชุมชนได้รวมตัวในรูปคณะกรรมการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินงาน โดยขั้นตอนที่ 1 ก่อนการดำเนินการนั้นชุมชนต้องสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในด้าน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ขั้นตอนที่ 2 คือการให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ชุมชนต้องมีการศึกษาบริบทของชุมชน ให้รู้และเข้าใจถึงบริบทของตนเองถึงความสำคัญของปัญหา และร่วมกันกำหนดปัญหา (รู้เขา รู้เรา) สร้างความตระหนัก ชุมชนต้องมองข้อมูลให้เป็น ใช้ข้อมูลให้เป็น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหา สภาพของปัญหาอย่างชัดเจน จนนำมาเป็นข้อมูลหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อใช้ในการดำเนินงานต่อไป ขั้นตอนที่ 3 ชุมชนได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและสมาชิกในชุมชน รวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มตามความสนใจ กำหนดข้อบังคับจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุน การดำเนินงานโดยสรรหาทรัพยากรทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ดำเนินงานและจัดการ ร่วมกันในรูปแบบของคณะกรรมการหรือคณะทำงาน ขั้นตอนนี้จึงเป็นการศึกษาและรวบรวมผู้สูงอายุ ในชุมชน ดังนั้น การให้ข้อมูลผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องของสมาชิกในชุมชน ไม่เฉพาะแต่ผู้สูงอายุ แต่หากเป็นการเรียนรู้ของทุกกลุ่มทุกวัย เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิต ของตนเองอย่างมีคุณภาพ ซึ่งกิจกรรมในขั้นตอนนี้เป็นขั้นกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการหา รายได้ อาชีพเสริม การเป็นอาสาสมัครดูแลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุแล้ว รายงานผล

การดำเนินงานระดับตำบลเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หาแนวทางแก้ไขปัญหา และขยายผลต่อไป
 ขั้นตอนนี้จึงเป็นการจัดกลุ่ม/ชมรมขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในชุมชน
 ขั้นสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่สืบเนื่องจากการจัดตั้งกลุ่ม/ชมรม หลังจากที่รวมกลุ่มกันได้แล้วจะเป็น
 ขั้นตอนการส่งเสริมผู้สูงอายุให้ทำงาน หารายได้ และเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม/ชุมชน
 แล้วมาดำเนินงานร่วมกัน

วิชิตา ชะนะเกตุ (2557, หน้า 128-137) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร
 เสริมเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาความต้องการ
 ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
 ตอนปลาย 2) พัฒนาหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียน
 ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตร 4) ศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อ
 การเรียนด้วยหลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ภาคเรียนที่ 2
 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนเสลภูมิ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 40 คนได้มาจากการ
 เลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้ 1) ชุมชนมีความต้องการหลักสูตรเสริม
 เพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรวม
 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) 2) หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$)
 3) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) 3.1) นักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 3.2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน
 ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$) โดยสรุป หลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพและ
 ช่วยเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้เป็นอย่างดี จึงสนับสนุนให้ครู
 นำไปใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ศรียรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557, หน้า 248) ได้ทำการศึกษากระบวนการทัศน์
 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า 1) หลังเรียนตาม
 กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (CLTE) นักเรียนมีความสามารถด้านการคิด
 อย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน
 การวิจัยข้อที่ 2 และพบว่านักเรียนที่มีความสามารถพื้นฐานสูง ผลคะแนนการทดสอบวัด
 ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณก็จะมีคะแนนสูงกว่านักเรียนกลุ่มปานกลาง
 และกลุ่มปานกลางก็จะมีคะแนนสูงกวากลุ่มต่ำตามลำดับ หากพิจารณาการประเมินรายด้าน
 พบว่าโดยภาพรวมนักเรียนที่มีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนตาม
 กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด
 คือ ความสามารถในการค้นคว้า การแสวงหาคำตอบ ค้นหาความจริง ส่วนองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ย
 น้อยที่สุดคือ ความสามารถในการสรุปผลจากข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏ 2) หลังเรียน
 ตามกระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (CLTE) นักเรียนมีความสามารถ
 ด้านการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับ

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 และพบว่า นักเรียนที่มีความสามารถพื้นฐานสูง ผลคะแนนการทดสอบวัดความสามารถด้านการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ก็จะมีคะแนนสูงกว่า นักเรียนกลุ่มปานกลาง และกลุ่มปานกลางก็จะมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มต่ำตามลำดับ หากพิจารณาการประเมินรายด้านพบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีความสามารถด้านการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนตามกระบวนการที่ศึกรจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ การค้นพบแนวคิด ส่วนองค์ประกอบที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ทักษะการสร้างสร้งสร้งความรู้

ปิ่นพร ศรีปลั่ง (2559, หน้า 208-209) ได้ทำการศึกษาการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามพบว่า

- 1) ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้านการคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- 2) ผลการสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิดนักศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครอง เพื่อน และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ประจำศูนย์คอมพิวเตอร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ อาคาร 8 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และบุคคลในชุมชนของนักศึกษา ได้แก่ ชุมชนตักศิลา พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังจากที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยผู้ใกล้ชิดได้ให้ข้อมูลว่าพฤติกรรมของนักศึกษามีความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบของงานวิจัยทั้งด้านความคิด และพฤติกรรม
- 3) ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับรองกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า ขั้นตอนของการปฏิบัติกิจกรรม สื่อการเรียนการสอนและการจัดสิ่งแวดล้อมมีความเหมาะสมและเอื้ออำนวยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
- 4) ผลความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$)

ภัทรภร สีทองดี (2559, หน้า 124-125) ได้ทำการศึกษาการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ความมีจิตสาธารณะของนิสิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ ดังนี้ ด้านความรักและความสามัคคีเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมในสังคม ($\bar{X} = 4.32$) ด้านเอกลักษณ์แห่งตนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.24$) ด้านค่านิยม ต่อความมีระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของสถาบัน ($\bar{X} = 4.23$) ด้านจริยธรรม ในการเป็นนิสิตของสถาบัน ($\bar{X} = 4.19$) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X} = 4.07$) ด้านการติดต่อสื่อสาร เพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ($\bar{X} = 4.05$) ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ($\bar{X} = 4.00$) ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือสังคม ($\bar{X} = 3.94$) ด้านมุ่งอนาคต ($\bar{X} = 3.88$) ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์และวิจารณ์ เกี่ยวกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และบ้านเมือง ($\bar{X} = 3.71$) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ($\bar{X} = 3.62$) สำหรับข้อที่มี

คะแนนความมีจิตสาธารณะของนิสิตปานกลาง คือ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 1) ความสามารถแก้ปัญหาสังคมได้ ($\bar{X} = 3.50$) และด้านความสามารถในการแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง 2) ความสามารถในการผลักดัน ($\bar{X} = 3.47$)

วรรณธ์ จันทธีระยานนท์ (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า ผลการศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 1) การทดลองใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตรผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียวโดยมีการวัดก่อนการทดลอง 1 ครั้ง และหลังการทดลอง 1 ครั้ง กับนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ปีการศึกษา 2557 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน 30 ซึ่งได้มาด้วยวิธีการรับสมัครและคัดเลือกคุณสมบัติตามเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่าระดับจิตสาธารณะของนักศึกษา กลุ่มเป้าหมายก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะผ่านเกณฑ์การประเมินทุกขั้นตอน รวมทั้งนักศึกษามีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก 2) การประเมินแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตร จากผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตร พบว่าทุกองค์ประกอบของหลักสูตร มีความเหมาะสม อย่างไรก็ตามหลังการทดลองใช้หลักสูตร เกิดการพัฒนา มีการปรับปรุงหลักสูตร โดยขยายเวลาปฏิบัติกิจกรรม ปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เหมาะสม และปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ ให้มีการต่อเนื่องกัน จากนั้นจัดทำเป็นหลักสูตรการพัฒนาเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ฉบับสมบูรณ์ 3) โมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.995 ดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.000 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรง คือ ด้านการคิด ปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ด้านพฤติกรรมด้านอื่น ๆ (การอบรมเลี้ยงดู) และปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อม คือ ด้านเจตคติ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Albert (1996, p. 88) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้โปรแกรมการรับใช้สังคมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐแคลิฟอร์เนีย เนื่องจากในสังคมปัจจุบัน เด็กวัยรุ่นถูกรุมล้อมด้วยปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทำให้เด็กขาดวินัย เกิดความขัดแย้งทางอารมณ์และการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสังคมลดลง สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อสังคมอเมริกาในอนาคต ในการศึกษาการใช้โปรแกรมการรับใช้สังคมในการแก้ปัญหาเหล่านี้ โดยใช้โปรแกรมการรับใช้สังคมกับโรงเรียนมัธยมศึกษา 9 โรงเรียน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาโปรแกรมการรับใช้สังคมและศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการรับใช้สังคม ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมการรับใช้สังคมทำให้นักเรียนมีสติปัญญาเพิ่มขึ้น มีพัฒนาการทางด้านสังคมและด้านจิตใจเพิ่มขึ้น มีความรู้สึกต่อการรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น มีเจตคติในทางบวกต่อผู้ใหญ่และผู้อื่นมากขึ้น เสริมสร้างการยอมรับตนเอง มีจริยธรรมดีขึ้น และพัฒนาทักษะ

ในการช่วยให้นักเรียนมีชีวิตอย่างมีความสุข มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ วัยรุ่นที่เข้าโครงการการรับใช้สังคมเกิดความตระหนักในความต้องการของสังคม และใช้เวลาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนของตน

Lynn (1997, p. 87) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการรับใช้สังคมต่อเจตคติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยใช้เวลา 75 ชั่วโมง ให้นักเรียนฝึกทักษะความรับผิดชอบในโครงการ เพื่อให้เกิดเจตคติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเลือกกลุ่มที่จะเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์และให้นักเรียนเขียนบรรยายจำนวน 24 คน ผู้วิจัยใช้การสังเกตในการเตรียมตัว พฤติกรรมและการสะท้อนความคิดในกิจกรรมของนักเรียน และสัมภาษณ์นักเรียนที่เรียนสังคมวิทยา ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ ด้วยการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม ผู้วิจัยเสนอแนะว่านักเรียนได้เรียนรู้โดยการแก้ปัญหาของชุมชน ทำให้ไม่เห็นแก่ตัวและมีความรู้สึกที่จะช่วยเหลือผู้อื่น งานวิจัยนี้ได้มีข้อเสนอแนะว่า รัฐควรให้การศึกษามีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบทางการเมือง โดยกระตุ้นให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยใช้การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์การรับใช้สังคม โดยบูรณาการในหลักสูตรของนักเรียน

Bruce (1999, Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า ความคาดหวังของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่จะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนสำหรับความคาดหวังของครูใหญ่โรงเรียนประถมนั้น ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่คาดหวังที่จะให้ผู้ปกครองของนักเรียนได้มีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับการเรียนรู้การอบรมสอนเด็กให้มากยิ่งขึ้น ให้การทำงานมีความเกี่ยวข้องกับทั้งโรงเรียนและชุมชน และต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก ด้วยครูและผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้ครูใหญ่มีที่พักหรืออยู่อาศัยภายในบริเวณโรงเรียน ครูใหญ่มีความเห็นว่าการสื่อความหมายระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีอุปสรรคอยู่อย่างหนึ่ง คือ การที่ทำให้ความหมายของสิ่งหนึ่งสิ่งใดถูกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเนื่องมาจากการถ่ายทอดข่าวหรือการส่งข่าวเกิดความผิดพลาด

Gold (2000, Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเข้าร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษาพบว่าการจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้น การสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษาทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

Muthiah (1998, Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่องการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมทำให้เกิดความแตกต่างหรือการเปรียบเทียบของการจัดกิจกรรมทางการศึกษา และผลที่ได้รับของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมได้รับความสนใจอย่างมากในระดับมหาวิทยาลัยระหว่างทศวรรษ

ที่ผ่านมา การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมใช้ความรู้ทางด้านวิชาการในชุมชนและใช้พื้นฐานของกิจกรรมในการบริการกระบวนการย้อนคิดจะพรรณนาถึงกิจกรรมที่ให้บริการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม การบริการการเรียนรู้เข้าไปในชีวิตของนักศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้จากการบริการของนักศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมและการบูรณาการปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมผลที่ได้รับแตกต่างกันระหว่างกลุ่มทำการศึกษา 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1) ศึกษาคุณภาพของความพยายามในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากรครู 2) การทำงานร่วมกับกลุ่มที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน 3) ความกระตือรือร้นและการเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนที่ 2) ศึกษาผลที่ได้รับ 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาบุคลิกภาพ 2) การจัดเตรียมทางด้านอาชีพ 3) ทักษะทางด้านพุทธิปัญญาเครื่องมือที่ใช้ในการสอบถามเรียกว่า The College Experiences Questionnaire (CSEQ) สถิติที่ใช้คือการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANCOVA) เพื่อทำการเปรียบเทียบกลุ่ม 2 กลุ่ม คือ ตัวแปรอิสระตารางกิจกรรมและปัจจัยที่ได้รับ ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างการมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไม่ว่าจะเป็นตารางกิจกรรมหรือปัจจัยที่ได้รับ อย่างไรก็ตามนักศึกษาผู้ซึ่งมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติมีคะแนนในด้านกิจกรรมและปัจจัยที่ได้รับสูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครูผู้สอนที่ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีความมั่นใจว่าการฝึกปฏิบัติที่ดี คือ การประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์

Strand (2003, Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาชุมชนพื้นฐานกับการศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักการและการปฏิบัติ มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้มีการจัดตั้งโครงการด้วยการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ซึ่งผลการศึกษาพบว่า โครงการเป็นที่น่าสนใจ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ระหว่างชุมชนและสถานศึกษา เกิดความร่วมมือกันซึ่งจะส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จ สถานศึกษาหลายแห่งมีการสร้างความร่วมมือกับชุมชน มีการฝึกงานการเรียนรู้ตามโครงการอย่างต่อเนื่อง ครูและนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครในโครงการ ยึดวิธีการหนึ่งในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย อาจมีการรับคนเข้าเป็นสมาชิกในโครงการด้วยการส่งจดหมายหรือสื่อของชุมชนโดยที่สถานศึกษาต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดที่สถานศึกษาไม่สามารถนำเสนอให้กับชุมชนได้ วิธีการที่ดี คือ มีการสำรวจความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จัดเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ และบรรจุลงในหลักสูตรเพื่อดำเนินการต่อไป

Davis (2004, Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจด้วยการบริการและการเรียนรู้ การตั้งทฤษฎีการดูแลสังคมในการเรียงความการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในชั้นเรียน การวิจัยครั้งนี้เป็นการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมให้เกิดประโยชน์ด้วยการเรียงความจากการตั้งทฤษฎีและการรับรู้จากการฝึกปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีของความสนใจทางด้านศีลธรรมจรรยาจิตสำนึก และการพัฒนาตนเองแต่ละบุคคลสามารถถูกกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาในการนำเสนอโครงการ เป็นศูนย์กลางเดียวกันหมายความว่า การดูแลรักษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการเขียนเรียงความการบริการสังคม ผลลัพธ์ที่ได้ทุกคนได้รับ

การพัฒนางาน และการเป็นนักเขียนอาชีพด้วยตนเอง สามารถอภิปรายถึงการเรียนรู้ด้วยการบริการ ในชั้นเรียนได้ กระบวนการในการพัฒนาตนเองของนักศึกษาจุ่มงหมาย คือ ค้นหาและเรียนรู้ การดำเนินชีวิตที่แท้จริงในโลกในห้องเรียนและโลกของชุมชนที่ยิ่งใหญ่ นักศึกษาทุกคนนำเสนอ ความคิดการนำไปใช้อภิปรายและแนวทางการดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้เป็นอย่างดี

Madsen (2004, Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ ด้วยการบริการสังคมในรายวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า การดึงดูดความสนใจ ด้วยความรู้ของนักศึกษาในกระบวนการเรียนรู้ ได้กลายมาเป็นสิ่งสำคัญในสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา สิ่งที่น่าประหลาดใจในทางวิชาการคือการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นประเด็นสำคัญ ในหลายสถานศึกษาที่เปิดสอนด้านธุรกิจ เช่น สาขาบัญชี เศรษฐศาสตร์ การสื่อสารธุรกิจ การจัดการ ผู้วิจัยได้อภิปรายถึงผลการสัมภาษณ์นักศึกษาเกี่ยวกับความรู้สีก่อนและหลังจาก การได้รับประสบการณ์ และแรงจูงใจในการทำดีของพวกเขา กรอบแนวคิดของ การวิจัยที่ปรากฏ คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ของคอลลี รูปแบบของคอลลีได้พัฒนามาจากปรัชญาการศึกษา ของดิวย้อ และจิตวิทยาการเรียนรู้ของเพียเจต์ และจิตวิทยาทางสังคมของเลวิน ผลที่ได้รับจาก การบริการสังคม คือ ด้านความรู้สีก ด้านแรงจูงใจ และสถานะที่แสดงออกสำหรับการปฏิบัติ

Taylor & Morris (2004, Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการ บริการสังคมระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการ สังคมเหมือนกับการบริการชุมชน แต่การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมจะผูกมัดนักศึกษาทำงาน ในชุมชนและร่วมกันสร้างความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ แม้ว่าการเรียนรู้ในบางครั้ง จะเกิดจากความบังเอิญในระหว่างการบริการชุมชน แต่ก็ยังแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ด้วยการ บริการสังคมเป็นโครงสร้าง และใช้ทฤษฎีพื้นฐานในการปฏิบัติ ซึ่งจะสร้างประสบการณ์เชื่อมโยง กับความรู้ได้เป็นอย่างดี

Karin (2005, Abstract) ได้ศึกษาผลการวิจัยในการใช้เทคนิคการเรียนรู้ ด้วยการบริการสังคมจากการนำไปใช้ใน 5 รายวิชาของมหาวิทยาลัยไอโฮไอ คือ วิชาการสื่อสาร วิชาการบริการเด็กและครอบครัว วิชาจิตวิทยา วิชาภาษาอังกฤษ วิชาวาทวิทยา และวิทยาศาสตร์ ผู้บริโภค ได้ศึกษากับนิสิตจำนวน 113 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และเจตคติ ของผู้เรียนประเมินผลโดยการเปรียบเทียบเจตคติเกี่ยวกับการบริการสังคมก่อนและหลังเรียน และผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น พบว่า ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาที่แท้จริงในภาคสนาม ได้มากขึ้น ($P < .03$) ผู้เรียนพัฒนาความตระหนักในปัญหาสังคมได้มากขึ้น ($P < .01$) ผู้เรียน สามารถพัฒนาในเรื่องการคิดวิเคราะห์ได้สูงขึ้น ($P < .01$) ผู้เรียนมีความสามารถในการอภิปราย เชื่อมโยงกับประเด็นที่อยู่นอกห้องเรียนได้มากขึ้น ($P < .05$) ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจที่จะอ่านให้อิสระนอกห้องเรียนได้มากขึ้น ($P < .01$) ส่วนในด้านเจตคติเกี่ยวกับการบริการสังคม พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจที่จะร่วมมือกับชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้แล้ว ผลการสนทนากลุ่มยังพบว่า ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการไปมีประสบการณ์จริงในโลก แห่งความจริง และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาในสังคม ช่วยให้เกิดความเข้าใจ ในเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง

Mitchell (2005, Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม สร้างความผูกพันการเชื่อมโยงและการอุทิศเพื่อสังคม มีเอกสารอ้างอิงจำนวนมาก ของการศึกษาในระดับอุดมศึกษากล่าวว่าการบริการชุมชนเชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยการสร้างสำนักที่ดีในสังคม จุดมุ่งหมายและการประพจน์ที่แสดงออก คือ การสร้างความผูกพัน ในสังคมการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างความเข้าใจประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม การอุทิศตนเพื่อสังคม โปรแกรมการสำรวจจัดเป็น 4 ภาคเรียน ภายใต้ชื่อ Citizen Scholars Program ของมหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์ แอมเฮิร์ส ดำเนินการสัมภาษณ์สุภาพสตรี จำนวน 11 คน ที่มีส่วนร่วมในโครงการวิจัย ข้อมูลทุกข้อมูมิเหล่านี้ได้จากการคิดวิเคราะห์ การใช้ทฤษฎีรากฐานวิธีการ คือ การสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมและความเข้าใจในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสังคม ข้อเสนอแนะจากการค้นพบในการวิจัยนี้ คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม การศึกษารายงานถึงสิ่งที่ได้รับ คือ การอุทิศตนเพื่อสังคมข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ที่ได้รับรู้ประเพณีวัฒนธรรม การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ความคิดเห็นที่ดีที่มีความเป็นไปได้ การวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ทราบกรอบแนวความคิด ประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เพื่อประโยชน์ต่อนักวิชาการและผู้สอนสร้างความมั่นใจให้กับนักศึกษาในการบริการสังคมต่อไป

Moser & Rogers (2005, Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พลังของการเชื่อมโยง การบริการสู่การเรียนรู้ ซึ่งได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมที่นักศึกษาได้รับ ดังนี้ 1) ช่วยให้การบริการสังคมยังคงอยู่ 2) การจัดการศึกษาได้ประเด็นที่ว่าเรามีชีวิตอยู่ในโลกของความจริงเป็นสิ่งสำคัญ 3) การสอนให้เห็นคุณค่าของตนเองสร้างความเป็นผู้นำและความเป็นพลเมืองดี 4) เสริมสร้างการรับรู้และความคิดสร้างสรรค์ 5) ส่งเสริมทักษะด้านวิชาการ 6) เสริมสร้างประสบการณ์และการเลือกประกอบอาชีพในอนาคต 7) ให้โอกาสในการเป็นพลเมืองดี ประโยชน์จากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมที่ชุมชนได้รับมี ดังนี้ 1) ชุมชนได้รับการบริการตามความต้องการ 2) นำมาซึ่งขวัญและกำลังใจให้กับชุมชนร่วมสร้างความเป็นพลเมืองดี 3) การบริการเป็นการเข้าถึงและบริการอย่างมีหลักฐาน 4) นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม 5) ตัวแทนของชุมชนได้รับโอกาสและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

Ngai (2006, Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม การพัฒนาบุคลิกภาพและการอุทิศตนเพื่อสังคม กรณีศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยฮ่องกง ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ซึ่งเป็นการรวบรวมการศึกษาด้านวิชาการกับการบริการชุมชนไว้ด้วยกัน กำลังเป็นที่นิยมและแพร่หลายไปทั่วโลกการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ซึ่งมีความเหมาะสมอย่างแท้จริงทั้งในเรื่องความสำเร็จในการพัฒนาบุคลิกภาพและเป้าหมายทางวิชาการของนักศึกษา และการสร้างสรรค์ความเป็นพลเมืองดี งานวิจัยนี้กล่าวถึงการออกแบบโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมท้องถิ่น ที่ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ในมหาวิทยาลัยฮ่องกง การเก็บข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัย จำนวน 93 คน ที่มีส่วนร่วมในโปรแกรมการรับผลจากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักศึกษาได้รับผลประโยชน์ ดังนี้ 1) พัฒนาบุคลิกภาพจากประสบการณ์ที่เป็นจริงที่นักศึกษาพัฒนาการแสดงออกตามความเป็นจริงและตาม

ศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างความรับผิดชอบและความสำเร็จของแต่ละบุคคล 2) นักศึกษาจะมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงสังคม การเรียนรู้ที่จะเป็นไปด้วยความระมัดระวัง เพราะอาจได้รับการปฏิเสธจากชุมชน นักศึกษาจะได้รับการเรียนรู้ที่มีความหมายและตอบสนองประเด็นที่เป็นความจริงและมีผลกระทบต่อชีวิต

Scott (2006, Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ซึ่งได้พบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไม่เพียงแต่มีอิทธิพลในการเพิ่มคุณภาพให้กับชุมชน แต่ยังมีอิทธิพลในการเพิ่มคุณค่าของการเรียนรู้เป็นเสมือนกลยุทธ์ในการสอน การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมสร้างแรงจูงใจให้กับนักศึกษา โดยการนำออกจากห้องเรียน เข้าสู่ชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาด้านอาชีพและเทคนิคศึกษา เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การทำงานอย่างกระฉับกระเฉง ส่วนประกอบของคุณภาพการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม การตรวจสอบคุณภาพของโครงการ การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีส่วนประกอบ ดังนี้ 1) นักศึกษาเลือกพื้นที่ชุมชนในการทำงาน 2) นักศึกษาประเมินจุดแข็งของชุมชน 3) นักศึกษาพบปะสังสรรค์กับชุมชนเพื่อการหาข้อมูลและปัญหาที่เกิดขึ้น 4) นักศึกษาปฏิบัติพื้นฐานการตัดสินใจก่อนที่จะเลือกตัวอย่าง เช่น การตัดสินใจในการเลือกปัญหา โดยการลงคะแนนเสียง 5) นักศึกษามีโอกาสที่จะคิดเขียนและพูดเกี่ยวกับการตัดสินใจของกลุ่ม 6) กระบวนการย้อนคิดของนักศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นข้อมูลที่นักศึกษาจะต้องเรียนรู้ตลอดโครงการ 7) หลังจากนักศึกษาได้เลือกปัญหาที่จะปฏิบัติแล้วก็จะทำการสำรวจหาข้อมูลเข้าร่วมสนทนากับผู้เชี่ยวชาญ 8) นักศึกษาสร้างข้อตกลงร่วมกัน โดยการวางแผนขั้นพื้นฐานโดยใช้ทักษะและความสนใจของแต่ละคน 9) นักศึกษาจะวางแผนและเริ่มนับถอยหลังแผนดำเนินการ จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมแสดงถึงการจัดการเรียนรู้ที่ตรงประเด็นและยังเป็นการเตรียมนักศึกษาเข้าสู่อาชีพ และชี้ให้เห็นว่าการศึกษาก็คือเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยที่นักศึกษาจะต้องเติบโตและใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนที่ดีกว่า

Simons & Cleary (2006, Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและสังคมของนักศึกษา โดยนักศึกษาสามารถอธิบายรูปแบบวิธีการประเมินอิทธิพลของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมของเรียนรู้บุคลิกภาพ และผลลัพธ์สำหรับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม จำนวน 142 คน นักศึกษาเหล่านี้แสดงถึงการมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน และจิตสำนึกสาธารณะ ความคาดหวังของชุมชน และการเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดของการปฏิบัติตามโครงการ นักศึกษาได้เรียนรู้ทางวิชาการ บุคลิกภาพ และการพัฒนาตนเอง รวมทั้งประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมให้ความรู้ทางวิชาการ บุคลิกภาพ การพัฒนาทางด้านสังคมตลอดจนกระบวนการควบคุมอารมณ์ในสังคม

Chaison (2008, Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม กิจกรรมนานาชาติ ปัจจัยทางสังคมผู้มดนักศึกษากลุ่มน้อยในมหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปี จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อตรวจสอบผลกระทบของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม กิจกรรมนานาชาติ

ด้านวิชาการของกลุ่มนักศึกษาฮิสพานิกและเม็กซิกันอเมริกัน ในมหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปี การเรียนรู้ด้านวิชาการในการบริการสังคมกำหนดให้เป็นหลักสูตรนานาชาติที่บูรณาการเรียนรู้ ด้านวิชาการกับความสัมพันธ์ในการบริการสังคมเข้าไว้ด้วยกันมีการประยุกต์เนื้อหาในการเรียน การมีส่วนร่วมรวมทั้งกิจกรรมบริการสังคมมีการตั้งคำถามวิจัย 2 ประเด็น คือ 1) กระบวนการ เรียนรู้ที่ปรากฏสำหรับนักศึกษาในกลุ่มน้อยที่มีส่วนร่วมในการบริการสังคมคืออะไร 2) กระบวนการ ที่เชื่อมโยงพฤติกรรมกับความรู้สามารถทำได้หรือไม่ การจัดเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล และบันทึกในสมุดบันทึกผลที่ได้ของนักศึกษาในกลุ่มน้อย กระบวนการเรียนรู้ที่นักศึกษาได้รับ คือ ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลวัฒนธรรมและความรู้ด้านวิชาการประสบการณ์จากการเรียนรู้ ด้วยการบริการสังคมไม่เพียงแต่การแสดงบทบาทในสังคมของนักศึกษาในกลุ่มน้อย ยังสามารถสรุป ความแตกต่างของนักศึกษาในกลุ่มน้อยในแต่ละคนได้อีกด้วย วิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าความเข้าใจเกี่ยวกับการ เรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีผลที่ได้รับ คือ ประสบการณ์และความสามารถของแต่ละบุคคล

Rasch (2008, Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม และการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม โดยสาเหตุที่ศึกษาคือในสภาพสังคมปัจจุบันนักศึกษา มีส่วนร่วมในชุมชนของตนเองน้อยมาก บางกลุ่มยังมีความประพฤติน่าไม่เหมาะสม ทะเลาะวิวาท ขาดความเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งเป็นสาเหตุของการขาดความรับผิดชอบต่อสังคม จึงมีการเรียนรู้ด้วยการ บริการสังคม โดยเชื่อมโยงชุมชนด้วยการบริการนำความรู้ในชั้นเรียนของนักศึกษาให้ไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ จุดประสงค์ของงานวิจัยนี้มี 2 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลที่มีผลกระทบต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของนักศึกษา 2) ประเมินคุณภาพของการประยุกต์ใช้โครงการการบริการสังคม และมีวิธีการรวบรวมข้อมูล 3 วิธี คือ แบบสอบถาม สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม อย่างไรก็ตาม รูปแบบตามทฤษฎีของการบริการสังคมถูกพัฒนาเพื่อการประเมินโครงการ ผลปรากฏออกมาว่า โปรแกรมการบริการสังคมมีผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมของนักศึกษาน้อยมากในข้อเท็จจริง ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่แสดงออกในการบริการสังคม ทุกคนมีพฤติกรรมเดียวกัน ช่วยเหลือสังคมอย่างเข้มแข็ง

Bales (2009, Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำหรับครู การวิจัยครั้งนี้แสดงถึงความเข้มแข็งและการท้าทายโครงการบริการสังคม ของมหาวิทยาลัยที่ใช้สอนนักศึกษาสาขาประถมศึกษา ระดับปริญญาตรี โดยนำรูปแบบ การประยุกต์การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ในรายวิชาการศึกษาสังคมเป้าหมายของโครงการ คือ เป็นการเตรียมผู้ที่จะสำเร็จการศึกษาเป็นครูในอนาคตให้ได้ทราบถึงแรงจูงใจและประสบการณ์ ในความเป็นผู้นำ การเป็นผู้อำนวยความสะดวก โครงการการบริการสังคมเป็นการส่งเสริมให้รู้จัก ความเท่าเทียมกัน ความรับผิดชอบต่อสังคมและความยุติธรรมในสังคมประเด็นในการวิจัย มี 3 ประเด็น คือ 1) คุณสมบัติของผู้ที่เป็นครู 2) ความเข้าใจในการเรียนรู้ ด้วยการบริการสังคม และ 3) ความรับผิดชอบต่อสังคมต่อการบริการสังคม ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติของผู้ที่ เป็นครูดูเหมือนว่าทุกคนพร้อมที่จะเป็นผู้ให้และสมัครใจในการบริการสังคมตั้งแต่การเข้าสู่เส้นทาง อาชีพของการเป็นครู การบริการสังคมเป็นรูปแบบของการผสมผสานนักศึกษามีความเชื่อมั่น

และมีความคิดในการเป็นเจ้าของในการช่วยเหลือสังคม และการบริการสังคมมีความเหมาะสม ในการจัดเข้าไว้ในหลักสูตร เพราะเป็นการเรียนรู้ชีวิตจริงในสังคม การบริการสังคม ความรับผิดชอบ ของนักศึกษา และการระลึกรู้อย่างลึกซึ้ง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยภาพรวมจะระบุถึงความรู้ที่รับผิดชอบต่อส่วนรวม การรับรู้ ของตนเองที่ต้องแก้ปัญหาช่วยเหลือสังคม และเป็นการมุ่งอนาคต เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของกลุ่ม และสังคม โดยการวัดจิตสาธารณะมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อ หนังสือ การใช้บทบาทสมมติ และการใช้แบบสอบถามแบบมาตรวัดประเมินค่า ซึ่งการจะเสริมสร้าง จิตสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้นั้น ควรจะปลูกฝังให้ นักศึกษาได้รู้จักการบริการ โดยการประยุกต์การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม และการเชื่อมโยง เข้าสู่ชุมชน หรือการปฏิบัติกิจกรรมในชุมชน โดยเน้นในด้านการมีส่วนร่วม ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ด้านความรักและความสามัคคี ด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ดำเนินการวิจัยตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดพื้นฐาน และข้อมูลพื้นฐาน ที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดพื้นฐาน และข้อมูลพื้นฐาน ที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ

ศึกษาแนวคิดพื้นฐาน และข้อมูลพื้นฐาน ที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

การศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจิตสาธารณะ โดยการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นสังเคราะห์สรุปประเด็นสำคัญ เพื่อกำหนดหลักการและกิจการมการเรียนรู้ ได้หลักการ 2 ข้อหลัก คือ 1) มุ่งเน้นให้นักศึกษามีจิตสาธารณะ 2) มุ่งเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2. ศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานที่ส่งเสริมจิตสาธารณะ โดยศึกษาเอกสารของหน่วยงาน เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย หนังสือ ตำรา กับการสัมภาษณ์ผู้รู้และผู้บริหารในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยการสนทนาพูดคุยซักถาม เกี่ยวกับปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา การทำกิจกรรมเพื่อสังคม การมีจิตสาธารณะของนักศึกษาในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจการนักศึกษา และนายกสโมสรนักศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกมีทั้งหมด 5 ท่าน ดังนี้

2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรารัตน์ ศรีมหา รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.2 นางวาสนา จักรศรี รักษาการผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.3 ดร.พรเทพ เสถียรนพแก้ว อธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.4 อาจารย์วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์ รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.5 นายเชษฐวิทย์ ชันวัง นายกลโมสรณ์ศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

จากนั้นสังเคราะห์องค์ประกอบจิตสาธารณะจากข้อมูลข้างต้นได้ 5 องค์ประกอบ
(องค์ประกอบละ 3 พฤติกรรมบ่งชี้) ดังนี้ 1) การปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
ต่อสาธารณะ 2) ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม
4) การรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วน และ 5) การมีความรัก ความเอื้ออาทร
และความสามัคคี

ขั้นตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้ รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

การสร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม
และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

โดยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงรูปแบบวิธีการสร้าง
หลักสูตรเสริม เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการจัดทำหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

2. กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม

การกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม โดยกำหนดองค์ประกอบที่ได้จาก
การวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 10 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ที่มาและ
ความสำคัญของหลักสูตร 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
5) ผลการเรียนรู้ 6) โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) แนวการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อการเรียนการสอน 10) การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

3. ยกร่างหลักสูตรเสริม

การยกร่างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยยกร่างตามองค์ประกอบ
ที่ระบุในข้อ 2

4. นำร่างหลักสูตรเสริมเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

หลังจากที่ยกร่างหลักสูตรแล้ว ได้นำร่างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง
จิตสาธารณะ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และนำมา
ปรับปรุงแก้ไข

5. สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม

การสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม สร้างโดยชนิด มาตรฐานค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 แทนความเหมาะสม มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ประเมิน จำนวน 5 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) หรือความสอดคล้องระหว่างรายการ ประเมินกับจุดประสงค์ของการประเมิน เกณฑ์ผ่านคือ 0.50 ขึ้นไป และปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง โดยผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 (รายละเอียดแสดงไว้ใน ภาคผนวก) ซึ่งรายชื่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ประกอบด้วย

5.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ถาดทอง ปานศุภวัชร ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

5.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ นันทศรี อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

5.3 ดร.พจมาน ชำนาญกิจ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร

5.4 ดร.ปณิตตา อินทร์รักษา อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร

5.5 ดร.เพ็ญผกา ปัญญา อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร

6. นำร่างหลักสูตรเสริมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน

หลังจากสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมแล้ว ได้นำร่าง หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน ประเมินตาม ความเหมาะสมตามแบบประเมินที่สร้างในข้อที่ 5 ผลการประเมินได้ค่าเฉลี่ยรวมทุกองค์ประกอบได้ 4.51 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด (ผลการประเมินโดยละเอียดนำเสนอในบทที่ 4) โดยสูงกว่าเกณฑ์ การประเมินซึ่งกำหนดไว้ว่าต้องมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสม 3.51 ขึ้นไป โดยมีการแปลระดับ ความเหมาะสม ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

6.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ถาดทอง ปานศุภวัชร ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลนิกา ฉลากบาง ตำแหน่ง อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ไพไธล ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชา การบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ นันทะศรี ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชา การบริหารและพัฒนาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.5 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดผดจักร สิทธิ ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชา รัฐศาสตร์การเมืองการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.6 ดร.พจมาน ชำนาญกิจ ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.7 ดร.พรเทพ เสถียรนพเก้า ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.8 ดร.ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.9 ดร.ปณิตตา อินทรักษา ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

6.10 ดร.เพ็ญผกา ปัญจนะ ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

7. ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปทดลองใช้ในส่วนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

การทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ผู้วิจัย ดำเนินการตามประเด็นหัวข้อต่อไปนี้

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรด้านนักศึกษา

1.1.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 1,458 คน โดยจำแนกตามชั้นปีและเพศของนักศึกษา ดังนี้ 1) ชั้นปีที่ 1 จำนวน 251 คน เป็นชาย 83 คน

และหญิง 168 คน 2) ชั้นปีที่ 2 จำนวน 300 คน เป็นชาย 122 คน และหญิง 178 คน 3) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 383 คน เป็นชาย 142 คน และหญิง 241 คน และ 4) ชั้นปีที่ 4 จำนวน 524 คน เป็นชาย 141 คน และหญิง 383 คน

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 24 คน โดยกำหนดเป็นชั้นปีละ 6 คน เป็นชาย 3 คน และหญิง 3 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ชั้นปีและเพศของนักศึกษาเป็นชั้น (Stratum) ของการแบ่ง และทุกคนมีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตร

1.2 ประชากรด้านผู้เกี่ยวข้องในชุมชน

1.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ที่เข้าร่วมในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ จำนวนทั้งสิ้น 83 คน ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่บ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 4 คน 3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่างอวย จำนวน 4 คน 4) ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านบ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 5) ประธานกลุ่มหนุ่มสาวบ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 6) ผู้อำนวยการโรงเรียนนางอวยโพนปลาโหล จำนวน 1 คน 7) ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลต่างอวย จำนวน 1 คน และ 8) ชาวบ้านนางอวยและชาวบ้านโพนปลาโหล จำนวน 65 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ที่เข้าร่วมในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ จำนวนทั้งสิ้น 24 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่บ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 4 คน 3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่างอวย จำนวน 4 คน 4) ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านบ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 5) ประธานกลุ่มหนุ่มสาวบ้านนางอวยและโพนปลาโหล จำนวน 2 คน 6) ผู้อำนวยการโรงเรียนนางอวยโพนปลาโหล จำนวน 1 คน 7) ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลต่างอวย จำนวน 1 คน และ 8) ตัวแทนชาวบ้านนางอวยและชาวบ้านโพนปลาโหล จำนวน 6 คน กำหนดเป็นชาย 3 คน หญิง 3 คน

2. สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) แบบวัดจิตสาธารณะ 3) แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งเครื่องมือต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.1 การสร้างและหาคุณภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

2.1.1 วิเคราะห์หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้น

2.1.2 กำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.3 เขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้

2.1.4 นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด เสนอต่ออาจารย์ที่

ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.1.5 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

การสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

สร้างโดยชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 แทนความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนประเมิน จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ถาดทอง ปานศุภวัชร ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ นันทศรี อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 3) ดร.พจมาน ชำนาญกิจ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 4) ดร.ปณิตตา อินทรักษา อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 5) ดร.เพ็ญผกา ปัญจนะ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ตรวจสอบความเหมาะสมถูกต้องของแบบประเมินแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ติดต่อประสานผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง 2) นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความเหมาะสมพร้อมทั้งแบบหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญได้ประกอบการพิจารณาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) นัดหมายวันเวลา และสถานที่สำหรับไปรับฟังข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะ 4) พบผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับฟังข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะต่าง ๆ รวมทั้งสอบถามข้อสงสัยเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัด 5) รวบรวมข้อบกพร่อง และข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ และถูกต้องสำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตรต่อไป

2.1.6 นำร่างแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน

หลังจากสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการ

เรียนรู้แล้ว ได้นำร่างแผนการจัดการเรียนรู้ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ที่มีรายนามระบุไว้ในข้อที่ 2.1.5 ประเมินตามความเหมาะสมตามแบบประเมินที่สร้างในข้อที่ 2.1.5 โดยผลการประเมินได้ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับ 4.52 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด (ผลการประเมินโดยละเอียดนำเสนอในบทที่ 4) โดยสูงกว่าเกณฑ์การประเมินซึ่งกำหนดไว้ว่าต้องมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสม 3.51 ขึ้นไป ซึ่งมีการแปลระดับความเหมาะสม ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

นอกจากนี้ยังขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ข้างต้น ได้ให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งถามข้อสงสัยเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัด แล้วนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และถูกต้อง สำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตรต่อไป

2.2 การสร้างและหาคุณภาพของแบบวัดจิตสาธารณะ เป็นชนิดมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ ใช้วัดระดับจิตสาธารณะ ทั้งก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

2.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวัด พฤติกรรมจิตสาธารณะ

2.2.2 สร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับนิยาม และครอบคลุมพฤติกรรมจิตสาธารณะ ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ไว้ในบทที่ 2 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (จิตชนก เจริญเชาว์, 2539, หน้า 163-164) จำนวน 45 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งจะมีเกณฑ์การให้คะแนนในลักษณะ ทั้งด้านบวก และด้านลบ ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนข้อความด้านบวก ให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด ให้คะแนน 5 คะแนน

เห็นด้วยมาก ให้คะแนน 4 คะแนน

เห็นด้วยปานกลาง ให้คะแนน 3 คะแนน

เห็นด้วยน้อย ให้คะแนน 2 คะแนน

เห็นด้วยน้อยที่สุด ให้คะแนน 1 คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนข้อความด้านลบ ให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด ให้คะแนน 1 คะแนน

เห็นด้วยมาก ให้คะแนน 2 คะแนน

เห็นด้วยปานกลาง ให้คะแนน 3 คะแนน

เห็นด้วยน้อย ให้คะแนน 4 คะแนน

เห็นด้วยน้อยที่สุด ให้คะแนน 5 คะแนน

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับจิตสาธาณะ

ค่าเฉลี่ย	ระดับจิตสาธาณะ
4.51-5.00	นักศึกษามีจิตสาธาณะในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	นักศึกษามีจิตสาธาณะในระดับมาก
2.51-3.50	นักศึกษามีจิตสาธาณะในระดับปานกลาง
1.51-2.50	นักศึกษามีจิตสาธาณะในระดับน้อย
1.00-1.50	นักศึกษามีจิตสาธาณะในระดับน้อยที่สุด

2.2.3 นำข้อคำถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา แล้วแก้ไข

ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.2.4 นำข้อคำถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของที่ปรึกษา

ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสำนวนภาษา และความถูกต้องในด้านเนื้อหา (Content Validity) และความสอดคล้องกับพฤติกรรมจิตสาธาณะที่ต้องการเสริมสร้าง โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลนิกา ฉลากบาง อาจารย์พิเศษสาขาวิชาจิตวิทยา การศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ไพไพหล อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดผดจักษ์ สิทธิ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์การเมือง การปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 4) ดร.พรเทพ เสถียรนพแก้ว อาจารย์สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 5) ดร.ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ ว่าตรงกับนิยามปฏิบัติการ ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นตรงกับนิยามปฏิบัติการ

0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นตรงกับนิยามปฏิบัติการ

-1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่ตรงกับนิยามปฏิบัติการ

2.2.5 วิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถามแต่ละข้อ โดยใช้

ค่าสถิติ IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งเป็นดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการที่ต้องการวัด โดยข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาได้ค่า IOC ทุกข้อเกิน 0.50 และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.85 (รายละเอียดแสดงไว้ในภาคผนวก)

2.2.6 คัดเลือกที่มีข้อที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์นำไปทดลองใช้ (Try-out)

กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธาณะมาก่อน จำนวน 40 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r)

ของแบบวัดจิตสาธารณะโดยใช้สูตรโดยใช้สูตรการหาความสัมพันธ์ระหว่างรายการข้อความแต่ละข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ เรียกว่า Item-Total Correlation

2.2.7 คัดเลือกข้อความที่ผ่านเกณฑ์ ค่าอำนาจจำแนก $r \geq .20$

(รายละเอียดค่า r แสดงไว้ในภาคผนวก) จากนั้นวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบวัดจิตสาธารณะทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.78 (รายละเอียดแสดงไว้ในภาคผนวก) ซึ่งคำนวณโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, หน้า 96)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s^2} \right]$$

α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

K แทน จำนวนข้อเครื่องมือวัด

$\sum s_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ

s^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

2.2.8 จัดพิมพ์แบบวัดจิตสาธารณะเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับ

กลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.3 การสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

2.3.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยมีการให้คะแนนแบบ Rubrics จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 นิยามปฏิบัติการของคำว่า “ความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม” ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยสังเกตจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความกระตือรือร้น การร่วมแรงร่วมใจ และการลงมือปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยนักศึกษาจะต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จึงจะถือว่านักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

2.3.3 สร้างแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม มีคุณภาพรายการ 8 ระดับ ดังนี้

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

ระดับคะแนน	ระดับคุณภาพ
80 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม
75-79	ดีมาก
70-74	ดี
65-69	ดีพอใช้
60-64	พอใช้
55-59	อ่อน
50-54	อ่อนมาก
0-49	ตก

2.3.4 นำแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคมที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3.5 นำข้อคำถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของที่ปรึกษา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านด้านหลักสูตรและการสอน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ถาดทอง ปานสุขวัชร ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ นันทศรี อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 3) ดร.พจมาน ชำนาญกิจ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 4) ดร.ปิ่นจิตา อินทร์รักษา อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 5) ดร.เพ็ญผกา ปัญจนะ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อว่าตรงกับนิยามปฏิบัติการ ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นตรงกับนิยามปฏิบัติการ
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นตรงกับนิยามปฏิบัติการ
- 1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่ตรงกับนิยามปฏิบัติการ

2.3.6 วิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถามแต่ละข้อ โดยใช้ค่าสถิติ IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งเป็นดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการที่ต้องการวัด โดยข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาได้ค่า IOC ทุกข้อเกิน 0.50 และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.93 (รายละเอียดแสดงไว้ในภาคผนวก)

2.3.7 ประเมินความเหมาะสมในด้านเกณฑ์การประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

หลังจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านข้างต้น ประเมินตามความเหมาะสมในด้านเกณฑ์การประเมินความสามารถในการปฏิบัติ โครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยเกณฑ์การประเมินต้องมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสม 3.51 ขึ้นไป ซึ่งผลการประเมินค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับ 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุด (รายละเอียด แสดงไว้ในภาคผนวก) โดยมีการแปลระดับความเหมาะสม ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 แปลความหมายว่า เหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

2.3.8 ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องและตามผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ จากนั้นจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.4 การสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา และผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อ หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale อ้างถึงใน ชิตชนก เจริญชาวี, 2539, หน้า 163-164) แบบสอบถามมีจำนวน 2 ฉบับ ๆ ละ 30 ข้อ ดังนี้ 1) ฉบับของนักศึกษาโดยกำหนด 5 ด้าน คือ (1) ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม (2) ด้านเนื้อหาของหลักสูตรเสริม (3) ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ (4) ด้านสื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ (5) ด้านการวัดผลประเมินผล และ 2) ฉบับของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนโดยกำหนด 5 ด้าน คือ (1) ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม (2) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม (3) ด้านความรับผิดชอบ (4) ด้านความสามัคคี (5) ด้านการกระทำ ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะ

2.4.1 ศึกษาหลักการ และแนวทางการสร้างและหาคุณภาพ ของแบบสอบถามความพึงพอใจจากเอกสาร ตำรา หนังสือ หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นความรู้ในการเขียนข้อคำถาม

2.4.2 นิยามปฏิบัติการของคำว่า ความพึงพอใจหลังการทดลองใช้ หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

2.4.3 กำหนดลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประมาณค่า ซึ่งมีลักษณะ เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, หน้า 100) ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มาก

3 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ ปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อย

1 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อยที่สุด

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม

ค่าเฉลี่ย ระดับความพึงพอใจ

4.51–5.00 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม
ในระดับมากที่สุด

3.51–4.50 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม
ในระดับมาก

2.51–3.50 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม
ในระดับปานกลาง

1.51–2.50 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม
ในระดับน้อย

1.00–1.50 นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม
ในระดับน้อยที่สุด

2.4.4 จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจหลังทดลองใช้หลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยเขียนข้อความตามลักษณะของข้อมูลที่ต้องการวัดความพึงพอใจ และตามรูปแบบของแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมฯ โดยแต่ละฉบับมี 5 ด้าน กำหนดข้อความด้านละ 6 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวนฉบับละ 30 ข้อ

2.4.5 นำข้อความทั้งหมดไปขอคำแนะนำจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.4.6 นำข้อความที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของที่ปรึกษา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสาธารณะและการบริการสังคม ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลนิกา ฉลากบาง อาจารย์พิเศษสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ไพไหล อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดผัดจักร์ สิทธิ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์การเมืองการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 4) ดร.พรเทพ เสถียรนพเก้า อาจารย์สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 5) ดร.ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง

อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร พิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อว่าตรงกับนิยามปฏิบัติการ ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นตรงกับนิยามปฏิบัติการ

0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นตรงกับนิยามปฏิบัติการ

-1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่ตรงกับนิยามปฏิบัติการ

2.4.7 วิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถามแต่ละข้อโดยใช้

ค่าสถิติ IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งเป็นดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อ
คำถามกับนิยามปฏิบัติการที่ต้องการวัด โดยข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป
ซึ่งผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ
หลักสูตรเสริมฯ ได้ค่า IOC เฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.93 และผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหา
ของแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมฯ ได้ค่า IOC
ทุกข้อเกิน 0.50 และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.97 (รายละเอียดแสดงไว้ในภาคผนวก)

2.4.8 จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจแบบสมบูรณ์เพื่อไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป

3. ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ
ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

3.1 เลือกแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียว มีการวัดจิตสาธารณะ
ก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest design)

3.2 วัดจิตสาธารณะก่อนการทดลองใช้หลักสูตรด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ

3.3 ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยใช้
เวลา 1 ภาคเรียน รวมเวลาดังสิ้น 30 ชั่วโมง ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอน (ผู้วิจัย)
ได้ประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยใช้แบบประเมิน
ความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

3.4 วัดจิตสาธารณะหลังทดลองใช้หลักสูตร ด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ
ซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับวัดก่อนการทดลอง รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง
ในชุมชน ที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้น

3.5 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร
เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นนี้ เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยใช้สถิติการทดสอบที (t-test) แบบ dependent samples ซึ่งคำนวณโดยใช้สูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2545, หน้า 109) ดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{(n-1)}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตเพื่อทราบนัยสำคัญ
 D แทน ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน
 n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างหรือจำนวนคู่คะแนน
 \sum แทน ผลรวม

4.2 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้ โดยใช้สถิติคำนวณโดยการทดสอบที t-test แบบ one sample (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, หน้า 16) ดังนี้

$$t = \frac{\bar{X} - \mu}{S.D./\sqrt{n}}$$

เมื่อ t แทน สถิติที่ใช้เปรียบเทียบ
 \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
 μ แทน ค่าคงที่ หรือเกณฑ์ที่ตั้งขึ้น
 $S.D.$ แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
 n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

4.3 วิเคราะห์เพื่อศึกษาความพึงพอใจหลังทดลองใช้หลักสูตรเสริม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความตามระดับความพึงพอใจตามเกณฑ์ ดังนี้ 1.00-1.50, 1.51-2.50, 2.51-3.50, 3.51-4.50 และ 4.51-5.00 มีความพึงพอใจน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ตามลำดับ โดยสถิติคำนวณ โดยการใช้สูตร ดังนี้

4.3.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 101)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 N แทน จำนวนคนในกลุ่ม

4.3.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตร บุญชม ศรีสะอาด (2545, หน้า 103)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ $S.D.$ แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X แทน คะแนนแต่ละตัว
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 \sum แทน ผลรวม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด การเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ผู้วิจัย ได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบการบรรยายและตาราง แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลของการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ผลของการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

1. ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2. ผลการศึกษาความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการ สังคมของนักศึกษาเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้

ตอนที่ 3 ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

ตอนที่ 1 ผลของการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

ผลของการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับ นักศึกษาปริญญาตรี ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ผลของการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับ นักศึกษาปริญญาตรี และประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลของการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด การเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร

ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งกระแสการเร่งพัฒนา และเศรษฐกิจที่บีบรัด ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยให้เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูง เกิดการเอาใจเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจ และวัตถุ ดังนั้น ความสำนึกต่อส่วนรวมจึงลดน้อยลงทุกวัน ความเจริญทางด้านวัตถุปัจจุบัน ทำให้สังคมมีค่านิยม ให้ความสำคัญและแสวงหาเงินทองอำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลง ปัญหามากมาย การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมจึงควรเกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า “จิตสาธารณะ” มากขึ้น เพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะสร้างประโยชน์ ก่อให้เกิดการพัฒนาแก่สังคม การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึก ให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม

หลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนอง ความต้องการของมหาวิทยาลัยและนักศึกษา ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตร ได้บูรณาการแนวคิดสำคัญ 2 แนวคิด คือ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และแนวคิดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เนื้อหาสาระของหลักสูตรช่วยให้นักศึกษามีความเป็นจิตสาธารณะ อันจะเป็นการพัฒนาให้สังคมโดยภาพรวมมีความเจริญและยั่งยืนต่อไป

1.2 แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งทั้งสองแนวคิดมีสาระสำคัญพอสรุป ดังต่อไปนี้

1.2.1 แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม

แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม สรุปลงเป็นประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้
 ทิศนา แคมมณี (2545, หน้า 132) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Service Learning) เป็นการดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้สังคม ทั้งนี้ ผู้เรียนจะต้องมีการสำรวจความต้องการของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน และวางแผนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ลงมือปฏิบัติการใช้สังคมตามแผนและนำประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับมาคิดพิจารณา ไตร่ตรอง จนกระทั่งเกิดความคิดรวบยอด หลักการหรือสมมติฐานต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้

Delve, Mintz and Stewart (1990, อ้างถึงใน ปกเกษตร ชนะโยธา, 2554, หน้า 67) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเป็นกระบวนการของการบูรณาการการสอนวิชาการกับการรับใช้ชุมชนเข้าด้วยกัน เป็นความร่วมมือในความพยายามของผู้เรียนที่จะประยุกต์ใช้ความรู้ในห้องเรียนมาใช้เพื่อเรียนรู้ตนเองและชุมชน ในขณะเดียวกันก็จะเรียนรู้และทำความเข้าใจชุมชน ถึงความต้องการ ความสนใจ ประวัติ และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจะทำให้ทั้งนักเรียนและชุมชนเกิดการเรียนรู้จากกันและกัน รวมถึงการพัฒนาการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและการเสริมพลังอำนาจ

Sigmon R. (1994, p. 18) ได้กล่าวโดยสรุปว่า Service-Learning หรือการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เป็นรูปแบบของการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกิจกรรมโดยอาศัยการสื่อสารกับบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วย โอกาส เจตนา ความมุ่งหมาย และออกแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของผู้เรียน ผลตอบแทน การแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสิ่งที่สะท้อนกลับ เป็นข้อคิดที่สำคัญของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม โดยการนำเสนอคอนเซ็ปต์ โดยเป็นชุมชนเป็นห้องปฏิบัติการบริการ รูปแบบของการบริการนั้นช่วยให้เด็กเกิดความคิดหรือรสนิยมในสิ่งที่ตนสนใจ แต่นักศึกษาจะต้องจัดการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง เรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณค่าและทักษะจากบุคคลในชุมชนที่คอยให้ความช่วยเหลือ

Wade (1997, p. 197) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเป็นการบูรณาการเรียนรู้การบริการที่มีความหมายระหว่างสถานศึกษากับชุมชน จนเกิดเป็นความรู้ทางวิชาการจากการสะท้อน ความคิด จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการรับใช้ชุมชน และจะทำให้พลเมืองมีความกระตือรือร้นซึ่งเป็นผลที่ได้ทำกิจกรรมที่รับใช้ชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม มีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทุกระดับอายุ จะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในตนเองให้กับผู้เรียนซึ่งทางสถานศึกษาจะต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและทำให้เกิดประสิทธิภาพโดยการตอบสนองสังคมผู้เรียน จะใช้ความสามารถในตนเองช่วยแก้ปัญหาในสังคมประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยการรับใช้ชุมชน

เกิดจากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์และสะท้อนความคิดจากประสบการณ์การรับใช้สังคมจากชุมชน โครงการการรับใช้สังคมต้องจัดการให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาความรู้ทักษะและเจตคติ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ชีวิตจริงได้กิจกรรมของชุมชนจะทำให้ผู้เรียนได้ติดต่อกับประชาชนที่หลากหลายและได้ทำงานจนเกิดการพัฒนาสังคมและพัฒนาตนเอง

Root (1997, อ้างถึงใน ปกเทศ ชนะโยธา, 2554, หน้า 69)

กล่าวถึง National and Community Service Act of 1990 ของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวโดยสรุปว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เป็นประสบการณ์ด้านการศึกษา นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยอาศัยกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น โดยต้องมีการจัดเตรียมการไว้อย่างดี เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและมีความเชื่อมโยงความร่วมมือทั้งของโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการบูรณาการเข้าในหลักสูตรวิชาการของผู้เรียน และมีการจัดเวลาที่แน่นอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิด พูด และเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำและเห็นระหว่างที่ลงมือทำกิจกรรม นอกจากนั้นยังให้โอกาสผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ทักษะและความรู้ใหม่ที่ได้อ่านในสถานการณ์จริงในชุมชนของเขา และส่งเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้นอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียนและช่วยให้มีพัฒนาการของความสำนึกในการสนใจผู้อื่นด้วย

American Association for Higher Education: AAHE

(1998, อ้างถึงใน ปกเทศ ชนะโยธา, 2554, หน้า 69) สมาคมอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาให้ความหมายการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมว่า เป็นวิธีการที่นักเรียนเรียนรู้ และพัฒนาอาศัยการกระทำการรับใช้สังคมที่มีการวางแผนอย่างดี เป็นการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษาชั้นสูง และกับชุมชน การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบในการเป็นพลเมืองดีเป็นการบูรณาการและส่งเสริมหลักสูตรทางวิชาการที่นักเรียนเรียน และเวลาที่เตรียมไว้สำหรับการพิจารณาไตร่ตรองเกี่ยวกับประสบการณ์การรับใช้สังคม

Seidel and Zlotkowski (1998, อ้างถึงใน สุริน คล้ายรามัญ, 2543, หน้า 72) สรุปว่า การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม หรือการเรียนรู้เพื่อการรับใช้สังคมเป็นการเรียนรู้ทางสังคมโดยใช้สังคมเป็นพื้นฐาน ก็คือการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม การเรียนรู้บนพื้นฐานของสังคมก็เพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยใช้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมในการสร้างความรู้โดยผ่านการให้บริการสังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทุกฝ่ายได้เตรียมการร่วมกัน

สรุปได้ว่าการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมของนักการศึกษาต่าง ๆ

มี 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม หมายถึง กิจกรรมรับใช้สังคมที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม กิจกรรมนั้นมีคุณค่าต่อผู้เรียนและชุมชน กิจกรรมจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของชุมชนจึงไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้

2) การรับใช้สังคม หมายถึง ความต้องการที่จำเป็นของชุมชนที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้เขียนไปสร้างความต้องการขึ้นมาเอง

3) การรับใช้สังคม หมายถึง ความต้องการจากสมาชิกของชุมชน ชุมชนเป็นผู้แสดงความต้องการให้เกิดกิจกรรมรับใช้สังคมในรูปแบบที่ชุมชนต้องการ โดยคำนึงถึงความสามารถ ทักษะ เจตคติ และการเตรียมการของผู้เรียน

1.2.2 การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน วันชัย วัฒนศัพท์ (2543, หน้า 5-7) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า หัวใจสำคัญของความร่วมมือของชุมชนที่จะร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมควบคุม ตรวจสอบท้องถิ่นของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกุญแจสำคัญของระบบการเมืองปัจจุบัน โดยประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ มากกว่าการไปเลือกตั้งเท่านั้น

โดยส่วนใหญ่ประชาชนไม่ได้มีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับท้องถิ่น การตัดสินใจจะดำเนินการโดยระบบราชการ หรือโดยนักการเมืองทั้งหลาย ซึ่งประชาชนมักจะเชื่อว่าการตัดสินใจควรทำโดยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ ครั้ง ผู้แทนที่ได้รับเลือกมักพยายามจะเข้าควบคุมระบบราชการ ซึ่งเหมือนอยู่นอกเหนือความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนสูญเสียความรู้สึกที่ว่า รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ประชาชนอาจรู้สึกสูญเสียการควบคุม รู้สึกสูญเสียอำนาจ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันความรู้สึกสูญเสียอำนาจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นช่องทางที่จะนำประชาชนมาร่วมกันเพื่อที่จะแก้ปัญหาของส่วนรวม สร้างความรู้สึกร่วมกันว่านี่เป็นปัญหาของเรากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ช่องทางที่จะสร้างให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อที่เขาจะได้ทำความเข้าใจถึงความต้องการของแต่ละกลุ่มและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และยังเป็นการแสดงให้เห็นสถานภาพของชุมชนและประชาชนเองว่าเป็นอย่างไร บ่งบอกถึงการเป็นชุมชนที่สร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนที่เปิดเผยจากการตัดสินใจว่าเป็นไปอย่างไร ประเด็นความเป็นชุมชนที่ประชาชนมีความไว้วางใจและเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นวิธีการลดความขัดแย้งระหว่างความคิดเห็นและทัศนคติที่แตกต่างกันด้วย

ณรงค์ ฌ เชียงใหม่ (2545, หน้า 2-3) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีความสำคัญ คือ

1) ประชาชนยอมรับในโครงการนั้น และเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

2) ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น

- 3) ลดความขัดแย้ง การดำเนินการโครงการจะราบรื่น
ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
- 4) โครงการจะให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น และระดม
ทรัพยากรในการพัฒนา
- 5) ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน
นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, หน้า 10) ยังได้กล่าวถึง
ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้
- 1) ประชาชนเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ จะรับทราบ และ
เผชิญปัญหานั้น ๆ เอง ทำให้เกิดความเข้าใจในปัญหามากกว่าคนภายนอก
 - 2) เมื่อประชาชนร่วมวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ต่อไปประชาชน
จะสามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง
 - 3) ทรัพยากรปัจจุบันมีอยู่อย่างจำกัด ทุกคนจึงต้องเข้ามา
มีส่วนร่วมสามารถช่วยประหยัดทรัพยากรได้
 - 4) เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความจริง
และยุติธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเปรียบเหมือนเป็นการ
ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน นอกจากนี้การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา
หรือร่วมวางแผนนั้นทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น
 - 5) ทำให้ได้ข้อสรุปที่ได้ จากมติความเห็นพ้องต้องกัน
ของประชาชน ซึ่งมักจะได้ทางเลือกที่ดีที่สุด
 - 6) จำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อร่วม
ดูแลผลประโยชน์ของตนเพราะหากขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ผลประโยชน์จากการพัฒนา
มักจะตกถึงเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น
 - 7) เพื่อให้ชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ
นั้น ๆ คือ ในบางกรณีหน่วยงานของรัฐ ไม่สามารถที่จะบังคับให้การตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ ได้
ต้องได้รับความสมัครใจ สนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ของชุมชนจึงสามารถดำเนินการได้ และต้องให้
ชุมชนสนับสนุนโครงการจึงจะมีความยั่งยืน
 - 8) เมื่อมีการตัดสินใจแล้วอาจเกิดผลกระทบต่อบุคคล
หรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับรู้ปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขให้รอบด้านเพื่อสร้างความพึงพอใจ
ให้แต่ละฝ่าย
 - 9) ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุแห่งความล้มเหลวของโครงการ
ได้ถ้าไม่ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม เพราะประชาชนต้องปฏิบัติเอง หากประชาชนไม่มีส่วนร่วม
โครงการก็ไม่อาจประสบความสำเร็จได้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างสัมพันธภาพอันดีในชุมชน ลดความขัดแย้งในชุมชน เกิดความสมัครสมานสามัคคี รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น ทำให้การพัฒนาเกิดชุมชนและท้องถิ่น มีความยั่งยืนมากขึ้น โดยเมื่อทั้งสองแนวคิดมารวมกัน ก็จะเกิดเป็นกระบวนการการเรียนรู้รับใช้ชุมชน (Community Service) สักระยะหนึ่งมาได้กระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน

เป็นขั้นที่นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ และลงชุมชน เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้วจะได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ

เป็นขั้นที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมกันเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มี

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ

เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาร่วมกันเตรียมความพร้อมชุมชน และจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกันใน ขั้นที่ 2 มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน และสถานการณ์ที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า นักศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยมีอยู่ 2 วิธีการ คือ

ขั้นที่ 3.1 การลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม

เป็นขั้นเตรียมความพร้อมในการรับการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แนะแนวทางทำความเข้าใจกับชุมชน

ขั้นที่ 3.2 การจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นที่นักศึกษาลงชุมชนเพื่อจัดโครงการจิตสาธารณะที่ได้วางแผนไว้

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมาร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม และนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ให้ตรงต่อ และใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้จัดโครงการจิตสาธารณะ

เพื่อบริการสังคม เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายผลในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะ

เพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นตอนการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมดังกล่าวว่านักศึกษาได้เรียนรู้อะไรมา จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้และร่วมแสดงความขอบคุณ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมต่อไป

1.3 หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ซึ่งหลักการสำคัญของหลักสูตรเน้นให้นักศึกษาได้เกิดพฤติกรรม ด้านจิตสาธารณะ ดังนี้

1.3.1 มุ่งเน้นให้นักศึกษามีจิตสาธารณะ ตามองค์ประกอบ ดังนี้

1) มุ่งเน้นให้ปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อ

สาธารณะ

2) มุ่งเน้นให้เกิดความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม

3) มุ่งเน้นให้เคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม

4) มุ่งเน้นให้รู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบ

5) มุ่งเน้นให้เกิดความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี

1.3.2 มุ่งเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) มุ่งเน้นให้เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน

2) มุ่งเน้นให้เตรียมการจัดโครงการ

3) มุ่งเน้นให้ปฏิบัติโครงการ

4) มุ่งเน้นให้วิเคราะห์ผลโครงการ

5) มุ่งเน้นให้สรุปและการอภิปรายผลโครงการ

1.4 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดังต่อไปนี้

- 1.4.1 เพื่อให้นักศึกษาปริญญาตรี รู้และเข้าใจถึงปัญหา และความต้องการของชุมชน เพื่อการเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาชุมชนได้
- 1.4.2 เพื่อให้นักศึกษาปริญญาตรี สามารถปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคมได้
- 1.4.3 เพื่อให้นักศึกษาปริญญาตรี มีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น
- 1.5 ผลการเรียนรู้
- หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวความคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีผลการเรียนรู้ดังต่อไปนี้
- 1.5.1 สามารถอธิบายและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ และศึกษาสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน
- 1.5.2 มีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการลงมือแก้ปัญหาชุมชน
- 1.5.3 สามารถเสนอปัญหา เพื่อจัดทำโครงการได้
- 1.5.4 สามารถวางแผนการจัดทำโครงการได้
- 1.5.5 สามารถลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามโครงการที่จัดขึ้น
- 1.5.6 สามารถเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญาและกำลังทรัพย์ ตามความสามารถของตนได้
- 1.5.7 สามารถแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม และร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมได้
- 1.5.8 สามารถวิเคราะห์ผล สรุปและการอภิปรายผลโครงการได้
- 1.5.9 เกิดความรัก ความเอื้ออาทร ในเพื่อนมนุษย์
- 1.5.10 เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ด้วยความสามัคคี
- 1.6 โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ
- หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวความคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีโครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ ดังตาราง 8

ตาราง 8 โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ
1. การปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	1.1 การลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น 1.2 การไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง 1.3 การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน
2. ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม	2.1 การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม 2.2 การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม 2.3 อธิบายถึงปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาสังคม
3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	3.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม 3.2 การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม 3.3 การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น
4. หน้าที่ และความรับผิดชอบ	4.1 การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม 4.2 การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ ของตนเองและผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม 4.3 การถือว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นหรือ การช่วยเหลือส่วนรวมเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ
5. ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	5.1 การร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี 5.2 การเกิดความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 5.3 การเกิดความรัก ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

1.7 โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีโครงสร้างหลักสูตรดังตาราง 9

ตาราง 9 โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนชั่วโมง 30 ชั่วโมง				
ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง	การวัดและ ประเมินผล
1	เตรียมจิตสาธารณะ เยี่ยมเยียนเพื่อนบ้าน สานต่อความดี	1) อธิบายและเข้าใจถึง ความสำคัญของจิตสาธารณะ และศึกษาสำรวจปัญหาและ ความต้องการของชุมชน	3	1) วัดจิตสาธารณะ ก่อนใช้หลักสูตร 2) ประเมิน ความสามารถ ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม
		2) มีความมุ่งมั่นและตั้งใจ ที่จะเรียนรู้ในการลงมือ แก้ปัญหาชุมชน	3	
2	ร่วมมือเตรียมพร้อม ชักชวนหน้าที่	1) สามารถเสนอปัญหา เพื่อจัดทำโครงการได้	2	ประเมินความสามารถ ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม
		2) สามารถวางแผนการจัดทำ โครงการได้	4	
3	สัมผัสชุมชน เริ่มต้น จิตสาธารณะ	1) สามารถลงมือปฏิบัติ หรือ ร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคม ต่าง ๆ ตามโครงการที่จัดขึ้น	6	ประเมินความสามารถ ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม
		2) สามารถช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตาม ความสามารถของตนได้	2	
		3) สามารถแบ่งปันหรือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของ ส่วนรวม และร่วมกันดูแล รักษาสสมบัติของส่วนรวมได้	1	
4	พฤติกรรมที่ดี เป็นศรีสังคม	1) สามารถวิเคราะห์ผล สรุปและการอภิปรายผล โครงการได้	5	1) ประเมิน ความสามารถ ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม 2) วัดจิตสาธารณะ หลังใช้หลักสูตร 3) ประเมินความ พึงพอใจหลังใช้ หลักสูตร
		2) เกิดความรัก ความเอื้ออาทร ในเพื่อนมนุษย์	2	
		3) เกิดแรงบันดาลใจในการทำ กิจกรรมเพื่อส่วนรวม ด้วยความสามัคคี	2	

1.8 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี เน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาใช้ทักษะกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่ม ตั้งแต่การเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะและสำรวจชุมชน การจัดทำโครงการ ตลอดจนถึงสรุปผล และอภิปรายผล การจัดโครงการ โดยมีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และสำรวจชุมชน

เป็นขั้นที่นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ และลงชุมชน เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้ว จะได้จัดทำโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ

เป็นขั้นที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมกันเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มี

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ

เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาร่วมกันเตรียมความพร้อมชุมชน และจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกันใน ขั้นที่ 2 มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน และสถานการณ์ที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า นักศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยมีอยู่ 2 วิธีการ คือ

ขั้นที่ 3.1 การลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม

เป็นขั้นเตรียมความพร้อมในการรับการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แนะแนวทางทำความเข้าใจกับชุมชน

ขั้นที่ 3.2 การจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นที่นักศึกษาลงชุมชนเพื่อจัดโครงการจิตสาธารณะที่ได้วางแผนไว้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมา ร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม และนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอย ที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ที่ตรงตรง และใคร่ครวญ

อย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้จัดโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายผลในชั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นตอนการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมดังกล่าวว่านักศึกษาได้เรียนรู้อะไรมา จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้และร่วมแสดงความขอบคุณ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมต่อไป

แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ดังตาราง 10

ตาราง 10 แสดงกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

จิตสาธารณะ	กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ	หน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยภาพรวม
ด้านความความรู้สึกนึกคิด	ขั้นตอนที่ 1 เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน	หน่วยที่ 1 เตรียมจิตสาธารณะ เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน สานต่อความดี	1) อธิบายและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตสาธารณะและศึกษาสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน (3 ชม.) 2) มีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการลงมือแก้ปัญหาชุมชน (3 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	แบบวัดจิตสาธารณะ และแบบสอบถามความพึงพอใจ
ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ	ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ	หน่วยที่ 2 ร่วมมือเตรียมพร้อมชักชวนหน้าที่	1) สามารถเสนอปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการได้ (2 ชม.) 2) สามารถวางแผนการจัดทำโครงการได้ (4 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	

ตาราง 10 (ต่อ)

จิตสาธารณะ	กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ	หน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยภาพรวม
ด้านการปฏิบัติในสิ่งที่พึงประสงค์และการเคารพสิทธิ	ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ	หน่วยที่ 3 สัมผัสชุมชน เริ่มต้นจิตสาธารณะ	1) สามารถลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามโครงการที่จัดขึ้น (6 ชม.) 2) สามารถช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตนได้ (2 ชม.) 3) สามารถแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม และร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมได้ (1 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบวัดจิตสาธารณะ
ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ขั้นตอนที่ 5 ขึ้นสรุปและ การอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	หน่วยที่ 4 พฤติกรรมที่ดี เป็นศรีสังคม	1) สามารถวิเคราะห์ผลสรุปและการอภิปรายผลโครงการได้ (5 ชม.) 2) เกิดความรัก ความเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์ (2 ชม.) 3) เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี (2 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	

1.9 สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนสำหรับใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มี ดังนี้

1.9.1 สื่อประเภทเอกสารประกอบการเรียนในแต่ละหน่วย

1.9.2 สื่อวัสดุอุปกรณ์ ในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะต่าง ๆ

เช่น ไม้กวาด จอบ กรรไกรตัดหญ้า เป็นต้น

- 1.9.3 สื่อประเภทภาพ เช่น ภาพการปฏิบัติจิตสาธารณะ
และการบริการสังคมต่าง ๆ
- 1.9.4 วัสดุทัศนต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติจิตสาธารณะ และการบริการ
สังคมต่าง ๆ
- 1.9.5 สถานที่จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม
- 1.10 การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้
- การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง
จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับ
นักศึกษาปริญญาตรีมี ดังนี้
- 1.10.1 การประเมินผลก่อนการทดลองใช้หลักสูตร
เป็นการวัดจิตสาธารณะก่อนการทดลองใช้หลักสูตร
ด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ เป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
- 1.10.2 การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร
เป็นการประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ
เพื่อบริการสังคมตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยสังเกตจากการมีส่วนร่วม
ในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความกระตือรือร้น การร่วมแรง
ร่วมใจ และการลงมือปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยนักศึกษาจะต้องผ่านเกณฑ์
ร้อยละ 70 จึงจะถือว่านักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการ
สังคม โดยใช้สถิติคำนวณโดยการใช้สูตร t-test แบบ one samples สามารถเขียนโครงการ
จิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมได้ และสามารถทำแบบฝึกหัดทุกหน่วยถูกเกินร้อยละ 60
- 1.10.3 การประเมินหลังการทดลองใช้หลักสูตร
- 1) การวัดจิตสาธารณะหลังการทดลองใช้หลักสูตร
เป็นการวัดจิตสาธารณะหลังการทดลองใช้หลักสูตร
ด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ เป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ชนิดเดียวกับแบบวัดจิตสาธารณะ
ก่อนการทดลองใช้หลักสูตร เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและ
หลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และ
การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยใช้สถิติการทดสอบที (t-test)
แบบ dependent samples
 - 2) ประเมินความพึงพอใจ
เป็นการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง
ที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและ
ผู้เกี่ยวข้อง

1.10.4 เกณฑ์การประเมิน

เกณฑ์การประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมี ดังนี้

1) นักศึกษาผู้เข้าร่วมกิจกรรม จะต้องเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรม ตลอดหลักสูตรได้

2) จิตสาธารณะของนักศึกษา ทั้งก่อนปฏิบัติกิจกรรม และหลังปฏิบัติกิจกรรม โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งจะมีเกณฑ์ การให้คะแนนในลักษณะทั้งด้านบวก และด้านลบ ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนข้อความด้านบวก ให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้คะแนน 5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน 4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้คะแนน 2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1 คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนข้อความด้านลบ ให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้คะแนน 1 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน 2 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้คะแนน 4 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้คะแนน 5 คะแนน

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับจิตสาธารณะ

ค่าเฉลี่ย	ระดับจิตสาธารณะ
4.51-5.00	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับมาก
2.51-3.50	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับปานกลาง
1.51-2.50	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับน้อย
1.00-1.50	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับน้อยที่สุด

3) ความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

เพื่อบริการสังคมตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยสังเกตจากการมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความกระตือรือร้น การร่วมแรงร่วมใจ และการลงมือปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยนักศึกษาจะต้องผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 หรืออยู่ในระดับดี จึงจะถือว่านักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

เพื่อบริการสังคม โดยแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม มีคุณภาพรายการ 8 ระดับ ดังนี้

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติ

โครงการจิตสาธารณะ

ระดับคะแนน	ระดับคุณภาพ
80 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม
75-79	ดีมาก
70-74	ดี
65-69	ดีพอใช้
60-64	พอใช้
55-59	อ่อน
50-54	อ่อนมาก
0-49	ตก

4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง โดยกำหนดลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประมาณค่า ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มาก
- 3 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ ปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อย
- 1 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อยที่สุด

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม
ค่าเฉลี่ย ระดับความพึงพอใจ

4.51-5.00	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมาก
2.51-3.50	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับปานกลาง
1.51-2.50	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับน้อย
1.00-1.50	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับน้อยที่สุด

2. ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน ดังตาราง 11

ตาราง 11 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมินจำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร			
1.1 กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของหลักสูตรได้ชัดเจน	4.50	0.52	มาก
1.2 สามารถชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการใช้หลักสูตร	4.70	0.48	มากที่สุด
1.3 มองเห็นจุดเน้นของหลักสูตรโดยภาพรวม	4.60	0.51	มากที่สุด
1.4 มีการเรียบเรียงและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระได้ดี	4.10	0.73	มาก
รวม	4.47	0.29	มาก
2. แนวคิดพื้นฐาน			
2.1 สรุปสาระสำคัญได้อย่างถูกต้องชัดเจน	4.40	0.69	มาก
2.2 สอดคล้องและเหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร	4.70	0.48	มากที่สุด
2.3 ใช้ภาษาและเรียบเรียงได้ดี ง่ายต่อการนำมากำหนดเป็นหลักการและกระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตร	4.30	0.67	มาก
รวม	4.46	0.39	มาก
3. หลักการของหลักสูตร			
3.1 หลักการมีความชัดเจนและนำไปใช้ได้จริง	4.60	0.69	มากที่สุด
3.2 สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน	4.30	0.67	มาก
3.3 แสดงให้เห็นจุดเน้นของหลักสูตร	4.70	0.48	มากที่สุด
รวม	4.53	0.42	มากที่สุด
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร			
4.1 มีความสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร	4.60	0.51	มากที่สุด
4.2 มีความชัดเจนสามารถดำเนินการได้	4.50	0.85	มาก
4.3 แสดงให้เห็นสิ่งที่มุ่งหวังให้จิตสาธารณะเกิดขึ้นกับนักศึกษา	4.30	0.82	มาก
4.4 นำไปสู่การประเมินเพื่อให้นักศึกษาปริญญาตรีมีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น	4.50	0.52	มาก
รวม	4.47	0.43	มาก

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการประเมินจำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
5. ผลการเรียนรู้			
5.1 มีความชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	4.60	0.67	มากที่สุด
5.2 ครอบคลุมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.60	0.51	มากที่สุด
5.3 สามารถเป็นกรอบในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีได้จริง	4.60	0.51	มากที่สุด
5.4 สามารถเป็นกรอบในการกำหนดเนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อ การวัดประเมินผลของหลักสูตร	4.30	0.48	มาก
รวม	4.45	0.25	มาก
6. โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ			
6.1 องค์ประกอบจิตสาธารณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และผลการเรียนรู้ของหลักสูตร	4.20	0.83	มาก
6.2 องค์ประกอบจิตสาธารณะมีความเหมาะสมกับนักศึกษา	4.60	0.51	มากที่สุด
6.3 พฤติกรรมบ่งชี้ในองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านต่าง ๆ มีความชัดเจน เหมาะสม กับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ของนักศึกษา	4.60	0.69	มากที่สุด
รวม	4.46	0.59	มาก
7. โครงสร้างหลักสูตร			
7.1 มีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	4.60	0.51	มากที่สุด
7.2 รายละเอียดในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ครอบคลุมสัมพันธ์ กับผลการเรียนรู้ของหลักสูตร	4.50	0.52	มาก
7.3 หน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับ ความสามารถของนักศึกษา	4.10	0.73	มาก
7.4 ระยะเวลาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.70	0.48	มากที่สุด
รวม	4.47	0.29	มาก
8. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
8.1 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน ที่นำมาพัฒนาหลักสูตร	4.60	0.69	มากที่สุด
8.2 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักการ ของหลักสูตร	4.40	0.69	มาก
8.3 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.50	0.52	มาก
รวม	4.50	0.50	มาก

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการประเมินจำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
9. สื่อการเรียนการสอน			
9.1. เหมาะสมกับหลักการ จุดมุ่งหมาย ผลการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล	4.80	0.42	มากที่สุด
9.2 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.70	0.67	มากที่สุด
9.3 เหมาะสมกับวัย และสร้างความเข้าใจที่ดีให้กับนักศึกษา	4.30	0.67	มาก
รวม	4.60	0.30	มากที่สุด
10. การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้			
10.1 สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	4.70	0.48	มากที่สุด
10.2 ครอบคลุมจุดมุ่งหมาย และผลการเรียนรู้ของหลักสูตร	4.80	0.63	มากที่สุด
10.3 มีวิธีการ เครื่องมือ และเกณฑ์ในการวัดประเมินที่เหมาะสม	4.70	0.48	มากที่สุด
10.4 เป็นการตรวจสอบความสามารถในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะของนักศึกษา	4.70	0.67	มากที่สุด
รวม	4.72	0.29	มากที่สุด
รวมทุกองค์ประกอบ	4.51	0.37	มากที่สุด

จากตาราง 11 พบว่า หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด การเรียนรู้รับใช้สังคมและการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ในภาพรวม ทุกองค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณา แยกตามองค์ประกอบ พบว่ามี 3 องค์ประกอบ ที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ หลักการ ของหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ นอกนั้นมีความเหมาะสม อยู่ระดับมาก ซึ่งองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมสูงสุด คือ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.29) และต่ำสุด คือ ผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.25)

นอกจากนั้น ผู้เชี่ยวชาญยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1) ควรมีการอ้างอิงที่มาของเนื้อหาต่าง ๆ ในหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ปรับปรุง ตามที่เสนอไปแล้ว

2) ให้เพิ่มความบางข้อความให้เป็นประโยคที่สมบูรณ์ ชัดเจน และเพิ่มหัวข้อใหญ่ หัวข้อรอง โดยเฉพาะในเรื่ององค์ประกอบจิตสาธารณะ เพื่อให้เนื้อความ สมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ปรับปรุงตามที่เสนอไปแล้ว

3) ให้ตรวจสอบเรื่องการพิมพ์ การเว้นวรรค การย่อหน้า การใช้ขนาดตัวอักษรในหัวข้อใหญ่ หัวข้อรองต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ปรับปรุงตามที่เสนอไปแล้วทั้งหมด เพื่อให้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 ผลของการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

ผลของการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีมี ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ปรากฏดังตาราง 12

ตาราง 12 ผลการศึกษาการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมฯ

องค์ประกอบ/พฤติกรรมบ่งชี้	ก่อนเรียน (n=24)			หลังเรียน (n=24)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับจิตสาธารณะ	\bar{X}	S.D.	ระดับจิตสาธารณะ
1. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	2.70	0.29	ปานกลาง	4.59	0.33	มากที่สุด
1.1 การลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	2.71	0.41	ปานกลาง	4.69	0.41	มากที่สุด
1.2 การไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง	2.57	0.43	ปานกลาง	4.57	0.37	มากที่สุด
1.3 การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน	2.81	0.42	ปานกลาง	4.51	0.42	มากที่สุด

ตาราง 12 (ต่อ)

องค์ประกอบ/พฤติกรรมบ่งชี้	ก่อนเรียน (n=24)			หลังเรียน (n=24)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ จิตสาธารณะ	\bar{X}	S.D.	ระดับ จิตสาธารณะ
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม	2.72	0.28	ปานกลาง	4.49	0.29	มาก
2.1 การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม	2.70	0.42	ปานกลาง	4.53	0.38	มากที่สุด
2.2 การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม	2.42	0.36	ปานกลาง	4.58	0.33	มากที่สุด
2.3 การอธิบายถึงปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาสังคม	2.97	0.42	ปานกลาง	4.36	0.54	มาก
3. องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	2.73	0.28	ปานกลาง	4.54	0.31	มากที่สุด
3.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม	2.70	0.38	ปานกลาง	4.51	0.37	มากที่สุด
3.2 การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม	2.63	0.52	ปานกลาง	4.54	0.43	มากที่สุด
3.3 การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น	2.83	0.41	ปานกลาง	4.55	0.38	มากที่สุด
4. องค์ประกอบด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ	2.56	0.31	ปานกลาง	4.57	0.27	มากที่สุด
4.1 การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม	2.54	0.43	ปานกลาง	4.55	0.41	มากที่สุด
4.2 การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม	2.53	0.53	ปานกลาง	4.54	0.40	มากที่สุด
4.3 การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นหรือการช่วยเหลือส่วนรวมโดยถือเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ	2.61	0.29	ปานกลาง	4.61	0.35	มากที่สุด

ตาราง 12 (ต่อ)

องค์ประกอบ/พฤติกรรมบ่งชี้	ก่อนเรียน (n=24)			หลังเรียน (n=24)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ จิตสาธารณะ	\bar{X}	S.D.	ระดับ จิตสาธารณะ
5. องค์ประกอบด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	2.57	0.26	ปานกลาง	4.61	0.25	มากที่สุด
5.1 การร่วมแรงร่วมใจในการทำ กิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี	2.51	0.49	ปานกลาง	4.55	0.35	มากที่สุด
5.2 การเกิดความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน	2.58	0.38	ปานกลาง	4.54	0.30	มากที่สุด
5.3 การเกิดความรักในเพื่อนมนุษย์ ด้วยกัน	2.62	0.38	ปานกลาง	4.73	0.32	มากที่สุด
รวมทุกองค์ประกอบ	2.65	0.19	ปานกลาง	4.55	0.24	มากที่สุด

จากตาราง 12 พบว่า โดยรวมทุกด้านหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี นักศึกษามีจิตสาธารณะที่ดีขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.24) ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียนที่มีจิตสาธารณะที่ดี อยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.19)

ตาราง 13 ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

องค์ประกอบจิตสาธารณะ	ก่อนเรียน (n=24)		หลังเรียน (n=24)		t	Sig (1-tailed)
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. องค์ประกอบ ด้านการปฏิบัติ หรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ต่อสาธารณะ	2.70	0.29	4.59	0.33	20.896**	0.00
2. องค์ประกอบ ด้านความรู้สึกรักใคร่ ที่มีต่อส่วนรวม	2.72	0.28	4.49	0.29	10.427**	0.00
3. องค์ประกอบ ด้านการเคารพสิทธิ ในการใช้ของส่วนรวม	2.73	0.28	4.54	0.31	22.600**	0.00
4. องค์ประกอบ ด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบ	2.56	0.31	4.57	0.27	41.620**	0.00
5. องค์ประกอบ ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	2.57	0.26	4.61	0.25	35.250**	0.00
รวมทุกองค์ประกอบ	2.65	0.19	4.55	0.24	29.978**	0.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 13 พบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาตรีหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการศึกษาความสามารถของนักศึกษาปริญญาตรี ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

การประเมินความสามารถของนักศึกษาปริญญาตรี ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด การเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ตามกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะมีอยู่ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม สู่จิตสาธารณะ และสำรวจชุมชน ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ โครงการ ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุป และการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ภายหลังจากเสร็จสิ้นการทดลองใช้หลักสูตร ได้ทำการประเมินสรุปคะแนนตามแบบประเมินความสามารถการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ผลการประเมินปรากฏดังตาราง 14-15

ตาราง 14 ผลการศึกษาความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

ลำดับ	รหัสนักศึกษา	คะแนน	ระดับการปฏิบัติ
1	62115246214	89	ดีเยี่ยม
2	62115246102	85	ดีเยี่ยม
3	62115246107	88	ดีเยี่ยม
4	62115246114	85	ดีเยี่ยม
5	62115268116	86	ดีเยี่ยม
6	62115268111	79	ดีมาก
7	61106207140	90	ดีเยี่ยม
8	61101207132	86	ดีเยี่ยม
9	61101207125	83	ดีเยี่ยม
10	61101207122	96	ดีเยี่ยม
11	61101207104	97	ดีเยี่ยม
12	61101205109	96	ดีเยี่ยม
13	60101209120	95	ดีเยี่ยม
14	60101209113	96	ดีเยี่ยม
15	60101209128	78	ดีมาก
16	60101205107	78	ดีมาก
17	60101205113	81	ดีเยี่ยม

ตาราง 14 (ต่อ)

ลำดับ	รหัสนักศึกษา	คะแนน	ระดับการปฏิบัติ
18	60101205134	78	ดีมาก
19	59101201127	85	ดีเยี่ยม
20	59101201121	87	ดีเยี่ยม
21	59101201114	84	ดีเยี่ยม
22	59101205119	91	ดีเยี่ยม
23	59101205114	97	ดีเยี่ยม
24	59101205105	96	ดีเยี่ยม
คะแนนเฉลี่ย		88	ดีเยี่ยม

จากตาราง 14 พบว่า หลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ในภาพรวมนักศึกษาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยนักศึกษาที่ได้คะแนนสูงสุด คือ นักศึกษาลำดับที่ 11 รหัสนักศึกษา 61101207104 และนักศึกษาลำดับที่ 23 รหัสนักศึกษา 59101205114 (ทั้งสองได้ 97 คะแนน) โดยรวม พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ในระดับดีเยี่ยม โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 88 คะแนน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ผลการทดสอบนัยสำคัญดังแสดงในตาราง 16)

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามระดับการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

ระดับการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ	จำนวนคน	ร้อยละ
ดีเยี่ยม	20	83.33
ดีมาก	4	17.67
ดี	0	0
ดีพอใช้	0	0
พอใช้	0	0
อ่อน	0	0
อ่อนมาก	0	0
ตก	0	0
รวม	24	100

จากตาราง 15 พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ อยู่ 2 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม 20 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และระดับดีมาก 4 คน คิดเป็น ร้อยละ 16.67

ตาราง 16 ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ กับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

N	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	เกณฑ์	t	Sig (1-tailed)
24	100	88	70	13.278**	0.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 3 ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวความคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวความคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีดังนี้

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ดังแสดงในตาราง 17 ดังนี้

ตาราง 17 ผลความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวความคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม			
1.1 ข้าพเจ้ารู้สึกดีที่มีโอกาสได้เรียนหลักสูตรเสริมนี้	4.67	0.48	มากที่สุด
1.2 ข้าพเจ้ามีความชื่นชอบหลักสูตรเสริมนี้	4.54	0.58	มากที่สุด
1.3 ข้าพเจ้ามีความมุ่งมั่นและเต็มใจในการเรียนตามหลักสูตรเสริมนี้	4.54	0.50	มากที่สุด
1.4 ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรเสริมนี้สามารถบริการสังคมได้เป็นอย่างดี	4.71	0.55	มากที่สุด
1.5 ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรเสริมนี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยภาพรวม	4.79	0.41	มากที่สุด
1.6 ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจที่ได้เรียนตามหลักสูตรเสริมนี้ และได้สร้างประโยชน์ต่อชุมชน	4.75	0.53	มากที่สุด
รวม	4.66	0.33	มากที่สุด
2. ด้านเนื้อหาของหลักสูตรเสริม			
2.1 ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริมมีความน่าสนใจ	4.42	0.58	มาก
2.2 เนื้อหาของหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมกับการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาชุมชน	4.42	0.50	มาก
2.3 เนื้อหาของหลักสูตรเสริมสามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้จริง	4.75	0.44	มากที่สุด
2.4 เนื้อหาของหลักสูตรเสริมมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน	4.38	0.57	มาก

ตาราง 17 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
2.5 เนื้อหาของหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมกับช่วงวัยของนักศึกษา	4.50	0.51	มาก
2.6 เนื้อหาของหลักสูตรเสริมมีความชัดเจน	4.38	0.49	มาก
รวม	4.47	0.32	มาก
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
3.1 กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจไม่น่าเบื่อ	4.29	0.62	มาก
3.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	4.33	0.63	มาก
3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยฯ สามารถแก้ไขหรือพัฒนาชุมชนได้จริง	4.54	0.50	มาก
3.4 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้จริง	4.50	0.51	มาก
3.5 กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเกิดความรัก ความเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน	4.42	0.71	มาก
3.6 กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี	4.58	0.58	มากที่สุด
รวม	4.44	0.33	มาก
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์			
4.1 สื่อการเรียนการสอนมีความหลากหลาย	4.33	0.63	มาก
4.2 สื่อการเรียนการสอนมีความน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ	4.29	0.62	มาก
4.3 สื่อการเรียนการสอนทำให้นักศึกษารู้และเข้าใจเรื่องจิตสาธารณะและการเสริมสร้างจิตสาธารณะได้ง่าย	4.46	0.58	มาก
4.4 สื่อการเรียนการสอนมีความหลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.58	0.50	มากที่สุด
4.5 วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมโครงการมีความเหมาะสมและสามารถพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาชุมชนได้	4.38	0.49	มาก
4.6 วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมโครงการ มีความสมบูรณ์และสะดวกในการใช้งาน	4.21	0.42	มาก
รวม	4.37	0.40	มาก
5. ด้านการวัดผลประเมินผล			
5.1 ข้าพเจ้ามีความพึงพอใจในการประเมินการนำเสนอผลงานในแต่ละครั้ง	4.54	0.58	มากที่สุด
5.2 ข้าพเจ้ามีความพึงพอใจกับวิธีการวัดผลประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนรู้	4.50	0.72	มาก
5.3 วิธีการวัดผลประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด	4.33	0.63	มาก

ตาราง 17 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
5.4 เครื่องมือที่ระบุในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เช่น แบบฝึกหัด ใบงาน แบบประเมินผลงาน มีความเหมาะสมและสามารถวัดความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ได้จริง	4.50	0.59	มาก
5.5 เครื่องมือที่ระบุในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เช่น แบบฝึกหัด ใบงาน แบบประเมินผลงาน มีความครอบคลุมเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้	4.42	0.50	มาก
5.6 ข้าพเจ้ามีความพึงพอใจกับการประเมินการปฏิบัติกิจกรรม จิตสาธารณะในแต่ละหน่วยการเรียนรู้	4.58	0.50	มากที่สุด
รวม	4.47	0.44	มาก
รวมทุกด้าน	4.49	0.32	มาก

จากตาราง 17 พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในภาพรวมทุกองค์ประกอบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบ พบว่า มี 1 องค์ประกอบ ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม นอกนั้นมีความพึงพอใจอยู่ระดับมาก ซึ่งองค์ประกอบที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.33) และต่ำสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.40)

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ดังแสดงในตาราง 18 ดังนี้

ตาราง 18 ผลความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม			
1.1 ข้าพเจ้ามีความชื่นชอบหลักสูตรนี้	4.38	0.77	มาก
1.2 ข้าพเจ้ารู้สึกดีที่มีโอกาสได้ปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะร่วมกับนักศึกษา	4.58	0.50	มากที่สุด
1.3 ข้าพเจ้ามีความมุ่งมั่นและเต็มใจในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะร่วมกับนักศึกษา	4.83	0.81	มากที่สุด
1.4 ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรนี้สามารถบริการสังคมได้เป็นอย่างดี	4.46	0.58	มาก

ตาราง 18 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1.5 ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรนี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยภาพรวม	4.58	0.50	มากที่สุด
1.6 ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะร่วมกับ นักศึกษาในการสร้างประโยชน์ต่อชุมชน	3.92	0.71	มาก
รวม	4.45	0.20	มาก
2. ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม			
2.1 ในแต่ละกิจกรรมในหลักสูตรมีความน่าสนใจ	4.54	0.77	มากที่สุด
2.2 กระบวนการจัดกิจกรรมของนักศึกษามีความหลากหลาย	4.29	0.80	มาก
2.3 กระบวนการจัดกิจกรรมของนักศึกษามีความเหมาะสม กับการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาชุมชน	4.75	0.44	มากที่สุด
2.4 ในแต่ละกิจกรรมในหลักสูตรสามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะ ให้กับนักศึกษาและบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี	3.58	0.65	มาก
2.5 กระบวนการจัดกิจกรรมทำให้บุคคลที่เข้าร่วมหลักสูตร เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี	4.83	0.38	มากที่สุด
2.6 กระบวนการจัดกิจกรรมทำให้ชุมชนภาพรวมเกิดแรงบันดาลใจ ในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี	3.58	0.77	มาก
รวม	4.26	0.26	มาก
3. ด้านความรับผิดชอบ			
3.1 นักศึกษาแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรม จิตสาธารณะเป็นอย่างดี	4.38	0.49	มาก
3.2 นักศึกษาสามารถดูแลรับผิดชอบวัสดุอุปกรณ์ระหว่างใช้งาน เป็นอย่างดี	4.67	0.48	มากที่สุด
3.3 นักศึกษาสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ด้วยความถูกต้องและเหมาะสม	4.79	0.41	มากที่สุด
3.4 นักศึกษาและชุมชนร่วมเก็บวัสดุอุปกรณ์ทุกอย่างด้วยความเรียบร้อย	4.21	0.88	มาก
3.5 นักศึกษาและชุมชนร่วมกันรับผิดชอบพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม จิตสาธารณะเป็นอย่างดี	4.04	0.75	มาก
3.6 ชุมชนเกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่จะดูแลสถานที่หรือสิ่งของ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์ต่อไป	4.92	0.28	มากที่สุด
รวม	4.50	0.24	มาก
4. ด้านความสามัคคี			
4.1 นักศึกษาและชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะ ด้วยความสามัคคี	4.63	0.49	มากที่สุด
4.2 การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น กับนักศึกษา	4.17	0.70	มาก
4.3 มีการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะ ด้วยความสามัคคี	4.83	0.38	มากที่สุด

ตาราง 18 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
4.4 ในการดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้เห็นภาพพลังความสามัคคีของนักศึกษาและชุมชน	4.75	0.44	มากที่สุด
4.5 การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้สร้างความสามัคคีกับบุคคลในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ	4.33	0.70	มาก
4.6 การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับชุมชนโดยภาพรวม	4.25	0.84	มาก
รวม	4.49	0.24	มาก
5. ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะ			
5.1 การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาสามารถแก้ไขหรือพัฒนาชุมชนได้	4.71	0.46	มากที่สุด
5.2 การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์และหวงแหนสถานที่หรือสิ่งของที่เป็นสาธารณะประโยชน์	4.88	0.33	มากที่สุด
5.3 การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาเป็นบ่อเกิดให้ชุมชนเกิดความสงบสุข	4.71	0.46	มากที่สุด
5.4 กิจกรรมจิตสาธารณะทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรัก ความเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน	4.42	0.50	มาก
5.5 การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน	4.50	0.51	มาก
5.6 การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี	4.71	0.46	มากที่สุด
รวม	4.65	0.14	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	4.49	0.32	มาก

จากตาราง 18 พบว่า ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในภาพรวมทุกองค์ประกอบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบ พบว่ามี 1 องค์ประกอบ ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะ นอกนั้นก็มีความพึงพอใจอยู่ระดับมาก ซึ่งองค์ประกอบ ที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะ ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.14) และต่ำสุด คือ ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.26)

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีมี ดังนี้

1. ผลการปฏิบัติด้านการเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และการสำรวจชุมชน

1.1 ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน

ผู้วิจัยพูดคุยที่มาของหลักสูตร การจัดโครงการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนทนาซักถามถึงประสบการณ์การปฏิบัติจิตสาธารณะ ตลอดจนทำความรู้จักกับนักศึกษาที่เข้าร่วมหลักสูตร ตลอดถึงได้จัดแหล่งความรู้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมและเหมาะสมกับนักศึกษา ซึ่งได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และข้อมูลความรู้ที่จัดไว้ ไม่ว่าจะเป็นใบงาน ใบความรู้ เพื่อตอบสนองความสนใจที่หลากหลาย พยายามช่วยเหลือ ตอบสนองความต้องการของนักศึกษา ให้ความเป็นอิสระและเสรี รวมทั้งจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และรู้จักตนเอง

แบ่งนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 12 คน ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มทำความรู้จักกันและจดจำชื่อสมาชิก เลือกประธาน และเลขาประจำกลุ่ม ตั้งชื่อกลุ่ม พร้อมทั้งคิดคติพจน์ประจำกลุ่มที่สื่อถึงการมีจิตสาธารณะ โดยกลุ่มที่ 1 มีชื่อกลุ่มว่า ทวาทสมมล (หัวใจทั้ง 12 ดวง) และกลุ่มที่ 2 ชื่อกลุ่มว่า ทำดีด้วยหัวใจ โดยนักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยความสนใจ สนุกสนาน มีการวางแผนและแก้ปัญหาด้วยตนเองหรือโดยกลุ่ม นอกจากนี้นักศึกษา ยังสนใจเทคนิคการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนที่เพิ่มเข้ามา เช่น เพลง คำคม ที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ เป็นต้น ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 กิจกรรมสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการวิเคราะห์ ค้นคว้า ความสำคัญของจิตสาธารณะ

นักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสนใจกิจกรรมนี้อย่างมาก สังเกตได้จากการเข้ากลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่กันในกลุ่ม มีการวิเคราะห์ ค้นคว้า ความสำคัญของจิตสาธารณะ และวิเคราะห์จิตสาธารณะในลักษณะต่าง ๆ ตลอดถึงหลักการสำรวจชุมชน ประกอบกับเปิดสื่อเกี่ยวกับจิตสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ หนังสั้น ภาพยนตร์ โฆษณา เพื่อจุดประกาย

ความคิดเรื่องจิตสาธารณะแก่ผู้เข้าร่วมหลักสูตร โดยนักศึกษาตั้งใจมีสมาธิจดจ่อเป็นอย่างดี
ตั้งข้อสะท้อนคิดจากนักศึกษาคนหนึ่งที่ว่า

“กิจกรรมต่าง ๆ ได้มีการพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
มีความสนุกสนานและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ถ้ามีกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้อื่นแบบนี้อีก
ฉันจะยินดีมาก”

(นักศึกษารหัส 62115268116, สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 62)

การเสนอชุมชนกับผู้เข้าร่วมหลักสูตร โดยนำรายชื่อชุมชนเปิดใน
power point ให้ผู้เข้าร่วมโครงการเลือกมา 1 ชุมชน โดยชุมชนที่มานำเสนอได้รับการสนับสนุน
ข้อมูลมาจากสาขาวิชาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีความเหมาะสม
ในการเข้าไปปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม นักศึกษามีความตื่นตัว กระตือรือร้น
ที่จะได้มีส่วนร่วมในการเลือกชุมชนที่ตนจะได้ลงไปสำรวจและปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ
ดังภาพประกอบ 6

โดยชุมชนที่ได้ถูกยกขึ้นมาครั้งนี้คือชุมชนบ้านน้ำพุ ตำบลบ้านแป้น อำเภอ
โพธารณะ จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนนางอย ชุมชนโพธารณะ ตำบลนางอย อำเภอโพธารณะ
จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งนักศึกษาได้อภิปรายร่วมกัน และส่วนใหญ่ลงความเห็นเลือกชุมชนนางอยและ
โพธารณะ โดยให้เหตุผลว่าเป็นชุมชนที่มีโครงการพระราชดำริหลายอย่างเหมาะสมแก่การเรียนรู้
ในเรื่องจิตสาธารณะ ดังเสียงสะท้อนของนักศึกษาคนหนึ่งที่กำลังกล่าวว่า

“ชุมชนนางอยและโพธารณะ มีโครงการพระราชดำริหลายอย่าง
เช่น มีการปลูกมะเขือเทศเพื่อเข้าโรงงานหลวง โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหวด เหมาะที่จะทำ
จิตสาธารณะครับ”

(นักศึกษารหัส 60101205107, สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 62)

ภาพประกอบ 6 กิจกรรมเลือกพื้นที่ชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ

1.2 การติดต่อประสานชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

โดยมีตัวแทนนักศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ๆ ละ 1 คน อาสาไปประสานผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนเพื่อขอเข้าไปสัมภาษณ์ถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยขอสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3) หัวหน้าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 4) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 5) ประธานผู้สูงอายุ 6) ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน 7) ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน 8) ผู้นำทางศาสนา 9) หัวหน้ากลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว ซึ่งในระหว่างจัดกิจกรรมมีตัวแทนนักศึกษาอาสาคนหนึ่งยกมือขึ้นกล่าวว่า

“ผมและเพื่อนเพื่อนสมาชิกอีกกลุ่มหนึ่ง มีภูมิลำเนาอยู่อำเภอต่างอย ขออาสาประสานงานเรื่องลงชุมชนกับผู้นำชุมชนนางอวยและโพนปลาโหลครับ”

(นักศึกษารหัส 62115268111, แสดงข้อคิดเห็น, 16 ตุลาคม 62)

ซึ่งนักศึกษาอาสาเหล่านั้นก็ประสานงานด้วยความเรียบร้อย โดยสถานที่นัดหมาย คือ โรงเรียนนางอวยและโพนปลาโหล ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร

1.3 การลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ

การลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ โดยหลัก ๆ มีประเด็นอยู่ 4 ด้าน คือ ด้านอาชีพและรายได้ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านโรคภัยไข้เจ็บ และด้านการศึกษา และวัฒนธรรม โดยก่อนเข้าไปชุมชนผู้วิจัยได้ให้เทคนิคต่าง ๆ ในการเข้าไปสัมภาษณ์และเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ดังนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ การสร้างสัมพันธภาพเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากการที่บุคคลไว้ใจจะทำให้เขาเปิดเผย และเล่าเรื่องราวต่างที่เป็นข้อมูลได้ เทคนิคที่ใช้ในการสร้างสัมพันธภาพ

- ปรับหน้าตาให้ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ
- การบอกวัตถุประสงค์ที่เข้ามาหาข้อมูลด้วยความจริงใจ เช่น

ขอเข้ามาศึกษา ชุมชนเพื่อเป็นแนวทางมาปฏิบัติจิตสาธารณะ

2. เทคนิคในการใช้คำถาม

- ใช้คำถามเป็นคำถามกว้าง และง่าย แต่มีสิทธิตอบอะไรก็ได้
- เป็นคำถามทางบวก คือ การถามด้วยความชื่นชม
- คำถามทั่วไปเพื่อเปิดประเด็น เช่น อันนี้คือป้าย เอาไว้ทำอะไร

3. เทคนิคในการสังเกต

- การสังเกตสิ่งที่มีความเหมือน เช่น คนส่วนใหญ่ชอบซื้อ

หรือกินอะไร

- สังเกตความแตกต่าง เช่น อาชีพในชุมชนที่ไม่เหมือนกับชุมชนอื่น
- สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ

4. เทคนิคในการตรวจสอบข้อมูล

- ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล เช่น จากหนังสือประวัติศาสตร์
จากการซักถาม จากการบอกเล่า
- ตรวจสอบข้อมูลจากสิ่งที่ยังหลงเหลืออยู่ เช่น การใช้ภาษา
- นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบดูว่า ข้อมูลใดบ้างที่ซ้ำกัน ข้อมูลนั้น
น่าจะเป็นข้อมูลที่เป็นความจริง ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเทคนิคการสำรวจชุมชน

เมื่อถึงวันนัดหมายผู้วิจัยและนักศึกษาทั้งหมด เดินทางจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เดินทางไปถึงโรงเรียนนางอยและโพนปลาโหล ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร โดยมีตัวแทนผู้นำชุมชนให้ร่วมให้การสัมภาษณ์กันอย่างพร้อมเพรียง ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 ตัวแทนผู้นำชุมชนกล่าวต้อนรับและให้ข้อมูลชุมชนเบื้องต้น

นักศึกษาทุกคนรู้สึกประทับใจที่ได้เห็นผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการปฏิบัติจิตสาธารณะของนักศึกษา และการพัฒนาชุมชน โดยมีมาครบทุกคนยกเว้นผู้นำศาสนา (พระ) ที่ต้องไปสัมภาษณ์ท่านที่วัด เพราะท่านไม่สะดวกเดินทางมา ซึ่งมีนักศึกษาคนหนึ่งได้กล่าวความรู้สึกต่อผู้วิจัยออกมาว่า

“รู้สึกประทับใจและมีกำลังใจที่จะทำจิตสาธารณะมากค่ะ เห็นผู้นำชุมชนทุกกลุ่มให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์อย่างนี้”

(นักศึกษารหัส 60101205134, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 62)

1. สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านได้ให้ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมว่า ราคาพืชตกต่ำ ต้นทุนสูงกำไรน้อย ศัตรูพืชมีมากขึ้น และขาดแคลนน้ำที่ใช้ในการเกษตรเนื่องจากคลองส่งน้ำชลประทานมีวัชพืชปกคลุมมากขึ้น ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 นักศึกษาสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านนางอย

2. สัมภาษณ์ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยตัวแทนได้ให้ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมว่า ชุมชนเกิดปัญหาโรคภัยไข้เจ็บเกิดปัญหาไข้เลือดออก เพราะปัญหาลูกน้ำยุงลาย จากโถง กะลา ภาชนะใส่น้ำไม่ปิดบ้าง และบ่อเกิดจากคลองที่น้ำไม่ไหลน้ำขังเป็นที่ ๆ ทำให้ยุงฟักไข่ และปัญหาสุขภาพของเด็กนักเรียนที่ไม่ค่อยได้รับประทานอาหารที่ครบ 5 หมู่ ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (คนซ้ายมือ)

3. สัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ช่วยได้ให้ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมว่า ชุมชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรปลูกมะเขือเทศส่งโรงงาน มีปัญหาด้านประกันราคามะเขือเทศไม่ค่อยดี ปัญหาน้ำเน่าเสียจากโรงงาน ปัญหาน้ำที่จะมาทำการเกษตรเนื่องจากน้ำจากคลองส่งน้ำไม่ไหลเพราะมีวัชพืชมาก ปัญหาด้านอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนโรงเรียนนางอยโพนปลาไหล เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ยากจนต้องการได้รับการสนับสนุนอาหารกลางวัน เมื่อก่อนเคยมีบ่อปลาในโรงเรียนสามารถเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่รอบ ๆ เพื่ออาหารกลางวัน ตอนนี้แห้งขอด มีวัชพืชขึ้นเต็มบ่อ ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 11 สัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

4. สัมภาษณ์สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ให้ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมว่าชุมชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร โดยเฉพาะปลูกมะเขือเทศเพื่อส่งโรงงานหลวง มีปัญหาด้านประกันราคามะเขือเทศไม่ค่อยดี ทำให้ไม่คุ้มทุน ปัญหาน้ำที่จะมาทำการเกษตรเนื่องจากน้ำจากคลองส่งน้ำไม่ไหลเพราะมีวัชพืชและเศษขยะ ดังภาพประกอบ 12

ภาพประกอบ 12 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (คนขวามือ)

5. สัมภาษณ์ตัวแทนผู้สูงอายุ โดยตัวแทนผู้สูงอายุได้ให้ข้อมูล

สภาพปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมว่า ชาวบ้านบางส่วนได้รับผลกระทบจากการใช้ยาฆ่าแมลง ในการทำการเกษตร ภายในพื้นที่ที่มีคลองส่งน้ำชลประทานยาวถึง 4-5 กิโลเมตร เกิดปัญหาขยะ สะสมในคลอง ทำให้น้ำไม่ไหลไปในพื้นที่เกษตร ภายในโรงเรียนมีวัชพืชในบ่อน้ำ เกิดปัญหา น้ำเน่าเสียไม่สามารถเลี้ยงปลาเพื่อเป็นอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนได้ ดังภาพประกอบ 13

ภาพประกอบ 13 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนผู้สูงอายุ

6. สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มสตรีแม่บ้าน โดยตัวแทนได้ให้ข้อมูลสภาพ

ปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมว่า ผลผลิตไม่ได้ตามเป้า ขาดน้ำในบางพื้นที่เพราะน้ำไหลไปไม่ถึง หน้าฝนส่วนใหญ่ชาวบ้านเป็นไข้เลือดออก เพราะส่วนใหญ่ น้ำขังในคลองเป็นบ่อเกิดของยุงลาย ปัญหาด้านอุปกรณ์การศึกษา ปัญหาอาหารกลางวันของนักเรียนโรงเรียนนางอยโพนปลาไหล ดังภาพประกอบ 14

ภาพประกอบ 14 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มสตรีแม่บ้าน

7. สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนนางอยโพนปลาไหล โดยผู้อำนวยการโรงเรียน ได้ให้ข้อมูลสภาพปัญหาของโรงเรียน โดยภาพรวมว่าโรงเรียนนางอยโพนปลาไหลขาดอุปกรณ์ทางการศึกษา จำนวนบุคลากรครูไม่เพียงพอ วิชาพีชรอบโรงเรียน และบ่อปลาในโรงเรียนต้นเขินมีวัชพืชขึ้นเต็มบ่อ ไม่สามารถเลี้ยงปลาเพื่อทำเป็นอาหารกลางวันได้
 ดังภาพประกอบ 15

ภาพประกอบ 15 นักศึกษาสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนนางอยโพนปลาไหล

8. สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดบ้านนางอย ตำบลเต่างอย โดยเจ้าอาวาสได้ให้ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมว่า พื้นที่ในบริเวณวัดกว้างแต่จำนวนพระสงฆ์มีน้อย ปัญหาชาวบ้านใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นผลกระทบต่อชุมชนเป็นวงกว้าง ปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรของชาวบ้านเนื่องจากน้ำไหลไม่ทั่วถึงเพราะมีขยะและวัชพืช
 ดังภาพประกอบ 16

ภาพประกอบ 16 นักศึกษาสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดบ้านนางอย ตำบลเต่างอย

9. สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มเยาวชนชนหนุ่มสาว ได้ให้ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชนโดยภาพรวมว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ และปลูกมะเขือเทศส่งโรงงานหลวง ปัญหาที่พบก็คือ ต้นทุนมาก กำไรน้อย ในหน้าแล้งขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรเป็นอย่างมาก เนื่องจากคลองส่งน้ำที่มาจากอ่างเก็บน้ำห้วยหวดไม่สามารถส่งน้ำให้ทั่วถึงได้

ดั่งภาพประกอบ 17

ภาพประกอบ 17 นักศึกษาสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มเยาวชนชนหนุ่มสาว

นักศึกษาทุกคนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม และนักศึกษาหลายคนได้แสดงออกถึงประโยชน์ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมสำรวจปัญหาของชุมชนว่า

“ทำให้นักศึกษาฝึกการประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อประโยชน์ในการทำกิจกรรมจิตสาธารณะในอนาคต และทำให้นักศึกษามีความกล้าแสดงออกกับชุมชนมากขึ้น”

(นักศึกษารหัส 59101205114, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 62)

“ทำให้นักศึกษากลับมาคิด กล้าพูด กล้าทำ และกล้าแสดงออกในสังคม ทำให้นักศึกษาได้ประสบการณ์มากขึ้นในด้านการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม”

(นักศึกษารหัส 60101205134, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 62)

“นักศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำชุมชน มีอิสระด้านความคิดเพื่อให้มีการปฏิบัติในแนวทางที่สร้างสรรค์ โดยใช้จิตสาธารณะเป็นตัวขับเคลื่อน”

(นักศึกษารหัส 59101205105, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 62)

2. ผลการปฏิบัติด้านการจัดเตรียมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

2.1 การเสนอปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ

นักศึกษาทั้งหมดได้ช่วยกันสรุปปัญหาในชุมชนและวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันเมื่อจัดลำดับปัญหาแล้ว ได้เลือกปัญหาสองลำดับแรกที่มีผู้ให้ความคิดเห็นมากที่สุด คือ 1) ปัญหาแหล่งน้ำการเกษตร คือ คลองส่งน้ำชลประทานมีขยะมีวัชพืชมากทำให้น้ำไม่ไหล 2) ปัญหาการส่งเสริมด้านอาหารกลางวันให้กับนักเรียนโรงเรียนนางอยโพนปลาไหล เนื่องจาก บ่อปลาในโรงเรียนตื้นเขินวัชพืชขึ้นเต็ม ไม่สามารถเลี้ยงปลาเพื่อเป็นอาหารกลางวันให้กับนักเรียนได้ ดังภาพประกอบ 18

ภาพประกอบ 18 การเสนอปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ

2.2 การวางแผนการจัดทำโครงการ

เมื่อได้วิเคราะห์ปัญหาออกมาแล้ว พบปัญหาสองลำดับแรกที่กล่าวไว้ในข้อ 2.1 และทั้งสองกลุ่มได้จับฉลาก กลุ่มทำความดีด้วยหัวใจ ได้ปัญหาข้อที่ 1 ปัญหาแหล่งน้ำการเกษตร และกลุ่มทวาทศกมล ได้ปัญหาข้อที่ 2 ปัญหาบ่อปลาในโรงเรียนตื้นเขิน หลังจากนั้น นักศึกษาและผู้วิจัยได้ร่วมกันวางแผนเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการบริหาร และกำหนดวิธีทางสำหรับปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีการลำดับความคิดในการดำเนินงานที่ต้องปฏิบัติร่วมกันว่าควรจะทำอะไร เมื่อไร ใครเป็นผู้ทำ ทำที่ไหน ทำไม่จึงเลือกวิธีดำเนินงานเช่นนั้น มอบหมายงานให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ทราบบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้เสนอแบบฟอร์มการเขียนโครงการเพื่อบริการสังคมให้ซึ่งนักศึกษาก็เห็นด้วยกับแบบฟอร์มนี้ ซึ่งแบบฟอร์มมีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) ชื่อโครงการ
- 2) ความเป็นมาและความสำคัญ
- 3) วัตถุประสงค์ของโครงการ
- 4) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 5) สถานที่ดำเนินโครงการ
- 6) ระยะเวลาในการปฏิบัติโครงการ
- 7) งบประมาณในการดำเนินโครงการ
- 8) วิธีดำเนินโครงการ
- 9) เครื่องมือ/อุปกรณ์
- 10) การประเมินผลโครงการ
- 11) ชื่อกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการ

ดังภาพประกอบ 19

ภาพประกอบ 19 นักศึกษาทั้งสองกลุ่มเขียนโครงการเพื่อบริการสังคม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทำความดีด้วยหัวใจ ที่ได้ปัญหาแหล่งน้ำการเกษตร ได้ร่วมกันระดมความคิดเขียนโครงการตามองค์ประกอบ ดังนี้

1. ชื่อโครงการ คลองสวย น้ำใส รวมใจจิตสาธารณะ
2. ความเป็นมาและความสำคัญ

จากการที่กลุ่มทำความดีด้วยหัวใจ ได้ไปศึกษาชุมชนและสอบถามปัญหาที่เกิดขึ้นที่ผลกระทบต่อชุมชน สมาชิกกลุ่มจึงมีความตระหนักและต้องการที่จะพัฒนาคลองส่งน้ำชลประทาน เนื่องจากเห็นเป็นสภาพปัญหาควรแก้ไขเร่งด่วน เพราะว่ามีน้ำไม่ไหลไปสู่ที่ชาวบ้านปลูกพืชผักทางการเกษตร เพราะมีวัชพืชและขยะขึ้นมากมาย ดังนั้น สมาชิกกลุ่มจึงเห็นสมควรในการพัฒนาแหล่งน้ำคลองส่งน้ำชลประทาน ให้สามารถมีน้ำไหลผ่านได้สะดวกต่อไป

3. วัตถุประสงค์ของโครงการ

3.1 เพื่อกำจัดวัชพืช และขยะในคลองส่งน้ำชลประทาน
ให้น้ำไหลไปสู่แหล่งทำการเกษตรได้สะดวก

3.2 เพื่อกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายที่มีน้ำขังเป็นบางพื้นที่

3.3 เพื่อให้คลองส่งน้ำไหลได้สะดวก มีความสะอาด

และปลอดภัยจากลูกน้ำยุงลาย

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ให้น้ำไหลไปสู่แหล่งทำการเกษตรได้สะดวก

4.2 ทำให้แหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายถูกกำจัด

5. สถานที่ดำเนินโครงการ คลองส่งน้ำชลประทาน ระยะทาง

2 กิโลเมตร

6. วันเวลาในการปฏิบัติโครงการ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2563

7. งบประมาณในการดำเนินโครงการ 5,000 บาท

8. วิธีดำเนินโครงการ

- 8.1 สอบถามปัญหาและประสานความร่วมมือกับชุมชน
- 8.2 วางแผนและแบ่งหน้าที่ในการพัฒนาคลองส่งน้ำฯ
- 8.3 ดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- 8.4 สรุปผลการดำเนินโครงการ

9. เครื่องมือ/อุปกรณ์ ได้แก่ ถูขมิ้น คราดไม้ (มือเสือ) จอบ เสียม

เชือก บั้งก็ ถูขมิ้น รถเข็น

10. การประเมินผลโครงการ ใช้การประเมินจากแบบประเมิน

ความพึงพอใจ

11. กลุ่มทำความดีด้วยหัวใจ มีสมาชิกผู้รับผิดชอบโครงการ

จำนวน 12 คน

ภาพประกอบ 20 นักศึกษากลุ่มทำความดีด้วยหัวใจ ร่วมกันระดมความคิดเขียนโครงการฯ

โดยนักศึกษากลุ่มที่ 2 กลุ่มทวาทศกมล ที่ได้ปัญหาเกี่ยวกับบ่อปลา
ในโรงเรียนต้นเงิน ได้ร่วมกันระดมความคิดเขียนโครงการตามองค์ประกอบ ดังนี้

1. ชื่อโครงการ 3 ส. (สระ ไส สะอาด)
2. ความเป็นมาและความสำคัญ

เนื่องจากโรงเรียนบ้านนางอยโพนปลาไหล ตำบลต่างอย
อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร มีความต้องการจะพัฒนาสระน้ำภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้
วิชาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดถึงชุดลอกสระน้ำให้ใช้ประโยชน์ทางด้านอาหารกลางวัน โดยไว้เลี้ยง
ปลาต่าง ๆ จึงคิดดำริจะจัดโครงการนี้ขึ้น เพื่อประโยชน์กับนักเรียนและชุมชนต่อไป

3. วัตถุประสงค์ของโครงการ
 - 3.1 เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำอันเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ

พอเพียงภายในโรงเรียน

- 3.2 เพื่อปรับภูมิทัศน์ของสระน้ำในโรงเรียนให้สะอาดมากยิ่งขึ้น
- 3.3 เพื่อใช้ไข่เลี้ยงปลา มาเป็นอาหารกลางวันให้กับนักเรียน
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 4.1 ได้แหล่งศึกษาที่เกี่ยวข้องด้วยเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน
5. สถานที่ดำเนินโครงการ โรงเรียนบ้านนางอยโพนปลาโหล ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร
6. วันเวลาในการปฏิบัติโครงการ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2563
7. งบประมาณในการดำเนินโครงการ 5,000 บาท
8. วิธีดำเนินโครงการ
- ชั้นที่ 1 ลงไปโรงเรียนเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา
- ชั้นที่ 2 สัมภาษณ์บุคลากรภายในชุมชน และโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับแนวทางของโครงการ
- ชั้นที่ 3 ประชุมแบ่งฝ่ายต่าง ๆ ในการรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ
- ชั้นที่ 4 ลงพื้นที่ดำเนินโครงการ
- ชั้นที่ 5 สรุปผลการดำเนินโครงการ
9. เครื่องมือ/อุปกรณ์ ได้แก่ ถูมือ คราดไม้ (มือเสือ) จอบ เสียม เชือก บุงกี ถูขยะ รถเข็น
10. การประเมินผลโครงการ ใช้การประเมินจากแบบประเมิน
11. กลุ่มทวาทศกมล มีสมาชิกผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 12 คน

ภาพประกอบ 21 นักศึกษากลุ่มทวาทศกมล ร่วมกันระดมความคิดเขียนโครงการฯ

2.3 การตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการฯ

หลังจากทั้งสองกลุ่มได้ร่วมเขียนโครงการเสร็จ ทั้งนักวิจัยและนักศึกษาได้ร่วมกันการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการที่ได้เขียนขึ้น โดยเอาโครงการที่เขียนขึ้นวางเครื่องขยายฉายขึ้นจอ แล้วได้ร่วมกันตรวจสอบคำผิดคำถูก ความเหมาะสมถูกต้องในแต่ละองค์ประกอบ จนมีความเห็นชอบร่วมกันทั้งหมด ดังคำกล่าวของนักศึกษาสองคนที่ว่า

“ทั้งสองโครงการเหมาะสมกับหมู่บ้านนี้มาก เพราะมีคลองส่งน้ำเพื่อการเกษตร ถ้าเรากำจัดวัชพืชและขยะได้ ชาวบ้านก็จะได้รับน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเต็มที่ตลอดถึงการขุดลอกบ่อปลาในโรงเรียนด้วยจะได้เริ่มเลี้ยงปลาเพื่อทำเป็นอาหารกลางวันได้”

(นักศึกษารหัส 61101207125, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“สองโครงการนี้จะตอบสนองความต้องการของชุมชนและโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งเรื่องน้ำเพื่อการเกษตร และเลี้ยงปลาเพื่อเป็นอาหารกลางวันให้กับนักเรียน”

(นักศึกษารหัส 62115246214, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

3. ผลการปฏิบัติด้านการจัดทำโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

3.1 เตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนลงชุมชน

ผู้วิจัย นักศึกษา ได้ร่วมกันเตรียมความพร้อมซักซ้อมหน้าที่ โดยผู้วิจัยได้ชี้แนะพูดคุย และร่วมแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับเทคนิคการเตรียมตัวก่อนเข้าชุมชน นักศึกษาให้ความกระตือรือร้นในการซักซ้อมเพื่อเตรียมตัวเป็นอย่างดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- เตรียมวางแผนในเรื่องของวันเวลา เตรียมเสื้อผ้า และอุปกรณ์

ในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะให้พร้อม

ภาพประกอบ 22 เตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนลงชุมชน

- ตกลงกันที่จะรับฟังข้อเสนอแนะของชุมชนในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ เพราะถือว่าชุมชนมีความเก่ง ความสามารถ มีประสบการณ์ และเป็นคนในพื้นที่
- เตรียมคำถาม และคำพูดที่เป็นบวก
- แต่งตัวให้เหมาะสม ตามที่กำหนดร่วมกัน

- การกำหนดหน้าหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งต้องมีวัสดุอุปกรณ์ และการแต่งตัว เป็นพิเศษ เช่น การลงในบ่อหรือในโคลนที่มีน้ำ เป็นต้น

3.2 การชี้แจงถึงเหตุผลในการทำโครงการให้กับชุมชนที่มาร่วมกิจกรรม

ผู้วิจัย นักศึกษา และชุมชนที่เข้ามาร่วมในโครงการ ร่วมพูดคุย และสนทนา ซักถามถึงประเด็นกิจกรรมที่จะดำเนินการในครั้งนี้อย่างละเอียด โดยผู้วิจัยและนักศึกษาชี้แจงถึงเหตุผลและความเป็นมาของโครงการ ให้กับชุมชนที่เข้ามาร่วมในโครงการได้เข้าใจว่ามาร่วมช่วยเพื่อพัฒนาชุมชนใน 2 ส่วน คือ พัฒนาคล่องส่งน้ำชลประทานที่รับน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยหวด เพื่อกำจัดวัชพืช และขะให้น้ำไหลสะดวกให้พี่น้องชาวบ้านได้มีน้ำเพื่อการเกษตร อีกส่วนหนึ่งคือ พัฒนาบ่อปลา ในโรงเรียนต้นเงินมีวัชพืชขึ้นเต็มบ่อ ไม่สามารถเลี้ยงปลาเพื่อทำเป็นอาหารกลางวันได้

ดั่งภาพประกอบ 23

ภาพประกอบ 23 นักวิจัยและนักศึกษา ชี้แจงถึงเหตุผลในการทำโครงการ ให้กับชุมชนที่มาร่วมกิจกรรม

3.3 การร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ตามรูปแบบวิธีการ ที่วางไว้

3.3.1 การปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในโครงการคล่องสวย นำใส รวมใจ จิตสาธารณะ

การปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในโครงการคล่องสวย นำใส รวมใจ จิตสาธารณะ ในช่วงวันที่ 1-5 เริ่มปฏิบัติการตั้งแต่เวลา 07.00 น. เมื่อพูดคุยชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการให้กับชุมชนที่มาร่วมกิจกรรมแล้ว ชาวบ้านโดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน และนักศึกษา เริ่มลงมือพัฒนาคล่องส่งน้ำตั้งแต่ข้างโรงเรียนนางอยโพนปลาไหลซึ่งมีวัชพืชขึ้นมารวมระยะทางทั้งสิ้น 2 กิโลเมตร โดยมีอุปกรณ์ คือ เครื่องตัดหญ้า คราดไม้ (มือเสือ) ไม้กวาดทางมะพร้าว ถุงดำ นักศึกษาและชาวบ้านร่วมกันพัฒนาอย่างขยันขันแข็งเป็นอย่างมาก

ดั่งภาพประกอบ 24-25

นักศึกษาและชาวบ้านเริ่มกระจายตัวกันพัฒนากำจัดวัชพืชและขยะในคลองส่งน้ำไปเรื่อย ๆ จนถึงครึ่งทางประมาณ 1 กิโลเมตร จึงเกิดความเหนื่อยล้ากัน ตัวแทนนักศึกษาจากกลุ่มหนึ่งอาสาไปช่วยแจกน้ำเย็นบริการให้กับผู้ร่วมโครงการ แสดงถึงความเอื้อเฟื้อแบ่งปันและความเสียสละเอื้อเฟื้อเป็นอย่างดี

ภาพประกอบ 24 จุดเริ่มต้นการพัฒนาคลองส่งน้ำข้างโรงเรียนนางอยโพนปลาไหล

ภาพประกอบ 25 นักศึกษาและชาวบ้านผู้ร่วมโครงการร่วมกันกำจัดวัชพืชและขยะในคลองส่งน้ำ

ตลอดระยะทาง 2 กิโลเมตรกว่านักศึกษาและชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการร่วมกันกำจัดวัชพืชและขยะในคลองส่งน้ำชลประทานสำเร็จในเวลาเกือบเที่ยง นักศึกษาส่วนใหญ่ได้แสดงถึงพลังแห่งความสำเร็จ เช่น การปรบมือ การยกมือโห้ขึ้นดัง ๆ พร้อมกัน ซึ่งชาวบ้านที่มาร่วมโครงการแสดงสีหน้ายิ้มแย้ม พึงพอใจไปด้วย และในระหว่างนั้นได้มีนักศึกษาหลายคนได้แสดงความรู้สึก

“ภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องยาก แต่เราก็ทำได้”

(นักศึกษา รหัส 59101205105, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“รู้สึกอิมเมจและมีความสุขที่ได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน และส่วนรวม”

(นักศึกษา รหัส 61106207140, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“รู้สึกสบายใจที่ได้ทำเพื่อคนอื่น”

(นักศึกษา รหัส 60101209113, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“รู้สึกที่ได้ทำงานจนเสร็จถึงแม้จะเป็นระยะทางยาวไกล และร้อนมากแต่ก็น่าลองว่าจะทำได้ไหมพอทำเสร็จพวกเราจึงรู้สึกดี รู้สึกได้บุญ และได้มีความสุขมากที่สุดเลยที่ได้ทำเพื่อชุมชนแห่งนี้”

(นักศึกษา รหัส 59101205119, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“หนูมีความสุขที่ได้ทำประโยชน์เพื่อคนในชุมชนในวันนี้ หนูเหนื่อย แต่หนูไม่เคยบ่น หนูอยากทำให้คนในชุมชนมีความสุข”

(นักศึกษา รหัส 60101205113, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

3.3.2 การปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในโครงการ 3 ส. (สระ ไส สะอาด)

การปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในโครงการ 3 ส. (สระ ไส สะอาด)

ในช่วงวันที่ 6-9 เริ่มปฏิบัติการตั้งแต่เวลา 13.00 น. เมื่อรับประทานอาหารกลางวันเสร็จนักศึกษา และชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการเริ่มลงมือกำจัดวัชพืชในสระ โดยชาวบ้านที่นำเครื่องตัดหญ้า มากี่ตัดหญ้ารอบ ๆ สระ และตรงที่น้ำแห้งสามารถลงได้นักศึกษาบางส่วนก็เปลี่ยนชุดลงถอนวัชพืช กลางสระ ส่วนนักศึกษาที่เหลือออกนั้นและชาวบ้านได้ช่วยเก็บกวาดวัชพืชที่ถูกตัดและถูกถอนโยน ขึ้นมา นักศึกษาและชาวบ้านมีความมุ่งมั่น ร่วมมือร่วมใจกัน ทำงานเป็นทีมและมีความสุขตอน เป็นอย่างดีมาก ดังภาพประกอบ 26

ภาพประกอบ 26 นักศึกษาและชาวบ้านผู้ร่วมโครงการร่วมกันกำจัดวัชพืชและขยะในสระเลี้ยงปลา

3.4 การร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนและสรุปกิจกรรมจิตสาธารณะที่จัดขึ้น

หลังจากร่วมกันกำจัดวัชพืชและขยะในสระเลี้ยงปลาในโรงเรียนนางอย โพนปลาไหลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นักศึกษาและชาวบ้านผู้ร่วมโครงการได้ร่วมกันสรุปภาพรวมของทั้งสองโครงการโดยผู้ใหญ่บ้านผู้นำชุมชนคนอื่น ๆ ได้แสดงข้อคิดเห็นว่าโครงการสองโครงการนี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและโรงเรียนเป็นอย่างมาก ชาวบ้านที่ทำการเกษตรก็จะได้รับน้ำจากคลองส่งน้ำฯ โดยทั่วถึงกัน และสระเลี้ยงปลาในโรงเรียนในตอนนี้วัชพืชถูกกำจัดหมดแล้วต่อไปนี้อร่อยหน้าฝนเมื่อมีน้ำมากก็จะนำพันธุ์ปลามาปล่อยเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนต่อไป ตลอดถึงมีโครงการจะสร้างฟาร์มไก่อรอบสระอีกด้วย และกล่าวขอบคุณผู้วิจัยและนักศึกษาทุกคน ที่มีความมุ่งมั่นจัดโครงการที่ดีเหล่านี้ ซึ่งผู้วิจัยและตัวแทนนักศึกษาก็กล่าวขอบคุณผู้นำชุมชนและชาวบ้านทุกคนที่ให้ความร่วมมือตั้งแต่ต้นมาเป็นอย่างดี จนโครงการประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่งเยี่ยม ตลอดถึงได้มอบอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้กับโรงเรียนได้ใช้ประโยชน์ต่อไป ดังภาพประกอบ 27

ภาพประกอบ 27 ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนและสรุปกิจกรรมจิตสาธารณะที่จัดขึ้น

หลังจากนักศึกษาและชาวบ้านได้ร่วมกันปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะมาตลอด 9 ชั่วโมงทั้งวัน ไม่ได้แสดงความเหน็ดเหนื่อยถึงแม้แต่ละคนดูสภาพจะเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างมาก ต่างคนได้ร่วมพูดคุยแสดงถึงความเสียสละของแต่ละฝ่าย และแสดงความภาคภูมิใจออกมาที่ได้เข้ามาร่วมโครงการจิตสาธารณะทั้งสองโครงการนี้ ดังความรู้สึกของนักศึกษาหลายคนที่แสดงออกมาจากการสัมภาษณ์ว่า

“รู้สึกประทับใจที่เห็นพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ทุกคนมีความเสียสละที่จะทำกิจกรรมพัฒนาสังคมการพัฒนาคล่องส่งน้ำชลประทาน ร่วมกันกำจัดวัชพืชน้ำในโรงเรียน โดยมีความกระตือรือร้นที่อยากจะมีส่วนร่วมทำให้โรงเรียนมีความสะอาดสวยงามรวมถึงชุมชนด้วย”

(นักศึกษารหัส 61101207125, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“รู้สึกได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดีในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างชุมชนทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและนักศึกษา”

(นักศึกษารหัส 61101207122, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“รู้สึกประทับใจที่นักศึกษาเรามีจิตสาธารณะที่จะช่วยเหลืองานของสังคมชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยไม่เหน็ดเหนื่อย และให้ความสำคัญกับชุมชนและโรงเรียนมากยิ่งขึ้น”

(นักศึกษารหัส 62115246107, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“ผมเหนื่อยแต่ผมก็สนุกมาก ๆ ผมอยากทำ ผมบอกกับตัวเองว่าเราจะทำคล่องส่งน้ำชลประทานและบ่อน้ำโรงเรียนให้สวย ๆ มากที่สุด ชุมชนจะได้ยิ้มกัน ชุมชนจะได้ฟื้นฟูคล่องส่งน้ำขึ้นมาอีกครั้ง และบ่อน้ำของโรงเรียนก็จะใสสะอาดสามารถเลี้ยงปลาได้อีกด้วย”

(นักศึกษารหัส 60101205107, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“ดิฉันรู้สึกสบายใจที่ทำให้คล่องส่งน้ำ และบ่อปลาในโรงเรียนมีความสะอาด มีบรรยากาศที่ดีขึ้น”

(นักศึกษารหัส 61101207122, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“เราไม่ได้คำตอบแทนแต่เราเต็มใจที่จะทำ พอใกล้เสร็จเราก็ตีใจที่ใกล้จะเสร็จเพราะเราทำกันมาเหน็ดเหนื่อยมาก เรารู้สึกดีที่ได้ทำสิ่งดี ๆ ให้กับชุมชนและโรงเรียน”

(นักศึกษา รหัส 59101205114, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“ดิฉันดีใจมากที่ได้ทำ ถ้าถูกบังคับให้ทำดิฉันคงไม่รู้สึกละอย่างนี้ แต่ดิฉันเต็มใจจะดีใจที่ได้ทำเพื่อชุมชนและโรงเรียน”

(นักศึกษา รหัส 62115268116, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

4. ผลการปฏิบัติด้านการสรุปผล สะท้อนผล และการสร้างแรงบันดาลใจ

4.1 การวิเคราะห์ผล สรุปผล และอภิปรายผลโครงการฯ

ผู้วิจัยพูดคุยภาพรวมของโครงการที่จัด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนทนาซักถามถึงประสบการณ์การปฏิบัติจิตสาธารณะ กับนักศึกษาที่ได้จัดโครงการผ่านมา ตลอดถึงนักศึกษาแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ว่าสามารถแก้ปัญหาชุมชนต่าง ๆ ได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งผลโดยภาพรวมเป็นที่น่าพึงพอใจสามารถทำสำเร็จดีเยี่ยมทั้งสองโครงการ เป็นที่พึงพอใจของผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรมทุกคน ดังความรู้สึกของนักศึกษาหลายคนที่แสดงออกมาจากการสัมภาษณ์ว่า

“โครงการนี้แสดงถึงการร่วมแรงร่วมใจของชุมชนและนักศึกษาทำให้เห็นถึงพลังความสามัคคีเป็นการเริ่มต้นทำสิ่งที่ดี ๆ กับชุมชน”

(นักศึกษา รหัส 60101205107, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 63)

“หลังจากผ่านการจัดโครงการกิจกรรมนี้แล้ว ทำให้กล้าคิดกล้าที่จะทำสิ่งที่ดีที่คิดจะช่วยเหลือคนอื่น กล้าที่จะช่วยมากกว่าเมื่อก่อนเพราะเมื่อก่อนอาจจะเงิน ๆ อยาย ๆ บ้าง”

(นักศึกษา รหัส 59101205105, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 63)

หลังจากนั้นนักศึกษาแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะที่ได้จัดร่วมกับชุมชนโดยภาพรวม ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการปฏิบัติโครงการคลองสวย น้ำใส รวมใจจิตอาสา ของกลุ่ม
ทำความดีด้วยหัวใจ

1.1 ด้านสัมพันธภาพกับชุมชน

1.1.1 ชุมชนให้การต้อนรับ และอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา

เป็นอย่างดี

1.1.2 ชุมชนและนักศึกษามีความสามัคคีร่วมมือในการทำ

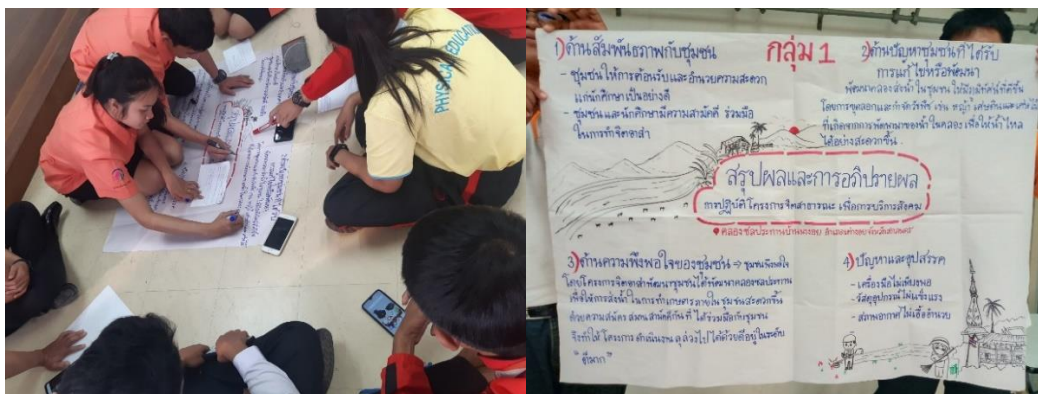
จิตสาธารณะ

1.2 ด้านปัญหาชุมชนที่ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาโดยการปฏิบัติ

โครงการจิตสาธารณะ

พัฒนาคลองส่งน้ำชลประทานในชุมชนให้มีภูมิทัศน์ที่ดีขึ้น โดยการขุดลอกและกำจัดวัชพืช เช่น หญ้า เศษดิน และเศษไม้ที่เกิดจากการพัดพาของน้ำไหลในคลอง ทำให้น้ำไหลได้สะดวกขึ้น ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากน้ำในการเกษตรได้อย่างเต็มที่

1.3 ด้านความพึงพอใจของชุมชนจากการสังเกตโดยภาพรวม และจากการแจกแบบสอบถามความพึงพอใจของชุมชน ชุมชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ภาพประกอบ 28 การระดมความคิดสรุปผลการปฏิบัติโครงการของกลุ่มทำความดีด้วยหัวใจ

1.4 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ เครื่องมือไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์ไม่แข็งแรง สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย

2. สรุปผลการปฏิบัติโครงการ 3 ส. (สระ ไส สะอาด)

ของกลุ่มทวาทศมงคล

2.1 ด้านสัมพันธภาพกับชุมชน

จากการที่นักศึกษาไปทำกิจกรรมจิตสาธารณะ ที่โรงเรียนนางอยโพนปลาไหลพบว่ากลุ่มนักศึกษาและชาวบ้าน ได้ให้ความสนใจในกิจกรรมพัฒนาโรงเรียน และชุมชนโดยสังเกตจากการร่วมมือ ร่วมใจ พุดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเปลี่ยนอุปกรณ์ในการปรับภูมิทัศน์โรงเรียนและบริเวณโดยรอบชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศึกษาและชุมชน

2.2 ด้านปัญหาชุมชนที่ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาโดยการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

จากการที่กลุ่มนักศึกษาจิตสาธารณะได้เข้าไปทำจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชนบริเวณสระน้ำของโรงเรียนนางอยโพนปลาไหล ทำให้สาหร่ายมีความสะอาดมากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นรอบสระน้ำที่มีความสะอาด รวมไปถึงในสระน้ำที่ได้ทำการกำจัดวัชพืชที่ออก ทำให้บริเวณดังกล่าวสะอาดมากยิ่งขึ้น ไม่มีวัชพืชหมักหมม เหมาะสมกับการเลี้ยงปลาเพื่อทำเป็นอาหารกลางวัน

2.3 ด้านความพึงพอใจของชุมชนจากการสังเกตโดยภาพรวม

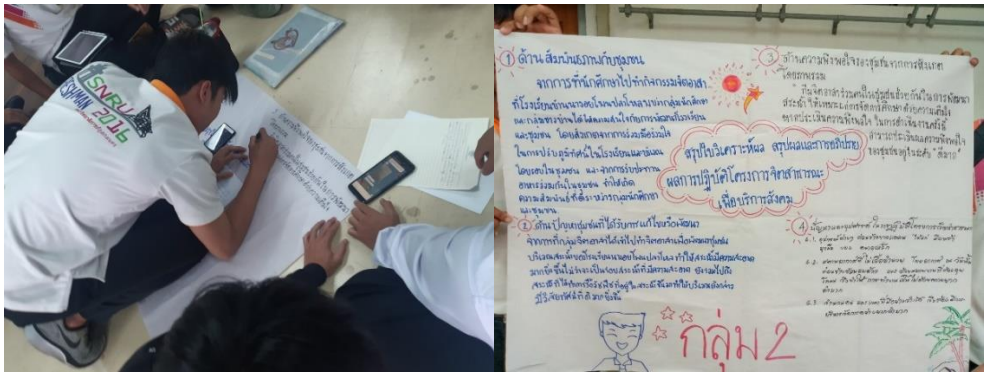
และจากการแจกแบบสอบถามความพึงพอใจของชุมชน

จากการสังเกตโดยภาพรวม ทีมงานจิตสาธาณณะร่วมกับคนในชุมชนร่วมการพัฒนาบ่อเลี้ยงปลาที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงปลาเพื่อเป็นอาหารกลางวันด้วยความเต็มใจโดยการประเมินความพึงพอใจในครั้งนี้ ถือว่าชุมชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติโครงการจิตสาธาณณะ

2.4.1 อุปกรณ์ต่าง ๆ ค่อนข้างขาดแคลนได้แก่ มีดพร้า ถูมมือ

จอบ คราดเหล็ก

ภาพประกอบ 29 การระดมความคิดสรุปผลการปฏิบัติโครงการของกลุ่มทวาทศกมล

2.4.2 สภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย โดยอากาศในวันนั้นค่อนข้าง

ร้อนอบอ้าว และด้วยสภาพงานที่ต้องลุยโคลน จึงทำให้การทำงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก

2.4.3 จำนวนคนที่มีอย่างจำกัดจึงต้องมีการบริหารจัดการ

อย่างยากลำบาก

แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธาณณะเสร็จ

ได้ส่งตัวแทนนักศึกษาแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการวิเคราะห์และผลการสรุปการปฏิบัติ

โครงการจิตสาธาณณะที่ได้รับระดมความคิดการข้างต้น ให้สมาชิกเข้าร่วมโครงการได้รับฟัง

ดังภาพประกอบ 30

ภาพประกอบ 30 ตัวแทนนักศึกษาแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการสรุปการปฏิบัติโครงการ

หลังจากตัวแทนนักศึกษาแต่ละกลุ่มนำเสนอเสร็จ ผู้วิจัยและนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการอภิปรายผลร่วมกันในเรื่องของผลสรุปที่ได้จากการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ โดยนักศึกษาแต่ละคนได้สรุปลงในใบวิเคราะห์ผล สรุปผลและการอภิปรายผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ทั้งได้ร่วมเปลี่ยนเรียนรู้ และผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการจัดโครงการจิตสาธารณะในครั้งต่อไป เช่น การปฏิบัติตัว การเตรียมตัวที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นต้น ในส่วนนี้มีนักศึกษา 3 คน ได้แสดงถึงความรู้สึกว่า

“การทำกิจกรรมครั้งนี้ทำให้รู้ว่า คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่สำคัญของนักศึกษา คือ การมีจิตสาธารณะเพราะว่านักศึกษาคือพลังสำคัญที่จะช่วยพัฒนาสังคมและชุมชนได้เป็นอย่างดี”

(นักศึกษารหัส 62115246114, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 63)

“การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในครั้งนี้ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาด รักษาสิ่งแวดล้อม และรักษาสมบัติของส่วนรวม มีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของเราที่ต้องให้ความร่วมมือและมีส่วนรับผิดชอบ และที่สำคัญได้ทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ รู้สึกสนุกและได้ประโยชน์อีกทั้งได้ฝึกให้ตนเองมีความรับผิดชอบ”

(นักศึกษารหัส 62115268111, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 63)

“รู้สึกว่าการทำกิจกรรมเพื่อสังคมในครั้งนี้ไม่ใช่เรื่องยากอย่างที่คิด แล้วยังได้รับประโยชน์สนุกและได้ฝึกตนเองให้มีความรับผิดชอบ ให้ความสำคัญมีกับการดูแลรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม”

(นักศึกษารหัส 59101201114, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 63)

4.2 สะท้อนผลด้านความรู้สึกในด้านความรัก ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

หลังจากวิเคราะห์ผล สรุปผลและอภิปรายผลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยและนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการร่วมกันสะท้อนผล หรือแสดงความรู้สึกที่ได้ร่วมปฏิบัติโครงการในด้านความรัก ความเอื้ออาทรที่มีต่อกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยแสดงออกผ่านการเล่าเรื่องราว แสดงรูปภาพ หรือเปิดวิดีโอ ดังภาพประกอบ 31

ภาพประกอบ 31 ผู้วิจัยและนักศึกษา ร่วมกันสะท้อนผล หรือแสดงความรู้สึกที่ได้ร่วมปฏิบัติโครงการ

จากการที่ได้ร่วมกันสะท้อนผล นักศึกษามีความตระหนักว่าการลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นเรื่องที่ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งกิจกรรมนี้ยังเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีให้แก่นักศึกษา ถ้านักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน คือ มีความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน สังคมนี้ก็จะมีความสงบสุข ซึ่งสะท้อนออกมาจากความรู้สึกของนักศึกษาหลายคนว่า

“การบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกันเป็นกลุ่มในสังคมจำเป็นต้องมีความเสียสละช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อนักศึกษาจบการศึกษาออกไปแล้วสามารถทำให้นักศึกษาทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”

(นักศึกษารหัส 62115246102, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 63)

“การปลูกฝังให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์มีจิตสาธารณะทำให้นักศึกษาออกไปเป็นครูที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในสังคมได้”

(นักศึกษารหัส 62115246114, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 63)

“การทำกิจกรรมทุกกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นการสร้างพื้นฐานของจิตสาธารณะนั่นคือการเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม”

(นักศึกษารหัส 62115268111, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 63)

“การให้นักศึกษาออกไปพัฒนาชุมชนบ่อย ๆ จะทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกหวงเห็นในสิ่งที่เป็นส่วนรวมมากขึ้น”

(นักศึกษารหัส 60101209128, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 63)

“การลงพื้นที่ทำกิจกรรมในชุมชนจริง ๆ ทำให้เกิดจิตสาธารณะอย่างแท้จริง การลงมือปฏิบัติลงมือกระทำ ทำให้เกิดความผูกพันและเข้าถึงปัญหาชุมชนและสังคมได้เป็นอย่างดี”

(นักศึกษารหัส 59101205114, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 63)

“รู้สึกว่าเป็นรักเรามากขึ้น”

(นักศึกษารหัส 59101201121, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 63)

“การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน หรือให้ความช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถของเราเป็นความสุข และเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่ต้องให้ความสำคัญในการให้ความร่วมมือและเอาใจใส่สังคม ดังกิจกรรมที่ได้ทำนี้”

(นักศึกษารหัส 61101205109, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 63)

4.3 การเกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี

แรงบันดาลใจในการมีจิตสาธารณะ เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ประสบพบเห็นเอง โดยผู้วิจัยและนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้แสดงความคิดเห็น หรือบอกเล่าเรื่องราวที่ประสบพบเห็นสิ่งแวดล้อม ที่ได้ร่วมพัฒนาจนเกิดความงดงาม ถูกสุขลักษณะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสุข ที่ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจนเกิดความประทับใจซาบซึ้ง เห็นความสำคัญของการที่ต้องอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่มีส่วนพัฒนา ทำให้เกิดพลังอำนาจในใจที่เป็นแรงบันดาลใจ มุ่งมั่น ต้องการ กระทำให้บรรลุผลที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศชาติ หรือสังคมโลกโดยรวม โดยผู้วิจัยได้เอารูปภาพ วีดีโอ ของดาราดันแบบด้านจิตสาธารณะ บุคคลต้นแบบจิตสาธารณะต่าง ๆ ตลอดจนถึงวีดีโอ และรูปภาพ ที่นักศึกษาได้ร่วมทำกิจกรรมร่วมกันมาแสดงและอภิปราย จนนักศึกษาทุกคนประทับใจเกิดความซาบซึ้งใจ เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ต่อไปในอนาคต ดังภาพประกอบ 32

ภาพประกอบ 32 รูปภาพ วีดีโอ ของบุคคลต้นแบบจิตสาธารณะต่าง ๆ มาเปิดแสดงให้นักศึกษา อภิปรายร่วมกัน

นักศึกษาได้เห็นภาพการร่วมมือกันของคนในชุมชน ได้บอกเล่าเรื่องราว ที่ได้ยินคนในชุมชนพูดคุยกันในช่วงร่วมกันขุดลอกคลองส่งน้ำชลประทาน ดังเช่นคำว่า “ดีมากที่มีนักศึกษามาช่วยไม่อย่างนั้นคงไม่มีน้ำเข้ามาทำการเกษตร” และในช่วงขุดลอก บ่อน้ำในโรงเรียน นักศึกษาได้ยินคนในชุมชนพูดคุยกันอีกว่า “จะได้มีการเลี้ยงปลาสักที” เมื่อนักศึกษาได้ยินแล้วมีความผ่อนคลาย มีกำลังใจที่จะปฏิบัติจิตสาธารณะต่อไป ซึ่งจากกิจกรรมนี้ นักศึกษาหลายคนได้แสดงความรู้สึกจากใจว่า

“รู้สึกภูมิใจที่ได้เห็นแบบอย่างของผู้มีจิตสาธารณะ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. เป็นต้น และเกิดแรงบันดาลใจที่จะปฏิบัติตาม”

(นักศึกษารหัส 62115246114, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“อยากทำให้ได้เหมือนผู้ใหญ่บ้านที่นำลูกบ้านและนักศึกษา พัฒนา คลองส่งน้ำชลประทานอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย”

(นักศึกษารหัส 59101205114, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“ประทับใจในตัวรุ่นพี่มากค่ะเขาเป็นเห็นว่าเราเป็นรุ่นน้องเขาก็ให้การดูแล เราดีเป็นแบบอย่างที่ดีไม่ให้เราลำบาก คอยสอนและช่วยเหลือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ค่ะ”

(นักศึกษารหัส 62115246214, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“กิจกรรมครั้งนี้ทำให้รู้สึกที่เราต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อเป็นต้นแบบในด้านจิตสาธารณะให้กับน้อง ๆ เพราะว่าความประทับใจมันคือได้เจอน้อง ๆ ได้เจอทุกคน ได้ทำความรู้จักกับคนใหม่ ๆ และได้เรียนรู้นิสัยคนใหม่ ๆ เพื่อที่จะปรับตัวเข้าหากันในการทำงานร่วมกัน”

(นักศึกษารหัส 60101205107, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

หลังจากการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ การสะท้อนผลในชั่วโมงสุดท้ายนี้ นักศึกษาได้เห็นว่าจิตสาธารณะมีความสำคัญ และถือว่าเป็นเรื่องไม่ไกลตัว ตลอดถึงนักศึกษา มีพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนหลังจากเข้าร่วมโครงการอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น รู้จักการถนอมสิ่งของส่วนรวมต่าง ๆ การปิดแอร์ ปิดไฟ หลังจากเรียนเสร็จ เป็นต้น ดังตัวอย่างคำกล่าวของนักศึกษาที่ว่า

“การเห็นแก่ตัวการขาดความรับผิดชอบในการดูแลสิ่งของที่เป็นส่วนรวมหรือสิ่งของสาธารณะนั้น ทำให้เกิดความเสียหายใช้ได้ไม่นาน เช่น โต๊ะเก้าอี้ภายในห้องเรียน หากไม่ถนอมก็จะเสียหายเร็วขึ้น การไม่ปิดไฟ ไม่ปิดแอร์ หรือไม่ปิดพัดลมในห้องเรียน ก็เป็นเหตุให้สูญเสียไฟฟ้าและงบประมาณโดยใช่เหตุ รวมทั้งอุปกรณ์ก็เสียหายเร็วขึ้นด้วย ดังนั้นเราจึงช่วยกันรักษา”

(นักศึกษารหัส 60101209120, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“หลังจากเรียนเสร็จเมื่อก่อนก็ไม่ได้สนใจเรื่องปิดไฟ ปิดแอร์ เมื่อเรียนเสร็จก็เดินออกห้องไปเลย เพราะคิดว่าเดี๋ยวคนคุมห้องก็มาปิดเอง แต่ครั้งนี้ทำแล้วกลับสบายใจ รู้สึกภูมิใจที่ได้ช่วยมหาวิทยาลัยประหยัดค่าไฟฟ้า”

(นักศึกษารหัส 60101209113, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“ได้เห็นป่าแม่บ้านของมหาวิทยาลัย ทำความสะอาดบริเวณที่มีนักศึกษาบางกลุ่มเข้ามาทำกิจกรรมแล้วทำความสกปรกทิ้งไว้ ข้าพเจ้าจึงเข้าไปช่วยกวาดทำความสะอาด เพราะสิ่งนั้นเกิดจากฝีมือของเพื่อนนักศึกษา เมื่อเห็นแล้วเกิดความละอายใจ จึงเข้าไปช่วยในฐานะที่เป็นนักศึกษาคนหนึ่ง และเมื่อได้ช่วยแล้วก็รู้สึกสบายใจ”

(นักศึกษารหัส 60101205134, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“การปฏิบัติจิตสาธารณะเพื่อสังคมแค่เปลี่ยนตัวเราคนเดียวก็สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ได้ มันก็เป็นไปได้ยากอยู่แต่ถ้าทุกคนคิดแบบนี้ไม่ใช่เรื่องยากเลย ดังนั้นควรเริ่มที่ตัวเองดีที่สุด ถ้าทำได้แล้วค่อยไปบอกคนอื่นเขา ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มต้นจากตัวเรา”

(นักศึกษารหัส 59101205105, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

ภาพประกอบ 33 ผู้วิจัยและนักศึกษาร่วมพูดคุย และรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
กลับจากเสร็จสิ้นชั่วโมงสุดท้ายของหลักสูตรฯ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี 2) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ดังต่อไปนี้ (1) เปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี (2) เปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของนักศึกษา กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้ และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ ระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ระยะที่ 3 ทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ วิธีดำเนินการวิจัยในแต่ละระยะ พอสังเขปมีดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจการนักศึกษา และนายกสโมสรนักศึกษา จากนั้นสังเคราะห์สรุปประเด็นสำคัญ ได้หลักการ 2 ข้อหลัก คือ 1) มุ่งเน้นให้นักศึกษามีจิตสาธารณะ 2) มุ่งเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ตามองค์ประกอบ 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5) ผลการเรียนรู้ 6) โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อการเรียนการสอน 10) การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 ทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดประชากรเป็นนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 1,458 คน โดยจำแนกตามชั้นปีและเพศของนักศึกษา ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 24 คน โดยจำแนกเป็นชั้นปีละ 6 คน เป็นชาย 3 คน และหญิง 3 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้ ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ชั้นปี และเพศของนักศึกษา เป็นชั้น (Stratum) ของการแบ่ง และทุกคนมีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตร

2. สร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ 1) สร้างและหาคุณภาพของแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำร่างแผนการจัดการเรียนรู้ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินตามความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนค่า 5 ระดับ และให้ข้อเสนอแนะ 2) สร้างและหาคุณภาพของแบบวัดจิตสาธารณะ เป็นชนิดมาตราส่วนค่า 5 ระดับ โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) 3) สร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) 4) ประเมินความเหมาะสมในด้านเกณฑ์การประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนค่า 5 ระดับ 5) สร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ในชุมชนที่มีต่อหลักสูตร โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (IOC)

3. กำหนดแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียว มีการวัดจิตสาธารณะ ก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest design)

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเวลา 1 ภาคเรียน รวมเวลาทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง โดยก่อนเรียนตามหลักสูตรมีการวัดจิตสาธารณะก่อน ในระหว่างทำกิจกรรม มีการประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะทุกครั้ง เมื่อจบกิจกรรมที่ชุมชน มีการประเมินความพึงพอใจของบุคคลในชุมชนที่เข้ามาร่วมกิจกรรม และหลังจบกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมฯ มีการวัดจิตสาธารณะอีกครั้ง รวมทั้งมีการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาด้วย

5. วิเคราะห์ข้อมูลด้านจิตสาธารณะ การปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการโดยใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) แบบ dependent samples และชนิดกลุ่มเดียวเทียบกับเกณฑ์ แบบ one sample

สรุปผล

ผลการวิจัยตามขั้นตอนที่ได้นำเสนอข้างต้น สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. หลักสูตรที่สร้างขึ้นมี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ
ของหลักสูตร 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการเรียนรู้
รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งให้นักศึกษารู้
และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อการเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาชุมชน
สามารถปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ และมีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น 5) ผลการเรียนรู้ 6) โครงสร้าง
องค์ประกอบจิตสาธารณะ 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน
คือ (1) เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และสำรวจชุมชน (2) เตรียมการจัดโครงการ
(3) การปฏิบัติโครงการ (4) วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม (5) ขึ้นสรุปและ
การอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม 9) สื่อการเรียนการสอน 10) การวัดผล
ประเมินผลการเรียนรู้

ผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง
จิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับ
นักศึกษาปริญญาตรี ในภาพรวมทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$,
S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบ พบว่ามี 3 องค์ประกอบ ที่มีความเหมาะสม
อยู่ในระดับมากที่สุด คือ หลักการของหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล
การเรียนรู้ นอกนั้นมีความเหมาะสมอยู่ระดับมาก ซึ่งองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมสูงสุด คือ
การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.29) และต่ำสุด คือ ผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.45$,
S.D. = 0.25)

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า

2.1 หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม
และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีที่พัฒนาขึ้น สามารถที่จะนำไป
เสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้จากผลที่นำไปทดลองใช้กับนักศึกษา
กลุ่มเป้าหมาย พบว่านักศึกษามีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น โดยหลังเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.24) เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียนที่มีจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ระดับ
ปานกลาง ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 0.19) ซึ่งจิตสาธารณะของนักศึกษา หลังเรียนตามหลักสูตร
สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 หลังเรียนตามหลักสูตรเสริม นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมในระดับดีเยี่ยม โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 88 คะแนน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม 20 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และระดับดีมาก 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67

3. ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตร พบว่า

3.1 ผลความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในภาพรวมทุกองค์ประกอบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบ พบว่า มี 1 องค์ประกอบ ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม นอกนั้นมีความพึงพอใจอยู่ระดับมาก ซึ่งองค์ประกอบที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.33) และต่ำสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.40)

3.2 ผลความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในภาพรวมทุกองค์ประกอบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบ พบว่า มี 1 องค์ประกอบ ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะ นอกนั้นมีความพึงพอใจอยู่ระดับมาก ซึ่งองค์ประกอบ ที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะ ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.14) และต่ำสุด คือ ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.26)

อภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้

ผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ พบว่า หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ในภาพรวมทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

1.1 การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด การเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนานักศึกษาที่ สำเนา ขจรศิลป์ ได้กล่าวว่า การพัฒนา นักศึกษา คือ ความพยายามใด ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีพัฒนาการ ในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ การพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นด้านหนึ่งของกระบวนการพัฒนามนุษย์ ดังนั้นควรมีเป้าหมายพัฒนาอย่างน้อย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านเอกลักษณ์ 3) ด้านคุณธรรม 4) ด้านอารมณ์ 5) ด้านสังคม 6) ด้านสติปัญญา 7) ด้านวิชาการและวิชาชีพ (สำเนา ขจรศิลป์, 2538, หน้า 3-10) ซึ่งทำให้มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนา หลักสูตรเสริมนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบจิตสาธารณะจากนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน ได้องค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) ด้านการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ 2) ด้านความรู้สึกรักใคร่ที่มีต่อส่วนรวม 3) ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม 4) ด้านการรู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบ 5) ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านนี้มีรูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะที่สอดคล้องกับเป้าหมาย การพัฒนานักศึกษาใน 7 ด้าน ที่ศาสตราจารย์ ดร.สำเนา ขจรศิลป์ ได้กล่าวไว้ข้างต้น

1.2 การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้นำเอาแนวคิด พื้นฐานในการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะที่มีความเหมาะสมถึง 2 แนวคิด คือ แนวคิดการเรียนรู้ ใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2 แนวคิดข้างต้น รวมกันเป็นการเรียนรู้โดยใช้ ชุมชน (Community Service) จากการสรุปแนวคิดข้างต้นนี้ ได้แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและ สำรวจชุมชน ขั้นตอนที่ 2 ขั้นเตรียมการจัดโครงการ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นปฏิบัติโครงการ ขั้นตอนที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ผลโครงการ จิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและการอภิปรายผล โครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ซึ่งทั้ง 2 แนวคิดที่ถูกนำมาหลอมรวมกันนี้ มีความเหมาะสม ที่จะเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยตัวชี้วัดที่สำคัญที่จะทำให้รู้ว่านักศึกษามีจิตสาธารณะหรือไม่ นั่น ก็คือการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ดังผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้องค์ประกอบนี้มีความเหมาะสมมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุดด้วย ซึ่งการวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้มีทั้งการประเมินผลก่อนการทดลองใช้หลักสูตร ระหว่างการใช้หลักสูตร และหลังการทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นความมีจิตสาธารณะของนักศึกษา อย่างชัดเจน ตลอดถึงด้านสื่อการเรียนการสอนที่เป็นตัวส่งเสริมให้เกิดความมีจิตสาธารณะมากที่สุด เพราะนักศึกษามีการตอบสนองสื่อได้ดี สื่อสามารถจุดประกายความคิดเรื่องจิตสาธารณะ แก่นักศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดความตั้งใจ มีสมาธิจดจ่อกับเนื้อหา หรือกิจกรรมนั้น ๆ อย่างดียิ่ง สื่อเหล่านั้น เช่น รูปภาพ วีดีโอของดารารหรือบุคคลต้นแบบด้านจิตสาธารณะต่าง ๆ ทั้งนี้ ยังรวมถึงสื่อที่นักศึกษาได้พบเห็น และได้สัมผัสจริง เช่น วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติ

โครงการจิตสาธารณะ ผู้นำชุมชนบุคคลที่เข้าร่วมโครงการ เป็นต้น จากองค์ประกอบข้างต้นนี้ จึงเชื่อได้ว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักศึกษาได้อย่างดียิ่ง

สิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่าทั้งสองแนวคิดมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ เนื่องจากแนวคิด “การเรียนรู้รับใช้สังคม” มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาจิตสาธารณะ และมีสาระสำคัญที่น่าสนใจ คือ 1) การเรียนรู้รับใช้สังคม เป็นการเรียนรู้เชิงบริการที่แสดงถึงความรู้ทักษะ มีการบูรณาการการเรียนรู้ (Integrated Learning) และมีเป้าหมายที่มีคุณค่าอย่างชัดเจน โดยเกิดขึ้นจากเป้าหมายของหลักสูตรหรือสถาบัน ซึ่งการบริการทำให้เกิดองค์ความรู้และสาระทางวิชาการ ในทางกลับกันความรู้ทางวิชาการก็ส่งเสริมการบริการ เช่นกัน 2) การบริการที่มีคุณภาพ (High Quality Service) การบริการสนองตอบตรงความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง มีการบริหารจัดการที่ดี นักศึกษาให้บริการที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและลักษณะของการบริการเหมาะสมกับอายุของนักศึกษาที่ให้บริการ 3) การร่วมมือ (Collaborative) โครงการเรียนรู้เชิงบริการเป็นการร่วมมือกันหลายฝ่ายทั้งนักศึกษา ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่/พนักงานขององค์กร และชุมชน รวมถึงผู้บริหารสถาบันผู้สอน และผู้รับบริการทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผน และทุกฝ่ายได้ประโยชน์จากโครงการ 4) การแสดงความเห็นของนักศึกษา (Student Voice) นักศึกษาเข้าร่วมโครงการมีความกระตือรือร้นในการเลือกและวางแผนการให้บริการ อีกทั้งมีการให้ผลสะท้อนกลับ การประเมิน และการเผยแพร่ผลงาน โดยกำหนดบทบาท และลักษณะงานที่เหมาะสมกับอายุของนักศึกษา 5) ความรับผิดชอบสาธารณะ (Civic Responsibility) การเรียนรู้เชิงบริการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อของนักศึกษาในการเอาใจใส่ คำนึงถึงผู้อื่น และช่วยเหลือชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมในโครงการทำให้นักศึกษาเข้าใจว่าโครงการเรียนรู้เชิงบริการมีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร 6) การสะท้อนกลับ (Reflection) ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ การเรียนรู้ของนักศึกษาและหลักสูตรทางวิชาการ ซึ่งกระทำก่อน ระหว่าง และหลังโครงการเรียนรู้เชิงบริการ 7) การประเมิน (Evaluation) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะนักศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ ซึ่งการประเมินนั้นเป็นไปเพื่อวัดความก้าวหน้าของการเรียนรู้และเป้าหมายการบูรณาการของโครงการ (The Center of Community Service, 2001, อ้างถึงใน เวสาลี ชาติสุทธิพันธ์, 2550, หน้า 27) และอีกแนวคิดหนึ่ง คือ “การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษา โดยมีเนื้อหาสำคัญ คือ 1) ประชาชนยอมรับในโครงการนั้น และเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน 2) ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น 3) ลดความขัดแย้งในชุมชน ประสานสัมพันธ์ความสามัคคีกันระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับนักศึกษา 4) โครงการให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น และระดมทรัพยากร

ในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น 5) ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของคนในชุมชน (ณรงค์ ณ เชียงใหม่, 2545, หน้า 2-3) และทั้งสองแนวคิดได้นำมาหลอมรวมกันเกิดเป็น “การเรียนรู้รับใช้ชุมชน” ซึ่งเกิดเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

1.3 การกำหนดองค์ประกอบหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ รวมทั้งการยกร่างรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบ ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ และถูกต้องตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ได้ให้คำแนะนำเป็นอย่างดี โดยองค์ประกอบมี ดังนี้

1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) แนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของหลักสูตร ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งให้นักศึกษารู้และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อการเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหา ชุมชน สามารถปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ และมีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น 5) ผลการเรียนรู้ 6) โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ 7) โครงสร้างหลักสูตร 8) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน คือ (1) เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และสำรวจชุมชน (2) เตรียมการจัดโครงการ (3) การปฏิบัติโครงการ (4) วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม (5) ขึ้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม 9) สื่อการเรียนการสอน 10) การวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้ ยกตัวอย่างการกำหนดและยกร่างรายละเอียดองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น

1) การกำหนด “หลักการของหลักสูตร” และ “แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้” โดยการศึกษาองค์ประกอบจิตสาธารณะ ที่นักวิชาการ จำนวน 20 ท่านกล่าวไว้ ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ ได้องค์ประกอบ 5 ด้าน และ 15 พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ และ นำกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ มากำหนดเป็นหลักการของหลักสูตร ส่วนแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดพื้นฐานทั้งสองแนวคิดที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น รวมเป็น การเรียนรู้รับใช้ชุมชนได้ขั้นตอน 5 ขั้นตอน ซึ่งนำมากำหนดเป็นแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในหลักสูตรดังกล่าว

2) การกำหนด “โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ” และ “ผลการเรียนรู้” ของหลักสูตร ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ โดยการนำ องค์ประกอบ 5 ด้าน และ 15 พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะมากำหนดเข้าในขั้นตอนการเรียนรู้ รับใช้ชุมชนทั้ง 5 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และการสำรวจ ชุมชน 2) ด้านการเตรียมจัดโครงการ 3) ด้านการปฏิบัติโครงการ 4) ด้านการวิเคราะห์ผล 5) ด้านการสรุป และการอภิปรายผลโครงการ ซึ่งการกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ดังกล่าว สอดคล้องกับ Texas Agricultural Extension Service (Online อ้างถึงใน สมพร หลิมเจริญ, 2552, หน้า 91) ที่ได้กล่าวถึงหลักสูตรเสริมว่า 1) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลาย 2) เป็นการพัฒนาทักษะชีวิต ทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้

จากสิ่งแวดล้อม 3) เป็นการพัฒนาคูณลักษณะทางจริยธรรมและมุมมองในด้านบวก วัฒนธรรมที่หลากหลายและการปฏิสัมพันธ์ 4) เป็นหลักสูตรที่ออกแบบขึ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญ โดยขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน นั้นผู้วิจัยได้ศึกษาจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูล คือ จากเอกสารของหน่วยงาน เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย หนังสือ ตำรา ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ และผู้บริหารในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จากนั้นนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ มาวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปสาระสำคัญจำแนกเป็น 5 ด้าน ตามที่กล่าวไปแล้ว จากนั้นทำการวิเคราะห์โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ หลักการของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อกำหนดเป็น “ผลการเรียนรู้” ของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ แล้วนำไปสู่การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ต่อไป โดยหน่วยการเรียนรู้ต้องมีความถูกต้องเชื่อถือได้ มีความต่อเนื่องและเหมาะสม สอดคล้องกับ Ornstein and Hunkins (1993, pp. 236–241 อ้างถึงใน สุรินทร์ เมทนี, 2559, หน้า 43-44) ที่กล่าวว่าหลักสูตรที่ดีควรมีการจัดเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะต่าง ๆ ให้มีความต่อเนื่องตลอดหลักสูตร หลักสูตรที่ดีนอกจากมีการกำหนดผลการเรียนรู้ และลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ที่ดีแล้ว ยังต้องมีความต่อเนื่องของเนื้อหาที่เหมาะสมอีกด้วย

2. ผลการนำหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะไปทดลองใช้

ผลการนำหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เมื่อนำไปทดลองใช้ พบว่า

2.1 หลักสูตรมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ สามารถที่จะนำไปเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้จากผลที่นำไปทดลองใช้กับนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย พบว่า นักศึกษามีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น โดยหลังเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียนที่มีจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง และนักศึกษามีจิตสาธารณะหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งนักศึกษาหลังเรียนตามหลักสูตรแล้วได้สังเกตเห็นว่าจิตสาธารณะมีความสำคัญและถือว่าเป็นเรื่องไม่ไกลตัว ตลอดถึงนักศึกษามีพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนหลังจากเข้าร่วมโครงการอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น นักศึกษารู้จักการถนอมสิ่งของส่วนรวมต่าง ๆ การปิดแอร์ ปิดไฟ หลังจากเรียนเสร็จ เป็นต้น ดังตัวอย่างคำกล่าวของนักศึกษาที่ว่า

“การเห็นแก่ตัวการขาดความรับผิดชอบในการดูแลสิ่งของที่เป็นส่วนรวมหรือสิ่งของสาธารณะนั้นทำให้สิ่งของที่เป็นส่วนรวมเกิดความเสียหายใช้ได้ไม่นาน เช่น โต๊ะเก้าอี้ภายในห้องเรียนหากไม่ถนอมก็เสียหายเร็วขึ้น การไม่ปิดไฟ ไม่ปิดแอร์ หรือไม่ปิดพัดลมในห้องเรียน ก็เป็นเหตุให้สูญเสียไฟฟ้าและงบประมาณโดยใช้เหตุ รวมทั้งอุปกรณ์ก็เสียหายเร็วขึ้นด้วย ดังนั้นเราจึงช่วยกันรักษา”

(นักศึกษารหัส 60101209120, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“หลังจากเรียนเสร็จเมื่อก่อนก็ไม่ได้สนใจเรื่องปิดไฟ ปิดแอร์ เมื่อเรียนเสร็จก็เดินออกห้องไปเลย เพราะคิดว่าเดี๋ยวคนคุมห้องก็มาปิดเอง แต่ครั้งนี้ทำแล้วกลับสบายใจ รู้สึกภูมิใจที่ได้ช่วยมหาวิทยาลัยประหยัดค่าไฟฟ้า”

(นักศึกษา รหัส 60101209113, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“ได้เห็นป้าแม่บ้านของมหาวิทยาลัย ทำความสะอาดบริเวณที่มีนักศึกษา บางกลุ่มเข้ามาทำกิจกรรมแล้วทำความสะอาดทิ้งไว้ ข้าพเจ้าจึงเข้าไปช่วยกวาดทำความสะอาด เพราะสิ่งนั้นเกิดจากฝีมือของเพื่อนนักศึกษา เมื่อเห็นแล้วเกิดความละอายใจ จึงเข้าไปช่วยในฐานะที่เป็นนักศึกษาคนหนึ่ง และเมื่อได้ช่วยแล้วก็รู้สึกสบายใจ”

(นักศึกษา รหัส 60101205134, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

“การปฏิบัติจิตสาธารณะเพื่อสังคมแค่เปลี่ยนตัวเราคนเดียวก็สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ได้ มันก็เป็นไปได้ยากอยู่แต่ถ้าทุกคนคิดแบบนี้ไม่ใช่เรื่องยากเลย ดังนั้นควรเริ่มที่ตัวเองดีที่สุด ถ้าทำได้แล้วค่อยไปบอกคนอื่นเขา ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มต้นจากตัวเรา”

(นักศึกษา รหัส 59101205105, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

2.2 นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม 20 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และระดับดีมาก 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 การปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในโครงการคลองสวย น้ำใส รวมใจจิตสาธารณะในช่วงวันที่ 1-5 เริ่มปฏิบัติการตั้งแต่เวลา 07.00 น. ตลอดระยะทาง 2 กิโลเมตร นักศึกษาและชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการร่วมกันกำจัดวัชพืชและขยะในคลองส่งน้ำชลประทานสำเร็จในเวลาเกือบ 12.00 น. นักศึกษาส่วนใหญ่ได้แสดงถึงพลังแห่งความสำเร็จ เช่น การปรบมือ การยกมือโห่ขึ้นดัง ๆ พร้อมกัน ซึ่งชาวบ้านเหล่านั้นก็แสดงสีหน้ายิ้มแย้มพึงพอใจไปด้วย หลังจากนั้นได้ร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในโครงการ 3 ส. (สระ ใส สะอาด) ในช่วงวันที่ 6-9 เริ่มปฏิบัติการตั้งแต่เวลา 13.00 น. นักศึกษาและชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการเริ่มลงมือกำจัดวัชพืชในสระ โดยชาวบ้านที่นำเครื่องตัดหญ้ามาก็ตัดหญ้ารอบ ๆ สระ และตรงที่น้ำแห้งสามารถลงได้นักศึกษาบางส่วนก็เปลี่ยนชุดลงถอนวัชพืชกลางสระ ส่วนนักศึกษาที่เหลือนอกนั้นและชาวบ้านได้ช่วยเก็บกวาดวัชพืชที่ถูกตัดและถูกถอนโยนขึ้นมา นักศึกษาชาวบ้านมีความมุ่งมั่น ร่วมมือร่วมใจกัน ทำงานเป็นทีม และมีความอดทนเป็นอย่างดีดีมาก ตลอดระยะเวลา 9 ชั่วโมงทั้งวันผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนไม่ได้แสดงความเหน็ดเหนื่อย ถึงแม้แต่ละคนดูสภาพจะเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างมาก ต่างคนต่างได้ร่วมพูดคุยแสดงถึงความเสียสละของแต่ละฝ่าย และแสดงความภาคภูมิใจออกมาที่ได้เข้าร่วมโครงการจิตสาธารณะทั้งสองโครงการนี้ ดังความรู้สึกของนักศึกษาหลายคนที่แสดงออกมาจากการสัมภาษณ์ว่า

“รู้สึกประทับใจที่เห็นพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ทุกคนมีความเสียสละที่จะทำกิจกรรมพัฒนาสังคมการพัฒนาคอลงส่งน้ำชลประทาน ร่วมกันกำจัดวัชพืชน้ำในโรงเรียน โดยมีความกระตือรือร้นที่อยากจะมีส่วนร่วมทำให้โรงเรียนมีความสะอาดสวยงามรวมถึงชุมชนด้วย”

(นักศึกษา รหัส 61101207125, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“รู้สึกได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดีในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างชุมชนทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและนักศึกษา”

(นักศึกษา รหัส 61101207122, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“รู้สึกประทับใจที่นักศึกษาเรามีจิตสาธารณะที่จะช่วยเหลืองานของสังคมชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยไม่เหน็ดเหนื่อย และให้ความสำคัญกับชุมชนและโรงเรียนมากยิ่งขึ้น”

(นักศึกษา รหัส 62115246107, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“ผมเหนื่อยแต่ผมก็สนุกมาก ๆ ผมอยากทำ ผมบอกกับตัวเองว่าเราจะทำคลองส่งน้ำชลประทานและบ่อน้ำโรงเรียนให้สวย ๆ มากที่สุด ชุมชนจะได้ยิ้มกัน ชุมชนจะได้ฟื้นฟูคลองส่งน้ำขึ้นมาอีกครั้ง และบ่อน้ำของโรงเรียนก็จะใสสะอาดสามารถเลี้ยงปลาได้อีกด้วย”

(นักศึกษา รหัส 60101205107, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“ดิฉันรู้สึกสบายใจที่ทำให้คลองส่งน้ำ และบ่อปลาในโรงเรียนมีความสะอาด มีบรรยากาศที่ดีขึ้น”

(นักศึกษา รหัส 61101207122, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“เราไม่ได้ค่าตอบแทนแต่เราเต็มใจที่จะทำ พอใกล้เสร็จเราก็ตีใจที่ใกล้จะเสร็จเพราะเราทำกันมาเหน็ดเหนื่อยมาก เรารู้สึกดีที่ได้ทำสิ่งดี ๆ ให้กับชุมชนและโรงเรียน”

(นักศึกษา รหัส 59101205114, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

“ดิฉันตั้งใจมากที่ได้ทำ ถ้าถูกบังคับให้ทำดิฉันคงไม่รู้สึกอย่างนี้ แต่นี่ดิฉันเต็มใจจะดิฉันตั้งใจที่ได้ทำเพื่อชุมชนและโรงเรียน”

(นักศึกษา รหัส 62115268116, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 63)

จากข้อมูลดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพสามารถนำไปเสริมสร้างจิตสาธารณะ และเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะอย่างได้ผล เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักการศึกษาหลายท่านที่พัฒนา และทดลองใช้หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา เช่น สอดคล้องกับ ปณพร ศรีปลั่ง (2559, หน้า 208-209). ได้ทำการ ศึกษาการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้านการคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มีค่าเฉลี่ยของคะแนน

หลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ วรพนธ์ จันทรธีระยานนท์ (2559, บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า ผลการศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ระดับจิตสาธารณะของนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ วัลลยา ธรรมอภิบาล (2555, หน้า 217-218) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร โดยมีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และสนทนากลุ่มนิสิต กลุ่มกิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ ว่าจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะสำคัญ และจำเป็นต้องเสริมสร้างให้แก่ นิสิต ตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จัก ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเน้นการนำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่างประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐาน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์หลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร มีการใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียว โดยมีวัดก่อนการทดลอง 1 ครั้ง หลังการทดลอง 1 ครั้ง กับนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ ปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการรับสมัครและคัดเลือกคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัย พบว่า ระดับจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มเป้าหมาย ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะผ่านเกณฑ์การประเมินทุกขั้นตอน รวมทั้งนิสิต มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก ขั้นตอนที่ 4 การประเมินแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตร จากผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสม อย่างไรก็ตามหลังการทดลองใช้หลักสูตรได้มีการปรับปรุงหลักสูตร โดยขยายเวลาการปฏิบัติกิจกรรม ปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนักการศึกษา ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริการสังคม เช่น วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2549, บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์กรณีศึกษา สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สรุปผลการเรียนรู้ของนิสิตที่เรียนด้วยการบูรณาการเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80% ผู้เรียน มีผลการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านความรู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนา ผู้เรียน ด้านทักษะมีทักษะในการวางแผนการสอนการดำเนินการสอน ด้านเจตคติมีเจตคติที่ดี

ต่อวิชาชีพรูการสอนการบริการสังคมและการสอนด้วยเทคนิคการบริการสังคม ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการบูรณาการเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม สามารถพัฒนาการเรียนรู้ผู้เรียนได้ดีเพราะผู้เรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน คือ การเรียนรู้ภาคทฤษฎี การดำเนินกิจกรรม การบริการสังคม การไตร่ตรอง การประเมินผล

เหตุผลที่หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพสามารถนำไปพัฒนาจิตสาธารณะ และความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะอย่างได้ผล สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะ ใช้ขั้นตอนตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่ผู้วิจัยนำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรในแต่ละหน่วยการเรียนรู้เป็นวิธีที่ดีและเหมาะสม ซึ่งผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบด้าน “แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้” มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.50) โดยวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้เป็นกระบวนการหรือขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักศึกษาได้ดำเนินกิจกรรมรับใช้สังคม ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน กิจกรรมนั้นจะสร้างประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งนักศึกษาจะถูกขัดเกลาให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม คือ การมีความรู้ความเข้าใจสภาวะของสังคม การมีจิตสำนึกที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม ยกย่องความรู้ ทศนคติ และทักษะ นักศึกษาจะสามารถพัฒนาหรือแก้ปัญหาชุมชนและสังคมให้ดียิ่งขึ้น โดยมีจุดเน้นสำคัญคือการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน สถาบันศาสนา และสถานประกอบการ ในการเข้ามาพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยมีกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมบุคคล ทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล ซึ่งวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว สอดคล้องกับ คักดีชัย นิรัฐทวี และคณะ (2544, หน้า 170) กล่าวถึงหลักการของการจัดการเรียนรู้รับใช้สังคม ดังนี้ 1) ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความสามารถ และมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับสภาวะที่แท้จริงของสังคม ตั้งแต่สังคมใกล้ตัวผู้เรียนไปจนถึงสังคมในระดับประเทศ 2) ทำให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม คือการมีความรู้ความเข้าใจสภาวะของสังคม การมีจิตสำนึกที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม โดยถือว่าตนคือส่วนหนึ่งของสังคมนั้น และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่สังคม 3) ทำให้ยกระดับความรู้ ทศนคติ และทักษะ ในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะการประยุกต์ใช้ความรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาการมากขึ้น และยังสอดคล้องกับ Wade (1995, p. 197) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม เป็นการบูรณาการการเรียนรู้และการบริการที่มีความหมาย ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนจนเกิดเป็นความรู้ทางวิชาการจากการสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการรับใช้ชุมชน และจะทำให้พลเมืองมีความกระตือรือร้น ซึ่งเป็นผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมในชุมชน กิจกรรม

การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม มีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทุกระดับอายุ จะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในตนเองให้กับผู้เรียน ซึ่งทางสถานศึกษาจะต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและทำให้เกิดประสิทธิภาพ โดยการตอบสนองสังคมผู้เรียน จะใช้ความสามารถในตนเองช่วยแก้ปัญหาในสังคม ประสบการณ์จากการเรียนรู้โดยการรับใช้ชุมชน เกิดจากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ และสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ การรับใช้สังคมจากชุมชน โครงการการรับใช้สังคมต้องจัดการให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติ ตลอดถึงสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ชีวิตจริงได้ จะทำให้ผู้เรียนได้ติดต่อกับประชาชนที่หลากหลาย และได้ทำงานจนเกิดการพัฒนาสังคมประเทศชาติและพัฒนาตนเอง

โดยกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน เป็นขั้นที่นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ และลงชุมชนเพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้ว จึงได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน 2) ขั้นเตรียมการจัดโครงการ เป็นขั้นที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พร้อมกับร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมกันเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มี 3) ขั้นปฏิบัติโครงการ เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาร่วมกันเตรียมความพร้อมชุมชน และจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกันใน ขั้นที่ 2 มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน และสถานการณ์ที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า นักศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยมีอยู่ 2 วิธีการ คือ 3.1) การลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม เป็นขั้นเตรียมความพร้อมในการรับการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แนะแนวทางทำความเข้าใจกับชุมชน 3.2) การจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เป็นขั้นที่นักศึกษาลงชุมชน เพื่อจัดโครงการจิตสาธารณะที่ได้วางแผนไว้ 4) ขั้นวิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมารวมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม และนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ไตร่ตรอง และใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายผลในขั้นตอนต่อไป 5) ขั้นสรุปและอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เป็นขั้นตอนการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมดังกล่าวว่านักศึกษาได้เรียนรู้อะไรมา จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมา

เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้และร่วมแสดงความขอบคุณ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมรับผิดชอบในการช่วยเหลือสังคมต่อไป

2. สื่อการเรียนการสอน ที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งตามผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์กรประกอบ “สื่อการเรียนการสอน” มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.30) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับนักศึกษา โดยสื่อที่ใช้เน้นสื่อที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจิตสำนึก และเหมาะสมกับนักศึกษา อาทิเช่น 1) สื่อประเภทเอกสาร ประกอบการเรียนในแต่ละหน่วย 2) สื่อวัสดุอุปกรณ์ ในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสำนึกต่าง ๆ เช่น ไม้กวาด จอบ กรรไกรตัดหญ้า เป็นต้น 3) สื่อประเภทภาพ เช่น ภาพการปฏิบัติจิตสำนึก และการบริการสังคมต่าง ๆ 4) สื่อ วีดิทัศน์ต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติจิตสำนึก และการบริการสังคมต่าง ๆ 5) สื่อสถานที่จัดโครงการจิตสำนึกเพื่อบริการสังคม 6) สื่อบุคคล เช่น ผู้นำชุมชน บุคคลต้นแบบด้านจิตสำนึก สิ่งเหล่านี้เป็นการเรียนรู้ตัวแบบเชิงสัญลักษณ์ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการรับรู้เรื่องจิตสำนึกได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ Bandura (1977, อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2550, หน้า 236-242) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบมีทั้งหมด 4 อย่าง ดังนี้ 1) กระบวนการความใส่ใจ (Attention) การที่ผู้สังเกตจะต้องรับรู้ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมของผู้ที่เป็นตัวแบบองค์ประกอบที่สำคัญของตัวแบบ ที่มีอิทธิพลต่อความสนใจของบุคคลมีหลายอย่าง เช่น เป็นผู้ที่มีเกียรติสูง มีความสามารถสูง หน้าตาดี รวมทั้งการแต่งตัวการมีอำนาจที่จะให้รางวัลหรือลงโทษ 2) กระบวนการจดจำ (Retention) การที่ผู้สังเกตจะสามารถเลียนแบบให้เหมือนตัวแบบได้เป็นเพราะผู้สังเกตได้บันทึกสิ่งที่ตนสังเกตเห็นในความจำระยะยาว และถ้าผู้สังเกตอธิบายการกระทำของตัวแบบด้วยคำพูดได้ หรือสร้างภาพพจน์ไว้ในใจ ผู้สังเกตจะสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้แม้เวลาผ่านไปนานแล้วก็ตาม 3) กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ (Reproduction) ปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ ความพร้อมด้านร่างกาย และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการเลียนแบบ ถ้าหากผู้สังเกตไม่มีความพร้อมก็จะไม่สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้ การเลียนแบบนี้ไม่ใช่การลอกเลียนแบบอย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยกระบวนการคิด การรู้จัก และความพร้อมด้านร่างกายของผู้สังเกต ดังนั้นพฤติกรรมของแต่ละบุคคลแม้ว่าจะเป็นการเลียนแบบจากตัวแบบเดียวกัน ก็มีความแตกต่างกันไป บางคนอาจทำได้ดีกว่าตัวแบบก็ได้ บางคนก็ทำได้เพียงคล้ายคลึงกับตัวแบบ 4) กระบวนการจูงใจ (Motivation) การที่ผู้สังเกตมีแรงจูงใจที่จะเลียนแบบพฤติกรรม

ของตัวแบบ เพราะผู้สังเกต มีความคาดหวังว่า การเลียนแบบจะนำประโยชน์มาให้ เช่น การได้รับแรงเสริมหรือรางวัลหรืออาจจะนำประโยชน์บางสิ่งบางอย่างมาให้ หรือทำให้สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาได้

3. ผลความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตร

ความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ มีดังนี้ 1) ความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ที่มีต่อหลักสูตรทั้งสองกลุ่มภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรได้รับการพัฒนาตามขั้นตอนกระบวนการเป็นอย่างดี มีผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรได้ชี้แนะชี้แนะ จึงทำให้หลักสูตรมีคุณภาพ สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับสังคม เกิดเป็นกิจกรรมที่ทำทลายและสร้างความเสียสละแก่ส่วนรวม ผู้เกี่ยวข้องในชุมชนรู้สึกมีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาและเห็นประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรม โดยพิจารณาจากการประเมินความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนในด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$) ตลอดถึงสื่อการเรียนการสอนมีความน่าสนใจทำให้เกิดความพึงพอใจในระดับมากสำหรับนักศึกษา ตลอดถึงนักศึกษาเกิดเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร โดยพิจารณาได้จากการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาในด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริมที่มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) ซึ่งสังเกตได้จากการทำกิจกรรมกลุ่ม การแบ่งหน้าที่กันในกลุ่ม การวิเคราะห์ การค้นคว้า และการแสดงออกถึงความสนใจเกี่ยวกับสื่อจิตสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวีดิทัศน์ หนังสือ ภาพยนตร์ มีความตั้งใจใช้สมาธิจดจ่อกับกิจกรรมอย่างดียิ่ง ดังข้อสะท้อนคิดจากการสัมภาษณ์นักศึกษาคณะหนึ่งที่ว่า

“กิจกรรมต่าง ๆ ได้มีการพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น มีความสนุกสนาน และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ถ้ามีกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้อื่นแบบนี้อีกฉันจะยินดีมาก”

(นักศึกษารหัส 62115268116, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 63)

อีกทั้งนักศึกษายังได้บอกเล่าเรื่องราวที่ได้ยินคนในชุมชนพูดคุยกันในช่วงร่วมกันชุดลอกคลองส่งน้ำชลประทาน ดังเช่นคำว่า “ดีมากที่มีนักศึกษามาช่วยไม่อย่างนั้นคงไม่มีน้ำเข้ามาทำการเกษตร” และในช่วงชุดลอกบ่อน้ำในโรงเรียน นักศึกษาก็ได้ยินพูดคุยกันว่า “จะได้มีการเลี้ยงปลาสักที” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนที่มาร่วมโครงการมีความพึงพอใจในหลักสูตรเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ รสรินทร์ แมบจันทิก (อ้างใน ปริญญา ชัยกองเกียรติ และคณะ, 2556, หน้า 8-11) ที่กล่าวถึงลักษณะงานที่มีส่วนสำคัญต่อความพึงพอใจในงานนั้น ๆ ได้แก่ ความน่าสนใจของงาน ความท้าทายของงาน ความแปลกของงาน โอกาสที่ได้เรียนรู้และศึกษางาน โอกาสที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ การรับหน้าที่ความรับผิดชอบ การควบคุมการทำงานและวิธีการทำงาน การที่ผู้ทำงานมีความรู้สึกต่องานที่ทำอยู่ว่าเป็นงานที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน มีความต้องการ

ที่จะปฏิบัติงานนั้น ๆ และเกิดความผูกพันต่องาน สอดคล้องกับ วรพจน์ จันทรธีระยานนท์ (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า ผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกขั้นตอน รวมทั้งนักศึกษามีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก และยังสอดคล้องกับ Bernard (1968, p. 339 อ้างถึงใน สุพินญา คำขจร, 2550, หน้า 50) ที่ได้กล่าวไว้ว่าความพึงพอใจของผู้เรียนเกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ คือ คุณสมบัติของครู เนื้อหา วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลของครู ซึ่งการจะประสบความสำเร็จในการเรียนการสอนได้นั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูในโรงเรียน ที่จะสร้างสรรค์ความสุขในการเรียนให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจ มีความรัก และความกระตือรือร้นในการเล่าเรียน โดยการปรับปรุงองค์ประกอบต่าง ๆ ของครู มีการยกย่อง ให้กำลังใจแก่นักเรียนที่กระทำความดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียน มีความเจริญก้าวหน้า สร้างสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ที่เหมาะสม น่าอยู่ เปิดโอกาส ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหา ปัจจัยความพึงพอใจนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งผลให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้ รับผิดชอบ และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1.1 ควรส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย นำหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้นนี้ ไปเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา เนื่องจาก หลักสูตรนี้ได้ผ่านการประเมินตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และได้นำมาทดลองใช้ซึ่งเกิดผลดี ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ตามหลักการ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.2 ในการนำหลักสูตรไปใช้สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ก็สามารถทำได้โดยการปรับองค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับระดับชั้น ที่นำไปใช้ ตลอดจนปรับเนื้อหาสาระให้มีความเหมาะสมกับช่วงชั้นนั้น ๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านอื่น ๆ สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษา เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความเป็นพลเมืองดี เป็นต้น เพื่อให้เป็นนักเรียนหรือนักศึกษาที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความประพฤติที่ถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม อันจะเป็นแนวทางสู่ความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติได้ในอนาคต

2.2 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับบุคคลในองค์กรอื่น ๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองทัพ เป็นต้น เพื่อให้มีความมึจิตสาธารณะไปสู่บุคคลอื่น ๆ อย่างหลากหลาย อันจะนำไปสู่การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำให้คนในชาติมีความปกติสุข ทั้งยังสอดคล้องกับพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมุ่งเน้นให้ประชาชนมีจิตสาธารณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยทรงพระราชทานโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ เช่น โครงการจิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ” โครงการอบรม “หลักสูตรจิตอาสา 904” เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ นันทจันทร์. (2549). *การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ เรื่องชีวิตสัตว์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรมวิชาการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- กรรยา พรรณนา. (2553). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการเรียนรู้ ด้วยการรับใช้สังคม และการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคศึกษาระดับตัวอย่างที่เน้น การเสนอตัวแบบสัญลักษณ์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- กองพัฒนานักศึกษา. (2559). *แผนพัฒนานักศึกษา (พ.ศ. 2559–2562)* สกลนคร: สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- กาญจนา คุณารักษ์. (2540). *หลักสูตรและการพัฒนา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กิตติธัช คงชะวัน. (2553). *รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ. (2552). *จิตสำนึกสาธารณะและตัวแบบสร้างจิตสำนึกสาธารณะระดับ เยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา*. *วิชาการมหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น*, (2(2), 23–33.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). *แนวทางการสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย*. *รัฐสภาสาร*, 61(1), 77-78.
- ชนิดา นันทะวัน. (2554). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2550). *แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบ (พ.ศ. 2550-2554)*. เข้าถึงได้จาก <http://pattani.doae.go.th/pages/2%20left%20page/plan10/7.doc> 4 กุมภาพันธ์ 61.
- จรีลักษณ์ รัตนพันธ์. (2557). *ทักษะทางสังคม*. เข้าถึงได้จาก http://jareeluk.blogspot.com/2014/09/blog-post_27.html 5 กุมภาพันธ์ 61.

- จันทิมา แสงเลิศอุทัย. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ICT สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิราภรณ์ พงษ์ศรีทัศน์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 9(27), 63-65.
- เจนต์จุฬา คำดี. (2553). *ผลของการใช้โปรแกรมสถานการณ์จำลองเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านพระบาทท่าเรือ*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เจษฎา หนูรุ่ง. (2551). *ปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสาธิต ในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เฉลิมชัย มนูญเสวต. (2543). *การพัฒนารูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชรีณี เดชจินดา. (2530). *ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อศูนย์บริการกำจัดอุตสาหกรรมแขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ รป.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต เหล่ารุ่งกาญจน์. (2538). *ความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี*. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชัยพร วงศ์วรรณ. (2540). *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: วี พรินท์.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2540). *รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ: ศึกษากรณี กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชิดชนก เชิงเชาว์. (2539). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- โชคชัย ชยธวัช. (2547). *ครูพันธุ์ใหม่ ครูผู้สร้างเยาวชน ครูผู้สร้างอนาคตของชาติ*. กรุงเทพฯ: วรรณสาส์น.
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. *วารสารรัฐมิแล*, 23(3), 1-7.

- ณรงค์ อ้วนอง. (2546). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสำนักสาธารณะของชุมชน ศึกษากรณี
การจัดการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัย
การศึกษากับชุมชนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ณัฐพงศ์ ดีไพโร และศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะ
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. เชียงใหม่: คณะบริหารธุรกิจ
และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2539). ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ:
โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงมณี วรรณสุทธิ. (2552). การพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4. วิทยานิพนธ์
กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดารารัตน์ ลีเสริมสุขศิริ. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ด้วยการเรียนรู้
จากการปฏิบัติแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลวัตการเรียนรู้สำหรับพนักงาน
ธนาคารพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2537). กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานเป็นทีมและการจัดการเรียนการสอน.
กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2545). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทพสุดา จิวตระกูล. (2557). การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
เพื่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายอาหารปลอดภัย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา ทองมีเหลือ. (2550). ปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 13(1), 92.
- ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง. (2547). ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมุติ
กับตัวแบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อึ้ง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). การมีส่วนร่วม: หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง.
กรุงเทพฯ: สิริลักษณ์การพิมพ์.
- นฤมล มณีงาม. (2547). การพัฒนาโปรแกรมการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประหยัดพลังงาน
ตามหลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นวลละอ อแสงสุข. (2553). *จิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นันทนา ประกอบกิจ. (2538). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การ : ศึกษากรณีฝ่ายพัฒนาชุมชนสำนักเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ สส.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทวัฒน์ ชุนซี. (2546). *การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. ปริญญาานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิคม ชมภูหลง. (2545). *วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตร*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- นิภาวัลย์ นารินทร์รักษ์. (2558). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 5E เรื่อง อาหารและผลิตภัณฑ์สุขภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นืออน พิณประดิษฐ์. (2542). *จริยธรรมทฤษฎีและการพัฒนา*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2550). *การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7) ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญทัน ภูบาล. (2549). *การใช้วิธีทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปกเกศ ชนะโยธา. (2557). *การพัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประจวบ แผลมหลัก. (2547). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประทีป จินนี่. (2540). *วิชาการวิเคราะห์พฤติกรรมและปรับพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2558). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการบริการสังคมสำหรับนิสิตครูวิทยาศาสตร์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 9(19), 32-33.
- ประสาธ อิศรปรีดา. (2546). *จิตวิทยาการศึกษา*. มหาสารคาม: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประหยัด มะโนพะเส้า. (2556). กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้แบบเครือข่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งจังหวัดลำพูน. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 5(3), 22-23.
- ปริญช ชัยกองเกียรติ และคณะ. (2556). *ดัชนีความสุขและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้วยจิตสาธารณะของบุคลากรและนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา*. ยะลา: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา.
- ปริญช สถาวรมณี. (2548). *การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิ่นพร ศรีปลั่ง. (2559). *การพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. ดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร. (2553). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์ประยุกต์*, 3(5), 9-16.
- พงษ์พิศ พงษ์อินทร์ธรรม. (2557). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การดำรงชีวิตของพืชโดยใช้การเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พยุงค์ดี นามวรรณ. (2537). *ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนในสถานีตำรวจภูธรจังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พรพรหม พรรคพวก. (2550). *ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระนรินทร์ คำเรือง. (2555). *จิตสาธารณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พระไพศาล วิสาโล. (2544). *วิถีสังคมไทย ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545). *มาตราที่ 23, 24 และ 26*. เข้าถึงได้จาก <https://person.mwit.ac.th/01-Statutes/NationalEducation.pdf> 5 กุมภาพันธ์ 61.
- พลวัฒน์ วุฒิประจักษ์. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักศึกษาครู เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชรินทร์ เสตะจันทร์. (2550). *ผลของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สังคม (Service-Learning) ที่มีต่อการปรับตัวเข้ากับสังคมในมหาวิทยาลัยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- ปริยา นิลมาตร. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. (2543). *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ภัทรภร สีทองดี. (2559). *การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มนตรี เฉียบแหลม. (2536). *รายงานวิจัยเรื่องความพึงพอใจในภาวะหน้าที่และงานของเกษตรกรอำเภอในจังหวัดภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนัสสา ชินูปการพงศ์. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการสื่อสารการตลาดต่อจิตสำนึกสาธารณะกับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มยุรี เหมโส. (2547). *การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มุกิตา หวังคิด. (2547). *การฝึกทักษะและการแก้ปัญหาโดยการนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มูลนิธิมั่นพัฒนา. (2561). *การพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.tsdf.or.th/th/royally-initiated-projects/10931> 7 กุมภาพันธ์ 61.
- ยุทธนา วรณพิติกุล. (2542). *สำนึกพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เรวดี จันทเปรมจิตต์. (2557). *การพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้สูงอายุที่ยังคงมประโยชน์*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรียม นมรักษ์. (2552). *วิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักศึกษาในองค์กรนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (2549). *ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ระดับประถมศึกษา โดยใช้ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะผ่านนิทาน*. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. (2547). *รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะการศึกษาระยะยาว*. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเนื่องในวันสถาปนาสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ครบรอบ 49 ปี. หน้า 1-3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรพนธ์ จันทธีระยานนท์. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วราภรณ์ รัชตะวรรณ. (2539). *ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารทั่วไปสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 3 จังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: สำนักงานป้องกันควบคุมโรค.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า.
- วัลลยา ธรรมอภิบาล. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา*. ปริญญาโท ค.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. (2544). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล*. ปริญญาโท วท.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย ดิสสระ. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิชิตา ชะนะเกตุ. (2557). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณ*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วิทย์พัฒนา สีสหา. (2551). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิมลรัตน์ จตุรานนท์. (2549). *การบูรณาการเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ในรายวิชา 404401 บูรณาการหลักสูตรและการสอนวิชาเฉพาะ: กรณีศึกษา สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศชลบุรี*. ชลบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน และพรรณพิมล ก้านกนก. (2545). *การจัดการตลาด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2544). *จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เวสาลี ขาดิสุทธิพันธ์. (2550). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงบริการเพื่อเสริมสร้าง ความรับผิดชอบสาธารณะ ของนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจ ระดับปริญญาบัณฑิต*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2546). *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ศรียรรณ ฉัตรสุริยวงศ์. (2557). *กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริม ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ป.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี. (2541). บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการศึกษาเพื่อความเป็นประชาคม. *Asahiland Journal*, 1(1), 56-59.
- ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี และคณะ. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Service Learning)*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ศักดิ์มงคล เชื้อทอง และคณะ. (2551). *ผลของโปรแกรมการพัฒนาจิตสาธารณะ ต่อความมีจิตสาธารณะและความสุขของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี*. สระบุรี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี.
- ศิริ แคนสา. (2551). *การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริลักษณ์ เลื่อนยศ. (2553). *การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ศรียรรณ เสรีรัตน์. (2539). *การโฆษณาและการส่งเสริมการตลาด*. กรุงเทพฯ: เอเอ็นการพิมพ์.

- ศุภรัตน์ ทองอ่อน. (2550). การศึกษาเปรียบเทียบจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ในจังหวัดปราจีนบุรีที่มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกัน. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.
- สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. (ม.ป.ป.). การประกันคุณภาพการศึกษา. เข้าถึงได้จาก <http://bsris.swu.ac.th/sar/streng49.asp> 7 กุมภาพันธ์ 61.
- สนิท สัตโยภาส. (2554). จิตตปัญญาศึกษา นวัตกรรมพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ให้แก่แผ่นดิน. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมของแบบเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยกับจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สมพร หลิมเจริญ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2550). ทฤษฎีการปรับปรุงพฤติกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2546). รายงานการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2546. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำเนา ขจรศิลป์. (2538). มิติใหม่ของกิจกรรมนันทศึกษา 1: พื้นฐานและบริการนันทศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2544). รายงานการวิจัยเรื่องการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อมด้วยแบบฝึกกิจกรรมการบ้านและการปฏิบัติจริง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุขุมล เกษมสุข. (2551). การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สุคนธรส หุตะวัฒน์. (2550). ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคการเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจาที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปริญญาโท วท.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพินญา คำขจร. (2550). การเปรียบเทียบผลการเรียนด้วย CIPPA กับ CIPP ที่จัดกลุ่มแบบ TAI ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความพึงพอใจของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี. (2547). ปัจจัยและผลกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมณฑา พรหมบุตร และอรพรรณ พรสีมา. (2549). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2550). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สุริน คล้ายรามัญ. (2543). การพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์และการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเพื่อเสริมสร้างความรู้ เจตคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ เมทนี. (2559). การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนสาขาวิชานาฏศิลป์ตะวันตกในระดับปริญญาบัณฑิตของประเทศไทยโดยวิธีวิทยาการเทียบเคียง. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หุทัย อาจปฐ. (2544). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ก็กับการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ พย.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แหง โตจิราการ. (2550). จุดประกาย..คิด (ดนตรี) เพื่อจิตสาธารณะ. เข้าถึงได้จาก <http://www.9dern.com/rsa2view.php?id=110> 9 กุมภาพันธ์ 61.
- อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล. (2540). ประชาสังคม: คำ ความคิดและความหมาย. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อมรรัตน์ เจริญชัย. (2550). การเสริมสร้างจิตสาธารณะ. วารสารการศึกษาทั่วไป, 7(30), 36.
- อมรรัตน์ เชาวลิต. (2541). ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตต่อระบบการจัดบริการสารสนเทศของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกริก. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- อมรรัตน์ วัฒนาธร. (2547). *การวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตร: กรณีศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ระดับประถมศึกษาที่บ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพรรณ บุตรกัตัญญ. (2549). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติการชี้แนะ เพื่อเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนของครูอนุบาล*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อริยา คูหา. (2553). *จิตสาธารณะและรูปแบบการดำเนินชีวิต ของนักศึกษามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อลิศรา ชูชาติ. (2549). *นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. สารนิพนธ์ ศษ.ม. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- _____. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์. (2550). *ผลการใช้สถานการณ์จำลองผลานกับเทคนิคการประเมินผล จากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2547). *การสอนแบบเน้นการวิจัยโดยใช้สัญญาแห่งการเรียนรู้ในการเรียน การสอนที่มีการวิจัยเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุสา พรหมทา. (2555). *โปรแกรมพัฒนาคุณธรรมด้านจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Albert, H. M. (1996). *A descriptive Study of Selected High School Service-Learning Programs in California*. Pepperdine University.
- American Association of Higher Education: (AAHE). (1998). *Series on Service-Learning in the Disciplines*. 3 Washington D.C.: American Association of College for Teacher Education.
- Bales, A. J. (2009). Service learning as instructional strategy for the preparation of teacher. *The journal of Ejective Teaching*, 9(1), 23-25.
- Bloom, Benjamin S., et al. (1971). *Hand book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*. New York: Mc Graw-Hill Book.

- Bruce, W. Tuckman. (1999). *Evaluation Instructional Program* (2nd ed). Bonton: Allyn and Bacon.
- Chaison, D. (2008). *International service-learning approaches : Factors of social engagement for minority students at a large MID–Western University*. Doctoral dissertation, Michigan State University.
- Constitutional Rights Foundation Chicago: CRFC. (1997). Excerpts from Service Learning in the Social Studies. *The Social Studies*, 210-214.
- Coverdell, P. D. (2010). *What is service-learning?*. Retrieved from <http://www.peacecorps.gov/www/service/whatservice.html> February 7th, 2018.
- Davis, C. K. (2004). *Motivated to serve, motivated to learn: Theorizing care in the composition service- learning classroom*. (Doctoral dissertation), school of Graduate Studies and Research, Indiana University of Pennsylvania.
- Davis, Garry. A. & Rimm, Sylvia B. (1994). *Education of Gifted and Talented* (3rd ed). Boston: Allyn and Bacon.
- Delve, D., Mintz, S. D., & Stewart, G. M. (1990). *Community service as values education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gold, S. E. (2000). Community Organizing at a Neighborhood High School: Promises and Dilemmas in Building Parent-educator Partnership and Collaborations. *Pro Quest Digital Dissertations*, 60(7), 295.
- Good. (1973). *Supervisory Behavior Education*. New York: Prentice-Hall.
- Herzberg, F. (1973). *Work and the nature of man*. New York: New American Library.
- Karin, S. (2005). *Service learning research at Ohio University*. Retrieved from <http://www.ohiou.edu/commserv/servlearn/research.htm> April 5th, 2018.
- Krebs, M. M. (2006). *Service-learning: Motivations for K-12 teachers*. UMI Proquest Digital. Dissertation: AAT 3237824.
- Lynn, D. M. (1997). *The Influences of Mandatory Service-Learning on the Attitude Toward Political Involvement of a Selected Group of Secondary School Students*. University of Maryland College park.
- Madsen, S. R. (2004). Acedemic Service learning in human resource management education. *Journal of Education for Business*, 79(6), 328-332.

- Millet. (1954). *Management in the Public Service. The quest for effective performance*. New York: McGraw-Hill Book.
- Mitchell, I. D. (2005). *Service-learning social justice: Making connections. Making commitments*. UMI Proquest Digital. Dissertation.
- Moser, J. M, & Rogers. G. F. (2005). The power of linking Service to learning. *Education Resources Information Center*, 64(7), 18-21.
- Muthiah Alagappa. (1998). *Rethinking Security: A Critical Review and Appraisal of the Debate*. California: Stand ford University.
- Ngai, S. (2006). Service-learning, personal development, and social commitment: A case study of university students in hong kong. *Adolescence*, 41(161), 13-14.
- Rasch, D. (2008). *Service-learning and the promotion of social responsibility*. Doctoral dissertation, University of Miami.
- Root, S. C. (1997). *A Review of Research for Teacher Educations. Learning with the Community: Concept and Models for Service–Learning in Teacher Education*. Washington D.C: American Association of College for Teacher Education.
- Scott, R. (2006). The power of service learning. *Techniques (ACTE)*, 81(1), 14.
- Sigmon R. (1994). *Linking Service with Learning*. Washington, D.C: Council of Independent Colleges.
- Simons, L, & Cleary, B. (2006). The influence of Service learning on students' personal and social development. *College Teaching*, 54(4), 307-319.
- Strand, K. P. (2003). *Community based research and higher education : principle and practices*. Sanfrancisco: Jossey-Bass.
- Taylor, P. G., & Morris, C. B. (2004). Service-learning a language of We. *Art Education*, 57(5), 6-12.
- Vroom, H. Victor. (1964). *Work and Motivation*. Now York: Wiley and Sons.
- Wade, R. C. (1997). Community Service-Learning and the Social Studies Curriculum: Challenges to Effective Practice. *The Social Studies*, 88(5), 197-202.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง
จิตสาธารณะ ตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี และเครื่องมือการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ถาดทอง ปานศุภวัชร ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลนิกา ฉลากบาง อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาจิตวิทยา
การศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ไพไหล อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ นันทะศรี อาจารย์สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุฒจักร สิริ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์การเมือง
การปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
6. ดร.พจมาน ชำนาญกิจ อาจารย์สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
7. ดร.พรเทพ เสถียรนพเก้า อาจารย์สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
8. ดร.ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
9. ดร.ปณิตตา อินทร์รักษา อาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
10. ดร.เพ็ญผกา ปัญจนะ อาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รายนามผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจการนักศึกษาและนายกสโมสรนักศึกษา
ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อสังคม และการมีจิตสาธารณะของนักศึกษา
ในปัจจุบัน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรภัทร ศรีมหา รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
2. นางวาสนา จักรศรี รักษาการผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร
3. ดร.พรเทพ เสถียรนพเก้า อธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
4. อาจารย์วีรวัฒน์ คำแสนพันธ์ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
5. นายเชษฐวิทย์ ชันวัง นายกสโมสรนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร

ภาคผนวก ข

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม
และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

.....

ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร

ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งกระแสการเร่งพัฒนา และเศรษฐกิจที่บีบรัด ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยให้เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูง เกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ ดังนั้นความสำนึกต่อส่วนรวมจึงลดน้อยลงทุกวัน ความเจริญทางด้านวัตถุปัจจุบัน ทำให้สังคมมีค่านิยมให้ความสำคัญและแสวงหาเงินทองอำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลง ปัญหามากมาย การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จึงควรเกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า “จิตสาธารณะ” มากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะสร้างประโยชน์ ก่อให้เกิดการพัฒนาแก่สังคม การปลูกฝังจิตใจให้บุคคล มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม

หลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมหาวิทยาลัยและนักศึกษา ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรได้บูรณาการแนวคิดสำคัญ 2 แนวคิด คือ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เนื้อหาสาระของหลักสูตรช่วยให้นักศึกษามีความเป็นจิตสาธารณะ อันจะเป็นการพัฒนาให้สังคมโดยภาพรวมมีความเจริญและยั่งยืนต่อไป

แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับ นักศึกษาปริญญาตรี ประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งทั้งสองแนวคิดมีสาระสำคัญพอสรุป ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม

แนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ทิสนา เขมมณี (2545, หน้า 132) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ ด้วยการรับใช้สังคม (Service Learning) เป็นการดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้สังคม ทั้งนี้ ผู้เรียนจะต้องมีการสำรวจ ความต้องการของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน และวางแผนการเข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ลงมือปฏิบัติการรับใช้สังคมตามแผนและนำประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับมา คิดพิจารณา ไตร่ตรอง จนกระทั่งเกิดความคิดรวบยอด หลักการหรือสมมติฐานต่าง ๆ ซึ่งสามารถ นำไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้

Delve, Mintz and Stewart (1990, อ้างถึงใน ปกเกษตร ชนะโยธา, 2554, หน้า 67) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมหมายถึง กระบวนการของการบูรณาการการสอน วิชาการกับการรับใช้ชุมชนเข้าด้วยกัน เป็นความร่วมมือในความพยายามของผู้เรียนที่จะประยุกต์ใช้ ความรู้ในห้องเรียนมาใช้เพื่อเรียนรู้ตนเองและชุมชน ในขณะเดียวกัน ก็จะเรียนรู้และทำความเข้าใจ ชุมชน ถึงความต้องการ ความสนใจ ประวัติ และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจะทำให้ทั้งนักเรียน และชุมชนเกิดการเรียนรู้จากกันและกัน รวมถึงการพัฒนาการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และการเสริมพลังอำนาจ

Sigmon R. (1994, p. 18) ได้กล่าวโดยสรุปว่า Service-Learning หรือ การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม เป็นรูปแบบของการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกิจกรรม โดยอาศัยการสื่อสารกับบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนเข้าด้วยกันซึ่งประกอบด้วย โอกาส เจตนา ความมุ่งหมาย และออกแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของผู้เรียน ผลตอบแทน การแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสิ่งที่สะท้อนกลับ เป็นข้อคิดที่สำคัญของการ เรียนรู้โดยการรับใช้สังคม โดยการนำเสนอคอนเซ็ปต์ โดยเป็นชุมชนเป็นห้องปฏิบัติการการบริการ รูปแบบของการบริการนั้นช่วยให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นในสิ่งที่ตนสนใจ แต่นักศึกษาจะต้อง จัดการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง เรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณค่าและทักษะจากบุคคลในชุมชน ที่คอยให้ความช่วยเหลือ

Wade (1997, p. 197) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม เป็นการบูรณาการการเรียนรู้การบริการที่มีความหมายระหว่างสถานศึกษากับชุมชนจนเกิดเป็นความรู้ ทางวิชาการจากการสะท้อน ความคิด จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการรับใช้ชุมชน และจะทำให้

พลเมืองมีความกระตือรือร้นซึ่งเป็นผลที่ได้ทำกิจกรรมที่รับใช้ชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้โดยการรู้รับใช้สังคม มีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทุกระดับอายุ จะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในตนเองให้กับผู้เรียนซึ่งทางสถานศึกษาจะต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและทำให้เกิดประสิทธิภาพโดยการตอบสนองสังคมผู้เรียนจะใช้ความสามารถในตนเองช่วยแก้ปัญหาในสังคมประสบการณ์จากการเรียนรู้โดยการรับใช้ชุมชนเกิดจากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์และสะท้อนความคิดจากประสบการณ์การรับใช้สังคมจากชุมชน โครงการการรับใช้สังคมต้องจัดการให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาความรู้ทักษะและเจตคติ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ชีวิตจริงได้กิจกรรมของชุมชนจะทำให้ผู้เรียนได้ติดต่อกับประชาชนที่หลากหลายและได้ทำงานจนเกิดการพัฒนาสังคมและพัฒนาตนเอง

Root (1997, อ้างถึงใน ปกเทศ ชนะโยธา, 2554, หน้า 69) กล่าวถึง National and Community Service Act of 1990 ของสหรัฐอเมริกา ให้คำนิยามไว้ว่าการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เป็นประสบการณ์ด้านการศึกษา นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยอาศัยกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น โดยต้องมีการจัดเตรียมการไว้อย่างดีเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและมีความเชื่อมโยงความร่วมมือทั้งของโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการบูรณาการเข้าในหลักสูตรวิชาการของผู้เรียน และมีการจัดเวลาที่แน่นอนเพื่อผู้เรียนสามารถคิด พูด และเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำและเห็นระหว่างที่ลงมือทำกิจกรรม นอกจากนั้นยังให้โอกาสผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงในชุมชนของเขา และส่งเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้นอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียนและช่วยให้มีพัฒนาการของความสำนึกในการสนใจผู้อื่นด้วย

American Association for Higher Education: AAHE (1998, อ้างถึงใน ปกเทศ ชนะโยธา, 2554, หน้า 69) สมาคมอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา ให้ความหมายการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมว่า เป็นวิธีการที่นักเรียนเรียนรู้ และพัฒนาอาศัยการกระทำการรับใช้สังคมที่มีการวางแผนอย่างดี เป็นการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษาชั้นสูง และกับชุมชน การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบในการเป็นพลเมืองดีเป็นการบูรณาการและส่งเสริมหลักสูตรทางวิชาการที่นักเรียนเรียน และเวลาที่เตรียมไว้สำหรับการพิจารณาไตร่ตรองเกี่ยวกับประสบการณ์การรับใช้สังคม

Seidel and Zlotkowski (1998, อ้างถึงใน สุริน คล้ายรามัญ, 2543, หน้า 72) สรุปว่า การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม หรือการเรียนเพื่อการรับใช้สังคม เป็นการเรียนรู้ทางสังคมโดยใช้สังคมเป็นพื้นฐาน ก็คือ การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม การเรียนรู้บนพื้นฐานของสังคมก็เพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยใช้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมในการสร้างความรู้ โดยผ่านการให้บริการสังคมซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทุกฝ่ายได้เตรียมการร่วมกัน

สรุปความหมายของการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมของนักการศึกษาต่าง ๆ พอสรุปได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม หมายถึงกิจกรรมรับใช้สังคมที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม กิจกรรมนั้นมีคุณค่าต่อผู้เรียนและชุมชน กิจกรรมจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของชุมชนจึงไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้

2. การรับใช้สังคม หมายถึง ความต้องการที่จำเป็นของชุมชนที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้เขียนไปสร้างความต้องการขึ้นมาเอง

3. การรับใช้สังคมหมายถึง ความต้องการจากสมาชิกของชุมชน ชุมชนเป็นผู้แสดงความต้องการให้เกิดกิจกรรมรับใช้สังคมในรูปแบบที่ชุมชนต้องการ โดยคำนึงถึงความสามารถ ทักษะ เจตคติ และการเตรียมการของผู้เรียน

2. การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สรุปในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน วันชัย วัฒนศัพท์ (2543, หน้า 5-7) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า หัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมควบคุม ตรวจสอบท้องถิ่นของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกุญแจสำคัญของระบบการเมืองปัจจุบัน โดยประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ มากกว่าการไปเลือกตั้งเท่านั้น

โดยส่วนใหญ่ประชาชนไม่ได้มีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับท้องถิ่น การตัดสินใจจะดำเนินการโดยระบบราชการ หรือโดยนักการเมืองทั้งหลาย ซึ่งประชาชนมักจะเชื่อว่าการตัดสินใจควรทำโดยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ ครั้ง ผู้แทนที่ได้รับเลือกมักพยายามจะเข้าควบคุมระบบราชการ ซึ่งเหมือนอยู่นอกเหนือความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนสูญเสียความรู้สึกที่ว่า รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประชาชนอาจรู้สึกสูญเสียการควบคุม รู้สึกสูญเสียอำนาจ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันความรู้สึกสูญเสียอำนาจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นช่องทางที่จะนำประชาชนมาร่วมกันเพื่อที่จะแก้ปัญหาของส่วนรวม สร้างความรู้สึกร่วมกันว่านี่เป็นปัญหาของเรากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนคือช่องทางที่จะสร้างให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อที่เขาจะได้ทำความเข้าใจถึงความต้องการของแต่ละกลุ่มและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และยังเป็นการแสดงให้เห็นสถานภาพของชุมชนและประชาชนเองว่าเป็นอย่างไร บ่งบอกถึงการเป็นชุมชนที่สร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา บ่งบอกถึงความ เป็นชุมชนที่เปิดเผยจากการตัดสินใจว่าเป็นไปอย่างไร ความ เป็นชุมชนที่ประชาชนมีความไว้วางใจและเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นวิธีการลดความขัดแย้งระหว่างความคิดเห็นและทัศนคติที่แตกต่างกันด้วย

ณรงค์ ฌ เชียงใหม่ (2545, หน้า 2-3) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีความสำคัญ คือ

1. ประชาชนยอมรับในโครงการนั้น และเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น
3. ลดความขัดแย้ง การดำเนินการโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น และระดมทรัพยากรในการพัฒนา
5. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, หน้า 10) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1. ประชาชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ จะรับทราบ และเผชิญปัญหานั้น ๆ เอง ทำให้เกิดความเข้าใจในปัญหามากกว่าคนภายนอก
2. เมื่อประชาชนร่วมวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ต่อไปประชาชนจะสามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง
3. ทรัพยากรปัจจุบันมีอยู่อย่างจำกัด ทุกคนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมสามารถช่วยประหยัดทรัพยากรได้
4. เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความจริงและยุติธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเปรียบเหมือนเป็นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน นอกจากนี้การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา หรือร่วมวางแผนนั้น ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น
5. ทำให้ได้ข้อสรุปที่ได้ จากมติความเห็นพ้องต้องกันของประชาชน ซึ่งมักจะได้ทางเลือกที่ดีที่สุด
6. จำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อร่วมดูแลผลประโยชน์ของตนเพราะหากขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ผลประโยชน์จากการพัฒนามักจะตกถึงเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น
7. เพื่อให้ชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้น ๆ คือในบางกรณีหน่วยงานของรัฐ ไม่สามารถที่จะบังคับให้การตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ ได้ ต้องได้รับความสมัครใจ สนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ของชุมชนจึงสามารถดำเนินการได้ และต้องให้ชุมชนสนับสนุนโครงการจึงจะมีความยั่งยืน

8. เมื่อมีการตัดสินใจแล้วอาจเกิดผลประทบใดต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับรู้ปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขให้รอบด้านเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่แต่ละฝ่าย

9. ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุแห่งความล้มเหลวของโครงการได้ถ้าไม่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะประชาชนต้องปฏิบัติเอง หากประชาชนไม่มีส่วนร่วมโครงการก็ไม้อาจประสบความสำเร็จได้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างสัมพันธภาพอันดีในชุมชน ลดความขัดแย้งในชุมชน เกิดความสมัครสมานสามัคคี รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น ทำให้การพัฒนาเกิดชุมชนและท้องถิ่น มีความยั่งยืนมากขึ้น โดยเมื่อทั้งสองแนวคิดมารวมกัน ก็จะเกิดเป็นกระบวนการการเรียนรู้ใช้ชุมชน (Community Service) สักระยะหนึ่งได้กระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน

เป็นขั้นที่นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ และลงชุมชนเพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้วจะได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ

เป็นขั้นที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พร้อมกับร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมกันเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มี

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ

เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาร่วมกันเตรียมความพร้อมชุมชน และจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกันใน ขั้นที่ 2 มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน และสถานการณ์ที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า นักศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยมีอยู่ 2 วิธีการ คือ

ขั้นที่ 3.1 การลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม

เป็นขั้นเตรียมความพร้อมในการรับการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แนะแนวทางทำความเข้าใจกับชุมชน

ขั้นที่ 3.2 การจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นที่นักศึกษาลงชุมชนเพื่อจัดโครงการจิตสาธารณะที่ได้วางแผนไว้

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมารวมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม และนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ที่ตรงตรง และใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายผลในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขึ้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นตอนการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมดังกล่าวว่านักศึกษาได้เรียนรู้อะไรมา จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้และร่วมแสดงความขอบคุณ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมต่อไป

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ซึ่งหลักการสำคัญของหลักสูตรเน้นให้นักศึกษาได้เกิดพฤติกรรม ด้านจิตสาธารณะ ดังนี้

1. มุ่งเน้นให้นักศึกษามีจิตสาธารณะ ตามองค์ประกอบ ดังนี้
 - 1.1 มุ่งเน้นให้ปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ
 - 1.2 มุ่งเน้นให้เกิดความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม
 - 1.3 มุ่งเน้นให้เคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม
 - 1.4 มุ่งเน้นให้รู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบ
 - 1.5 มุ่งเน้นให้เกิดความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
2. มุ่งเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้
 - 2.1 มุ่งเน้นให้เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน
 - 2.2 มุ่งเน้นให้เตรียมการจัดโครงการ
 - 2.3 มุ่งเน้นให้ปฏิบัติโครงการ

2.4 มุ่งเน้นให้วิเคราะห์ผลโครงการ

2.5 มุ่งเน้นให้สรุปและการอภิปรายผลโครงการ

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ นักศึกษาปริญญาตรี รู้และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อการเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาชุมชนได้
2. เพื่อให้ นักศึกษาปริญญาตรี สามารถปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมได้
3. เพื่อให้ นักศึกษาปริญญาตรี มีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น

ผลการเรียนรู้

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีผลการเรียนรู้อย่างต่อไปนี้

1. สามารถอธิบายและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ และศึกษาสำรวจ ปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. มีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการลงมือแก้ปัญหาชุมชน
3. สามารถเสนอปัญหา เพื่อจัดทำโครงการได้
4. สามารถวางแผนการจัดทำโครงการได้
5. สามารถลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามโครงการที่จัดขึ้น
6. สามารถเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญาและกำลังทรัพย์ ตามความสามารถ ของตนได้
7. สามารถแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม และร่วมกันดูแล รักษาสมบัติของส่วนรวมได้
8. สามารถวิเคราะห์ผล สรุปและการอภิปรายผลโครงการได้
9. เกิดความรัก ความเอื้ออาทร ในเพื่อนมนุษย์
10. เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี

โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีโครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางโครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	พฤติกรรมบ่งชี้จิตสาธารณะ
1. การปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	1.1 การลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น 1.2 การไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง 1.3 การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน
2. ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม	2.1 การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อสังคม 2.2 การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม 2.3 อธิบายถึงปัญหาและเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาสังคม
3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	3.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม 3.2 การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม 3.3 การเคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น
4. หน้าที่ และความรับผิดชอบ	4.1 การรับอาสาที่จะทำหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม 4.2 การเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ ของตนเองและผู้อื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม 4.3 การถือว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นหรือ การช่วยเหลือส่วนรวมเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ
5. ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	5.1 การร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี 5.2 การเกิดความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 5.3 การเกิดความรัก ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีโครงสร้างหลักสูตร ดังตารางต่อไปนี้

ตารางโครงสร้างหลักสูตร

จำนวนชั่วโมง 30 ชั่วโมง				
ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย	ผลการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง	การวัดและ ประเมินผล
1	เตรียมจิตสาธารณะ เยี่ยมเยียนเพื่อนบ้าน สานต่อความดี	1) อธิบายและเข้าใจถึง ความสำคัญของจิตสาธารณะ และศึกษาสำรวจปัญหาและ ความต้องการของชุมชน	3	1) วัดจิตสาธารณะ ก่อนใช้หลักสูตร 2) ประเมิน ความสามารถ ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม
		2) มีความมุ่งมั่นและตั้งใจ ที่จะเรียนรู้ในการลงมือ แก้ปัญหาชุมชน	3	
2	ร่วมมือเตรียมพร้อม ซักซ้อมหน้าที่	1) สามารถเสนอปัญหา เพื่อจัดทำโครงการได้	2	ประเมินความสามารถ ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม
		2) สามารถวางแผนการจัดทำ โครงการได้	4	
3	สัมผัสชุมชน เริ่มต้น จิตสาธารณะ	1) สามารถลงมือปฏิบัติ หรือ ร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคม ต่าง ๆ ตามโครงการที่จัดขึ้น	6	ประเมินความสามารถ ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม
		2) สามารถช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตาม ความสามารถของตนได้	2	
		3) สามารถแบ่งปันหรือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของ ส่วนรวม และร่วมกันดูแล รักษาสมบัติของส่วนรวมได้	1	
4	พฤติกรรมที่ดี เป็นศรีสังคม	1) สามารถวิเคราะห์ผล สรุปและการอภิปรายผล โครงการได้	5	1) ประเมิน ความสามารถ ในการปฏิบัติโครงการ จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม 2) วัดจิตสาธารณะ หลังใช้หลักสูตร 3) ประเมินความ พึงพอใจหลังใช้ หลักสูตร
		2) เกิดความรัก ความเอื้ออาทร ในเพื่อนมนุษย์	2	
		3) เกิดแรงบันดาลใจในการทำ กิจกรรมเพื่อส่วนรวม ด้วยความสามัคคี	2	

แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวความคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี เน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาใช้ทักษะกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่ม ตั้งแต่การเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะและสำรวจชุมชน การจัดทำโครงการ ตลอดจนถึงสรุปผล และอภิปรายผลการจัดโครงการ โดยมีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ และสำรวจชุมชน

เป็นขั้นที่นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ และลงชุมชน เพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้ว จะได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ

เป็นขั้นที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พร้อมกับร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมกันเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มี

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ

เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาร่วมกันเตรียมความพร้อมชุมชน และจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ร่วมกันใน ขั้นที่ 2 มีการปฏิบัติดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณาการในทางวิชาการร่วมด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน และสถานการณ์ที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า นักศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยมีอยู่ 2 วิธีการ คือ

ขั้นที่ 3.1 การลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม

เป็นขั้นเตรียมความพร้อมในการรับการจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แจงแนวทางทำความเข้าใจกับชุมชน

ขั้นที่ 3.2 การจัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นที่นักศึกษาลงชุมชนเพื่อจัดโครงการจิตสาธารณะที่ได้วางแผนไว้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมารวมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม และนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ที่ตรงตรง และใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้จัดโครงการจิตสาธารณะ

เพื่อบริการสังคม เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายผลในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

เป็นขั้นตอนการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมดังกล่าวว่านักศึกษาได้เรียนรู้อะไรมา จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้และร่วมแสดงความขอบคุณ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมต่อไป

ตารางแสดงกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

จิตสาธารณะ	กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ	หน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยภาพรวม
ด้านความรู้สึกรักคิด	ขั้นตอนที่ 1 เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน	หน่วยที่ 1 เตรียมจิตสาธารณะ เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน สานต่อความดี	1) อธิบายและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ และศึกษาสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน (3 ชม.) 2) มีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการลงมือแก้ปัญหาชุมชน (3 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	แบบสอบถามความพึงพอใจ และแบบวัดจิตสาธารณะ
ด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบ	ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ	หน่วยที่ 2 ร่วมมือเตรียมพร้อมชักชวนหน้าที่	1) สามารถเสนอปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการได้ (2 ชม.) 2) สามารถวางแผนการจัดทำโครงการได้ (4 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	

ตารางแสดงกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ (ต่อ)

จิตสำนึก	กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึก	หน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยภาพรวม
ด้านการปฏิบัติในสิ่งที่เป็ประโยชน์และการเคารพสิทธิ	ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ	หน่วยที่ 3 สัมผัสชุมชนเริ่มต้น จิตสำนึก	1) สามารถลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามโครงการที่จัดขึ้น (6 ชม.) 2) สามารถช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตนได้ (2 ชม.) 3) สามารถแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม และร่วมกันดูแลรักษาสสมบัติของส่วนรวมได้ (1 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสำนึกเพื่อบริการสังคม	แบบวัดจิตสำนึก และแบบสอบถามความพึงพอใจ
ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลโครงการ จิตสำนึกเพื่อบริการสังคม ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการ จิตสำนึกเพื่อบริการสังคม	หน่วยที่ 4 พฤติกรรมที่ดีเป็นศรีสังคม	1) สามารถวิเคราะห์ผลสรุปและการอภิปรายผลโครงการได้ (5 ชม.) 2) เกิดความรักความเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์ (2 ชม.) 3) เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี (2 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสำนึกเพื่อบริการสังคม	

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนสำหรับใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีดังนี้

1. สื่อประเภทเอกสารประกอบการเรียนในแต่ละหน่วย
2. สื่อวัสดุอุปกรณ์ ในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะต่าง ๆ เช่น ไม้กวาด จอบ กรรไกรตัดหญ้า เป็นต้น
3. สื่อประเภทภาพ เช่น ภาพการปฏิบัติจิตสาธารณะ และการบริการสังคมต่าง ๆ
4. วีดิทัศน์ต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติจิตสาธารณะ และการบริการสังคมต่าง ๆ
5. สถานที่จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีดังนี้

1. การประเมินผลก่อนการทดลองใช้หลักสูตร

การประเมินผลก่อนการทดลองใช้หลักสูตร เป็นการวัดจิตสาธารณะ ก่อนการทดลองใช้หลักสูตรด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ เป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร

เป็นการประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยสังเกตจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความกระตือรือร้น การร่วมแรงร่วมใจ และการลงมือปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยนักศึกษาจะต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จึงจะถือว่านักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยใช้สถิติคำนวณโดยใช้สูตร t-test แบบ one samples สามารถเขียนโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมได้ และสามารถทำแบบฝึกหัดในบางหน่วยถูกเกินร้อยละ 60

3. การประเมินหลังการทดลองใช้หลักสูตร

3.1 การวัดจิตสาธารณะหลังการทดลองใช้หลักสูตร

เป็นการวัดจิตสาธารณะหลังการทดลองใช้หลักสูตรด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ เป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ชนิดเดียวกับแบบวัดจิตสาธารณะก่อนการทดลองใช้หลักสูตร เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตาม

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวความคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยใช้สถิติการทดสอบที (t-test) แบบ dependent samples

3.2 ประเมินความพึงพอใจ

เป็นการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง

4. เกณฑ์การประเมิน

เกณฑ์การประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวความคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐานมี ดังนี้

4.1 นักศึกษาผู้เข้าร่วมกิจกรรม จะต้องเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมตลอดหลักสูตรได้

4.2 จิตสาธารณะของนักศึกษา ทั้งก่อนปฏิบัติกิจกรรมและหลังปฏิบัติกิจกรรม โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งจะมีเกณฑ์การให้คะแนนในลักษณะทั้งด้านบวก และด้านลบ ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนข้อความด้านบวก ให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้คะแนน 5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน 4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้คะแนน 2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1 คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนข้อความด้านลบ ให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้คะแนน 1 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน 2 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้คะแนน 4 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้คะแนน 5 คะแนน

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับจิตสาธารณะ

ค่าเฉลี่ย	ระดับจิตสาธารณะ
4.51-5.00	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับมาก
2.51-3.50	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับปานกลาง
1.51-2.50	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับน้อย
1.00-1.50	นักศึกษามีจิตสาธารณะในระดับน้อยที่สุด

4.3 ความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยสังเกตจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความกระตือรือร้น การร่วมแรงร่วมใจ และการลงมือปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยนักศึกษาจะต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 หรืออยู่ในระดับดี จึงจะถือว่านักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม โดยแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม มีคุณภาพรายการ 8 ระดับ ดังนี้

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ

ระดับคะแนน	ระดับคุณภาพ
80 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม
75-79	ดีมาก
70-74	ดี
65-69	ดีพอใช้
60-64	พอใช้
55-59	อ่อน
50-54	อ่อนมาก
0-49	ตก

4.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง โดยกำหนดลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประมาณค่า ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ มาก
- 3 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ ปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อย
- 1 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ น้อยที่สุด

การแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริม	
ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
4.51–5.00	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมากที่สุด
3.51–4.50	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมาก
2.51–3.50	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับปานกลาง
1.51–2.50	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับน้อย
1.00–1.50	นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับน้อยที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารรัฐสมิแล*, 23(3), 1-7.
- ทิตินา แชมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). *การมีส่วนร่วม: หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ: สิริลักษณ์การพิมพ์.
- ปกเทศ ชนะโยธา. (2557). *การพัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า.
- สุริน คล้ายรามัญ. (2543). *การพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์และการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเพื่อเสริมสร้างความรู้ เจตคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Sigmon R. (1994). *Linking Service with Learning*. Washington, D.C: Council of Independent Colleges.
- Wade, R. C. (1997). Community Service-Learning and the Social Studies Curriculum: Challenges to Effective Practice. *The Social Studies*, 88(5), 197-202.

ภาคผนวก ค

แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

**แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี**

.....

คำชี้แจง: แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิด
การเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีนี้
ใช้สำหรับการตรวจสอบคุณภาพ ด้านความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น
ประกอบด้วยรายละเอียดขององค์ประกอบหลักสูตรเสริม 10 ประการ ดังนี้

1. ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร
2. แนวคิดพื้นฐาน
3. หลักการของหลักสูตร
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
5. ผลการเรียนรู้
6. โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ
7. โครงสร้างหลักสูตร
8. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
9. สื่อการเรียนการสอน
10. การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

ขอให้ท่านได้กรุณาพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม ตามรายการประเมิน
ที่กำหนดไว้ตามแบบประเมินนี้โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านและโปรดบันทึกรายละเอียดที่จะให้ปรับปรุงในช่องความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในการปรับปรุงหลักสูตรเสริมให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นต่อไป

ขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ศตวรรษ มะละแหม

นักศึกษาระดับปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้วิจัย

**แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี**

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม/ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร					
1.1 กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของหลักสูตรได้ชัดเจน					
1.2 สามารถชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการใช้หลักสูตร					
1.3 มองเห็นจุดเน้นของหลักสูตรโดยภาพรวม					
1.4 มีการเรียบเรียงและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระได้ดี					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					
2. แนวคิดพื้นฐาน					
2.1 สรุปสาระสำคัญได้อย่างถูกต้องชัดเจน					
2.2 สอดคล้องและเหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร					
2.3 ใช้ภาษาและเรียบเรียงได้ดี ง่ายต่อการนำมากำหนดเป็นหลักการและกระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตร					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					
3. หลักการของหลักสูตร					
3.1 หลักการมีความชัดเจนและนำไปใช้ได้จริง					
3.2 สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน					
3.3 แสดงให้เห็นจุดเน้นของหลักสูตร					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม/ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
4.1 มีความสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร					
4.2 มีความชัดเจนสามารถดำเนินการได้					
4.3 แสดงให้เห็นสิ่งที่มุ่งหวังให้จิตสาธารณะเกิดขึ้นกับนักศึกษา					
4.4 นำไปสู่การประเมินเพื่อให้นักศึกษาปริญญาตรี มีจิตสาธารณะที่ดีขึ้น					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					
5. ผลการเรียนรู้					
5.1 มีความชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร					
5.2 ครอบคลุมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
5.3 สามารถเป็นกรอบในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีได้จริง					
5.4 สามารถเป็นกรอบในการกำหนดเนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อ การวัดประเมินผลของหลักสูตร					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					
6. โครงสร้างองค์ประกอบจิตสาธารณะ					
6.1 องค์ประกอบจิตสาธารณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และผลการเรียนรู้ของหลักสูตร					
6.2 องค์ประกอบจิตสาธารณะมีความเหมาะสมกับนักศึกษา					
6.3 พฤติกรรมบ่งชี้ในองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านต่าง ๆ มีความชัดเจน เหมาะสม กับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ของนักศึกษา					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม/ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7. โครงสร้างหลักสูตร					
7.1 มีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
7.2 รายละเอียดในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ครอบคลุมสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ของหลักสูตร					
7.3 หน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความสามารถของนักศึกษา					
7.4 ระยะเวลาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					
8. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
8.1 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานที่นำมาพัฒนาหลักสูตร					
8.2 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร					
8.3 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					
9. สื่อการเรียนการสอน					
9.1 เหมาะสมกับหลักการ จุดมุ่งหมาย ผลการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล					
9.2 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
9.3 เหมาะสมกับวัย และสร้างความเข้าใจที่ดีให้กับนักศึกษา					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม/ความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10. การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้					
10.1 สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร					
10.2 ครอบคลุมจุดมุ่งหมาย และผลการเรียนรู้ของหลักสูตร					
10.3 มีวิธีการ เครื่องมือ และเกณฑ์ในการวัดผลประเมินผลที่เหมาะสม					
10.4 เป็นการตรวจสอบความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะของนักศึกษา					
ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ					
.....					
.....					
.....					

ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้รับใช้สังคม
และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

เรื่อง เตรียมจิตสาธารณะ เยี่ยมเยือนเพื่อน
บ้านสานต่อความดี

เวลา 6 ชั่วโมง

1. ผลการเรียนรู้

อธิบายและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ และศึกษาสำรวจชุมชนจนทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนมีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการลงมือแก้ปัญหาชุมชน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

- 2.1 สามารถเข้าใจและอธิบายถึงความสำคัญของจิตสาธารณะได้
- 2.2 สามารถศึกษาและสำรวจชุมชนจนทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนได้
- 2.3 มีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการลงมือแก้ปัญหาชุมชน

3. สารการเรียนรู้

- 3.1 ความสำคัญของจิตสาธารณะ
- 3.2 ศึกษาและสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน

4. สารสำคัญ

ความสามารถในการอธิบายและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ และศึกษาสำรวจชุมชนจนทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนมีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการลงมือแก้ปัญหาชุมชน

5. กิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1-2)

ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะ

1. ผู้วิจัยพูดคุยที่มาของหลักสูตร การจัดโครงการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนทนาซักถามถึงประสบการณ์การปฏิบัติจิตสาธารณะ ตลอดจนทำความรู้จักกับนักศึกษาที่เข้าร่วมหลักสูตร และทำแบบวัดจิตสาธารณะ

2. แจกรูปภาพให้ผู้ร่วมโครงการได้วิเคราะห์จิตสาธารณะในลักษณะต่าง ๆ

(เอกสารหมายเลข 1.1)

3. แบ่งนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 12 คน ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มทำความรู้จักกันและจดจำชื่อสมาชิก เลือกประธาน และเลขาประจำกลุ่ม ตั้งชื่อกลุ่ม พร้อมทั้งคิดคติพจน์ประจำกลุ่มที่สื่อถึงการมีจิตสาธารณะ

4. ผู้วิจัยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของจิตสาธารณะ และหลักการสำรวจชุมชน โดยแจกใบความรู้เรื่องจิตสาธารณะและการสำรวจชุมชนให้ศึกษาตามเอกสารหมายเลข 1.2 ประกอบกับเปิดสื่อส่งเสริมจิตสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ หนังสือ ภาพยนตร์ โฆษณา เพื่อจุดประกายความคิดเรื่องจิตสาธารณะแก่ผู้เข้าร่วมหลักสูตร

5. เสนอชุมชนกับผู้เข้าร่วมหลักสูตร โดยนำรายชื่อชุมชนเปิดใน power point ให้ ผู้เข้าร่วมโครงการเลือกมา 1 ชุมชน โดยชุมชนที่มานำเสนอได้รับการสนับสนุนข้อมูลมาจากสาขาวิชาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีความเหมาะสมในการเข้าไปปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

(ชั่วโมงที่ 3)

ขั้นที่ 2 ติดต่อประสานชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

6. ประสานผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนเพื่อเข้าไปสัมภาษณ์ถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดถึงชี้แจงรายละเอียดการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ให้นักศึกษาได้รับทราบ ก่อนลงมือปฏิบัติจริง โดยกำหนดขอบเขตไว้ 4 ด้าน (เอกสารหมายเลข 1.3) ดังนี้

- 6.1 ด้านอาชีพและรายได้
- 6.2 ด้านสิ่งแวดล้อม
- 6.3 ด้านโรคภัยไข้เจ็บ
- 6.4 ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

โดยขอสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน ดังนี้

- 1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3) หัวหน้าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
- 4) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 5) ประธานผู้สูงอายุ 6). ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน
- 7) ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน 8) ผู้นำทางศาสนา 9) หัวหน้ากลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว

7. ผู้วิจัยและนักศึกษาประสานงานติดต่อดำเนินการ และสถานที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน

(ชั่วโมงที่ 4-6)

ขั้นที่ 3 ลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ

8. ผู้วิจัยและนักศึกษานัดหมายกันลงชุมชนที่เลือกไว้เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน

9. ชี้แจงหน้าที่ก่อนไปสัมภาษณ์ให้กับนักศึกษา หลังจากนั้นนักศึกษาไปสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ดังนี้

9.1 กลุ่มที่ 1 สมาชิกกลุ่ม 12 คน แบ่งหน้าที่กันไปสัมภาษณ์บุคคล ดังนี้
 1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3) หัวหน้าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 4) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามสถานที่นัดหมาย

9.2 กลุ่มที่ 2 สมาชิกกลุ่ม 12 คน แบ่งหน้าที่กันไปสัมภาษณ์บุคคล ดังนี้
 1) ประธานผู้สูงอายุ 2). ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน
 4) ผู้นำทางศาสนา 5) หัวหน้ากลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว ตามสถานที่นัดหมาย

10. ร่วมกันสรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน

11. ทำแบบฝึกหัดท้ายหน่วย (เอกสารหมายเลข 1.4)

6. หลักฐานการเรียนรู้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)

6.1 ผลการร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของจิตสาธารณะ

6.2 ผลการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนทนาซักถามถึงประสบการณ์การปฏิบัติจิตสาธารณะ ตลอดจนทำความรู้จักซึ่งกันและกัน ด้วยความกระตือรือร้น

6.3 ผลการร่วมกันวิเคราะห์และเลือกชุมชนเป้าหมาย

6.4 ผลการร่วมกันประสานผู้นำชุมชน และสำรวจชุมชนด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ

6.5 สรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน

6.6 ผลการทำแบบฝึกหัดท้ายหน่วย

6.7 ผลการทำแบบวัดจิตสาธารณะ

7. สื่อการเรียนการสอน

7.1 power point ข้อมูลและรูปภาพการปฏิบัติจิตสาธารณะ ในด้านต่าง ๆ

7.2 วิดีทัศน์การปฏิบัติจิตสาธารณะ และการบริการสังคมต่าง ๆ

7.3 ใบความรู้เรื่องจิตสาธารณะและการสำรวจชุมชน

7.4 แบบวัดจิตสาธารณะ

7.5 แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม สำหรับแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

7.6 แบบฝึกหัดท้ายหน่วย

8. การวัดผลประเมินผล

หลักฐานการเรียนรู้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน) ที่ต้องการประเมิน	การวัดผลประเมินผล		
	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้	เกณฑ์การประเมิน
1. ผลการร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับ ความหมายและความสำคัญ ของจิตสาธารณะ	ตรวจผลงาน	แบบฝึกหัดท้ายหน่วย (เอกสารหมายเลข 1.4)	ร้อยละ 60
2. ผลการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนทนาซักถามถึงประสบการณ์ การปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ ตลอดจนทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ด้วยความกระตือรือร้น	สังเกตแบบ มีส่วนร่วม ในชั้นเรียน	แบบประเมิน ความสามารถ ในการปฏิบัติกิจกรรม จิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม สำหรับแผนการ จัดการเรียนรู้ที่ 1	ร้อยละ 70
3. ผลการร่วมกันวิเคราะห์และเลือก ชุมชนเป้าหมาย			
4. ผลการร่วมกันประสานผู้นำชุมชน และสำรวจชุมชนด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ	สังเกตแบบ มีส่วนร่วมใน การประสานงาน และสำรวจ ชุมชนด้วย ความมุ่งมั่นตั้งใจ		
5. สรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้นำ ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนา ชุมชน	ตรวจผลงาน	แบบสัมภาษณ์ (เอกสารหมายเลข 1.3)	ร่วมกัน ทำกิจกรรม ที่ได้รับ มอบหมาย
6. ผลการทำแบบวัดจิตสาธารณะ ก่อนเรียนตามหลักสูตร	ทดสอบความรู้	แบบวัดจิตสาธารณะ	ทำกิจกรรม ที่ได้รับ มอบหมาย

9. บันทึกหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้

9.1 ผลการร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของจิตสาธารณะ

.....

.....

.....

9.2 ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ในชั้นตอนที่ 1

.....

.....

.....

9.3 สรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน

.....

.....

9.4 ผลการทำแบบฝึกหัดท้ายหน่วย

.....

.....

9.5 ผลการทำแบบวัดจิตสาธารณะ ก่อนเรียนตามหลักสูตร

.....

.....

9.6 ข้อคิดเห็นเพื่อการปรับปรุง

.....

.....

.....

ลงชื่อ..... (ผู้ใช้)

(นายศตวรรษ มะละแหม)

ตำแหน่ง อาจารย์

รูปภาพจิตสาธารณะลักษณะต่าง ๆ

1. การปฏิบัติจิตสาธารณะในการเก็บขยะตามแม่น้ำลำคลอง

2. การปฏิบัติจิตสาธารณะในสถานศึกษา

ใบความรู้เรื่องจิตสาธารณะและการสำรวจชุมชน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เตรียมจิตสาธารณะ เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน สานต่อความดี จิตสาธารณะ

1. ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ หมายถึงการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้ตนเอง ครอบครัว และสังคม มีความสุข โดยการเต็มใจและสมัครใจที่จะร่วมในกิจการงานส่วนรวม หรือสถานการณ์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยความกระตือรือร้น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ มีจิตสำนึกในหน้าที่ที่จะดูแลรักษาของส่วนรวม อันเป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูลส่งเสริม สนับสนุน ในสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น โทรศัพท์สาธารณะหลอดไฟฟ้าที่ให้ความสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปา หรือไฟฟ้า ที่เป็นของส่วนรวมโดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าตลอดจนช่วยกันดูแลรักษา ให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากหรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้

2. ความสำคัญของจิตสาธารณะ

ความสำคัญของจิตสาธารณะ ถือเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ควรปลูกฝังให้กับประชาชนทั่วไป ถือเป็นปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม จิตสาธารณะ จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ลดอาชญากรรม ลดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม สังคมใดที่ขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม จะส่งผลให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรม ในสังคมนั้นดีขึ้น จิตสาธารณะสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้ประชาชนทั่วไปมีจิตสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เกิดแก่ประโยชน์โดยภาพรวม เช่น อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อำนาจระงับ รุ้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวม ให้ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนก็จะลดน้อยลง อันจะนำมาสู่สังคมที่ดียิ่งขึ้น

3. คุณลักษณะของจิตสาธารณะ

คุณลักษณะของจิตสาธารณะ คือการทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ลงมือกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีความรัก ความเอื้ออาทร ความไว้นือเชื่อใจ และรู้จักมีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคล เป็นอย่างดี

4. ประเภทของจิตสาธารณะ

4.1 จิตสาธารณะแบบประเพณีนำ หมายถึง จิตสาธารณะที่ยึดถือเอาขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นเครือญาติ ความอาวุโส เป็นเครื่องชี้นำวิถีปฏิบัติจิตสาธารณะแบบนี้มีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในสังคมชนบทของไทย

4.2 จิตสำนึกแบบหลักการนำ เป็นจิตสาธารณะที่ยึดถือหลักปฏิบัติงานให้บรรลุ จุดหมายปลายทางโดยละทิ้งความอาวุโสและชนบประเพณีที่เห็นว่าเป็นเครื่องกีดขวางการบรรลุ เป้าหมายของชีวิต

4.3 จิตสาธารณะแบบผู้อื่นนำ เป็นจิตสำนึกแบบพึ่งพิง โดยบุคคลจะต้องประพฤติ ปฏิบัติตามกลุ่มหรือตามผู้นำของกลุ่ม ด้วยมุ่งหวังจะให้ตนเองได้รับการยอมรับจากกลุ่มจิตสาธารณะ ของบุคคลมีพื้นฐานมาจากอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ซึ่งหมายถึง การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบกับความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Values) เจตคติ (Attitude) ซึ่งมีความหมายรวมกันว่า คือ ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เกิดเป็นปรากฏการณ์ที่บุคคลแสดงออก ในลักษณะของอารมณ์ ความรู้สึก (Affective) สติปัญญา (Cognitive) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งมีทั้งผลดี และผลเสียต่อตนเองและสังคมที่ตนเอง เป็นสมาชิกอยู่

5. สถาบันที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตสาธารณะ

5.1 สถาบันการศึกษา

การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใด จำต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาจนมีการศึกษามากพอแก่สถานะแห่งตน ที่จะสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษา ให้ถูกต้อง โดยธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีผู้มีอำนาจในการบริหาร การศึกษาพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนะที่กว้างไกล โดยมีจุดหมายรวบยอดว่า ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มที การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐาน ของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนา เพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐาน ทางจริยธรรม เพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาดแล้ว ก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิด มีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมา วนเวียนแต่ในวังวนวัตถุที่อาจก่อให้เกิดการประหัตประหารกันในทุกวงการ

การให้การศึกษาแก่เยาวชน ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่นิยมในวัตถุ แต่เน้น การสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้หนักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับการศึกษาตั้งแต่อนุบาลศึกษา จนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้เป็นจิตที่สามารถช่วยสร้างระบบถูกต้อง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคม โดยธรรมโดยเฉพาะการดำรงเน้นการฝึกอบรมให้รู้จักหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างดีที่สุดฝีมือในทุกหน้าที่ ในฐานะ ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยความสำนึกว่าทุกหน้าที่มีคุณค่าและความสำคัญเท่าเทียมกัน

5.2 สถาบันศาสนา

สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคมเป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น หรือเพราะความอยากมี ความสันโดษ พอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ตนเอง รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องสถาบันทางศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจของประชาชน เพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้เป็นที่พึ่งทางใจมาอย่างเนิ่นนาน ฉะนั้นสถาบันทางศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และวิธีการพัฒนาจิตสำนึกให้เกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด ก็คือการสอนด้วยตัวเอง อันหมายถึง การที่ผู้อยู่ในสถาบัน องค์การทางศาสนา พึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่คนในสังคมในด้านการช่วยเหลือส่วนรวม

5.3 สถาบันครอบครัว

ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้เด็กเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็พลอยคลอนแคลนไปด้วย และเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่คลอนแคลนจะมีจิตสำนึกที่คลาดเคลื่อน การสอนและการอบรมของสถาบันครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา เพื่อปูพื้นฐาน หรือฝังรากให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิเสียเพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

5.4 สื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจากความคิดความรู้สู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจ ช่วยสร้างจิตสำนึก ที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้าง การรับรู้ที่จะส่งสมกลายเป็นจิตสำนึกของคนในสังคมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะช่วยให้คนในสังคมมีจิตสาธารณะที่จะนำไปสู่การก่อตัวของประชาสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้มีได้หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอน ในห้องเรียน สำหรับประชากรวัยเรียน หรือการจัดการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่น ๆ แต่ยังคงหมายถึง กระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบัน และกระบวนการทางสังคมที่หลากหลาย ในส่วน ของสถาบันที่สำคัญต่าง ๆ ของชาติ

การสำรวจชุมชน

1. ความหมายของการสำรวจชุมชน

การสำรวจชุมชน หมายถึง การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะและสภาพต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการนั้น การสำรวจชุมชนมีความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้ทราบลักษณะ และขอบเขตของปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนว่ามีอะไรบ้าง และแต่ละปัญหามีผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มไหน อย่างไร
2. เป็นพื้นฐานในการศึกษาหาสาเหตุของแต่ละปัญหา และหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขอย่างมีระบบ
3. ช่วยให้ทราบแหล่งวิชาในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติวิทยาการและสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น วัด องค์กร หรือสมาคมต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน
4. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ว่าอยู่ในสถานการณ์เช่นไรเพื่อหาทางปรับปรุง และส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น
5. ช่วยให้ทราบภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม การบริโภค อุปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข หรือจัดสร้างขึ้นไป
6. ช่วยให้เข้าใจลักษณะความเชื่อทัศนคติ ขนบธรรมเนียมประเพณี การใช้เวลาว่าง หรือนันทนาการของคนในชุมชน ว่ามีลักษณะที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนมากน้อยเพียงใด

ในการพัฒนาชุมชนนั้น นักพัฒนาจะรู้แต่หลักการและวิธีการพัฒนาอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะดำเนินการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้ ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของคนในท้องถิ่นรู้จักสภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างดี การเข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการที่นักพัฒนามีโอกาสใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนนั้นหรือมีความคุ้นเคยกับชุมชนนั้นมาก่อนแต่ก็เป็นเพียงความเข้าใจในขอบเขตกว้าง ๆ หรืออาจรู้เรื่องเป็นบางด้าน ไม่เพียงพอที่จะวางแผนหรือกำหนดโครงการพัฒนาชุมชนได้อย่างละเอียดชัดเจน การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ ตลอดจนการหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาของชุมชน หรือการสำรวจชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม โครงสร้างของประชากรและทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน

2. วิธีการสำรวจชุมชน

ในการสำรวจหาข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนสามารถทำได้หลายวิธี คือ

1. การสำรวจแบบเบ็ดเสร็จ คือ การสอบถามข้อมูลจากทุกหน่วยในชุมชน เช่น การสอบถามหัวหน้าครัวเรือน หรือทุกคนในชุมชนนั้น วิธีนี้ต้องใช้บุคลากร เวลา และงบประมาณมากข้อมูลที่ได้อาจจะไม่สมบูรณ์ เพราะชาวบ้านบางคนอาจจะไม่ค่อยรู้เรื่อง
2. การสำรวจแบบสุ่มตัวอย่าง คือ การคัดเลือกหรือสุ่มเอาบุคคลหรือหัวหน้าครัวเรือนมาบางส่วนตามวิธีสุ่มทางสถิติ วิธีการนี้จะเสียเวลาและงบประมาณน้อยกว่าการสำรวจวิธีแรก แต่ก็มีโอกาสที่จะสุ่มเอาคนที่ไม่รู้เรื่องอะไรมาให้ข้อมูลก็ได้ การสุ่มตัวอย่างจึงควรทำ ความรอบคอบเพื่อให้ได้ชาวบ้านที่มีลักษณะเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งชุมชน
3. การสำรวจชุมชนจากกลุ่มผู้นำในชุมชน ได้แก่ การสอบถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านของชุมชน เช่น การสำรวจภาวะการณศึกษาของชุมชน จากครูใหญ่ หรือศึกษานิเทศก์ การสำรวจภาวะสุขภาพอนามัยจากแพทย์ประจำตำบล หรือเจ้าหน้าที่ ในสถานอนามัย การศึกษาสภาพอาชีพของคนในชุมชนโดยสอบถามจากกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น วิธีนี้จะช่วยประหยัดเงินเวลา และบุคลากรที่ทำการสำรวจ ข้อมูลก็มักจะเชื่อถือได้ เพราะบุคคลเหล่านี้ มีความรอบรู้ ความเป็นไปในชุมชนเป็นอย่างดี และมีข้อมูลหรือสถิติต่าง ๆ อยู่แล้ว

3. ขั้นตอนการสำรวจชุมชน

ขั้นตอนการสำรวจชุมชนมีหลากหลายวิธีการ ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงขั้นตอน ลงสำรวจชุมชนเพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 การติดต่อประสานชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

1. ประสานผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนเพื่อเข้าไปสัมภาษณ์ถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยกำหนดขอบเขตไว้ 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ด้านอาชีพและรายได้
- 1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม
- 1.3 ด้านโรคภัยไข้เจ็บ
- 1.4 ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

โดยขอสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน

ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3) หัวหน้าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 4) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 5) ประธานผู้สูงอายุ 6) ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน 7) ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน 8) ผู้นำทางศาสนา 9) หัวหน้ากลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว

2. ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมโครงการประสานงานติดต่อกันนัดหมายเวลา และสถานที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน

ขั้นที่ 2 การลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ

1. ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมโครงการนัดหมายกันลงชุมชนที่เลือกไว้เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน

2. ผู้เข้าร่วมโครงการแบ่งหน้าที่กันไปสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน ดังนี้

2.1 กลุ่มที่ 1 สมาชิกกลุ่ม 12 แบ่งหน้าที่กันไปสัมภาษณ์บุคคล ดังนี้

1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3) หัวหน้า อสม. 4) สมาชิก อบต. ตามสถานที่นัดหมาย

2.2 กลุ่มที่ 2 สมาชิกกลุ่ม 12 แบ่งหน้าที่กันไปสัมภาษณ์บุคคล ดังนี้

1) ประธานผู้สูงอายุ 2) ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน

4) ผู้นำทางศาสนา 5) หัวหน้ากลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว ตามสถานที่นัดหมาย

3. ร่วมกันสรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน

แบบสัมภาษณ์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

ชื่อผู้สัมภาษณ์..... เวลาสัมภาษณ์ น.
ถึงเวลา น. วัน / เดือน / ปี ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านสถานภาพโดยทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล..... 2. อายุ.....ปี
3. ตำแหน่งในชุมชน.....

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

1. ด้านอาชีพและรายได้

.....
.....
.....

2. ด้านสิ่งแวดล้อม

.....
.....
.....

3. ด้านโรคภัยไข้เจ็บ

.....
.....
.....

4. ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

.....
.....
.....
.....

แบบฝึกหัดท้ายหน่วย

คำชี้แจง: จงตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้องที่สุด

1. จิตสาธารณะหมายถึงอะไรตามความเข้าใจของนักศึกษา
 2. จงยกตัวอย่างกิจกรรมจิตสาธารณะที่นักศึกษาได้เข้าร่วม หรือได้พบเห็นตามสื่อต่าง ๆ มาอย่างน้อย 5 กิจกรรม
 3. จิตสาธารณะ มีความสำคัญอย่างไร จงอธิบาย
 4. องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ตามความเข้าใจของนักศึกษา มีอะไรบ้าง
 5. ปัญหาและความต้องการของชุมชน หมายถึงอะไร
 6. การเข้าไปสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน ต้องมีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับชุมชนอย่างไร
 7. กิจกรรมจิตสาธารณะสามารถแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาในชุมชนได้อย่างไร
 8. การสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน ควรได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานใดบ้าง
 9. นักศึกษาสามารถเรียนรู้ที่จะลงมือแก้ปัญหาชุมชนได้อย่างไร
 10. การลงมือแก้ปัญหาชุมชน ควรเรียนรู้แนวคิดหรือหลักทฤษฎีใดเป็นสำคัญ
- ยกตัวอย่างมา 1 ทฤษฎีพอสังเขป

ภาคผนวก จ

แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้
หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม
และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

คำชี้แจงในการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. แบบประเมินนี้จัดทำขึ้นเพื่อตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
2. แผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนจะดำเนินการตามกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะในแต่ละขั้นตอน ดังปรากฏในตารางทำนียบามปฏิบัติกร
3. ขอให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องตามความคิดเห็นของท่าน และโปรดบันทึกรายละเอียดที่จะให้ปรับปรุงในช่องข้อเสนอแนะ
4. มีการจัดอันดับคุณภาพของแบบประเมินแบ่งเป็น 5 ระดับ แต่ละระดับมีความหมายดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้มาก
ระดับ 3	หมายถึง	แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้น้อยที่สุด

ขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ศตวรรษ มะละแหม

นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
 ผู้วิจัย

นียมปฏิบัติกร

แผนกรจัดการเรียนรู๋ หมายถึง เครื่องมือกรจัดกิจกรรมกรเรียนรู๋ ซึงเป็นส่วหนึงของหลักรัฐเสริมเพื่อเสริมสร้งจิตสธรณะ ตมแนวคิกรเรียนรู๋รับใช้สังคม และกรเรียนรู๋โดยใช้ชุมชนเป็นฐน สำหรับนักรศึกษปริญฐตรี โดยออกเบบให้สอดคล้งกับกระบวนการเสริมสร้งจิตสธรณะ โดยกระบวนการเสริมสร้งจิตสธรณะมีอยู่ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสธรณะและสำรวจชุมชน

หมายถึง ขั้นที่นักรศึกษเรียนรู๋เกี่ยวกับจิตสธรณะ และลงชุมชนเพื่อสำรวจความต้องการของชุมชนในด้นต่ง ๆ เมื่อทราบความต้องการของชุมชนแล้ว จะได้จัดโครงการจิตสธรณะเพื่อบริการสังคมให้เหมะสมกับความต้องการของชุมชนในขั้นตอนต่อไป โดยขั้นตอนนี้จะจัดอยู่ในแผนกรจัดการเรียนรู๋ที่ 1

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมกรจัดโครงการ

หมายถึง ขั้นที่กระตุ้นให้นักศึกษาคิวิเคราะห์ร่วมนกัน แล้วนำปัญหาที่เลือกได้มวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทงแก้ไข อภิปรายหาแนวทงแก้ไขปัญหาอย่างสร้งสรค์ ร่วมนกับร่วมนกันวางแผนในการจัดกิจกรรมและร่วมนกันเขียนโครงการจิตสธรณะเพื่อบริการสังคมแก่ชุมชนนั้น ตมพื้นฐานความรู้ ความสมารถ และศัทยภพที่มี โดยขั้นตอนนี้จะจัดอยู่ในแผนกรจัดการเรียนรู๋ที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 กรปฏิบัติโครงการ

หมายถึง ขั้นตอนที่นักรศึกษร่วมนกันเตรียมความพร้อมชุมชน และจัดโครงการจิตสธรณะเพื่อบริการสังคมตมแผนกรที่ได้วางไว้ร่วมนกันใน ขั้นที่ 1 มีการปฏิบัติดำเนินกรไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการบูรณกรในทงวิชาการร่วมนด้วย มีการพัฒนาอย่างเหมะสมกับบริบทชุมชน และสถนกรณที่ไม่อจทราบได้ล่งหน้า นักรศึกษาได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยขั้นตอนนี้จะจัดกิจกรรมกรเรียนรู๋ในแผนกรจัดการเรียนรู๋ที่ 3 ซึงมีอยู่ 2 วิธีกร คือ

ขั้นที่ 3.1 กรลงชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม

หมายถึง ขั้นเตรียมความพร้อมในการรับกรจัดโครงการจิตสธรณะเพื่อบริการสังคมของชุมชนโดยการประชุมชี้แนะแนวทงทงความเข้าใจกับชุมชน

ขั้นที่ 3.2 กรจัดโครงการจิตสธรณะเพื่อบริการสังคม

หมายถึง ขั้นที่นักรศึกษลงชุมชนเพื่อจัดโครงการที่ได้วางแผนไว้

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

หมายถึง ขั้นตอนที่ทำให้ศึกษานำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมาร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในภาคทฤษฎี และการลงชุมชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม และนักศึกษาจะต้องวิเคราะห์ผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล นำประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ให้ตรงตรง และใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบถึงประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากที่นักศึกษาได้จัดโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เพื่อที่นักศึกษาจะได้แบ่งปันประสบการณ์กันเอง และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปผลและอภิปรายผลในขั้นตอนต่อไป โดยขั้นตอนนี้จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและการอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม

หมายถึง ขั้นตอนการสรุป และการอภิปรายผลสิ่งที่ได้รับจากโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมดังกล่าวว่านักศึกษาได้เรียนรู้อะไรมา จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นการสรุปในสิ่งที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม นักศึกษาร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้และร่วมแสดงความขอบคุณ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ เพื่อมีความสำนึกร่วมกันในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือสังคมต่อไป โดยขั้นตอนนี้จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

ตารางแสดงกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

จิตสาธารณะ	กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ	แผนการจัดการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยภาพรวม
ด้านความสำนึกนึกคิด	ขั้นตอนที่ 1 เตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและสำรวจชุมชน	หน่วยที่ 1 เตรียมจิตสาธารณะ เยี่ยมเยียนเพื่อนบ้าน สานต่อความดี	1) อธิบายและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตสาธารณะและศึกษาสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน (3 ชม.) 2) มีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้ในการลงมือแก้ปัญหาชุมชน (3 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	แบบวัดจิตสาธารณะ และแบบสอบถามพึงพอใจ
ด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบ	ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการจัดโครงการ	หน่วยที่ 2 ร่วมมือเตรียมพร้อมชักจูงหน้าที่	1) สามารถเสนอปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการได้ (2 ชม.) 2) สามารถวางแผนการจัดทำโครงการได้ (4 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	

ตารางแสดงกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

จิตสาธารณะ	กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ	แผนการจัดการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยภาพรวม
ด้านการปฏิบัติในสิ่งที่น่าเป็นประโยชน์และการเคารพสิทธิ	ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ	หน่วยที่ 3 สัมผัสชุมชนเริ่มต้น จิตสาธารณะ	1) สามารถลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามโครงการที่จัดขึ้น (6 ชม.) 2) สามารถช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตนได้ (2 ชม.) 3) สามารถแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม และร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมได้ (1 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบวัดจิตสาธารณะ
ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี	ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปและ การอภิปรายผลโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	หน่วยที่ 4 พฤติกรรมที่ดีเป็นศรีสังคม	1) สามารถวิเคราะห์ผลสรุปและการอภิปรายผลโครงการได้ (5 ชม.) 2) เกิดความรักความเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์ (2 ชม.) 3) เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี (2 ชม.)	แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	

แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้
หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม
และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

รายการ	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	
1. รูปแบบทั่วไป						
1.1 รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้เหมาะสม						
1.2 รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้มีความน่าสนใจ						
1.3 มีองค์ประกอบถูกต้องครบถ้วน						
2. ผลการเรียนรู้						
2.1 ผลการเรียนรู้มีความถูกต้องและเหมาะสม						
2.2 ผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา						
2.3 ครอบคลุมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร						
3. จุดประสงค์การเรียนรู้						
3.1 จุดประสงค์การเรียนรู้มีความถูกต้องตามหลักการ						
3.2 มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและผลการเรียนรู้						
3.3 ครอบคลุมลักษณะการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ						
3.4 สามารถปฏิบัติและวัดผลได้						
4. สารการเรียนรู้ และสาระสำคัญ						
4.1 สารการเรียนรู้ และสาระสำคัญครอบคลุมเนื้อหา						
4.2 เขียนด้วยภาษาที่สละสลวยและเข้าใจง่าย						
4.3 สารการเรียนรู้ และสาระสำคัญมีความเหมาะสม และถูกต้อง						
4.4 สารการเรียนรู้ และสาระสำคัญ สอดคล้องกับ ผลการเรียนรู้						
5. กิจกรรมการเรียนรู้						
5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้						
5.2 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ						
5.3 นักศึกษาสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง						
5.4 สามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้						
5.5 เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน						
5.6 ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้โดยใช้สังคม						
5.7 มีการใช้แหล่งเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน						

รายการ	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	
6. หลักฐานการเรียนรู้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)						
6.1 มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและผลการเรียนรู้						
6.2 หลักฐานการเรียนรู้ สามารถตอบจุดประสงค์การเรียนรู้ได้						
6.3 หลักฐานการเรียนรู้ มีความเหมาะสมและถูกต้อง						
7. สื่อการเรียนการสอน						
7.1 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้						
7.2 เหมาะสมกับวัยของนักศึกษา						
7.3 กระตุ้นความสนใจของนักศึกษา						
7.4 สามารถสะท้อนให้เห็นถึงจิตสาธารณะและการออกแบบ โครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม						
8. การวัดผลประเมินผล						
8.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้						
8.2 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ						
8.3 มีการวัดที่หลากหลาย						
8.4 มีการวัดในสถานที่และสถานการณ์จริง						
9. บันทึกหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้						
9.1 มีการจัดลำดับบันทึกหลังการใช้แผนฯ ได้ถูกต้อง						
9.2 บันทึกหลังการใช้แผนฯ สามารถตอบจุดประสงค์ การเรียนรู้ได้						
9.3 บันทึกหลังการใช้แผนฯ สอดคล้องกับการวัดผลประเมินผล						
9.4 บันทึกหลังการใช้แผนฯ มีความเหมาะสมและถูกต้อง						
10. เอกสารประกอบแผนการจัดการเรียนรู้						
10.1 เอกสารฯ มีความสอดคล้องกับหัวข้อองค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้						
10.2 เอกสารฯ มีความเหมาะสม และถูกต้อง						
10.3 เอกสารฯ มีความสมบูรณ์ และสามารถเสริมองค์ความรู้ ในหัวข้อต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี						

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

ภาคผนวก ฉ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบวัดจิตสาธารณะ
- แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะ
- แบบประเมินความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านเกณฑ์การประเมิน
- แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อหลักสูตร

แบบวัดจิตสาธารณะ
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านสถานภาพโดยทั่วไปของนักศึกษา

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงตามความเป็นจริง

1. รหัสนักศึกษา..... 2. เพศ..... 3. อายุ.....ปี
4. สาขา..... 5. คณะ..... 6. ชั้นปีที่.....

ตอนที่ 2 แบบวัดจิตสาธารณะ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นโดยพิจารณาข้อที่ตรงกับระดับ
ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ						
1	ข้าพเจ้าคิดว่าการลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นเรื่องที่ควรทำอย่างสม่ำเสมอ					
2	ถ้าเกิดปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนใกล้เคียงที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ ถ้าอยู่ในวิสัยที่ข้าพเจ้าช่วยเหลือได้ ข้าพเจ้าจะอาสาร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น					
3	เมื่อมีโอกาสได้ปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อในชุมชน เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบเหตุธรรมชาติ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ข้าพเจ้าจะเต็มใจปฏิบัติโดยไม่หวังตอบแทน					
4	เมื่อข้าพเจ้าเห็นบุคคลนำสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวมในชุมชนหรือในมหาวิทยาลัยไปใช้เป็นการส่วนตัว ข้าพเจ้าจะตักเตือน และแนะนำให้ทำเรื่องขอใช้ให้ถูกต้องตามระเบียบ					
5	ข้าพเจ้าคิดว่า ควรนำสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวมในชุมชนหรือในมหาวิทยาลัย ออกมาใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะงานแล้วนำไปส่งคืนหลังจากใช้เสร็จ					
6	เมื่อมีการขอบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ ข้าพเจ้าในฐานะผู้ดำเนินการ คิดว่าควรเลือกสิ่งของเครื่องใช้บางส่วนที่เหมาะสมกับเรามาไว้ใช้บ้าง เพราะถือว่าเราได้ทุ่มเทช่วยเหลืองานนี้โดยตลอด					

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
7	ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบปัญหาด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน แม้ว่าจะไม่รู้จักคน ๆ นั้นหรือคนกลุ่มนั้นมาก่อน					
8	ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบปัญหาด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ เฉพาะคนที่เชื่อฟัง ในคำแนะนำของข้าพเจ้าเท่านั้น					
9	ข้าพเจ้าคิดว่าการอาสาช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบปัญหา เป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนให้สังคมได้ทำอย่างต่อเนื่อง					
ด้านความความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม						
1	เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสปฏิบัติตนเพื่อบริการสังคม ข้าพเจ้า จะตระหนักในหน้าที่ของตน และปฏิบัติตามหน้าที่ อย่างเต็มกำลัง					
2	การรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติตนเพื่อบริการ สังคมควรมีในเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น เช่น กลุ่มนักศึกษา หรือกลุ่มนักพัฒนาสังคม เพราะกลุ่มดังกล่าวจะเข้าใจสังคม หรือชุมชนได้ดี					
3	ข้าพเจ้าคิดว่า “การช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหา เช่น เกิดอุทกภัย อัคคีภัย หรือวาตภัย ไม่ว่าจะด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา หรือกำลังทรัพย์” เป็นสิ่งที่ควรกระทำ					
4	ในการตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ข้าพเจ้าคำนึงถึง ผลประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน					
5	ข้าพเจ้าคิดว่าหากทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอยู่ บ่อยครั้งจะทำให้เพื่อน ๆ หันมาสนใจในการทำประโยชน์ เพื่อสาธารณะได้					
6	ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายหากทำประโยชน์ต่อส่วนรวม แล้วมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นมากมาย					
7	เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสปฏิบัติตนเพื่อบริการสังคม ข้าพเจ้า สามารถอธิบายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้					
8	ข้าพเจ้ายินดีจะรับความรู้และเสริมทักษะต่าง ๆ เพื่อเตรียมพร้อมปฏิบัติการช่วยเหลือสังคม เช่น วิธีการ ดับไฟเมื่อเกิดอัคคีภัย วิธีช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม เป็นต้น					
9	ข้าพเจ้าจะรู้สึกอึดอัดใจถ้าในชุมชนไหนที่ข้าพเจ้า ไม่สามารถอธิบายถึงปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหา ในชุมชนได้					

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม						
1	เวลาทำกิจกรรมใด ๆ ที่มีการใช้สมบัติของส่วนรวม ข้าพเจ้ามักจะใช้อย่างระมัดระวัง เปรียบเหมือนเป็นสมบัติของข้าพเจ้าเอง					
2	ข้าพเจ้าจะรับผิดชอบในการซ่อมแซมสมบัติของส่วนรวม เมื่อเกิดการชำรุดเสียหาย					
3	เวลาทำกิจกรรมใด ๆ ก่อนจะทำกิจกรรมข้าพเจ้า มักนำสิ่งของเครื่องใช้ในกิจกรรมมาไว้ที่บ้านหรือห้องพักของข้าพเจ้าก่อน เพื่อทดลองใช้แล้วจึงนำไปใช้ในกิจกรรมจริง					
4	ข้าพเจ้าชอบแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ๆ และคนอื่น ๆ ที่ลำบากหรือประสบปัญหาด้วยความเต็มใจ					
5	ข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นส่วนรวม ทุกคนที่เป็นสมาชิกควรมีโอกาสได้ใช้อย่างเท่าเทียมกัน					
6	เวลาทำกิจกรรมใด ๆ ก่อนจะทำกิจกรรมนอกจากข้าพเจ้าที่นำสิ่งของเครื่องใช้ในกิจกรรมมาไว้ที่บ้านหรือห้องพักของข้าพเจ้าก่อนเพื่อทดลองใช้แล้วจึงนำไปใช้ในกิจกรรมจริงแล้ว ข้าพเจ้ายังสนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้เพื่อน ๆ ได้ทำอย่างข้าพเจ้าบ้าง					
7	เวลาทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อส่วนรวม เมื่อมีคนใช้อุปกรณ์ในกิจกรรมนั้นก่อน ถ้าข้าพเจ้าต้องการใช้ข้าพเจ้าจะรอให้เขาใช้เสร็จก่อนโดยไม่ไปขอหรือรบกวนในขณะที่เขาใช้อุปกรณ์นั้น					
8	ข้าพเจ้ารู้สึกไม่อยากทำกิจกรรม ถ้าเพื่อนสมาชิกในกลุ่มไม่เคารพสิทธิการใช้สาธารณะสมบัติ					
9	เมื่อมีการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมข้าพเจ้าจะจอดรถในที่ที่มีการจัดไว้ให้ ถึงแม้ว่าจะต้องเดินไกลก็ตาม					
ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ						
1	เมื่อมีการเกิดสาธารณะภัยขึ้น เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม ข้าพเจ้าจะอาสาเพื่อช่วยเหลือเท่าที่ข้าพเจ้าทำได้ด้วยความเต็มใจ					
2	ข้าพเจ้ามักจะชวนเพื่อน ๆ เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชนต่าง ๆ ตามศักยภาพที่ทำได้					
3	ส่วนใหญ่ข้าพเจ้าจะอาสาเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะ เฉพาะกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมจะใช้งานได้อย่างเต็มที่					

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
4	เมื่อมีการจัดอบรม ในเรื่องจิตสาธารณะ และการใช้ ทรัพย์สินส่วนรวม ข้าพเจ้ามักจะเข้าร่วมเพื่อเรียนรู้เสมอ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องเรียนรู้					
5	เมื่อข้าพเจ้าเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อพัฒนาหรือ แก้ปัญหาชุมชนต่าง ๆ ข้าพเจ้าจะรู้ว่าควรปฏิบัติหน้าที่ หน้าที่ใดในกิจกรรมนั้น และเรียนรู้การใช้สิ่งของส่วนร่วมให้ ถูกต้องและเหมาะสม					
6	ถ้าข้าพเจ้ามีอำนาจหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สินส่วนรวม เมื่อมีสมาชิกไม่เรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ในการใช้ทรัพย์สินนั้นจนเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ข้าพเจ้า จะงดไม่ให้ใครได้ใช้สิ่งของนั้นถึงแม้จะจำเป็นก็ตาม จนกว่า ความขัดแย้งจะยุติ หรือมีข้อตกลงกันได้					
7	ถ้าชุมชนมีกิจกรรมเก็บขยะในแม่น้ำลำคลอง เมื่อข้าพเจ้าได้ ทราบข่าวกิจกรรมนั้นและไม่มีการกิจอย่างอื่น ข้าพเจ้า จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมเพราะถือเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ					
8	ถ้าข้าพเจ้ามียานพาหนะ แล้วมีคนมาร้องขอให้ข้าพเจ้า ช่วยเหลือเนื่องด้วยมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น ถึงแม้จะเป็นเวลา ค่าคืนดีคืนข้าพเจ้าจะต้องช่วยเหลือเพราะถือเป็นหน้าที่ที่ ต้องช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน					
9	เมื่อมีคนทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง หรือเผาขยะในที่โล่งแจ้ง อันก่อให้เกิดมลพิษ ข้าพเจ้าจะแอบถ่ายรูปแล้วโพสต์ลงใน เฟซบุ๊กเพื่อให้เกิดความอับอาย เพื่อให้ยุติพฤติกรรมนั้น ถือเป็นหน้าที่ที่ควรทำเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม					
ด้านความรักความเอื้ออาทรและความสามัคคี						
1	เมื่อมีกิจกรรมจิตสาธารณะ หรือกิจกรรมพัฒนาชุมชน ข้าพเจ้าจะร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติกิจกรรมกับบุคคล อื่น ๆ ถึงแม้จะไม่รู้จักกันก็ตาม					
2	หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมจิตสาธารณะ หรือกิจกรรมพัฒนา ชุมชน ข้าพเจ้ามักจะประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกร่วมกัน เก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ มีด จอบ เพราะข้าพเจ้า คิดว่าจะไม่ได้เห็น้อยเก็บคนเดียว					
3	ข้าพเจ้าคิดว่าความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน สามารถขจัดปัญหา และพัฒนาชุมชนให้พึ่งประสงค์ได้					
4	เมื่อข้าพเจ้าทราบข่าวการรับบริจาคต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยหรือบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อน ข้าพเจ้า มีความเต็มใจที่จะนำสิ่งของมาแบ่งปันช่วยเหลือ					

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
5	ข้าพเจ้าสามารถแบ่งปันสถานที่หรืออุปกรณ์ที่ใช้เป็นประจำให้ผู้อื่นได้ร่วมใช้ประโยชน์ได้					
6	ในบางครั้งข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่าย หรือไม่อยากแบ่งปันช่วยเหลือ เมื่อทราบข่าวว่าผู้ประสบภัยหรือบุคคลที่ได้รับความช่วยเหลือของบริจาคไปขายต่อ หรือนำไปใช้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค					
7	ข้าพเจ้าคิดว่าการมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ ทำให้สังคมสงบสุข					
8	ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งคนเหล่านั้นต้องเป็นคนดี ไม่สร้างความสะดวกร้อนให้กับสังคม					
9	ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์ ด้วยความรักความเมตตาเมื่อมีโอกาส					

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

แบบประเมินการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ
 ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมสู่จิตสาธารณะและการสำรวจชุมชน (20 คะแนน)

คำชี้แจง สรุปลงผลการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสรุปลง
 การประเมิน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ความกระตือรือร้นในการทำ กิจกรรมในชั้นเรียน (5)	การติดต่อประสานชุมชน กลุ่มเป้าหมาย (5)	การลงชุมชนสำรวจปัญหา และความต้องการ (5)	ความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำ กิจกรรม (5)	รวม 20
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

ลงชื่อ

ผู้ประเมิน

(.....)

**แบบประเมินการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ
ขั้นตอนที่ 2 ชั้นเตรียมการจัดโครงการ (20 คะแนน)**

คำชี้แจง สรุปลผลการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสรุปลผลการประเมิน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	การเข้าร่วมกิจกรรม การเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน (5)	การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ (5)	การวางแผนการจัดทำโครงการ (5)	การตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ (5)	รวม 20
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

ลงชื่อ

(.....)

ผู้ประเมิน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	การสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ (5)	การชี้แจงถึงเหตุผลในการเลือกรูปแบบวิธีการในการทำกิจกรรมในครั้งนี้ (5)	การร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมตามรูปแบบวิธีการที่วางไว้ (5)	การวิเคราะห์สถานการณ์และการช่วยเหลือของบุคคลด้วยความเต็มใจ (5)	การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมและร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม (5)	การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและมุ่งมั่นในการทำกิจกรรม (5)	การทำงานเป็นทีมและความอดทน (5)	การร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนและสรุปกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาชุมชนที่จัดขึ้น (5)	รวม 40
10										
11										
12										

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
(.....)

แบบประเมินการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ชั้นตอนที่ 4 ชั้นวิเคราะห์ผล สรุป และการอภิปรายผลโครงการฯ (20 คะแนน)

คำชี้แจง สรุปผลการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสรุปผลการประเมิน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	การวิเคราะห์ผล สรุปผล และการอภิปรายผล (5)	การเกิดความรัก ความเอื้ออาทร ในเพื่อนมนุษย์ (5)	การเกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี (5)	ความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำ กิจกรรมร่วมกับสมาชิก (5)	รวม
1						20
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

ลงชื่อ _____ ผู้ประเมิน
 (.....)

แบบประเมินความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านเกณฑ์การประเมิน

1. เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนเตรียมความพร้อมผู้จัดสาธารณะ และการสำรวจชุมชน

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม					
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1	
1. ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมขั้นเรียน	แสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีการอภิปราย การตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ	แสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีการอภิปราย การตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นในบางครั้ง	แสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม แต่ไม่ค่อยแสดงออกในด้าน การอภิปราย การตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหา หนึ่งเคยทำกิจกรรม	ไม่ค่อยมีความกระตือรือร้น หนึ่งเคยทำกิจกรรม						
2. การติดต่อประสานงานกลุ่มเป้าหมาย	ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานงานกลุ่มเป้าหมาย ได้ครบทุกกลุ่ม ด้วยการติดต่อประสานงานที่ดี และทุกกลุ่มตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์	ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานงานกลุ่มเป้าหมาย ได้ครบทุกกลุ่ม แต่การติดต่อประสานงานที่ดี และทุกกลุ่มตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์	ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานงานกลุ่มเป้าหมาย ได้ครบทุกกลุ่ม การติดต่อประสานงานที่ดีเป็นจำนวนมาก แต่ทุกกลุ่มตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์	ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานงานกลุ่มเป้าหมาย ได้ครบทุกกลุ่ม การติดต่อประสานงานที่ดีเป็นจำนวนมาก ในกลุ่มที่ประสานได้ตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์	ไม่คอยให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานงานกลุ่มเป้าหมาย ได้ในบางกลุ่ม การติดต่อประสานงานที่ดีเป็นน้อยมาก ในกลุ่มที่ประสานได้ไม่ตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์						

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม					
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1	
3. การลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่ม เป้าหมายและได้ ข้อมูลอย่างครบถ้วน	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่ม เป้าหมายและได้ ข้อมูลเกือบจะครบถ้วน	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่ม เป้าหมายแต่ได้ข้อมูลแค่บางส่วน	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่ม เป้าหมายแต่ได้ข้อมูลแค่บางส่วน	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้บ้างกลุ่มเป้าหมายและไม่ค่อยได้ข้อมูลเท่าที่ควร	1					
4. ความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำกิจกรรม	มุ่งมั่นตั้งใจในการฟัง การบรรยาย ร่วมทำกิจกรรมจนสำเร็จ ทุกกิจกรรม และมาร่วมกิจกรรม ตามเวลาที่นัดหมาย 4 ครั้ง	มุ่งมั่นตั้งใจในการฟัง การบรรยาย ร่วมทำกิจกรรมจนสำเร็จ ทุกกิจกรรม และมาร่วมกิจกรรม ตามเวลาที่นัดหมาย 3 ครั้ง	มุ่งมั่นตั้งใจในการฟัง การบรรยาย ร่วมทำกิจกรรมสำเร็จบ้าง กิจกรรม และมาร่วมกิจกรรมตามเวลา ที่นัดหมาย 2 ครั้ง	ไม่ค่อยมุ่งมั่นตั้งใจในการฟัง การบรรยาย ร่วมทำกิจกรรมสำเร็จ บ้างกิจกรรม และมาร่วมกิจกรรม ตามเวลาที่นัดหมาย 1 ครั้ง	ไม่ค่อยมุ่งมั่นตั้งใจในการฟัง การบรรยาย ไม่ค่อยให้ความสนใจ ร่วมมือในการทำกิจกรรม และมาร่วมกิจกรรมไม่ตรงตามเวลาที่นัดหมาย						

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

2. เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมจัดโครงการ

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม					
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1	
1. การเข้าร่วมกิจกรรม การเสนอ ปัญหา และความ ต้องการของชุมชน	มีการเข้าร่วมกิจกรรม 3 ครั้ง มีการเสนอ ปัญหา และความ ต้องการของชุมชน และอภิปรายแสดง ความคิดเห็น อย่างสม่ำเสมอ	มีการเข้าร่วมกิจกรรม 2 ครั้ง มีการเสนอ ปัญหา และความ ต้องการของชุมชน และอภิปรายแสดง ความคิดเห็น ในบางครั้ง	มีการเข้าร่วมกิจกรรม 1 ครั้ง มีการเสนอ ปัญหา และความ ต้องการของชุมชน ในบางครั้ง สลับกับการ เฉยชา ในกิจกรรม	มีการเข้าร่วมกิจกรรม 1 ครั้ง ไม่มีการเสนอ ปัญหา และความ ต้องการของชุมชน เฉยชา นิ่งเฉย ในขณะทำกิจกรรม	ไม่เข้าร่วมกิจกรรม						
2. การวิเคราะห์ ปัญหาเพื่อจัดทำ โครงการ	มีการเสนอ การวิเคราะห์ปัญหา เพื่อจัดทำโครงการ และอภิปรายแสดง ความคิดเห็น อย่างสม่ำเสมอ	มีการเสนอการ วิเคราะห์ปัญหา เพื่อจัดทำโครงการ และอภิปรายแสดง ความคิดเห็นใน การอภิปราย การตอบ คำถาม และแสดง ความคิดเห็นอื่น ๆ	มีการเสนอการ วิเคราะห์ปัญหา เพื่อจัดทำโครงการ ในบางครั้งและไม่ค่อย แสดงออกในด้านการ อภิปราย การตอบ คำถาม และแสดง ความคิดเห็นอื่น ๆ	มีการเสนอการ วิเคราะห์ปัญหา เพื่อจัดทำโครงการ ในบางครั้ง สลับกับการ เฉยชา นิ่งเฉย ในขณะทำกิจกรรม	ไม่ค่อยมีการเสนอ การวิเคราะห์ปัญหา เพื่อจัดทำโครงการ เฉยชา นิ่งเฉย ในขณะทำกิจกรรม						

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม					
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1	
3. การวางแผนการจัดทำโครงการ	ให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการและอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกับสมาชิกในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ	ให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการและอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกับสมาชิกในกลุ่มในบางครั้ง	ให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการในบางครั้งแต่ไม่ค่อยแสดงออกในด้านกรอภิปบายและการแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	ให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการในบางครั้ง	ให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการในบางครั้ง	ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการ เฉพาะทำเพียง ในขณะทำกิจกรรม					
4. การตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ	ให้ความร่วมมือในการร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ และอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม ในบางครั้ง	ให้ความร่วมมือในการร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ ในบางครั้งและไม่ค่อยแสดงออกในด้านกรอภิปบายและการแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	ให้ความร่วมมือในการร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ ในบางครั้งและไม่ค่อยแสดงออกในด้านกรอภิปบายและการแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	ให้ความร่วมมือในการร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ ในบางครั้งและไม่ค่อยแสดงออกในด้านกรอภิปบายและการแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	ให้ความร่วมมือในการร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ ในบางครั้งและไม่ค่อยแสดงออกในด้านกรอภิปบายและการแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ เฉพาะทำเพียง ในขณะทำกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

3. เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติโครงการ

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม					
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1	
1. การสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจกับผู้ร่วมโครงการ	มีการสร้างสัมพันธภาพ จนเกิดความคุ้นเคยเป็นอย่างดี และสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ จนเกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี	มีการสร้างสัมพันธภาพ จนเกิดความคุ้นเคยเป็นบางส่วน แต่การสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ เกิดความเข้าใจบ้างในบางเรื่อง	มีการสร้างสัมพันธภาพ เกิดความคุ้นเคยบ้างในบางคน และสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ เกิดความเข้าใจบ้าง	มีการสร้างสัมพันธภาพ เกิดความคุ้นเคยบ้างในบางคน แต่ไม่สามารถสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการได้	มีการสร้างสัมพันธภาพ กับผู้ร่วมโครงการ และไม่สามารถสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการได้						
2. การชี้แจงถึงเหตุผลในการทำโครงการ และรูปแบบวิธีการในการทำกิจกรรมในครั้งนี้	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการ ได้อย่างชัดเจน แต่รูปแบบวิธีการในการทำกิจกรรมได้อย่างชัดเจน	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการ ได้ชัดเจนบางส่วน และรูปแบบวิธีการในการทำกิจกรรม ชี้แจงได้ชัดเจนบางส่วน	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการ ได้ชัดเจนบางส่วน วิธีการในการทำกิจกรรม ชี้แจงไม่ชัดเจน	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการ ได้ชัดเจนบางส่วน แต่รูปแบบวิธีการในการทำกิจกรรม ชี้แจงไม่ชัดเจน	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการ และรูปแบบวิธีการในการทำกิจกรรม ไม่ชัดเจน						

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม					
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1	
3. การร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมและดำเนินการตามรูปแบบวิธีการที่วางไว้	มีการร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมเป็นอย่างดี แต่ดำเนินการตามรูปแบบวิธีการที่วางไว้เป็นอย่างดี	มีการร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมในบางเรื่อง และดำเนินการตามรูปแบบวิธีการที่วางไว้ในบางเรื่อง	มีการร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมในบางเรื่อง และดำเนินการตามรูปแบบวิธีการที่วางไว้ในบางเรื่อง	มีการร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม แต่ดำเนินการตามรูปแบบวิธีการที่วางไว้ในบางเรื่อง	มีการร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม เป็นในบางเรื่อง แต่ดำเนินการตามรูปแบบวิธีการที่วางไว้						
4. การวิเคราะห์สถานการณ์และให้การช่วยเหลือของบุคคลด้วยความเต็มใจ	มีการวิเคราะห์สถานการณ์เป็นอย่างดีและให้การช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ	มีการวิเคราะห์สถานการณ์เป็นอย่างดีแต่ให้การช่วยเหลือบุคคล ไม่ค่อยเต็มใจ	มีการวิเคราะห์สถานการณ์ได้ดีในบางเรื่องและให้การช่วยเหลือบุคคล ไม่ค่อยเต็มใจ	มีการวิเคราะห์สถานการณ์ได้ดีในบางเรื่องแต่ไม่ให้การช่วยเหลือบุคคล	มีการวิเคราะห์สถานการณ์ไม่ได้ในบางเรื่องแต่ไม่ให้การช่วยเหลือบุคคล						
5. การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้สนใจของส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอและร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมเป็นอย่างดี	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้สนใจของส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอและร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมเป็นอย่างดี	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้สนใจของส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ แต่ร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมเป็นบางครั้ง	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้สนใจของส่วนรวมเป็นบางครั้งและร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมเป็นบางครั้ง	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้สนใจของส่วนรวมเป็นบางครั้งแต่ไม่คอยร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้สนใจของส่วนรวมเป็นบางครั้งและร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม						

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม				
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1
6. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและ ความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรม	มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและความมุ่งมั่น ในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี	มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นอย่างดีแต่มี ความมุ่งมั่นในการทำ กิจกรรมเป็นบางครั้ง	มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นบางครั้ง และ ความมุ่งมั่นในการทำ กิจกรรมเป็นบางครั้ง	มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นบางครั้ง แต่ไม่มีความมุ่งมั่นในการทำ กิจกรรม	ไม่คอยมีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและ ไม่คอยมีความมุ่งมั่น ในการทำกิจกรรม					
7. การทำงานเป็นทีม และความอดทน	มีการทำงานเป็นทีม และมีความอดทน เป็นอย่างดี	มีการทำงานเป็นทีม เป็นอย่างดีแต่มีความ อดทนในการทำ กิจกรรมในบางครั้ง	มีการทำงานเป็นทีม ในบางครั้งและมีความ อดทนในการทำ กิจกรรมในบางครั้ง	มีการทำงานเป็นทีม ในบางครั้งแต่ไม่คอยมี ความอดทนในการทำ กิจกรรม	ไม่คอยมีการทำงาน เป็นทีมและไม่คอย มีความอดทน ในการทำกิจกรรม					
8. การร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยน และสรุป กิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชน ที่จัดขึ้น	มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนกับบุคคล อย่างสม่ำเสมอและ สรุปกิจกรรม จิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชน ที่จัดขึ้นได้อย่าง ชัดเจน	มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนกับบุคคล อย่างสม่ำเสมอ แต่สรุปกิจกรรม จิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชน ที่จัดขึ้นได้ชัดเจน บางส่วน	มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนกับบุคคล ในบางครั้งและสรุป กิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชน ที่จัดขึ้นได้ชัดเจน บางส่วน	มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนกับบุคคล ในบางครั้งแต่สรุป กิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชน ที่จัดขึ้นไม่คอยชัดเจน	ไม่คอยมีการร่วม พูดคุยแลกเปลี่ยน กับบุคคลและสรุป กิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชน ที่จัดขึ้นไม่คอยชัดเจน					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

4. เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 4 และ 5 การวิเคราะห์ผล การสรุป และการอภิปรายผลโครงการฯ

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม				
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1
1. การวิเคราะห์ผลสรุปผลและการอภิปรายผล	มีการวิเคราะห์ผลสรุปผลและ การอภิปรายผล เป็นอย่างดี	มีการวิเคราะห์ผลสรุปผลเป็นอย่างดี แต่มีการแสดงออก ด้านการอภิปรายผล เป็นบางครั้ง	มีการวิเคราะห์ผลสรุปผลเป็นบางครั้ง และมีการอภิปรายผล เป็นบางครั้ง	มีการวิเคราะห์ผลสรุปผลเป็นบางครั้ง แต่ไม่ค่อยมีการ อภิปรายผล	ไม่ค่อยมีการวิเคราะห์ผลสรุปผลและ อภิปรายผล					
2. การเกิดความรัก ความเอื้ออาทร ในเพื่อนมนุษย์	มีการสะท้อนผลแสดง ความรู้สึกในด้าน ด้านความรัก และ ด้านความเอื้ออาทร ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นอย่างดี	มีการสะท้อนผลแสดง ความรู้สึกในด้าน ความรัก และ ด้านความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ แต่การสะท้อนผล แสดงความรู้สึก ด้านความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ มีเป็นบางครั้ง	มีการสะท้อนผลแสดง ความรู้สึกในด้าน ความรัก และ ด้านความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์ มีเป็นบางครั้ง	มีการสะท้อนผลแสดง ความรู้สึกในด้าน ความรักต่อเพื่อน มนุษย์เป็นบางครั้ง แต่ไม่ค่อยมีการ สะท้อนผลแสดง ความรู้สึกด้านความ เอื้ออาทรต่อเพื่อน มนุษย์	ไม่ค่อยมีการสะท้อนผลแสดง ความรู้สึกในด้าน ด้านความรัก และ ด้านความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์					
3. การเกิดแรงบันดาลใจในการทำ กิจกรรมเพื่อส่วนรวม ด้วยความสามัคคี	มีการบังตาใจ ในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวม และร่วม ทำกิจกรรมกับสมาชิก ด้วย ความสามัคคี เป็นอย่างดี	มีการบังตาใจ ในการทำกิจกรรมเพื่อ ส่วนรวมเป็นอย่างดี แต่ร่วมทำกิจกรรมกับ สมาชิกด้วยความ สามัคคีเป็นบางครั้ง	มีการบังตาใจในการ ทำกิจกรรมเพื่อ ส่วนรวมเป็นบางครั้ง และร่วมทำกิจกรรม กับสมาชิกด้วยความ สามัคคีเป็นบางครั้ง	มีการบังตาใจใน การทำกิจกรรมเพื่อ ส่วนรวมเป็นบางครั้ง แต่ไม่ค่อยร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิก ด้วยความสามัคคี	ไม่ค่อยมีแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวมและ ไม่ค่อยร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิก ด้วยความสามัคคี					

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ระดับความเหมาะสม				
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	5	4	3	2	1
4. ความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม ร่วมกับสมาชิก	มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม เป็นอย่างดีและร่วม ทำกิจกรรมกับสมาชิก 4 ครั้ง	มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม เป็นอย่างดีและร่วม ทำกิจกรรมกับสมาชิก 3 ครั้ง	มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม เป็นบางครั้งและร่วม ทำกิจกรรมกับสมาชิก 2 ครั้ง	มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม เป็นบางครั้งและร่วม ทำกิจกรรมกับสมาชิก 1 ครั้ง	ไม่เข้าร่วมทำกิจกรรม กับสมาชิก					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
(.....)

แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมฯ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านสถานภาพโดยทั่วไปของนักศึกษา

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงตามความเป็นจริง

1. ชื่อ-สกุล..... 2. รหัสนักศึกษา.....
3. อายุ.....ปี 4. ชั้นปีที่.....

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของนักศึกษา

โดยพิจารณาข้อที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม						
1	ข้าพเจ้ารู้สึกดีที่มีโอกาสได้เรียนหลักสูตรเสริมนี้					
2	ข้าพเจ้ามีความชื่นชอบหลักสูตรเสริมนี้					
3	ข้าพเจ้ามีความมุ่งมั่นและเต็มใจในการเรียนตามหลักสูตรเสริมนี้					
4	ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรเสริมนี้สามารถบริการสังคมได้เป็นอย่างดี					
5	ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรเสริมนี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยภาพรวม					
6	ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจที่ได้เรียนตามหลักสูตรเสริมนี้ในการสร้างประโยชน์ต่อชุมชน					
ด้านเนื้อหาของหลักสูตรเสริม						
1	ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริมมีความน่าสนใจ					
2	เนื้อหาของหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมกับการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาชุมชน					
3	เนื้อหาของหลักสูตรเสริมสามารถเสริมสร้างจิตสำนึกให้แก่นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้จริง					
4	เนื้อหาของหลักสูตรเสริมมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน					
5	เนื้อหาของหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมกับช่วงวัยของนักศึกษา					
6	เนื้อหาของหลักสูตรเสริมมีความมีความชัดเจน					

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
1	กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ					
2	กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย					
3	กิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยสามารถแก้ไขหรือพัฒนา ชุมชนได้จริง					
4	กระบวนการจัดกิจกรรมสามารถเสริมสร้างจิตสำนึก ของนักศึกษาได้จริง					
5	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเกิดความรัก ความเอื้ออาทร ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน					
6	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเกิดแรงบันดาลใจ ในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี					
ด้านสื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์						
1	สื่อการเรียนการสอนมีความหลากหลาย					
2	สื่อการเรียนการสอนมีความน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ					
3	สื่อการเรียนการสอนทำให้นักศึกษารู้และเข้าใจ เรื่องจิตสำนึกและการเสริมสร้างจิตสำนึกได้ง่าย					
4	สื่อการเรียนการสอนมีความหลากหลายสอดคล้องกับ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้					
5	วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมโครงการมีความเหมาะสม และสามารถพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาชุมชนได้					
6	วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมโครงการมีความสมบูรณ์ และสะดวกในการใช้งาน					
ด้านการวัดผลประเมินผล						
1	ข้าพเจ้ามีความพึงพอใจในการประเมินการนำเสนอผลงาน ในแต่ละครั้ง					
2	ข้าพเจ้ามีความพึงพอใจกับวิธีการวัดผลประเมินผล ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้					
3	วิธีการวัดผลประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีความหลากหลายและสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด					
4	เครื่องมือที่ระบุในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เช่น แบบฝึกหัด ใบงาน แบบประเมินผลงาน มีความเหมาะสมและสามารถ วัดความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ได้จริง					

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
5	เครื่องมือที่ระบุในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เช่น แบบฝึกหัด ใบงาน แบบประเมินผลงาน มีความครอบคลุมและ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วย การเรียนรู้					
6	ข้าพเจ้ามีความพึงพอใจกับการประเมินการปฏิบัติกิจกรรม จิตสาธารณะในแต่ละหน่วยการเรียนรู้					

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณสำหรับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้เกี่ยวข้องในชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านสถานภาพโดยทั่วไปของผู้เกี่ยวข้องในชุมชน

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงตามความเป็นจริง

1. ชื่อ-สกุล..... 2. อายุ.....ปี
3. ตำแหน่งในชุมชน.....

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนโดยพิจารณาข้อที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านเจตคติที่มีต่อหลักสูตรเสริม						
1	ข้าพเจ้ามีความชื่นชอบหลักสูตรนี้					
2	ข้าพเจ้ารู้สึกดีที่มีโอกาสได้ปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะร่วมกับนักศึกษา					
3	ข้าพเจ้ามีความมุ่งมั่นและเต็มใจในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะร่วมกับนักศึกษา					
4	ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรนี้สามารถบริการสังคมได้เป็นอย่างดี					
5	ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรนี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยภาพรวม					
6	ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะร่วมกับนักศึกษาในการสร้างประโยชน์ต่อชุมชน					
ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม						
1	ในแต่ละกิจกรรมในหลักสูตรมีความน่าสนใจ					
2	กระบวนการจัดกิจกรรมของนักศึกษามีความหลากหลาย					
3	กระบวนการจัดกิจกรรมของนักศึกษามีความเหมาะสมกับการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาชุมชน					
4	ในแต่ละกิจกรรมในหลักสูตรสามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักศึกษาและบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี					
5	กระบวนการจัดกิจกรรมทำให้ชุมชนเกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี					
6	กระบวนการจัดกิจกรรมทำให้บุคคลที่เข้าร่วมหลักสูตรเกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยความสามัคคี					

ข้อ ที่	ข้อความคำถาม	ระดับความพึงพอใจ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านความรับผิดชอบ						
1	นักศึกษาแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะเป็นอย่างดี					
2	นักศึกษาสามารถดูแลรับผิดชอบวัสดุอุปกรณ์ระหว่างใช้งานเป็นอย่างดี					
3	นักศึกษาสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะด้วยความถูกต้องและเหมาะสม					
4	นักศึกษาและชุมชนร่วมบำรุงรักษา และเก็บวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะทุกชิ้นด้วยความเรียบร้อย					
5	นักศึกษาและชุมชนร่วมกันรับผิดชอบพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะเป็นอย่างดี					
6	ชุมชนเกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่จะดูแลสถานที่หรือสิ่งของที่เป็นสาธารณะประโยชน์ต่อไป					
ด้านความสามัคคี						
1	นักศึกษาและชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะด้วยความสามัคคี					
2	การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับนักศึกษา					
3	มีการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะด้วยความสามัคคี					
4	ในการดำเนินกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้เห็นภาพพลังความสามัคคีของนักศึกษาและชุมชน					
5	การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้สร้างความสามัคคีกับนักศึกษาที่เข้าร่วมหลักสูตร					
6	การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับชุมชน					
ด้านการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานที่สาธารณะ						
1	การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาสามารถแก้ไขหรือพัฒนาชุมชนได้					
2	การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์และหวงแหนสถานที่หรือสิ่งของที่เป็นสาธารณะประโยชน์					
3	การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษาเป็นป่อเกิดให้ชุมชนเกิดความสงบสุข					

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
4	กิจกรรมจิตสาธารณะทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรัก ความเอื้ออาทร ในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน					
5	การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน					
6	การจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสามารถสร้างเครือข่าย ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี					

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอบคุณสำหรับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

ผลการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผลการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม
 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม
 ดังแสดงในตาราง 19

ตาราง 19 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม

ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน
1.1	1.00	0.00	5.4	1.00	0.00
1.2	0.80	0.44	6.1	0.80	0.44
1.3	1.00	0.00	6.2	0.80	0.44
2.1	1.00	0.00	6.3	0.80	0.44
2.2	0.80	0.44	7.1	1.00	0.00
2.3	1.00	0.00	7.2	1.00	0.00
3.1	1.00	0.00	7.3	1.00	0.00
3.2	1.00	0.00	7.4	0.80	0.44
3.3	1.00	0.00	8.1	0.80	0.44
4.1	0.80	0.44	8.2	0.80	0.44
4.2	0.80	0.44	8.3	1.00	0.00
4.3	0.80	0.44	9.1	0.80	0.44
4.4	0.80	0.44	9.2	1.00	0.00
5.1	1.00	0.00	9.3	1.00	0.00
5.2	0.80	0.44	10.1	1.00	0.00
5.3	1.00	0.00	10.2	1.00	0.00
รวม				0.80	0.44

2. ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ดังแสดงในตาราง 20

ตาราง 20 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. รูปแบบทั่วไป			
1.1 รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้เหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
1.2 รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้มีความน่าสนใจ	4.60	0.54	มากที่สุด
1.3 มีองค์ประกอบถูกต้องครบถ้วน	4.00	0.70	มาก
2. ผลการเรียนรู้			
2.1 ผลการเรียนรู้มีความถูกต้องและเหมาะสม	4.40	0.54	มาก
2.2 ผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา	4.20	0.83	มาก
2.3 ครอบคลุมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.80	0.44	มากที่สุด
3. จุดประสงค์การเรียนรู้			
3.1 จุดประสงค์การเรียนรู้มีความถูกต้องตามหลักการ	4.20	0.83	มาก
3.2 มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและผลการเรียนรู้	4.40	0.54	มาก
3.3 ครอบคลุมลักษณะการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ	4.80	0.44	มากที่สุด
3.4 สามารถปฏิบัติและวัดผลได้	4.40	0.89	มาก
4. สารการเรียนรู้ และสาระสำคัญ			
4.1 สารการเรียนรู้ และสาระสำคัญครอบคลุมเนื้อหา	4.40	0.54	มาก
4.2 เขียนด้วยภาษาที่สละสลวยและเข้าใจง่าย	4.40	0.89	มาก
4.3 สารการเรียนรู้ และสาระสำคัญมีความเหมาะสม และถูกต้อง	4.20	0.44	มาก
4.4 สารการเรียนรู้ และสาระสำคัญ สอดคล้องกับ ผลการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
5. กิจกรรมการเรียนรู้			
5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.80	0.44	มากที่สุด
5.2 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	4.60	0.54	มากที่สุด
5.3 นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง	4.40	0.54	มาก
5.4 สามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาได้	4.60	0.54	มากที่สุด
5.5 เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน	4.40	0.89	มาก
5.6 ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้รับใช้สังคม	4.40	0.54	มาก
5.7 มีการใช้แหล่งเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 20 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
6. หลักฐานการเรียนรู้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)			
6.1 มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและผลการเรียนรู้	4.60	0.89	มากที่สุด
6.2 หลักฐานการเรียนรู้ สามารถตอบจุดประสงค์การเรียนรู้ได้	4.60	0.54	มากที่สุด
6.3 หลักฐานการเรียนรู้ มีความเหมาะสมและถูกต้อง	4.00	0.70	มาก
7. สื่อการเรียนการสอน			
7.1 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.54	มากที่สุด
7.2 เหมาะสมกับวัยของนักศึกษา	4.40	0.54	มาก
7.3 กระตุ้นความสนใจของนักศึกษา	4.20	0.83	มาก
7.4 สามารถสะท้อนให้เห็นถึงจิตสาธารณะและการออกแบบโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม	4.80	0.44	มากที่สุด
8. การวัดผลประเมินผล			
8.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.60	0.54	มากที่สุด
8.2 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	4.40	0.89	มาก
8.3 มีการวัดที่หลากหลาย	4.20	0.83	มาก
8.4 มีการวัดในสถานที่และสถานการณ์จริง	4.60	0.54	มากที่สุด
9. บันทึกหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้			
9.1 มีการจัดลำดับบันทึกหลังการใช้แผนฯ ได้ถูกต้อง	4.80	0.44	มากที่สุด
9.2 บันทึกหลังการใช้แผนฯ สามารถตอบจุดประสงค์การเรียนรู้ได้	4.60	0.54	มากที่สุด
9.3 บันทึกหลังการใช้แผนฯ สอดคล้องกับการวัดผลประเมินผล	4.60	0.54	มากที่สุด
9.4 บันทึกหลังการใช้แผนฯ มีความเหมาะสมและถูกต้อง	4.60	0.54	มากที่สุด
10. เอกสารประกอบแผนการจัดการเรียนรู้			
10.1 เอกสารฯ มีความสอดคล้องกับหัวข้อองค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้	4.40	0.54	มาก
10.2 เอกสารฯ มีความเหมาะสม และถูกต้อง	4.80	0.44	มากที่สุด
10.3 เอกสารฯ มีความสมบูรณ์ และสามารถเสริมองค์ความรู้ในหัวข้อต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี	4.80	0.44	มากที่สุด
รวม	4.52	0.13	มากที่สุด

3. ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดจิตสาธารณะ

ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดจิตสาธารณะ ดังแสดงในตาราง 21

ตาราง 21 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดจิตสาธารณะ

ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน
1.1.1	1.00	0.00	3.2.3	1.00	0.00
1.1.2	1.00	0.00	3.3.1	0.80	0.44
1.1.3	1.00	0.00	3.3.2	1.00	0.00
1.2.1	0.80	0.44	3.3.3	0.80	0.44
1.2.2	1.00	0.00	4.1.1	1.00	0.00
1.2.3	1.00	0.00	4.1.2	1.00	0.00
1.3.1	1.00	0.00	4.1.3	0.80	0.44
1.3.2	1.00	0.00	4.2.1	0.80	0.44
1.3.3	1.00	0.00	4.2.2	1.00	0.00
2.1.1	1.00	0.00	4.2.3	1.00	0.00
2.1.2	0.80	0.44	4.3.1	1.00	0.00
2.1.3	1.00	0.00	4.3.2	1.00	0.00
2.2.1	1.00	0.00	4.3.3	1.00	0.00
2.2.2	1.00	0.00	5.1.1	0.80	0.44
2.2.3	0.80	0.44	5.1.2	1.00	0.00
2.3.1	1.00	0.00	5.1.3	1.00	0.00
2.3.2	1.00	0.00	5.2.1	0.80	0.44
2.3.3	0.80	0.44	5.2.2	1.00	0.00
3.1.1	0.80	0.44	5.2.3	1.00	0.00
3.1.2	1.00	0.00	5.3.1	0.80	0.44
3.1.3	1.00	0.00	5.3.2	1.00	0.00
3.2.1	1.00	0.00	5.3.3	1.00	0.00
3.2.2	1.00	0.00			
รวม				0.85	0.11

4. ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดจิตสาธารณะ

ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดจิตสาธารณะ ดังแสดงในตาราง 22

ตาราง 22 แสดงค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดจิตสาธารณะ

ข้อที่	ค่า r	ข้อที่	ค่า r	ข้อที่	ค่า r	ข้อที่	ค่า r
1.1.1	0.34	2.2.1	0.54	3.3.1	0.38	5.1.1	0.54
1.1.2	0.45	2.2.2	0.37	3.3.2	0.57	5.1.2	0.46
1.1.3	0.49	2.2.3	0.61	3.3.3	0.49	5.1.3	0.55
1.2.1	0.49	2.3.1	0.40	4.1.1	0.38	5.2.1	0.55
1.2.2	0.45	2.3.2	0.41	4.1.2	0.37	5.2.2	0.26
1.2.3	0.42	2.3.3	0.36	4.1.3	0.50	5.2.3	0.58
1.3.1	0.27	3.1.1	0.59	4.2.1	0.52	5.3.1	0.38
1.3.2	0.36	3.1.2	0.38	4.2.2	0.50	5.3.2	0.40
1.3.3	0.36	3.1.3	0.49	4.2.3	0.45	5.3.3	0.59
2.1.1	0.47	3.2.1	0.47	4.3.1	0.57		
2.1.2	0.64	3.2.2	0.47	4.3.2	0.44		
2.1.3	0.35	3.2.3	0.41	4.3.3	0.44		

$r_{tt} = 0.78$

5. ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการฯ

ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการฯ ดังแสดงในตาราง 23

ตาราง 23 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติโครงการฯ

ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน
1.1	1.00	0.00	3.3	0.80	0.44
1.2	1.00	0.00	3.4	0.80	0.44
1.3	0.60	0.54	3.5	1.00	0.00
1.4	1.00	0.00	3.6	1.00	0.00
2.1	0.80	0.44	3.7	1.00	0.00
2.2	1.00	0.00	3.8	1.00	0.00
2.3	1.00	0.00	4.1	1.00	0.00
2.4	0.80	0.44	4.2	0.80	0.44
3.1	1.00	0.00	4.3	1.00	0.00
3.2	1.00	0.00	4.4	1.00	0.00
รวม				0.93	0.08

6. ผลการประเมินความเหมาะสมในด้านเกณฑ์การประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคม
 6.1 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 1 ขึ้นเตรียมความพร้อมผู้จิตสาธารณะ และการสำรวจชุมชน
 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 1 ขึ้นเตรียมความพร้อมผู้จิตสาธารณะ และการสำรวจชุมชน

ดังแสดงในตาราง 24

ตาราง 24 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 1

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน	แสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีการอธิบาย การตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นในบางครั้ง	แสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีการอธิบาย การตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นในบางครั้ง	แสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม แต่ไม่ค่อยแสดงออกในด้าน การอธิบาย การตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	มีความกระตือรือร้นในบางครั้ง สลับกับการเฉยชา ในขณะทำกิจกรรม	ไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นเลยชา	4.80	0.44	มากที่สุด
2. การติดต่อประสาน ชุมชน กลุ่มเป้าหมาย	ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานชุมชน ได้ครบทุกกลุ่ม ด้วย การติดต่อประสานงานที่ดี และทุกกลุ่มตอบรับ ที่จะให้การสัมภาษณ์	ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานชุมชน กลุ่มเป้าหมายติดต่อได้ ครบทุกกลุ่ม แต่การติดต่อประสานงาน ติดขัดเล็กน้อย และทุกกลุ่มตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์	ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสาน ชุมชน กลุ่มเป้าหมายติดต่อได้ ครบทุกกลุ่ม การติดต่อประสานงานติดขัดเป็น อย่างมาก แต่ทุกกลุ่มตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์	ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสาน ชุมชนและติดต่อได้ ในบางกลุ่มการติดต่อประสานงานติดขัด เป็นอย่างมาก ในกลุ่มที่ประสานได้ไม่ตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์	ไม่คอยให้ความร่วมมือ ในการติดต่อประสาน ชุมชนและติดต่อได้ ในบางกลุ่ม การติดต่อประสานงานติดขัด เป็นอย่างมาก ในกลุ่มที่ประสานได้ไม่ตอบรับที่จะให้การสัมภาษณ์	4.60	0.54	มากที่สุด

ตาราง 24 (ต่อ)

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน			
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม	
3. การลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่มเป้าหมาย และได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่มเป้าหมาย และได้ข้อมูลเกือบจะครบถ้วน	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่มเป้าหมาย แต่ได้ข้อมูลแค่บางส่วน	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่มเป้าหมาย และได้ข้อมูลแค่บางส่วน	ให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้ครบทุกกลุ่มเป้าหมาย และได้ข้อมูลแค่บางส่วน	ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการลงชุมชนสำรวจปัญหาและความต้องการ ได้บ้างกลุ่มเป้าหมาย และไม่คอยได้ข้อมูลเท่าที่ควร	3.80	0.83	มาก
4. ความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำกิจกรรม	มุ่งมั่นตั้งใจในการทำกิจกรรม ร่วมทำกิจกรรมจนสำเร็จ ทุกกิจกรรม และมาร่วมกิจกรรมตามเวลาที่นัดหมาย 4 ครั้ง	มุ่งมั่นตั้งใจในการทำกิจกรรม ร่วมทำกิจกรรมจนสำเร็จ ทุกกิจกรรม และมาร่วมกิจกรรมตามเวลาที่นัดหมาย 3 ครั้ง	มุ่งมั่นตั้งใจในการทำกิจกรรม ร่วมทำกิจกรรม และมาร่วมกิจกรรมตามเวลาที่นัดหมาย 2 ครั้ง	มุ่งมั่นตั้งใจในการทำกิจกรรม ร่วมทำกิจกรรม และมาร่วมกิจกรรมตามเวลาที่นัดหมาย 1 ครั้ง	ไม่ค่อยมุ่งมั่นตั้งใจในการทำกิจกรรม ร่วมทำกิจกรรมสำเร็จบ้าง กิจกรรมและมาร่วมกิจกรรมตามเวลาที่นัดหมาย	4.20	0.83	มาก	

6.2 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 2 ขึ้นจัดเตรียมโครงการ

ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 2 ขึ้นจัดเตรียมโครงการ ดังแสดงในตาราง 25

ตาราง 25 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 2

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. การเข้าร่วมกิจกรรม การเสนอปัญหา และความต้องการของชุมชน และความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ	มีการเข้าร่วมกิจกรรม 3 ครั้ง มีการเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน และอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ	มีการเข้าร่วมกิจกรรม 2 ครั้ง มีการเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและอภิปรายแสดงความคิดเห็นในบางครั้ง	มีการเข้าร่วมกิจกรรม 1 ครั้ง มีการเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนในบางครั้ง สลับกับการเฉลย ในขณะทำกิจกรรม	มีการเข้าร่วมกิจกรรม 1 ครั้ง ไม่มีการเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน เฉลยชา นึ่งเฉย ในขณะทำกิจกรรม	ไม่เข้าร่วมกิจกรรม	4.60	0.89	มากที่สุด
2. การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ และอภิปรายแสดงความคิดเห็น อย่างสม่ำเสมอ	มีการเสนอการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ และอภิปรายแสดงความคิดเห็นในบางครั้ง	มีการเสนอการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ และอภิปรายแสดงความคิดเห็นในบางครั้ง	มีการเสนอวิเคราะห์ปัญหาบางครั้งและไม่ค่อยร่วมอภิปราย/ตอบคำถาม/ แสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	มีการเสนอการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ ในบางครั้ง สลับกับการเฉลย นึ่งเฉย ในขณะทำกิจกรรม	ไม่ค่อยเสนอการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการ เฉลยชา นึ่งเฉย ในขณะทำกิจกรรม	4.60	0.54	มากที่สุด

ตาราง 25 (ต่อ)

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3. การวางแผนการจัดทำโครงการ	ให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการและอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกับสมาชิกในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ	ให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการและอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกับสมาชิกในกลุ่มในบางครั้ง	ให้ความร่วมมือในการจัดทำโครงการแต่ไม่ค่อยแสดงออกในด้านการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	ให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการในบางครั้ง สลับกับการเจรจา ปรึกษา ในขณะทำกิจกรรม	ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำโครงการ ปรึกษา ปรึกษา ในขณะทำกิจกรรม	4.20	0.83	มาก
4. การตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ	ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ และอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม ในบางครั้ง	ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ ในบางครั้ง และไม่ค่อยแสดงออกในด้านการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ	ให้ความร่วมมือในการร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ ในบางครั้ง	ให้ความร่วมมือในการร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการในบางครั้ง สลับกับการเจรจา ปรึกษา ในขณะทำกิจกรรม	ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของโครงการ ปรึกษา ปรึกษา ในขณะทำกิจกรรม	4.80	0.44	มากที่สุด

6.3 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 3 ขึ้นปฏิบัติโครงการ

ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 3 ขึ้นปฏิบัติโครงการ ดังแสดงในตาราง 26

ตาราง 26 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 3

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. การสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ	มีการสร้างสัมพันธภาพ จนเกิดความคุ้นเคยเป็นอย่างดีและสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ จนเกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี	มีการสร้างสัมพันธภาพ จนเกิดความคุ้นเคยเป็นอย่างดีและสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ จนเกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี	มีการสร้างสัมพันธภาพ บางคน และสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการ เกิดความเข้าใจในบางเรื่อง	มีการสร้างสัมพันธภาพ ในบางคน แต่ไม่สามารถสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมโครงการได้	ไม่มีการสร้างสัมพันธภาพ กับผู้ร่วมโครงการ และไม่สามารสร้าง ความเข้าใจ กับผู้เข้าร่วมโครงการได้	4.60	0.89	มากที่สุด
2. การชี้แจงถึงเหตุผลในการทำโครงการ และรูปแบบวิธีการในการทำกิจกรรม	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการและรูปแบบวิธีการในการทำกิจกรรมได้อย่างชัดเจน	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการได้ แต่วิธีการในการทำกิจกรรมชี้แจงได้ชัดเจนบางส่วน	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการได้ บางส่วนและ วิธีการในการทำกิจกรรมได้ชัดเจนบางส่วน	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการ ได้บางส่วนแต่วิธีการในการทำกิจกรรมชี้แจงไม่ชัดเจน	มีการชี้แจงถึงเหตุผล ในการทำโครงการ และวิธีการในการทำกิจกรรมไม่ชัดเจน	4.40	0.54	มาก

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3. การร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม และดำเนินการตามรูปแบบวิธีการที่วางไว้เป็น อย่างดี	มีการร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ เพื่อบริการสังคม เป็น อย่างดี แต่ดำเนินการ ตามรูปแบบวิธีการ ที่วางไว้ในบางเรื่อง	มีการร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อบริการสังคมในบางเรื่อง และดำเนินการที่วางไว้ในบางเรื่อง	มีการร่วมปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะเพื่อ บริการสังคมเป็น ในบางเรื่อง แต่ไม่ ดำเนินการตาม รูปแบบวิธีการ ที่วางไว้	มีการร่วมปฏิบัติ โครงการจิตสาธารณะ เพื่อ บริการสังคม	ไม่ค่อยร่วมปฏิบัติ โครงการจิตสาธารณะ และดำเนินการ สังคม และดำเนินการที่วางไว้	4.80	0.44	มากที่สุด
4. การวิเคราะห์สถานการณ์ และให้การช่วยเหลือ บุคคล ด้วยความเต็มใจ	มีการวิเคราะห์ สถานการณ์เป็นอย่างดี และให้การช่วยเหลือ บุคคล ด้วยความเต็มใจ	มีการวิเคราะห์ สถานการณ์ได้ดี ในบางเรื่องและให้การช่วยเหลือบุคคล ไม่ค่อยเต็มใจ	มีการวิเคราะห์ สถานการณ์ได้ดี	มีการวิเคราะห์ สถานการณ์ได้ดีใน บางเรื่องแต่ไม่ ให้ การช่วยเหลือบุคคล	ไม่ค่อยมีการวิเคราะห์ สถานการณ์และไม่ ให้ การช่วยเหลือบุคคล	4.40	0.54	มาก

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
5. การแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม อย่างสม่ำเสมอ และร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เป็นอย่างดี	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม อย่างสม่ำเสมอ แต่ร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เป็นบางครั้ง	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม เป็นบางครั้งและร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เป็นบางครั้ง	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม แต่ไม่คอยร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม	มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม เป็นบางครั้ง และไม่ค่อยร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม	ไม่ค่อยมีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม เป็นบางครั้ง และไม่ค่อยร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม	4.80	0.44	มากที่สุด
6. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและ ความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรม	มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี	มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นอย่างดีแต่มีความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรมเป็นบางครั้ง	มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นบางครั้งและความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรมเป็นบางครั้ง	มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นบางครั้งแต่ไม่ค่อยมีความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรม	ไม่ค่อยมีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และไม่ค่อยมีความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรม	4.60	0.54	มากที่สุด
7. การทำงานเป็นทีมและความอดทน	มีการทำงานเป็นทีม มีความอดทนเป็นอย่างดี	มีการทำงานเป็นทีม เป็นอย่างดีแต่มีความอดทนในการทำกิจกรรมในบางครั้ง	มีการทำงานเป็นทีม ในบางครั้งและมีความอดทนในการทำกิจกรรมในบางครั้ง	มีการทำงานเป็นทีม ในบางครั้งแต่ไม่ค่อยมีความอดทนในกิจกรรม	ไม่ค่อยมีการทำงานเป็นทีม และไม่คอยมีความอดทนในการทำกิจกรรม	4.80	0.44	มากที่สุด

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการ ประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ เหมาะสม
8. การร่วม พูดคุย แลกเปลี่ยน และสรุป กิจกรรม จิตสาธารณะ เพื่อพัฒนา ชุมชนที่จัด ขึ้นได้อย่างชัดเจน	มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนกับบุคคล อย่างสม่ำเสมอและสรุป กิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชนที่จัด ขึ้นได้ชัดเจนบางส่วน	มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนกับบุคคล ในบางครั้งและสรุป กิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชนที่จัดขึ้น ได้ชัดเจนบางส่วน	มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนกับ บุคคลในบางครั้ง แต่สรุปกิจกรรม จิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชนที่ จัดขึ้นไม่ค่อยชัดเจน	มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนกับ บุคคลและสรุป กิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชนที่จัด ขึ้นไม่ค่อยชัดเจน	ไม่ค่อยมีการร่วม พูดคุยแลกเปลี่ยนกับ บุคคลและสรุป กิจกรรมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาชุมชนที่จัด ขึ้นไม่ค่อยชัดเจน	4.40	0.89	มาก

6.4 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ผล สรุป และการอภิปรายผลโครงการฯ
 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ผล สรุป และการอภิปรายผลโครงการฯ ดังแสดงในตาราง 27

ตาราง 27 ผลการประเมินความเหมาะสม เกณฑ์การประเมิน ขั้นตอนที่ 4

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. การวิเคราะห์ผลสรุปผลและการอภิปรายผล	มีการวิเคราะห์ผลสรุปผลเป็นอย่างดี และการแสดงอภิปรายผล มีเป็นบางครั้ง	มีการวิเคราะห์ผลสรุปผลเป็นบางครั้ง และมีการอภิปรายผล เป็นบางครั้ง	มีการวิเคราะห์ผลสรุปผลเป็นบางครั้ง และมีการอภิปรายผล เป็นบางครั้ง	มีการวิเคราะห์ผลสรุปผลเป็นบางครั้ง แต่ไม่คอยมีการอภิปรายผล	ไม่คอยมีการวิเคราะห์ผล สรุปผลและอภิปรายผล	4.60	0.54	มากที่สุด
2. การเกิดความรัก ความเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์	มีการสะท้อนผลแสดง ความรู้สึกในด้านความรัก และด้านความเอื้ออาทร ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นอย่างดี	มีการสะท้อนผลแสดง ความรู้สึกในด้านความรัก ต่อเพื่อนมนุษย์เป็นอย่างดี แต่การสะท้อนผล แสดงความรู้สึกด้าน ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์มีเป็นบางครั้ง	มีการสะท้อนผลแสดง ความรู้สึกในด้านความรัก และด้านความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์เป็น บางครั้ง	มีการสะท้อนผล แสดงความรู้สึกในด้านความรัก เพื่อมนุษยย์เป็น บางครั้งแต่ไม่คอย มีการสะท้อนผล แสดงความรู้สึก ด้านความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์	ไม่คอยมีการสะท้อนผล แสดงความ รู้สึก ในด้านความรัก และ ด้านความเอื้ออาทร ต่อเพื่อนมนุษย์	4.20	0.83	มาก

ตาราง 27 (ต่อ)

รายการ ประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน					ผลการประเมิน		
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ เหมาะสม
3. การเกิดแรงบันดาลใจในการ บันดาใจใน การทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวม ด้วยความ สามัคคี	มีแรงบันดาลใจในการ ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และร่วมทำกิจกรรมกับ สมาชิกด้วยความ สามัคคีเป็นอย่างดี	มีแรงบันดาลใจในการ ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เป็นอย่างดีแต่ร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิก ด้วยความสามัคคี เป็นบางครั้ง	มีแรงบันดาลใจในการทำ กิจกรรมเพื่อส่วนรวมเป็น บางครั้งและร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิกด้วย ความสามัคคีเป็นบางครั้ง	มีแรงบันดาลใจใน การทำกิจกรรมเพื่อ ส่วนรวมเป็นบางครั้ง แต่ไม่ค่อยร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิก ด้วยความสามัคคี	ไม่ค่อยมีแรงบันดาลใจ ในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวมและ ไม่ค่อยร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิก ด้วยความสามัคคี	4.60	0.54	มากที่สุด
4. ความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำ กิจกรรม ร่วมกับสมาชิก	มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม เป็นอย่างดีและร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิก 4 ครั้ง	มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม เป็นอย่างดีและร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิก 3 ครั้ง	มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม เป็นอย่างดีและร่วมทำ กิจกรรมกับสมาชิก 2 ครั้ง	มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการทำกิจกรรม เป็นบางครั้งและ ร่วมทำกิจกรรมกับ สมาชิก 1 ครั้ง	ไม่เข้าร่วมทำกิจกรรม กับสมาชิก	4.60	0.89	มากที่สุด

เกณฑ์การประเมินทุกขั้นตอน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับ 4.52 (มากที่สุด) และค่า S.D. รวมอยู่ในระดับ 0.43

7. ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับนักศึกษา
ที่มีต่อหลักสูตรเสริมฯ

ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับนักศึกษา
ที่มีต่อหลักสูตรเสริมฯ ดังแสดงในตาราง 28

ตาราง 28 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับนักศึกษา

ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน
1.1	1.00	0.00	3.4	1.00	0.00
1.2	1.00	0.00	3.5	1.00	0.00
1.3	1.00	0.00	3.6	1.00	0.00
1.4	1.00	0.00	4.1	1.00	0.00
1.5	1.00	0.00	4.2	1.00	0.00
1.6	0.80	0.44	4.3	0.80	0.44
2.1	1.00	0.00	4.4	1.00	0.00
2.2	0.60	0.89	4.5	1.00	0.00
2.3	1.00	0.00	4.6	0.60	0.54
2.4	1.00	0.00	5.1	1.00	0.00
2.5	1.00	0.00	5.2	1.00	0.00
2.6	1.00	0.00	5.3	0.60	0.54
3.1	1.00	0.00	5.4	1.00	0.00
3.2	1.00	0.00	5.5	1.00	0.00
3.3	0.60	0.89	5.6	1.00	0.00
รวม				0.93	0.05

**8. ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้เกี่ยวข้อง
ในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมฯ**

ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้เกี่ยวข้อง
ในชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมฯ ดังแสดงในตาราง 29

ตาราง 29 ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้เกี่ยวข้อง
ในชุมชน

ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ข้อที่	ค่าเฉลี่ย IOC รวมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	ค่า S.D. รวมจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน
1.1	1.00	0.00	3.4	1.00	0.00
1.2	1.00	0.00	3.5	1.00	0.00
1.3	1.00	0.00	3.6	1.00	0.00
1.4	0.80	0.44	4.1	1.00	0.00
1.5	1.00	0.00	4.2	1.00	0.00
1.6	1.00	0.00	4.3	1.00	0.00
2.1	1.00	0.00	4.4	1.00	0.00
2.2	1.00	0.00	4.5	1.00	0.00
2.3	1.00	0.00	4.6	1.00	0.00
2.4	1.00	0.00	5.1	0.60	0.54
2.5	0.80	0.44	5.2	1.00	0.00
2.6	1.00	0.00	5.3	0.80	0.44
3.1	1.00	0.00	5.4	1.00	0.00
3.2	1.00	0.00	5.5	1.00	0.00
3.3	1.00	0.00	5.6	1.00	0.00
รวม				0.97	0.04

ภาคผนวก ซ

รูปภาพการดำเนินการหลักสูตร

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

เรียนรู้ความสำคัญของจิตสาธารณะ ศึกษาและสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

วิเคราะห์ปัญหานำไปสู่การวางแผนการจัดทำโครงการ
เพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาตามต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

ลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามโครงการที่จัดขึ้น
ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน

1. โครงการคลองสวย น้ำใส รวมใจจิตอาสา

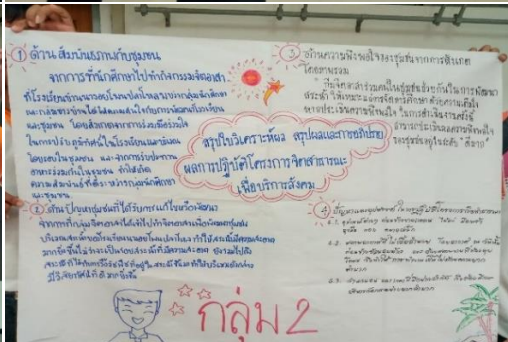
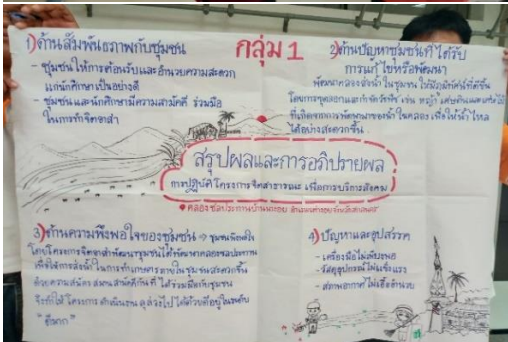
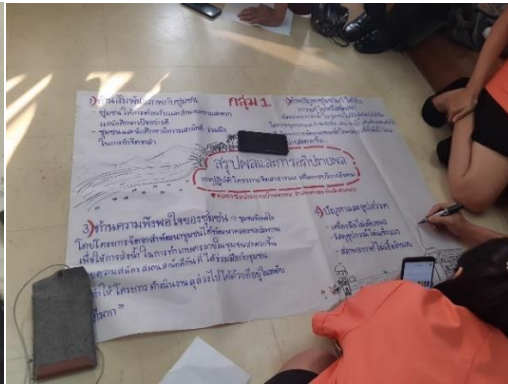
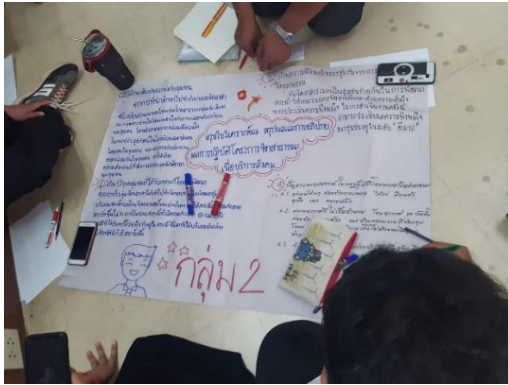
2. โครงการ 3 ส. (สระ ใส สะอาด)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

วิเคราะห์ผล สรุปและการอภิปรายผลโครงการ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นายศตวรรษ มะละแหม
วัน เดือน ปี เกิด	12 มีนาคม 2529
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	837 หมู่ที่ 1 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
สถานที่ทำงาน	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2553	ระดับปริญญาตรี (พธ.บ.) สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2555	ระดับปริญญาโท (ศษ.ม.) การสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2564	ระดับปริญญาเอก (ปร.ด.) สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2556	อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สังคมศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร สอนวิชาศาสนศึกษา/หลักพุทธธรรมและธรรมวิทยา/ จริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต/จริยธรรมกับวิชาชีพ/พฤติกรรมกรรมการสอน สังคมศึกษา/การวิจัยทางสังคมศึกษา/การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร สังคมศึกษา/ประวัติศาสตร์ไทย
พ.ศ. 2561	ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร